

ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**Ο ΕΓΚΩΜΙΑΣΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΤΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΚΥΡΟΝ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΗΝ**

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ
ΒΑΡΝΑΒΑ ΘΕΟΧΑΡΗ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΦΙΛΙΑΣ
ΜΕΛΗ: ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΥΔΗΣ
ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΛΙΑΝΟΣ – ΛΙΑΝΤΗΣ

ΑΘΗΝΑ- ΙΟΥΛΙΟΣ 2024

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ ἀνά χεῖρας ἐργασία πραγματεύεται ἕναν ἐγκωμιαστικό λόγο –σημεῖο ἀναφορᾶς γιά τά μεταγενέστερα συνταχθέντα ἀγιολογικά κείμενα. Στόν ὑπό ἐξέταση *Ἐγκωμιαστικό λόγο*, συνταχθέντα περί τό 615 ἀπό μία φωτισμένη μοφή τῆς Ὁρθοδοξίας, τόν ἅγιο Σωφρόνιο Ἱεροσολύμων, παρατίθενται τά θαυμαστά σημεῖα τῶν ἁγίων μαρτύρων καί φωτισμένων ἀσκητῶν τῆς Ἐκκλησίας μας, Κύρου καί Ἰωάννου τῶν Ἀναργύρων. Τό ἐπιστημονικό ἐνδιαφέρον τοῦ Ἐγκωμίου ἔγκειται ὄχι μόνο στό πλῆθος τῶν παρατιθέμενων ἱστορικῶν, ποιμαντικῶν καί θεολογικῶν στοιχείων πού συνθέτουν τήν εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, ἡ ὁποία ταλανιζόταν ἀπό τίς ἔριδες τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ, τοῦ Μονοθελητισμοῦ καί τοῦ Μονοεργητισμοῦ, ἀλλά καί στήν ἐξελιγμένη μορφή τοῦ Ἐγκωμίου πού παρουσιάζει ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος φθάνοντας στό ἀπόγειο τό ἐν λόγω φιλολογικό εἶδος.

Ὅπως θά διαπιστώσουμε καί στό ἐπόμενο κεφάλαιο, κατά τούς ἐπτά πρώτους αἰῶνες τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐτέθησαν οἱ βάσεις γιά ὅλες τίς μεταγενέστερες συλλογές ἀγιολογικῶν κειμένων, καθώς, κατά τήν ἐν λόγω περίοδο, συνεγράφησαν ἔργα μέ ἀξιόπιστη ἱστορική ἀκρίβεια, οἱ συντάκτες τῶν ὁποίων εἴτε γνώριζαν προσωπικά τούς ἁγίους, μάρτυρες καί ὁσίους στούς ὁποίους ἀναφέρονταν οἱ λόγοι τους εἴτε ἄντλησαν πληροφορίες ἀπό τό στενό τους κύκλο. Ἡ ἱστορική ἀξιοπιστία τῶν κειμένων αὐτῶν, καθώς καί τό ἐκκλησιαστικό κῦρος τῶν συγγραφέων τά κατέστησαν σημεῖο ἀναφορᾶς γιά τήν μεταγενέστερη ἀγιολογία. Ἐκ παραλλήλου θά ἀναφερθοῦμε στή σημασία τῶν ἱστορικῶν συγκυριῶν πού ἐπέβαλλαν τήν πρόταξη συγκεκριμένων προτύπων τόσο στό ποιμνιο, ὅσο καί στό περιβάλλον τῶν Ἐθνικῶν, προκειμένου αὐτοί νά μεταστραφοῦν στήν ἀληθῆ πίστη.

Ἐνδιαφέρον ὅμως ἰδιαίτερο παρουσιάζει καί ὁ συντάκτης τοῦ ὑπό ἐξέταση ἐγκωμιαστικοῦ λόγου, ὁ Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων (†638), ὁ ὁποῖος ἔχοντας σπουδάσει ρητορική ἦταν διακεκριμένος σοφιστής. Ὑπῆρξε περιπλανώμενος ἀσκητής – προσκυνητής, βιογράφος, ἐγκωμιαστής, ποιητής, ὕμνογράφος καί Πατριάρχης. Ἦταν πνευματικό παιδί καί φίλος τοῦ Ἰωάννη Μόσχου (†619), συγγραφέα τοῦ περίφημου *Λειμωναρίου*, στή σύνταξη τοῦ ὁποῖου πιθανόν ἐνεπλάκη προσωπικά, καί τοῦ Ἀγίου Ἰωάννη τοῦ Ἐλεήμονος, Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας (609 – 619), τόν ὁποῖο μέ τόν Ἰωάννη Μόσχο διακόνησαν μέ πίστη καί ἀφοσίωση. ὄντας ἐξέχων ὀρθόδοξος θεολόγος ἱεράρχης τῆς

ἐποχῆς του κατέστη ὁ πνευματικός διδάσκαλος τοῦ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, ὁ ὁποῖος συνέχισε τήν πολεμική ἐπιχειρηματολογία τοῦ Ἁγίου Σωφρονίου κατά τῆς αἰρέσεως τοῦ Μονοθελητισμοῦ μετά τόν θάνατό του. Ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων ἀποδείχθηκε ἕνας σπουδαῖος θεολόγος, ἡ παρέμβαση τοῦ ὁποῖου ὑπῆρξε καθοριστική γιά τήν καταπολέμηση τοῦ Μονοθελητισμοῦ, ὁ ὁποῖος συγκλόνησε βαθύτατα καθ' ὅλο τόν Ζ' αἰῶνα ὄχι μόνο τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἀλλά καί ἐν γένει τή Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία, ἀφοῦ ὁ ἀγώνας γιά τή διατήρηση τῆς συνοχῆς καί τῶν συνόρων τῆς βυζαντινῆς ἐπικράτειας κατέστησε τοὺς ἀντιχαλκηδόνιους τῆς Αἰγύπτου καί τῆς Συρίας σημαντικό παράγοντα γιά τήν ἀπόκρουση τῶν Περσῶν ἀρχικά καί τῶν Ἀράβων ἀργότερα.

Τά σπάνια ρητορικά καί φιλολογικά χαρίσματα του τά ἀποτύπωσε ὄχι μόνο στά ἀκραιφνῶς δογματικά ἔργα του, ἀλλά καί στή συγγραφή τῶν λόγων καί στή σύνθεση Ὑμνων. Οἱ Λόγοι του ὑπῆρξαν βαθύτατα δογματικοί καί ὁ ζῆλος του γιά τήν ὀρθή πίστη ἀκατάβλητος ἀκόμη καί κατά τό βαθύ γῆρας, ἐνῶ ἡ θεολογία του ἀποτελέσσει τή βάση τῶν συνοδικῶν ἀποφάσεων τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ὁ ἐμβληματικός αὐτός Ἱεράρχης ἐκοιμήθη ὡς Πατριάρχης τῆς Ἁγίας Πόλεως τῶν Ἱεροσολύμων, τήν ὁποία καί παρέδωσε στοὺς Ἀραβες μουσουλμάνους κατακτητές τό 638 μ.Χ, προκειμένου νά ἀποτρέψει τήν καταστροφή τῆς πόλης καί τόν σφαγιασμό τῶν κατοίκων της.

Ὁφείλω, νά ἐκφράσω ἐκ βάθους καρδίας τίς εὐχαριστίες μου πρὸς τόν Ἑλλογιμ. Καθηγητὴ Λειτουργικῆς στή Θεολογικὴ Σχολή τοῦ ΕΚΠΑ κ. Γ. Φίλια, γιά τήν ἐπιλογή τοῦ θέματος, ἀλλά καί τίς εὐστοχες μεθολογικὲς συμβουλές του, χωρὶς τίς ὁποῖες θά ἦταν ἀδύνατη ἡ ἐκπόνηση τῆς παροῦσας ἐργασίας, τόν Κοσμήτορα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, Ἑλλογιμ. Καθηγητὴ Ἱστορίας καί Γραμματείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κ. Ἐμ. Καραγεωργίου καί τόν Ἑλλογιμ. Καθηγητὴ κ. Εὐστ. Λιανό –Λιάντη, Καθηγητὴ Ἱστορίας καί Θεολογίας τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ Τουρκοκρατίας γιά τίς χρήσιμες παρεμβάσεις καί προτάσεις πού ἔκαναν γιά τήν ἐκπόνηση τῆς τελικῆς μορφῆς της.

Ἀθήνα, Ἰούλιος 2024

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

Οί Έγκωμιαστικοί λόγοι στην Εκκλησιαστική και Πατερική Γραμματεία

α'. Τό είδος τῶν Έγκωμιαστικῶν Λόγων στήν θύραθεν Γραμματεία

Οί Έγκωμιαστικοί λόγοι ἀποτελοῦν ἕνα ἰδιαίτερο φιλολογικό είδος τῆς Ρητορικῆς, ἡ ὁποία χωρίζεται σέ δύο περιόδους. Ἡ πρώτη, αὐτή τῆς ἀρχαίας Σοφιστικῆς¹, καθιερώθηκε ἀπό τούς σοφιστές, κυρίως τόν Γοργία (ἰδρυτή τῆς Ἐπιδεικτικῆς) καί τόν Πρωταγόρα (πατέρα τῆς Ἐρειστικῆς), στούς ὁποίους ὁ Πλάτων ἄσκησε ἔντονη κριτική γιά τή διαβρωτική τους δράση σέ δύο διαλόγους του (Πρωταγόρας, Σοφιστής), ὅπου πραγματεύεται τό περί ρητορικῆς ζήτημα. Ὁ Πλάτων δέν διστάζει νά διακρίνει τή ρητορική στή «σοφιστική ρητορική», ἡ ὁποία στηρίζεται στή ψευδαίσθηση καί στή «φιλοσοφική ρητορική», ἡ ὁποία εἶναι καί ἡ ἀληθής². Ὁ Ἀριστοτέλης ἀφιέρωσε δύο ἔργα του (Ποιητική, Ρητορική) ἐπὶ τοῦ ζητήματος, θεωρώντας πάντως τήν Ρητορική ὡς ἀνεξάρτητη ἐπιστήμη ἀπό τήν Φιλοσοφία³.

Ἡ β' περίοδος τῆς Ρητορικῆς, πού ὀνομάζεται *δεύτερη Σοφιστική*, ἐγκαινιάσθηκε μέ τόν ἀττικό ρήτορα Αἰσχύνη περί τό 330 π. Χ. καί συνεχίσθηκε μέχρι τόν 5^ο μ. Χ. αἰῶνα. Κατά τήν περίοδο αὐτή, ἡ ὁποία ὀνομάζεται «*Δεύτερη Σοφιστική*», δύο προσωπικότητες χαρακτήρισαν τήν ἐπιδεικτική ρητορεία τῶν ἐπομένων αἰώνων, ὁ Μένανδρος Λαοδικείας καί ὁ Ἑρμογένης Ταρσοῦ. Ὁ ρήτορας Μένανδρος Λαοδικείας (τέλη 3^{ου} μ.Χ. αἰ.), στά δύο σωζόμενα ἔργα του *Περί ἐπιδεικτικῶν λόγων* παραθέτει ὁδηγίες καί κανόνες τῆς ρητορικῆς τέχνης, καθῶς καί τούς τύπους ἐπιδεικτικῶν λόγων, ὅπως ὁ βασιλικός λόγος, ὁ ἐπιτάφιος, ἡ μονωδία ἢ θρῆνος, ὁ προσφωνητικός καί ὁ ἐπιθαλάμιος (γαμήλιος) λόγος. Κατά τόν Μένανδρο, ὅλοι οἱ λόγοι τοῦ ἐπιδεικτικοῦ γένους, εἶναι κατ' οὐσίαν ἐπαινετικοί λόγοι, ἤτοι ἐγκώμια, ἀφοῦ σέ αὐτούς ἐξαίρονται μόνον οἱ ἀγαθές ιδιότητες καί χαρακτηριστικά τῶν προσώπων, ἄνευ ἀναφορᾶς σέ ἀρνητικά στοιχεῖα⁴. Ὁ ρήτορας Ἑρμογένης ἀπό τήν Ταρσό τῆς Κιλικίας (160-230), μέ τήν τριλογία του *Περί τῶν*

¹ ΝΙΚ. ΣΚΟΥΤΕΡΟΠΟΥΛΟΣ, *Ἡ ἀρχαία Σοφιστική: τά σωζόμενα ἀποσπάσματα*, Αθήνα 2006³

² Φαῖδρος, 261a, 271 b.

³ Ρητορική, I, 1355a.

⁴ Η. HUNGER, *Βυζαντινή Λογοτεχνία. Ἡ λόγια κοσμική γραμματεία των Βυζαντινῶν*, τομ. Α'. Φιλοσοφία, Ρητορική, Επιστολογραφία, Γεωγραφία, Μορφωτικό Ἰδρυμα Εθνικῆς Τραπέζης, Αθήνα 1991, σσ. 156-157.

στάσεων νομικά θέματα, *Περί ιδεῶν* καὶ *Περί εὐρέσεως*, γνωστά καὶ ὑπὸ τὸν γενικὸ τίτλο *Ρητορικὴ Τέχνη*, ἐπηρέασε τοὺς ρητορικοὺς λόγους τῶν ἐπομένων αἰώνων, ἀναμορφώνοντας στοιχεῖα τῆς ρητορικῆς τῆς κλασικῆς περιόδου καὶ προσαρμόζοντάς τα στὶς ἀπαιτήσεις πλέον τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς⁵.

Ἐν τούτοις, ὅπως παρατηρεῖ λίαν εὐστόχως ὁ Παν. Χρήστου, μὲ τὴν ἐπικράτηση τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀπολυταρχίας καὶ τῆ δεσποτείας τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ τῶν διαδόχων του, ἡ δημόσια ρητορεία δέν μποροῦσε πλέον ὥς προϊὸν τοῦ ἐλευθέρου λόγου παρὰ νὰ παρακμάσει⁶. Ὁ πολιτικός λόγος ἔπεσε σὲ ἀχρηστία, καὶ ὁ δικανικός λόγος ἔχασε τὴν ἐπικαιρότητά του, ἀφοῦ κωδικοποιήθηκε τὸ νομικὸ δίκαιο καὶ ἐπιπλέον ὁ αὐτοκράτορας λειτουργοῦσε πλέον ὥς ἔμψυχος νόμος πού ἀποφαινόταν τελεσιδίκως. Ἔτσι, τὸ μόνον εἶδος πού συνέχισε νὰ ἀκμάζει ἦταν οἱ πανηγυρικοὶ λόγοι⁷, καθιερωθέν ἤδη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος καὶ διακρινόμενα σχηματικὰ σὲ τρεῖς ὑποκατηγορίες: α) στοὺς ἀναφερόμενους σὲ ζῶντες λόγους (ἐγκώμιον), β) σὲ τεθνεῶτες (ἐπικήδειοι ἢ ἐπιτάφιοι λόγοι) καὶ γ) πρὸς τοὺς Θεοὺς (ὕμνοι)⁸.

β'. Οἱ Ἐγκωμιαστικοὶ Λόγοι στὴν Ἐκκλησιαστικὴ- Πατερικὴ Γραμματεία τοὺς ἑπτὰ πρώτους αἰῶνες

Μολονότι ἡ ρητορικὴ τέχνη καὶ γενικώτερα ἡ σοφιστικὴ πού ἤκμαζαν στὸν εἰδωλολατρικὸ κόσμον ἔγιναν ἀντικείμενα ὀξείας κριτικῆς ἀπὸ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς τῶν πρώτων αἰώνων κυρίως γιὰ τὴ θεματολογία τους (Κλήμης Ἀλεξανδρείας, Τατιανός, Θεόφιλος Ἀντιοχείας κ.ἄ.), οἱ χριστιανοὶ Ἀπολογητὲς ἔκαναν χρῆση τῶν τεχνικῶν τῶν ρητορικῶν λόγων καὶ κυρίως τῶν Ἐπικήδειων-Ἐγκωμιαστικῶν⁹, προβάλλοντας βεβαίως τὰ νέα χριστιανικά πρότυπα τῶν μαρτύρων, τῶν ἀσκητῶν, τῶν ὁσίων καὶ τῶν Ἀγίων.

Πράγματι, στοὺς ἐπικήδειους λόγους ἀνήκουν οἱ ἐγκωμιαστικοὶ λόγοι τῶν χριστιανῶν συγγραφέων καὶ Πατέρων

⁵A. LESKY, *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας*, εκδ. οἶκος Ἀδελφῶν Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1988⁵, σσ. 1152-1153.

⁶ *Πατρολογία I*, σελ. 142.

⁷ H. HUNGER, *Βυζαντινὴ λογοτεχνία*, Ἀθήνα 1991, σελ. 128 κέξ.

⁸ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΛΙΝ, *Οἱ Ἐπιτάφιοι Λόγοι Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐθνικὴν ρητορείαν*, Ἀθῆναι 1929, σελ. 21.

⁹ L. PERNOT, *La Rhétorique de l' Éloge dans le monde Gréco-Romain*, Tome II. *Les Valeurs*, *Collection des Études Augustiniennes*, Série Antiquité- 138, Institut d' Études Augustiniennes, Paris 1993, σ. 775-776.

τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὅποιοι, ἰδιαίτερα ἀπό τήν ἐποχή τῆς ἀναγνώρισης τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς ἐπίσημης θρησκείας τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, θά ἀναπτύξουν τό ἐν λόγῳ εἶδος ὡς μέσο προβολῆς τοῦ ἐν Χριστῷ ἐνάρετου βίου. Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό, οἱ χριστιανοί συγγραφεῖς καί ρήτορες μετεξέλιξαν τόν ἐγκωμιαστικό λόγο καί γενικώτερα τό φιλολογικό εἶδος τοῦ Ἐγκωμίου, ἀποσκοπώντας στήν προβολή τῆς χριστιανικῆς ἀποκαλυπτικῆς ἀλήθειας. Ἀντίθετα ἀπό τούς ἐθνικούς ρήτορες, οἱ ὅποιοι συνέθεταν ἐγκωμιαστικούς λόγους μέ ἀναφορές στήν πατρίδα, τό γένος καί τήν παιδεία τῶν ἐγκωμιαζομένων, οἱ χριστιανοί συγγραφεῖς λαμβάνουν ἀφορμή ἐγκωμίου ἀπό τόν μάρτυρα, τόν ἀσκητή ἢ τόν ἅγιο προβάλλοντάς τους ὡς πρότυπα τοῦ ἐνάρετου ἐν Χριστῷ βίου. Οἱ ἐγκωμιαζόμενοι αὐτοί πιστοί-πρότυπα ἐξαίρονται γιά τήν ἀπάρνηση τῶν ἀξιῶν τοῦ κόσμου τούτου καί τήν μέχρι μαρτυρικοῦ θανάτου ἀφοσίωσή τους στόν Χριστό καί οὐδέποτε γιά τήν κοινωνική τους καταξίωση ἢ ἄλλα κοσμικά κριτήρια. Πατρίδα τους εἶναι ὁ παράδεισος, Πατέρας τους ὁ Θεός, οἰκογένειά τους ἡ Ἐκκλησία, ἀδελφοί τους ὅλοι οἱ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, ἀγῶνας τους εἶναι ἡ συνεχῆς μαρτυρία τοῦ Χριστοῦ καί τοῦ Εὐαγγελίου. Ἡ πνευματική αὐτή ἀλήθεια τῶν Ἀγίων οὐδεμία χρεία ἔχει περὶ τεχνῶν λεκτικῶν σχημάτων, ἐξεζητημένων λέξεων καί ρητορικῶν σχημάτων, ἀφοῦ εἶναι ἀπό μόνη της φωτεινὴ καί ψυχωφέλιμη γιά τούς πιστούς.

ι. Τό πρότυπο τοῦ Μάρτυρος

Ἐνωρίτατα οἱ μάρτυρες θεωρήθηκαν τό πρότυπο τοῦ πραγματικοῦ μιμητῆ τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ ταυτόχρονα ἀναπτύχθηκε ἡ θεολογία τοῦ μαρτυρίου, ἰδίᾳ βεβαίως κατά τή διάρκεια τῶν διωγμῶν. Ἐτσι, ὁ Ὡριγένης στόν *Προτρεπτικόν λόγον εἰς μαρτύριον* λέγει: «Καί νῦν δέ φανείτω, εἰ, ἄραντες ἑαυτῶν τόν σταυρόν, τῷ Ἰησοῦ ἠκολουθήσαμεν· ὅπερ γέγονεν, εἰ ζῇ ἐν ἡμῖν ὁ Χριστός. Εἰ θέλομεν ἡμῶν σῶσαι τήν ψυχὴν, ἵνα αὐτήν ἀπολάβωμεν κρείττονα ψυχῆς, μαρτυρίῳ ἀπολέσωμεν αὐτήν»¹⁰. Οἱ μάρτυρες ἐθεωρεῖτο ὅτι παρέδρευναν στό οὐράνιο θυσιαστήριον καί εἶχαν διακονικό ἔργο γιά τή ζῶσα ἐκκλησία¹¹. Ἐτσι, θεωρούμενοι ὡς αὐθεντικοί μιμητές τοῦ σταυρωθέντος Θεανθρώπου, ἐνωρίτατα ἐτιμῶντο τήν ἡμέρα τοῦ μαρτυρίου

¹⁰ *Προτρεπτικός λόγος εἰς μαρτύριον*, PG 11, 580 B.

¹¹ «Αἱ ψυχαὶ τῶν πεπελεκισμένων ἔνεκεν τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἰησοῦ, μή μάτην τῷ ἐν οὐρανοῖς θυσιαστηρίῳ παρεδρεύουσαι, διακονοῦσι τοῖς εὐχομένοις ἄφεσιν ἁμαρτημάτων». Ἐνθ' ἂν. PG 11, 601 A-B.

τους από τις τοπικές Ἐκκλησίες, ἡ δὲ μνήμη τους ταυτιζόταν μεταγενέστερα μὲ τὴν μίμηση αὐτῶν. Κατὰ τὸν ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης, στὸν λόγον του *Εἰς τὸν ἅγιον Στέφανον τὸν πρωτομάρτυρα*, ἡ μνήμη τῶν ἁγίων σημαίνει ζῆλο γιὰ μίμηση τῶν ἀρετῶν αὐτῶν: «ὥς ἐνὶ τούτῳ ταῖς μνεῖαις τῶν ἁγίων κοινωνεῖν ἀξιούμεθα, ἐν τῷ τάς ἐκείνων ἀρετάς μιμεῖσθαι καὶ ζηλοῦν»¹². Ἡ προτροπὴ γιὰ ταύτιση τῆς μνήμης τῶν μαρτύρων μὲ τὴ μίμηση τοῦ βίου τους εἶναι πολὺ συχνή καὶ στοὺς λόγους τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου¹³. Εἶναι ἱστορικά ἀδιαμφισβήτητο, ὅπως σημειώνει ὁ Βλ. Ἰ. Φειδᾶς, ὅτι «ἀπὸ τὸν Β' αἰῶνα κάθε τοπικὴ ἐκκλησία ἐόρταζε τὴν 'γενέθλιον' ἡμέρα τῶν μαρτύρων, ἥτοι τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου τῶν μαρτύρων τῆς κατὰ τοὺς διωγμούς. Τὴ μαρτυρία αὐτὴ παρέχει ἤδη τὸ 'Μαρτυρολόγιον Πολυκάρπου'...Ἡ τιμὴ τῶν μαρτύρων κατὰ τὴν "γενέθλιον" ἡμέρα γενικεύτηκε τὸν Γ' αἰῶνα»¹⁴.

Ταυτόχρονα μὲ τὴ θεολογία τοῦ Μαρτυρίου, σέ πολλές δὲ περιπτώσεις καὶ ἐνωρίτερα ἀπὸ αὐτήν, ἀναπτύχθηκαν οἱ Πράξεις μαρτύρων, ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὸ Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου Σμύρνης¹⁵, ἡ σύνταξη τοῦ ὁποῖου τοποθετεῖται περὶ τὸ 156 μ.Χ.¹⁶ καὶ ἀποδίδεται στὸν Εὐάρεστο Σμύρνης. Στὸ Μαρτύριο, περιγράφεται ἡ ἱερὴ συνήθεια νὰ μαζεύονται οἱ Χριστιανοὶ καὶ νὰ ἐορτάζουν τὴν μνήμη τοῦ μάρτυρα ἤδη ἀπὸ τὸν Β' αἰῶνα. Ὅπως σημειώνει ὁ ἀείμνηστος πατρολόγος Στ. Παπαδόπουλος: «Τὸ Μαρτύριο τοῦ Πολυκάρπου, πού ἴσως δὲν εἶναι τὸ ἀρχαιότερο, ἔγινε κυριολεκτικὰ τὸ θεμέλιο τῆς μαρτυρολογίας καὶ ἴσχυσε πράγματι σὰν πρόγραμμα στὴν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς μάρτυρες καὶ τὴν τιμὴ τους»¹⁷. Συνεπῶς, τὸ ἐν λόγῳ ἔργο χρησίμευσε ὡς πρότυπο γιὰ μεταγενέστερες ἁγιολογίες καὶ μαρτυρολόγια, εἶδη πού γνώρισαν μεγάλη ἀνθήση ἰδιαίτερα μετὰ τὴν ἀναγνώριση τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς ἐπισήμου θρησκείας. Ἀξίζει πάντως νὰ σημειωθεῖ ὅτι πολλές φορές τὰ Μαρτυρολόγια πού συντάχθηκαν μεταγενέστερα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν διωγμῶν ἀπὸ συγγραφεῖς καὶ ἀναφέρονται σὲ Μάρτυρες, οἱ βίοι τῶν ὁποίων δὲν ἦταν εὐρὲως γνωστοὶ στό ποίμνιο, δὲν ἔχουν τὴν ἴδια ἱστορικὴ ἀξιοπιστία. Κι αὐτὸ γιατί σ' αὐτὴν τὴν περίπτωση ὁ

¹² PG 46, 736A.

¹³ Βλ. ἐπὶ παραδείγματι τὸν Λόγον εἰς Μάρτυρας, PG 52,663: «Τιμὴ γάρ μάρτυρος, μίμησις μάρτυρος». Πρβλ. *Εἰς τὸν μάρτυρα Λουκιανόν*, PG 50, 522.

¹⁴ Βλ.Ι. ΦΕΙΔΑ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α'*, σελ. 272-273.

¹⁵ *Περὶ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου*, PG 5, 1027- 1046.

¹⁶ βλ. ΣΤ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, *Πατρολογία Α'*, σελ. 223.

¹⁷ Ἐνθ' ἄν.

άγιογράφος ακολουθεῖ συνήθως ἓνα στερεότυπο σχῆμα ἀφήγησης (ὁ μάρτυρας, ὁ αὐτοκράτορας, ὁ διοικητής, οἱ βασανιστές καί οἱ δήμιοι, καθώς καί πληροφορίες γιά τούς αὐτόπτες μάρτυρες πιστούς). Ἡ ἀφήγηση πολλές φορές διανθίζεται μέ ἐπουσιώδεις σκηνές ἀντλημένες ἀπό τήν μυθολογία ἀνατολικῶν λαῶν τῆς ἐποχῆς, ὅπως π.χ. πάλι μέ δράκοντα ἢ θαυματουργική ἐπιβολή σέ θηρία, ἡ ὑπεράνθρωπη ἀντοχή σέ φρικτά βασανιστήρια κ.ἄ. μέ σκοπό νά κάνουν ἀκόμη πιό θαυμαστούς τούς βίους τῶν μαρτύρων καί τῶν πρώτων ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας.

Πρέπει νά σημειώσουμε ὅτι οἱ *Βίοι μαρτύρων* ἦσαν ἰδιαίτερα διαδεδομένοι ἀπό τό β' ἡμισυ τοῦ Β' αἰῶνος μέχρι τό α' ἡμισυ τοῦ Δ' αἰῶνα, καθ' ὅλη δηλαδή τήν περίοδο τῶν ἀπηνῶν διωγμῶν πού γνώρισε ἡ Ἐκκλησία ἀπό τούς ρωμαίους αὐτοκράτορες. Κατά τή γνώμη μας, οἱ βίοι τῶν μαρτύρων συνεγράφησαν ὄχι μόνο γιά νά λειτουργήσουν ὡς πρότυπα τῆς στάσεως πού ἔπρεπε νά τηρήσουν οἱ πιστοί κατά τή διάρκεια τῶν φοβερῶν αὐτῶν δοκιμασιῶν, ἀλλά συγχρόνως γιά νά ἀποτελέσουν καί μία ἔμμεση ἀπάντηση στό μεγάλο ἐκκλησιολογικό πρόβλημα πού ἔθεσαν οἱ *πεπτωκότες* (*Lapsi*). Κατά τόν Β' αἰῶνα καί τίς ἀρχές τοῦ Γ' αἰῶνα, οἱ ἀποστάτες πρῶην Χριστιανοί πού θυσίαζαν στά εἰδωλα, ἀκόμη καί ἄν μετανοοῦσαν ἐκ τῶν ὑστέρων, δέν γίνονταν δεκτοί στούς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας καί δέν μπορούσαν νά συμμετάσχουν στή θεία Εὐχαριστία, καθώς ἡ εἰδωλολατρεία θεωρεῖτο ἓνα ἀπό τά τρία παραπτώματα πού ἐπέφερε ἐκδίωξη ἀπό τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. Εἰδικά ἀπό τόν διωγμό τοῦ Δεκίου (250-251) καί τό διάταγμα πού ἐπέβαλε τίς θυσίες καί τό δημιουργηθέν Νοβατιανό σχίσμα (251) ἕως τόν διωγμό τοῦ Διοκλητιανοῦ (303) καί τό προκληθέν σχίσμα τοῦ Δόνατου (311), ἡ μαστιζομένη Ἐκκλησία προέβαλλε τό πρότυπο τοῦ μάρτυρα. Γί' αὐτόν τόν λόγο, στήν περίοδο τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων, λόγω τῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν πού ἐπικρατοῦσαν στή διωκόμενη Ἐκκλησία διαδόθηκαν οἱ *Πράξεις τῶν Μαρτύρων* (πρακτικά δικῶν μαρτύρων- *Acta, Gesta*)¹⁸, τά *Πάθη* ἢ *Μαρτύρια*, ὅπως κατεγράφησαν ἀπό αὐτόπτες ἢ αὐτήκοους μάρτυρες (*Passiones*)¹⁹ καί τά πρῶτα *Μαρτυρολόγια* τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουλιανοῦ. Πρέπει

¹⁸ Σ' αὐτά συγκαταλέγονται Οἱ *Πράξεις* τοῦ ἁγίου Ἰουστίνου καί τῶν σὺν αὐτῷ, οἱ *Πράξεις Μαρτύρων Ἀφρικῆς* καί οἱ *Ἀνθυπατικές Πράξεις* τοῦ Κυπριανοῦ.

¹⁹ Σ' αὐτήν τήν κατηγορία ἀνήκουν τό *Μαρτύριον Πολυκάρπου* (152), *Ἐπιστολή τῶν Ἐκκλησιῶν Βιέννης καί Λουγδούνου* (177-178), *Μαρτύριον τοῦ Ἀπολλωνίου* (180-185), *Μαρτύριο Περπετούας καί Φιλικιτάτης* (202).

πάντως να τονίσουμε, όπως είπαμε και άνωτέρω, ότι όσο μικρότερο είναι τό χρονολογικό χάσμα πού χωρίζει τόν άγιολόγο από τό μαρτύριο, τόσο μεγαλύτερη είναι ή ιστορική του άξιοπιστία.

ii. Οί βίοι Αγίων

Μεγάλη άνθηση παρουσίασαν οί βίοι αγίων, ιδιαίτερα κατά τόν Δ' αιώνα, οί δέ Πατέρες, οί όποιοι άσχολήθηκαν μέ αυτό τό είδος ήταν φυσικό νά έπηρεάσουν όλους τούς μεταγενέστερους άγιογράφους, όντας έκκλησιαστικές και θεολογικές αυθεντίες τής έποχής. Έτσι, ό Μ. Αθανάσιος θεωρήθηκε ό πρώτος πού συνέγραψε περί τό 357 και καθιέρωσε τό φιλολογικό είδος του Βίου αγίων μέ τό έργο του *Βίος και πολιτεία του όσιου πατρός ήμων Αντωνίου*²⁰. Κατ' ουσίαν έπρόκειτο για έργο-άπάντηση στην επιθυμία (έπίταγμα) κάποιων μοναχών τής Δύσεως νά μάθουν περισσότερα για τόν βίο του αγίου αυτού άναχωρητή, συνεπώς ό *Βίος* είχε τόν χαρακτήρα ενός έργου πού άποσκοπούσε στην προβολή του άσκητικού βίου, τόν όποιο διηγέ ό άγιος Αντώνιος. Συγχρόνως, τό έν λόγω έργο πρέπει νά θεωρηθί ως εισαγωγή στον άσκητισμό και στον κόσμο τής έρήμου, άπευθυνόμενο σε δύο διαφορετικά άκροατήρια, τόσο πρός τούς μοναχούς τής Αιγύπτου, τής Παλαιστίνης και τής Συρίας, όσο και πρός τούς πιστούς των άστικων κέντρων πού βίωναν τούς έντονους ρυθμούς των πόλεων τής έποχής και αισθάνονταν έλξη από τό νεοεμφανισθέντα μοναχισμό τής έρήμου²¹. Μολοντί ό Μ. Αθανάσιος είχε συναντήση πολλάκις τόν άγιο άναχωρητή, φρόντισε νά άντλήσει περισσότερες λεπτομέρειες για τόν βίο του από τόν έπίσκοπο τής περιοχής όπου έδρασε, τόν Σεραπίωνα Θμούεως. Ό συνδυασμός τής προσωπικής έμπειρίας μέ τίς μαρτυρίες και άλλων πού είχαν συναναστραφεί μέ τόν άγιο έδωσε άκόμη μεγαλύτερη άξιοπιστία στό έργο, μέ άποτέλεσμα ήδη τό 380 νά έχει διαδοθεί σε όλον τόν τότε γνωστό κόσμο²² και ό Γρηγόριος ό Θεολόγος νά τό άποκαλεϊ «νομοθεσίαν έν πλάσματι διηγήσεως»²³. Βέβαια, θά πρέπει νά σημειωθί ότι μόλις είκοσι χρόνια μετά από τόν θάνατο του ίδρυτου του κοινοβιακού μοναχισμού αγίου

²⁰ PG 26, 835-976.

²¹ D. BRAKKE, 'Athanasius of Alexandria, Life of S. Antony of Egypt', in *Medieval Hagiography: An anthology*, ed. T. Head (New York- London 2001), σελ. 1-30.

²² MARTIN HINTERBERGER, «The Byzantine Hagiographer and his text», *Byzantine Hagiography, Vol. II. Genres and Context*, ed. The Ashgate Research Companion, Dorchester 2014, σελ. 218.

²³ Λόγος ΚΑ', 5. PG 35, 1088 A.

Παχωμίου, ἥτοι τό 346, εἶχε κυκλοφορήσει ὁ Βίος του²⁴, ὁ ὁποῖος παρὰ τήν μεγάλη ἀνταπόκριση καί τήν μετάφρασή του σέ διάφορες γλῶσσες, δέν ἔφθασε ποτέ τήν τεράστια ἐπίδραση τοῦ Βίου τοῦ Μεγάλου Ἀντωνίου, τόσο λόγω τῆς θεολογικῆς αὐθεντίας τοῦ συντάξαντος αὐτόν Μεγάλου Ἀθανασίου, ὅσο καί τοῦ ἴδιου τοῦ Μεγάλου Ἀντωνίου, ὁ ὁποῖος παρουσιάζεται ὡς ὑπόδειγμα ὁλοκληρωτικῆς ἀφιερώσεως στόν Θεό. Ἡ σημαντικότερη ἐπίδραση πού ἄσκησε ὁ Βίος τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου καταφαίνεται, ὅπως θά διαπιστώσουμε, ἀπό τίς ἐπιδράσεις πού ἄσκησε σέ ὅλα τά μεταγενέστερα κείμενα ἱστοριῶν μοναχῶν.

Οἱ Καππαδόκες Πατέρες ἔδωσαν μία νέα ὠθηση στούς ἐγκωμιαστικούς λόγους²⁵, καθώς, χάρις στή σπάνια θύραθεν παιδεία τους ὑπῆρξαν ἐξοικειωμένοι ὅσο κανεῖς μέ αὐτό τό εἶδος λόγου, κληρονομία ὅπως εἶδαμε τῶν ἀπτικῶν ρητόρων. Ἔτσι, συνέγραψαν δεκαεπτὰ ἐγκωμιαστικούς λόγους (τέσσαρες ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, πέντε ὁ Μ. Βασίλειος καί ὀκτώ ὁ Γρηγόριος Νύσσης). Μεγάλος ἀριθμός τῶν λόγων τους ἀναφέρονται σέ μάρτυρες πού ἐτελειώθησαν στήν Καππαδοκία, ὅπως ὁ Μ. Βασίλειος στούς Γόρδιο²⁶, Μάμαντα²⁷, Ἰουλίττα²⁸, Βαρλαάμ²⁹, ὁ Γρηγόριος Νύσσης στόν μάρτυρα Θεόδωρο³⁰, ἀλλά καί τόν Στέφανο τόν πρωτομάρτυρα³¹ καί τόν Ἐφραίμ τόν Σύρο³² πού δέν εἶχαν σχέση μέ τήν τοπική ἐκκλησία. Προφανῶς πρόκειται γιά λόγους πού ἐκφωνήθηκαν κατά τήν ἡμέρα μνήμης τους.

Τό μαρτύριο γιά τούς Καππαδόκες Πατέρες ἔχει πραγματική ἀξία ὅταν γίνεται ἐθελούσια, λόγος γιά τόν ὁποῖο, ὅπως τονίζει ὁ Γρηγόριος Νύσσης, τό μαρτύριο εἶναι πολύ σημαντικό ὅχι αὐτό καθ' αὐτό, ἀλλά λόγω τῆς συγκατάθεσης τοῦ μάρτυρος³³. Ἔτσι,

²⁴ F. HALKIN, *S. Pachomi Vitae Graece, Subsidia Hagiographica* 19, Bruxelles 1932.

²⁵ ΜΙΧΑΗΛ ΜΙΧΑΗΛ, *Γραμματολογικές καί θεολογικές παρατηρήσεις στούς Ἐγκωμιαστικούς Λόγους τῶν Καππαδοκῶν Πατέρων*, Θεσσαλονίκη 2007, σελ. 24 κέξ.

²⁶ *Εἰς Γόρδιον τόν μάρτυρα*, PG 31, 489- 507.

²⁷ *Εἰς τόν ἅγιον μάρτυρα Μάμαντα*, PG 31, 589- 600.

²⁸ *Εἰς τήν μάρτυρα Ἰουλίτταν*, PG 31, 237- 260.

²⁹ *Εἰς Βαρλαάμ μάρτυρα*, PG 31, 484- 488.

³⁰ *Ἐγκώμιον εἰς τόν μέγαν μάρτυρα Θεόδωρον*, PG 46 736-748.

³¹ *Ἐγκώμιον εἰς τόν ἅγιον Στέφανον τόν πρωτομάρτυρα*. PG 46, 701- 734.

³² *Ἐγκώμιον εἰς τόν ὅσιον πατέρα ἡμῶν Ἐφραίμ τόν Σύρον καί βίος αὐτοῦ* PG 46, 820- 850.

³³ *Ἐγκώμιον εἰς τόν ἅγιον Στέφανον τόν πρωτομάρτυρα Α'*, BEΠ 69, σ.289, 9-11. Πρβλ. Γρηγορίου Νύσσης, *Εἰς τοὺς Τεσσαράκοντα*, Β', σελ. 343, 25-29: «Καίτοι γε οὐχ ἔκουσίως ὁ ληστής τῷ σταυρῷ προσήλθεν· ἀλλ' ἐπειδή ἐγγύς τῆς σωτηρίας ἐγένετο, εἶδεν ὁ ὀξύς καί εὐφυής κλέπτης τόν θησαυρόν, καί

ὁ ἅγιος Ἰωάννης Χρυσόστομος στό ἐγκώμιόν του εἰς τόν ἅγιον Εὐστάθιο λέγει: «...ὅτι Μάρτυρα οὐχί θάνατος ποιεῖ μόνον, ἀλλά καί ἡ πρόθεσις»³⁴. Ὁ πόθος τοῦ μαρτυρίου δέν στέλνει τίς ψυχές στόν θάνατο, ἀλλά στίς πύλες τοῦ οὐρανοῦ, ἀφοῦ τίς ἐναποθέτει στα χέρια τοῦ Χριστοῦ³⁵.

Στήν πλειονότητα ὁμως τῶν λόγων τους ἐγκωμιάζουν τόν ὀσιακό ἐν Χριστῷ βίο προσώπων προερχομένων εἴτε ἀπό τόν στενό οἰκογενειακό εἴτε ἀπό τόν εὐρύτερο κοινωνικό τους κύκλο. Αὐτά τά πρόσωπα δέν εἶναι πλέον μάρτυρες, οὔτε μεγάλοι ἀναχωρητές ἢ ἀσκητές. Πρόκειται γιά σημαίνοντα πρόσωπα τῆς κοινωνίας, τά ὁποῖα, ἐνῶ μποροῦσαν νά διάγουν ἕναν ἄνετο βίο, προτίμησαν νά ἀκολουθήσουν τόν ἐνάρετο χριστιανικό βίο καί νά ἐνσαρκώσουν τό πρότυπο τῆς θυσιαστικῆς ἀφιέρωσης στόν Θεάνθρωπο.

Ἔτσι, ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, ἀδελφός τοῦ Μ. Βασιλείου, συνέγραψε ἐγκωμιαστικούς λόγους, οἱ ὁποῖοι ἔγιναν σημεῖο ἀναφορᾶς τοῦ εἶδους καί γιά τούς μεταγενέστερους ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς. Κάτοχος τῆς θύραθεν παιδείας καί ἔχοντας ἐμπλακεῖ ὀλιγότερο ἐνεργά ἀπό τόν ἀδελφό του στόν ἐκκλησιαστικό βίο, ἀφιερώθηκε στή συγγραφή, μεταξύ ἄλλων καί τῶν ἐμβληματικῶν γιά τό εἶδος τους ἔργων, τούς τρεῖς λόγους *Εἰς τούς Ἁγίους Τεσσαράκοντα μάρτυρας ἐγκωσμιαστικός ρηθείς ἐν τῷ Μαρτυρίῳ*³⁶, καθὼς καί τά ἔργα *Εἰς τόν Βίον τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νεοκαισαρείας τοῦ Θαυματουργοῦ*³⁷ καί τό *Εἰς τόν Βίον τῆς ὀσίας Μακρίνης ἀδελφῆς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου*³⁸. Τό τελευταῖο του ἔργο τό συνέγραψε γιά τόν μοναχό Ὀλυμπιόδωρο, μέ τόν ὁποῖο ταξίδεψε γιά νά συμμετάσχει στή Σύνοδο τῆς Ἀντιοχείας. Τοῦ ἀφηγήθηκε τήν ἱστορία τῆς ἀδελφῆς του, ὑποσχόμενος νά τοῦ τήν ἀποστείλῃ γραπτῶς ἀργότερα, ὅπερ καί ἔγινε, προβάλλοντας ἔτσι τόν κατά Χριστό βίο τῆς οἰκογένειάς του ἐν γένει. Στό ἴδιο πλαίσιο, ἐντάσσεται καί τό ἔργο του *Βίος τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ*, καθὼς κι ἐκεῖνος καταγόταν ἀπό τήν ἰδιαίτερη πατρίδα τῆς οἰκογένειας τοῦ Γρηγορίου Νύσσης, ἥτοι τήν Καππαδοκία, ἐνῶ ἡ γιὰγιά του,

ἐπιτυχῶν καιροῦ τήν ζωὴν ἐλήισατο, καλῶς τῇ κλεπτικῇ καί εὐστόχως ἀποχρησάμενος, Κύριε 'μνήσθητι μου' εἰῶν, 'ἐν τῇ βασιλείᾳ σου».

³⁴ *Ἐγκώμιον εἰς ἁγ. Εὐστάθιον*, PG 50,601.

³⁵ *Εἰς τόν Στέφανον Β*, σ. 287, 1-3.

³⁶ PG 46, 749-787.

³⁷ *Εἰς τόν βίον τοῦ ἁγ. Γρηγορίου Νεοκαισαρείας τοῦ θαυματουργοῦ*, PG 46, 893-958.

³⁸ *Εἰς τόν βίον τῆς ὀσίας Μακρίνης ἀδελφῆς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου*, PG 46, 960-1000.

Μακρίνα ή πρεσβυτέρα, γνώριζε προσωπικά τόν ἅγιο καί ὑπῆρξε ή κύρια πηγή γιά τή συγγραφή τοῦ ἐν λόγῳ βίου.

Ἡ σύνδεση ἐνός ἁγίου μέ τήν οἰκογένεια τοῦ συγγράφοντος τόν βίο αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἕνα κοινό χαρακτηριστικό τοῦ εἶδους γενικώτερα. Αὐτό ἰσχύει καί στήν περίπτωση τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Θεολόγου, ὁ ὁποῖος μεταξύ τῶν Λόγων του ἔχει συγγράψει καί ἕξι ἐπικήδειους λόγους, ἀπό τούς ὁποίους οἱ τρεῖς συντάχθηκαν μεταξύ 369 καί 374 καί εἶναι ἀφιερωμένοι σέ ἄτομα τῆς οἰκογενείας του: τόν πατέρα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου³⁹, τόν ἀδελφό του Καισάριο⁴⁰ καί τήν ἀδελφή του Γοργονία⁴¹, ἐνῶ ἕνας λόγος (Λόγος ΜΓ') εἶναι ἀφιερωμένος στόν ἀδελφικό του φίλο Μ. Βασίλειο⁴². Στούς ἐπικήδειους αὐτούς λόγους ὁ ἅγιος Γρηγόριος Θεολόγος παραθέτει πολλά στοιχεῖα τοῦ βίου τους, καθώς ἔζησε μαζί τούς ἐγκωμιαζόμενους γιά μεγάλο χρονικό διάστημα, ἰδιαίτερα δέ μέ τόν ἐν Χριστῷ ἀδελφό του Μ. Βασίλειο⁴³.

Περί τό 420 ὁ Παλλάδιος, Ἐπίσκοπος Ἐλενουπόλεως, θά ἐπαναφέρει τό πρότυπο τοῦ ἀσκητῆ-μοναχοῦ στήν χριστιανική γραμματεία συγγράφοντας τήν *Λαυσαϊκή ἱστορία*⁴⁴, ἔργο στό ὁποῖο περιγράφει ἱστορίες διαφόρων μορφῶν τοῦ μοναχισμοῦ τῆς Αἰγύπτου καί τῆς Παλαιστίνης, ὅπως τίς κατέγραψε ὁ ἴδιος σέ ταξίδι του στίς πιό πάνω περιοχές. Τό ἔργο συνέγραψε καί ἀφιέρωσε ὁ Παλλάδιος στόν Λαῦσο, ἀρχιθαλαμηπόλο τοῦ Θεοδοσίου Β', ὁ ὁποῖος ἤθελε μία συλλογή βίων ἀσκητῶν μέ «οἰκουμενικό» χαρακτήρα, πού νά μπορεῖ δηλαδή νά ἀναγνωσθεῖ ἀπ' ἄκρη εἰς ἄκρη στήν αὐτοκρατορία⁴⁵. Πρόκειται γιά βιογραφίες μοναχῶν πού γνώρισε ὁ ἴδιος ὁ Παλλάδιος ἢ ἀπό μαρτυρίες πού ἀντλήσε ἀπό ἄλλους μοναχούς. Κατά τόν Δημ. Τσάμη πρόκειται γιά ἔργο «στό ὁποῖο διαφαίνεται ἡ ἐπίδραση τοῦ *Εὐάγγελιου*, τοῦ βίου τοῦ Μ. Ἀντωνίου καί σχετικῶν ἐλληνιστικῶν κειμένων καί διακρίνεται γιά τήν εἰλικρίνεια τῶν ἀφηγήσεών του.

³⁹ Ἐπιτάφιος εἰς τόν πατέρα, παρόντος Βασιλείου, PG 35, 985- 1042.

⁴⁰ Εἰς Καισάριον τόν ἐαυτοῦ ἀδελφόν ἐπιτάφιος, περιόντων ἔτι τῶν γονέων, PG 35, 756- 787.

⁴¹ Εἰς τήν ἐαυτοῦ ἀδελφή Γοργονίαν Ἐπιτάφιος, PG 35, 789-817.

⁴² Εἰς τόν Μέγαν Βασίλειον Ἐπιτάφιος, PG 36, 493- 605.

⁴³ Γενικώτερα γιά τούς ἐγκωμιαστικούς λόγους τῶν Καππαδοκῶν Πατέρων βλ. ΜΙΧΑΗΛ ΜΙΧΑΗΛ, *Γραμματικές καί θεολογικές παρατηρήσεις τῶν Ἐγκωμιαστικῶν Λόγων τῶν Καππαδοκῶν Πατέρων*, Θεσσαλονίκη 2007, σελ. 60-80.

⁴⁴ PG 34, 995- 1260.

⁴⁵ C. RAPP, 'Palladius, Lausus and the Historia Lausiaca', in *Novum Millenium. Essays in Honor of Paul Speck*, ed. S. Takacs, C. Sode (Aldershot, 2001), σελ. 279-289.

Ἔτσι δέν διστάζει νά ἀναφέρει ἀδυναμίες καί ἀποστασίες μοναχῶν, καθὼς καί τὰ πάθη τους... Τό Λαυσαϊκό περιέχει μόνο γεγονότα καί ἱστορίες καί ὄχι θεωρία τοῦ μοναχικοῦ βίου»⁴⁶. Ἡ τελευταία μάλιστα μορφή ἀσκητῆ πού παρουσιάζει στό κεφάλαιο 70 νά πολεμᾷ ἐναντίον τῶν δαιμόνων καί τῶν πειρασμῶν φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Παλλάδιος⁴⁷. Ἡ ἀμεσότητα τῆς ἀφήγησης τῆς Λαυσαϊκῆς Ἱστορίας, ἀνέδειξε τό ἔργο σέ ἓνα ἀπό τὰ πιό δημοφιλῆ ἀναγνώσματα καθ' ὅλη τή διάρκεια τῆς βυζαντινῆς περιόδου, ἐνῶ ὁ ἴδιος ὁ Παλλάδιος θεωρήθηκε ὡς σημεῖο ἀναφορᾶς γιά τό ἐν λόγῳ εἶδος ἀπό ὅλους τοὺς μεταγενέστερους ἀγιογράφους.

Ὁ Θεοδώρητος Κύρου (393-460) συνέγραψε ἐπίσης μία συλλογή σύντομων βιογραφιῶν τοῦ συριακοῦ ἀσκητισμοῦ, ὑπό τόν τίτλο Φιλόθεος Ἱστορία (*Historia religiosa*) ἢ Ἀσκητική πολιτεία⁴⁸. Ὁρισμένες ἱστορίες ἀσκητῶν συνδέονται ἄμεσα μέ τήν οἰκογένεια τοῦ Θεοδώρητου Κύρου. Πράγματι, στά πρῶτα εἴκοσι κεφάλαια τῆς πραγματείας περιέχονται οἱ βίοι ἀσκητῶν πού εἶχαν σχέση μέ τήν οἰκογένειά του καί τόν ἴδιο. Ἔτσι, ἀποδίδει τήν ἴδια τήν γέννησή του στόν ἅγιο Μακεδόنيο, ὁ ὁποῖος εὐλόγησε τήν μητέρα του, πού προσπαθοῦσε ἐπὶ ματαίῳ γιά χρόνια νά ἀποκτήσει παιδί, γιά νά συλλάβει ἐν τέλει τόν συγγραφέα, τό ὄνομα τοῦ ὁποῖου σημαίνει δῶρο Θεοῦ⁴⁹. Ἡ μητέρα του συνήθιζε νά ἐπισκέφτεται ἐρημίτες τῆς περιοχῆς μέ τή συντροφιά τοῦ Θεοδώρητου. Ὁ συγγραφέας θυμᾶται νά κάθεται στά γόνατα τοῦ ἁγίου Πέτρου Γαλατείας, ὁ ὁποῖος τόν τάιζε μέ σταφύλια (κεφ. 9): «Πολλάκις δέ μέ τοῖς γόνασιν ἐπικαθίσας, σταφυλῇ μέ καί ἄρτῳ διέθρεψε. Πεῖραν γάρ αὐτοῦ τῆς πνευματικῆς χάριτος ἡ μήτηρ δεξαμένη, ἅπαξ μέ τῆς ἐβδομάδος ἐκάστης τρυγᾷν ἐκείνην τήν εὐλογίαν ἐκέλευε»⁵⁰. Ἄλλοῦ ἀναφέρεται στήν χρήση τῆς θαυματουργῆς του ζώνης μέ

⁴⁶ ΔΗΜ. ΤΣΑΜΗ, *Αγιολογία*, Θεσσαλονίκη 1985, ἐκδ. Πουρνάρα, σελ. 24.

⁴⁷ MARTIN HINTERBERGER, 'The Byzantine Hagiographer and his Text', *The Ashgate Research Companion to Byzantine Hagiography*, II: Genre and Contexts, ed. Stefanos Euthymiadis, σ.211-246. σελ. 218.

⁴⁸ Φιλόθεος Ἱστορία, PG 82, 1283-1522.

⁴⁹ «Τρία καί δέκα ἔτη συνοικήσασα τῷ ἐμῷ πατρὶ ἡ μήτηρ παίδων οὐκ ἐγένετο μήτηρ· στεριφή γάρ ἦν, φέρειν καρπὸν ὑπὸ τῆς φύσεως εἰργομένη· καὶ τοῦτο τὴν μέν οὐ λίαν ἡνία· τὰ γάρ θεῖα πεπαιδευμένη τοῦτο συμφέρον ἐπίστευεν· ἐλύπει δέ τὸν πατέρα·ν λίαν ἡ ἀπαιδία, καὶ πάντοτε περινοστῶν ἰκέτενε τοὺς θεῖους θεράποντας αἰτῆσαι οἱ παρά τοῦ Θεοῦ παῖδας. ...Πρὸς τούτῳ ἔφη, καὶ τὸν υἱόν ὁ μεγαλόδωρος δώσει. Τοῖς γάρ εἰλικρινῶς αἰτοῦσι διπλὰς τὰς αἰτήσεις χαρίζεται». PG 82, 1409.

⁵⁰ PG 82, 1381 A.

τήν ὁποία ἰάτρειε ἀσθένειες⁵¹, ἢ πάλι παρουσιάζει τόν ἅγιο Συμεών Στυλίτη νά τόν σώζῃ τήν τελευταία στιγμή ἀπό ἓνα ἀνεξέλεγκτο πλήθος πού προσπαθοῦσε νά πλησιάσει τόν ἅγιο⁵².

Στήν περίπτωση τοῦ Κυρίλλου Σκυθοπολίτη (†559), στόν ὁποῖο ἀποδίδονται ἑπτά βίοι ἀγίων τῆς Παλαιστίνης⁵³, ἔχουμε συνδυασμό συλλογῆς ἀποσπασματικῶν βιογραφιῶν, ἀλλά καί ἐκτενῶν βίων στήν περίπτωση τῶν ἀγίων Εὐθυμίου, Σάββα καί Ἰωάννη Ἡσυχαστῆ. Ὁ συγγραφεὺς συνεδέθη προσωπικά καί μέ τούς τρεῖς ἁγίους. Ὁ ἅγιος Σάββας ἐγνώριζε τήν οἰκογένεια τοῦ Κυρίλλου, διό καί ὅταν ἐπεσκέφθη τήν Σκυθόπολη εὐλόγησε τόν Κύριλλο πού ἦταν ἀκόμη παιδί καί τόν ἐπέλεξε γιά μέλλοντα μαθητή του, κίνηση πού σημάδεψε τή ζωή τοῦ συγγραφέα: «Ἐμέ δέ παῖδα ὄντα καί μετὰ τοῦ πατρός εὐρεθέντα καί τοῖς τοῦ θείου πρεσβύτου, ποσὶν προσπεσόντα, εὐλογήσας ὁ ἅγιος γέρων καί ἀναστήσας καί περιπτυσσάμενος τῷ μέν ἐμῷ πατρί ἔφη: Οὗτος ὁ παῖς ἀπό τοῦ νῦν ἐμός μαθητής ἐστὶ καί τῶν τῆς ἐρήμου πατέρων υἱός. Εἶπε δέ καί τῷ μητροπολίτῃ (Θεοδόσιος): Κύριε ὁ μέγας, τοῦτον ἐγὼ σοι παρατήθιμι τόν παῖδα· πρόσεχε αὐτῷ. Ὅτι χρήζω αὐτοῦ»⁵⁴. Ὅταν ἀποφάσισε σέ νεαρή ἡλικία νά μονάσει στήν Ἱερουσαλήμ, ἡ μητέρα του τοῦ συνέστησε νά ὑπακούει στόν Ἰωάννη Ἡσυχαστή. Ἀντίθετα ὁμως μέ τίς προτροπές τῆς μητέρας του κατευθύνθηκε πρὸς τίς μονές πού βρισκόνταν κοντά στόν ποταμό Ἰορδάνη, ὅπου καί ἀσθένησε βαριά. Τότε, τοῦ παρουσιάσθηκε στόν ὕπνο του ὁ ἅγιος Ἰωάννης Ἡσυχαστής καί τόν προέτρεψε νά καταφύγει στήν μονή τοῦ Ἁγίου Εὐθυμίου, ὅπερ καί ἔπραξε: «...φαίνεται μοι καθ' ὕπνους ὁ πεφωτισμένος οὗτος γέρων οὕτω μοι λέγων. Παρακούσας μοι τῆς ἐντολῆς ἱκανῶς ἐπαιδεύθης· ἀλλὰ νῦν ἀναστάς εἰσέλθε εἰς τήν Ἱερὴν καὶ εὐρίσκεις Γερόντιόν τινα μοναχόν εἰς τό ξενοδοχεῖον τῆς μονῆς τοῦ ἀββᾶ Εὐθυμίου. Ἀκολουθήσον αὐτῷ εἰς τήν μονήν καὶ σώζῃ»⁵⁵.

Ἀργότερα, ὁ Κύριλλος ἐγκαταστάθηκε στήν Νέα Λαύρα πού εἶχε ιδρύσει ὁ ἅγιος Σάββας καί συνέταξε τούς βίους τῶν ἀγίων. Οἱ προσωπικὲς του λοιπόν ἐμπειρίες περιελήφθησαν στούς

⁵¹ PG 82, 1468 C.

⁵² PG 82, 1476 C.

⁵³ E. SCHWARTZ, *Kyrillos von Skythopolis*, Leipzig 1939. CYRILLE DE SCYTHOPOLIS (trad. A. J. Festugière), *Les moines d'Orient*, vol. III/1 : *Les moines de Palestine*, Paris 1962-1963, Éditions du Cerf. Πρβλ. J. BINNS, *Ascetics and Ambassadors of Christ. The monasteries of Palestinian Monasticism*, DOS 32, Washington 1995.

⁵⁴ ΚΥΡΙΛΛΟΣ Ο ΣΚΥΘΟΠΟΛΙΤΗΣ, *Φιλοκαλία τῶν νηπτικῶν καὶ ἀσκητικῶν*, Θεσσαλονίκη 1987, ἐκδ. Βυζάντιο, *Βίος τοῦ ἁγίου Σάββα*, ΟΕ', σελ. 404.

⁵⁵ Ἐνθ' ἂν. *Βίος ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἡσυχαστοῦ*, Κ', σελ. 481.

βίους τῶν ἐν λόγῳ ἁγίων. Ἔτσι, στὸν *Βίο τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου*, ὁ Κύριλλος ἀναφέρει ὅτι στήν μονή τοῦ ἁγίου ὅπου μόνασε ἀρχικῶς εἶχε γίνει ὁ ἴδιος μάρτυς τῶν θαυμάτων πού ἐπιτελέσθηκαν μετὰ τὸν θάνατο τοῦ ἁγίου: «Ταῦτα ὀλίγα ἐκ πολλῶν ἀναλεξάμενος ἀνεγραψάμην, ἅπερ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἑώρακα, συνάψας αὐτά τοῖς ἐξ ἀκοῆς ἀναγραφεῖσι περὶ τῆς ἐν σαρκὶ πολιτείας τοῦ πατρὸς ἡμῶν πρὸς τό γινῶναι τοὺς τε ἐντυγχάνοντας καὶ τὴν ὁσιότητα τὴν σὴν τὴν τῆς παρεδρευούσης τῇ Εὐθυμίου θήκη θείας χάριτος δύναμιν καὶ ἀναλογίσασθαι ὅτιπερ μαρτυρεῖ τῇ λαμπρότητι τῆς ἐκείνου ἐν σαρκὶ πολιτείας τὰ μετὰ τὴν αὐτοῦ κοίμησιν ἐνεργούμενα θαύματα»⁵⁶. Στὸν *Βίο τοῦ ἁγίου Σάββα* ἀναφέρεται μέ δέος στήν ἐπιλογή του ἀπὸ τὸν ἅγιο, ὅταν ἦταν ἀκόμη μικρὸ παιδί νὰ τὸν κάνει μαθητὴ του. Παρόμοια, στὸν *Βίο τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου*, ὁ Κύριλλος ἀναφέρεται ἐκτενῶς στό ὄνειρο πού εἶδε τὸν ἅγιο καὶ καθ' ὑπόδειξή του μπόρεσε νὰ ἰαθεῖ, συγκαταλέγοντας ἔτσι τὴν περίπτωση μεταξὺ τῶν ἄλλων θαυμάτων τοῦ ἁγίου. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ Κύριλλος ὁ Σκυθοπολίτης μέ τὴ συγγραφή τοῦ ἐν λόγῳ ἔργου ἀποσκοπεῖ στὴ διάδοσή του στό ποίμνιο, γι'αὐτό καὶ δίδει κάποιες «ὁδηγίες» στοὺς ἀναγνῶστες του γιὰ τό πῶς πρέπει νὰ τό χρησιμοποιοῦν εἴτε κατὰ τὴ δημόσια εἴτε κατὰ τὴν κατ' ἰδίαν ἀνάγνωσή του: «Δίκαιον γάρ ἐστίν ὡς ἀληθῶς τὰ παραδραμόντα τῷ χρόνῳ καὶ μὴ πολλοῖς ἐγνωσμένα ἀναζωγραφεῖν τῷ λόγῳ καὶ μὴ συγχωρεῖν ταῦτα λήθης βυθοῖς ἀμαυροῦσθαι, ἀλλὰ κοινόν ὄφελος καὶ εἰκόνα καὶ τύπον προτιθέναι τοῖς μετέπειτα βουλομένοις τῆς ἐαυτῶν προνοεῖσθαι σωτηρίας»⁵⁷. Ὁ Κύριλλος δὲν εἶναι ἓνας ἀπλὸς ἁγιογράφος, καθὼς παραθέτει πολλὰ ἱστορικά στοιχεῖα σχετικὰ μέ τὸν μοναχισμό τῆς Παλαιστίνης, σέ βαθμὸ πού ὁρισμένοι ἐρευνητές νὰ τὸν θεωροῦν συγχρόνως ἱστοριογράφο καὶ ἁγιογράφο⁵⁸. Ἡ γλῶσσα τοῦ Κυρίλλου εἶναι ἐπιτετηδευμένη, τό ὕφος καὶ ἡ ποιητικὴ του περιγραφή ὁμοιάζουν μέ τοῦ Πλουτάρχου⁵⁹, ἐνῶ τό περιεχόμενο ἔχει ἱστορικὴ ἀξία, διότι παρέχει ἀξιόπιστες πληροφορίες καθὼς καὶ χρήσιμα χρονολογικὰ στοιχεῖα⁶⁰. Τό συγγραφικὸ ὕφος τοῦ Κυρίλλου ἀποδεικνύει τό ὑψηλὸ ἐπίπεδο

⁵⁶ Ἐνθ' ἂν., *Βίος τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου*, Ε', σελ. 168.

⁵⁷ Ἐνθ' ἂν. *Βίος τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου*, Α', σελ. 21.

⁵⁸ J. BINNS, *Ascetics and Ambassadors of Christ- The monasteries of Palestine, 314- 631*, ed. Oxford University Press, Oxford 1996, σελ. 38 κέξ.

⁵⁹ J. NASRALLAH, *Saint Jean de Damas: Son époque, sa vie, son oeuvre*, Harissa 1950, σ. 122.

⁶⁰ GEDALIAHU G. STROUMSA, "Religious Contacts in Byzantine Palestine", *Numen* 36, (1989), σελ. 16-42.

τῆς μοναστικῆς παιδείας στήν Παλαιστίνη καί παρέχει πληροφορίες περί τῶν μοναστικῶν βιβλιοθηκῶν. Ὁ Βίος τοῦ ἁγίου Σάββα θεωρεῖται δικαίως ἀπό τούς ἱστορικούς σπουδαία πηγή γιά τόν μοναχισμό τῆς Παλαιστίνης⁶¹.

Ὁ Ζ' αἰῶνας σημαδεύτηκε ἀπό τό ἔργο τοῦ Ἰωάννη Μόσχου Λειμωνάριον⁶², πνευματικοῦ πατρός τοῦ Σωφρονίου Ἱεροσολύμων. Ὁ Ἰωάννης Μόσχος (†619/634), ὁ ὁποῖος λόγω τῆς ἐγκράτειάς του ὀνομάσθηκε καί Εὐκρατᾶς, μετὰ τό πέρας τῶν σπουδῶν του ἔγινε μοναχός στή μονή τοῦ Θεοδοσίου στήν κοιλάδα τῶν Κέδρων καί ἀργότερα μόνασε στή μονή τοῦ ἁγίου Σάββα στήν Ἱερουσαλήμ. Μαζί μέ τόν μετέπειτα πατριάρχη Ἱεροσολύμων Σωφρόνιο, ἐπισκέφθηκε διάφορα μοναστικά κέντρα τῆς εὐρύτερης περιοχῆς, γνωρίζοντας ἔτσι ἐπιφανεῖς προσωπικότητες τοῦ μοναχισμοῦ. Ἐξαιτίας τοῦ κινδύνου τῶν Περσῶν κατέφυγε μαζί μέ τόν Σωφρόνιο ἀρχικά στήν Ἀντιόχεια καί ἀπό τό 608 στήν Αἴγυπτο. Οἱ συγγραφεῖσες ἱστορίες τῶν μοναχῶν δέν ἔχουν χρονολογική σειρά, ἴσως λόγω τῆς παρέλευσης ἀρκετῶν χρόνων γιά τήν ὀλοκληρωμένη καταγραφή τους. Τό Λειμωνάριον⁶³ ὑπῆρξε ιδιαίτερα δημοφιλές ἔργο, ὅπως μπορούμε νά συμπεράνουμε ἀπό τήν μετάφρασή του στά ἀρμενικά, ἀραβικά, γεωργιανά, αἰθιοπικά καί παλαιοσλαβικά καί φυσικά στά λατινικά ὑπό τόν τίτλο *Pratum spirituale*⁶⁴. Λόγω τῆς αὐξημένης δημοτικότητάς του, τό ἔργο γνώρισε πολλές διασκευές, στίς ὁποῖες ὀφείλονται καί οἱ σημερινές σωζόμενες παραλλαγές του. Ἐτσι, μολονότι τό ἔργο συνήθως ἐκτείνεται σέ 219 κεφάλαια, ὁ Μ. Φώτιος εἶχε στήν κατοχή του χειρόγραφα μέ 302 καί 342 κεφάλαια. Ἀξίζει νά σημειωθῇ ὅτι ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός⁶⁵ καί ἡ Ζ' Οἰκουμενική Σύνοδος (787) ἀπέδωσαν τή συγγραφή τοῦ ἔργου στόν Σωφρόνιο Ἱεροσολύμων, ἐνῶ, ἀντίθετα, ἀπό τόν πατριάρχη Φώτιο ἀποδόθηκε στόν Ἰωάννη Μόσχο⁶⁶.

⁶¹ DEREK KRUEGER, "Writing as Devotion, Hagiographical Composition and the Cult of the Saint in Theodoret of Cyrrhus and Cyril of Scythopolis", *Church History* 66 (1997), σ. 713.

⁶² PG 87/3, 2852-3112. Γιά τό ἔργο βλ. τίς κάτωθι μελέτες: ΧΡΗΣΤΟΥ Π. Κ., Ἑκκλησιαστική Γραμματολογία, Θεσσαλονίκη 2003², ἐκδ. Κυρομάνος, σελ. 343. ΤΣΑΜΗΣ Δ., Ἑκκλησιαστική Γραμματολογία, Θεσσαλονίκη 1992⁴, ἐκδ. Πουρνάρας, σελ. 30.

⁶³ PG 87/3, 2848- 3109.

⁶⁴ BAYNES M. H., «The 'Pratum spirituale'», *Orientalia Christiana Periodica* 13 (1947), σελ. 404- 414.

⁶⁵ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, Περὶ εἰκόνων I, II, PG94, 1279. 1316D.

⁶⁶ Μυριόβιβλον 199, PG 103, 649.

iii. Τό μαρτύριο τῆς συνειδήσεως

Ἀπό αὐτήν τήν σύντομη ἀναδρομή πού ἐπιχειρήσαμε νά κάνουμε στά σημαντικότερα συγγράμματα τῶν πρώτων ἑπτὰ αἰώνων, παρατηροῦμε μία ἐξέλιξη στή θεματολογία καί στό ἀντικείμενο τῶν ἐγκωμιαστικῶν λόγων. Πράγματι, ἀπό τόν Β' αἰῶνα, καθ' ὅλη τήν ἐποχή τῶν διωγμῶν καί μέχρι τό Διάταγμα τῶν Μεδιολάνων (313) οἱ ἐκκλησιαστικοί συγγραφεῖς προβάλλουν τό πρότυπο τῶν μαρτύρων, ἀναπτύσσοντας συγχρόνως τή θεολογία τοῦ μαρτυρίου, τό ὁποῖο ἐθεωρεῖτο ἐθελοῦσια μίμηση τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ καί στήν πρώτη Ἐκκλησία βάπτισμα ἀνώτερο τοῦ δι' ὕδατος Βαπτίσματος⁶⁷.

Υπὸ τό πνεῦμα αὐτό, τά Ἐγκώμια καί γενικότερα οἱ Βίοι Ἀγίων ἀποσκοποῦσαν κυρίως νά ἐμφυσήσουν στό ποιμνιο τό ζῆλο τῆς μιμήσεως τῶν μαρτύρων καί ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς καί τήν καλλιέργεια τῆς βιωματικῆς μνήμης, λειτουργοῦσαν δηλαδή παιδαγωγικά-ποιμαντικά, ἀκολουθώντας ἔτσι τό θυσιαστικό μέτρο μιμήσεως πού παρέδωσε ὁ ἴδιος ὁ Χριστός στούς πιστούς: «ὑπόδειγμα γὰρ δέδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καί ὑμεῖς ποιῆτε» (Ιω. 13, 15).

Στό πλαίσιο αὐτό, ὁ ἅγιος Ἰωάννης Χρυσόστομος στόν Λόγο του πρὸς τόν μάρτυρα Ἰουλιανό λέγει: «σήμερον αἵματι βαπτίζεται...καί μή θαυμάσητε, εἰ βάπτισμα τό μαρτύριον ἐκάλεσα...ἀμαρτημάτων ἀναίρεσις καί ψυχῆς γίνεται καθαρμός θαυμαστός τις καί παράδοξος· καί ὥσπερ οἱ βαπτιζόμενοι τοῖς ὕδασιν, οὕτως οἱ μαρτυροῦντες τῷ ἰδίῳ λούονται αἵματι»⁶⁸. Κατά τή διάρκεια τῶν διωγμῶν, ὅσοι ὁμολόγησαν τόν Χριστό κατά τήν προτροπή Αὐτοῦ⁶⁹, ἀλλά γιά κάποιον λόγο δέν μαρτύρησαν, ὀνομάζονταν ὁμολογητές καί ἡ πρώτη Ἐκκλησία τοὺς τιμοῦσε, καθὼς τοὺς ἀναγνώριζε τό δικαίωμα νά λύσουν ἐκκλησιαστικά ἐπιτίμια, χωρὶς μάλιστα αὐτό νά προϋποθέτει τήν προηγούμενη ἔγκριση ἐπισκόπων⁷⁰.

Μετά τό Διάταγμα τῶν Μεδιολάνων πού σήμανε τό τέλος τῆς μακρᾶς περιόδου διωγμῶν πού γνώρισε ἡ Ἐκκλησία ἐπικράτησε ἡ ἀποψη ὅτι ἡ ἐνάρετη ἐν Χριστῷ ζωὴ εἶναι ἰσάξια μέ τόν μαρτυρικό θάνατο. Ἔτσι, ὅπως πολύ εὐστοχα παρατηρεῖ ὁ

⁶⁷ Π. ΤΡΕΜΠΕΛΑ, *Δογματική, III*, σελ. 102 κέξ. ΙΕΡ. ΚΟΤΣΩΝΗ, *Τό ἐνθουσιαστικόν στοιχείον εἰς τήν Ἐκκλησίαν τῶν μαρτύρων*, Ἀθῆναι 1952, σελ. 28.

⁶⁸ Εἰς τόν ἅγιον Μάρτυρα Λουκιανόν 2. PG 50,522.

⁶⁹ «Πᾶς ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοί ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου» (Μτθ. 10,32).

⁷⁰ J. H. TAYLOR, 'St. Cyprian and the Reconciliation of Apostates', *TS* 3 (1942), σ. 27-42.

Δημ. Τσάμης «τό 'μαρτύριον συνειδήσεως' ἐξομοιώθηκε μέ τό 'μαρτύριον τοῦ αἵματος'⁷¹. Αὐτή ἡ ἐξομοίωση τοῦ μαρτυρίου συνειδήσεως καί τοῦ μαρτυρίου αἵματος υἰοθετήθηκε καί ἀπό τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Στό πλαίσιο αὐτό, ὁ Μ. Βασίλειος στά τέλη πλέον τοῦ Δ' αἰ. συνέγραψε μία σειρά ἀπό Λόγους καί ποιμαντικά κείμενα στά ὁποῖα προτρέπει τούς πιστούς νά ἀκολουθήσουν τό ἀναίμακτο μαρτύριο τῆς θυσιαστικῆς προσφορᾶς καί τῆς ὑποταγῆς στό θεῖο θέλημα. Στόν λόγο του *Εἰς τούς ἁγίους τεσσαράκοντα Μάρτυρας* ὑπογραμμίζει ὅτι δέν χρειάζεται νά μαρτυρήσει κανείς, προκειμένου νά εἶναι ἀληθινός μιμητής ἐνός μάρτυρα, ἀφοῦ ἐκεῖνος πού μακαρίζει εἰλικρινῶς τούς μάρτυρες ἀκόμη καί ὅταν δέν γίνονται πλέον διωγμοί μαρτυρᾷ γιά τήν προαίρεσή του: «Δῆλον γάρ ὅτι ὁ τοὺς γενναίους ἄνδρας ἀποδεχόμενος ἐν τοῖς ὁμοίοις καιροῖς οὐκ ἀπολειφθήσεται τῆς μιμήσεως. Μακάρισον γνησίως τὸν μαρτυρήσαντα, ἵνα γένη μάρτυς τῇ προαιρέσει καί ἐκβῇ χωρὶς διωγμοῦ, χωρὶς πυρός, χωρὶς μαστίγων, τῶν αὐτῶν ἐκείνοις μισθῶν ἡξιωμένος»⁷². Σέ ἄλλο σημεῖο τοῦ ἴδιου τοῦ ἔργου τούς προτρέπει: «Γίγνεσθε μάρτυρες τῇ βουλήσει ἄνευ διωγμῶν, ἄνευ μαστίγων καί ἔξετε τήν αὐτὴν ἀξίαν οἷαν καί οἱ μάρτυρες»⁷³.

Τό πρότυπο τῶν μαρτύρων ἀκολουθοῦσαν διαχρονικά ὅσοι διῆγαν ἀσκητικό βίο, ἥτοι οἱ προερχόμενοι ἀπό τίς τάξεις τῶν μοναχῶν καί τῶν ἀσκητῶν, γι' αὐτό καί πολλοί ἐγκωμιαστικοί λόγοι ἦσαν ἐπίσης ἀφιερωμένοι σέ αὐτούς. Σημαντικός ὅμως ὑπῆρξε καί ὁ ἀριθμός τῶν ἐγκωμιασθέντων πού προερχόνταν ἀπό τίς τάξεις τοῦ κλήρου καί τῶν ἀπλῶν πιστῶν, ἥτοι ἐπιφανεῖς ἱεράρχες καί Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας οἱ ὁποῖοι ἔλαμψαν γιά τῆς Ὁμολογίας πίστεως πολεμώντας κατὰ τῶν αἵρετικῶν, ἀλλά καί ὅσοι ἐπιφανεῖς πολῖτες ἢ μεγάλοι εὐεργέτες, οἱ ὁποῖοι διῆγαν κατὰ Χριστόν βίον.

Ὅπως εἶδαμε, ἀπό τά μέσα τοῦ Δ' αἰῶνα, τήν ἐποχὴ δηλ. τῆς πρώτης ἀνθισῆς τοῦ μοναχισμοῦ μέχρι καί τό τέλος τοῦ ΣΤ' αἰῶνα, συντάσσεται ἓνας σημαντικός ἀριθμός νηπτικο-ἀσκητικῶν κειμένων πού προέβαλλε τό πρότυπο τοῦ μοναχοῦ-ἀναχωρητῆ, ὁ ὁποῖος κατ' ἀντιπαράβολή πολλές φορές ἀπό τούς κατὰ κόσμον σοφούς, πολεμᾷ καθημερινά τούς πειρασμούς σφυρηλατώντας ἔτσι τήν κατὰ Χριστόν συνείδησή

⁷¹ ΔΗΜ. Γ. ΤΣΑΜΗΣ, *Αγιολογία*, Θεσσαλονίκη 1985, ἐκδ. Πουρνάρα, σελ. 57.

⁷² Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ὁμιλία ΙΘ' Εἰς τούς ἁγίους Τεσσαράκοντα μάρτυρας*, ΒΕΠ, σ. 172. Πρβλ. Μ. ΜΙΧΑΗΛ, *Γραμματολογικὲς καὶ Θεολογικὲς Παρατηρήσεις στους Εγκωμιαστικούς Λόγους των Καππαδοκῶν Πατέρων*, διπλ. ἐργ., Θεσσαλονίκη 2007, σ. 62 κέξ.

⁷³ *Εἰς τούς ἁγίους Τεσσαράκοντα μάρτυρες*, PG 31, 508.

του καί δίδοντας ταυτόχρονα μαρτυρία τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Ἡ μετάβαση ἀπό τόν Μάρτυρα, στόν ἀσκητή καί στόν Ὅσιο, τουλάχιστον γιά τίς γενιές τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων καί Πατέρων πού ἔγραψαν μέ διαφορά μέχρι δύο γενιές ἀπό τοὺς ἐγκωμιαζόμενους, γνωρίζοντάς τους εἴτε προσωπικά εἴτε ἔχοντας ἀντλήσει πληροφορίες ἀπό πρόσωπα πού τοὺς εἶχαν γνωρίσει, ὀφείλεται στά ἱστορικά πλαίσια τῆς ἐποχῆς συγγραφῆς τῶν ἔργων.

Ἡ ἀνθήση τοῦ μοναχισμοῦ στίς ἀνατολικές ἐπαρχίες τῆς αὐτοκρατορίας ἀπό τόν Δ' μέχρι καί τόν Ζ' αἰῶνα ἔκανε ἀκόμη πιά μεγάλη τή δίψα τῶν πιστῶν γιά τοὺς βίους μοναχῶν, ὅπως λίγους αἰῶνες πρὶν γιά τοὺς Μάρτυρες, προβάλλοντας ὅμως πάντοτε τό ἴδιο πρότυπο τοῦ χριστιανικοῦ βίου, τόν Θεάνθρωπο καί ὅπως ἡ θυσία Του νοηματοδοτεῖτο διαχρονικά. Ὑπὸ τό πνεῦμα αὐτό θά πρέπει νά ἐξηγηθεῖ τό γεγονός ὅτι ὁ Σωφρόνιος, ὀλίγον μετὰ τή σύνταξη τοῦ Λειμωναρίου ἀπό τόν Ἰωάννη Μόσχο προέβη στή σύνταξη τοῦ Ἐγκωμίου τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων Κύρου καί Ἰωάννου μέ συλλογή τῶν θαυμάτων πού ἐπιτέλεσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

Ὁ βίος τοῦ Σωφρονίου Ἱεροσολύμων καὶ οἱ θεολογικὲς ἔριδες τῆς ἐποχῆς του

α'. Καταγωγή καὶ σπουδές

Τό πρῶτο μεγάλο ζήτημα πού ἐτέθη στήν ἐπιστημονική κοινότητα εἶναι κατά πόσον ὁ γνωστός Σωφρόνιος εἶναι ταυτόσημος μέ τόν «σοφιστή» καί αὐτός μέ τόν «ἀσκητή» τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Θεοδοσίου στήν Παλαιστίνη, ἀφοῦ, ὅπως ἐπισημαίνει καί ὁ Κων. Μπόνης «ἐάν τις διεξέλθῃ τήν νεωτέραν θαυμασίαν ἔκδοσιν ὑπό τοῦ γνωστοῦ φιλόλογου *Eduard Schwartz* τοῦ Κυρίλλου τοῦ Σκυθοπολίτου θά συναντήσῃ ἐν τῇ Λαύρᾳ ἀκριβῶς τοῦ ἁγίου Θεοδοσίου δύο ὁμώνυμους Σωφρονίους, μόλις δεκαετηρίδας τινὰς ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλά καί ἀπό τοῦ ἡμετέρου Πατριάρχου ἀπέχοντας. Ἐκ τούτου συμπεραίνει τις πόσον εὐκόλος ἀποβαίνει ἡ ἐκ τῆς ὁμωνυμίας σύγχυσις, μάλιστα ἂν καί μετὰ ταῦτα μαρτυρίαι ἔρχονται πρὸς ἐπίρρωσιν τῆς διακρίσεως τῶν ὁμωνύμων Σωφρονίων, ὡς συγγραφέων φερομένων»⁷⁴. Στό ἐρώτημα αὐτό, ὁ *Christoph von Schönborn* ἀπάντησε μέ πειστικό τρόπο ὅτι ὁ Σωφρόνιος ὁ Σοφιστής καί ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Σωφρόνιος εἶναι ἓνα καί τό αὐτό πρόσωπο⁷⁵, ἐνῶ συγχρόνως ἀπό τίς ἀναφορές τοῦ Σωφρονίου στόν Ἰσίδωρο ὑποθέτει ὅτι ὁ τελευταῖος προφανῶς εἶχε κάποια σχέση μέ τίς σπουδές του⁷⁶.

Ὁ Σωφρόνιος ἀναφέρεται στήν καταγωγή του καί στούς γονεῖς του ὡς ἀκολουθῶς: «Τίς τάδ' ἔγραψεν; Σωφρόνιος. Πόθεν; ἐκ Φοινίκης. Φοινίκης ποίης; τῆς Λιβανοστεφάνου. Ἄστνυ δέ ποῖον; Ἐν αἷς Δαμασκός. Ζῶσι τοκῆες; Οὐ· θάνον ἀμφοτέρω. Οὐνομα δέ εἶπέ δύο. Μήτηρ μέν τε Μυρῶ, γενέτης κικλίσκετο Πλύνθας. Εἶχε γάμον γλυκερόν, καί τοκέων ἀγέλην; Οὐ γάμον οὐ παῖδας σχέθε πώποτε, ἄζυγος ἦεν. Πῇ γῆς μονάσας, καί τίνος ἐν μελάθρῳ; Ἐν χθονί θειοδόχῳ, καί ἐν οὔρεσι Ἱεροσολύμων, Ἐν μάνδρῃ μεγάλη Θεοδοσίου μεγάλου. Κύρῳ Ἰωάννῃ μάρτυσι θειονόοις»⁷⁷.

Ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος γεννήθηκε περί τό 550 μ. Χ.⁷⁸ στή Δαμασκό, ἐπί βασιλείας Ἰουστινιανοῦ, σέ μία περίοδο κατά τήν ὁποία ἡ ἐπιτευχθεῖσα πολιτική ἐνότητα τῆς αὐτοκρατορίας, συνοδεύθηκε ἀπό θεολογικές ἐντάσεις καί τήν ἀντιπαλότητα

⁷⁴ Ἐγκώμιον εἰς τοὺς Ἁγίους Κύρο καί Ἰωάννην, PG 87/3, 3421 C- D. Βλ. ἐκτενέστερα CH. VON SHÖNBORN, *Sophrone de Jérusalem, Vie monastique et confession dogmatique*, Éd. Beauchesne, Paris 1972, σελ. 8-9.

⁷⁵ CH. VON SHÖNBORN, *Sophrone de Jérusalem.*, Appendix I, σ. 239-242.

⁷⁶ Ἐνθ' ἂν., σ. 56.

⁷⁷ Ἐνθ' ἂν., PG 87, 3421 C.

⁷⁸ CH. VON SHÖNBORN, *Sophrone de Jérusalem.*, σ. 54.

Ὁρθοδόξων καί Μονοφυσιτῶν, ἀφοῦ οἱ ἐνωτικές προσπάθειες εἶχαν ἀποτύχει. Εἰδικά στήν Αἴγυπτο ἡ κατάσταση ἦταν τεταμένη, ἀφοῦ οἱ Ὁρθόδοξοι (Μελχίτες), περιορίζονταν κυρίως στήν Ἀλεξάνδρεια, ἐνῶ ἡ πλειοψηφία τοῦ γηγενοῦς πληθυσμοῦ εἶχε προσχωρήσει στόν Μονοφυσιτισμό. Ἀντιθέτως, στή Συρία ἡ Ὁρθοδοξία συνέχισε ἀκμάζουσα τόσο στά ἀστικά κέντρα, ὅσο καί στίς ἀγροτικές περιοχές.

Ὁ Σωφρόνιος σπούδασε ρητορική καί ἀπό τήν ἡλικία τῶν 20 ἐτῶν ἦταν ἀξιοσημεῖωτος δάσκαλος ρητορικῆς, ἀφοῦ ὁ φίλος του Ἰωάννης Μόσχος τόν ἀποκαλοῦσε καί «Σοφιστή», τίτλος πού τόν συνόδευε σέ ὅλο του τό βίο μέχρι τήν ἐνθρόνισή του ὡς Πατριάρχης Ἱεροσολύμων. Σημειωτέον ὅτι ἀπό τή γενέτειρά του τή Δαμασκό κατάγονταν περίφημοι ὕμνογράφοι καί θεολόγοι, μεταξύ ἄλλων ὁ Ἅγιος Ἰωάννης Δαμασκηνός, ὁ ἅγιος Ἰωάννης, Ἐπίσκοπος Μαΐουμᾶ καί ὁ ἅγιος Ἀνδρέας Κρήτης, δημιουργός καί συνθέτης τῶν Τροπαρίων τοῦ Μεγάλου Κανόνος, βασιζόμενοι στήν πλούσια θεολογική κληρονομία πού εἶχε ἀφήσει ὁ φωστήρας τῆς Ὁρθοδοξίας Ἰωάννης Χρυσόστομος⁷⁹. Ὁ Σωφρόνιος ἀποκαλεῖ τήν γενέτειρα πόλη του στά ἔργα του «Διήγησις θαυμάτων τῶν ἁγίων Κύρου καί Ἰωάννου τῶν σοφῶν Ἀναργύρων⁸⁰ καί Περί Ἰσιδώρου ἐπιληπτιῶντος⁸¹» ὡς «Βασιλεύουσα» καί «Μητρόπολη τῆς κοίλης Συρίας»⁸². Ἀναφερόμενος μάλιστα στόν πατέρα τοῦ Ἰσιδώρου, κάποιον ὀνόματι Διονύσιο λέγει περὶ Δαμασκοῦ: «Δαμασκηνός ἦν καί τῶν ἐν τέλει λαμπρῶν Διονύσιος, ἐκ γένους βλαστήσας αἰεὶ διαλάμπαντος· οὐπερ ἀρχή καί ρίζα Νικόλαος ἦν ὁ φιλόσοφος, ὁ Ἡρώδου παιδευτής, καί παίδων τῶν Ἀντωνίου καί Κλεοπάτρας διδάσκαλος· ἀφ' οὗ καί Νικόλαοι δώδεκα κατὰ διαδοχὴν ἐξανθήσαντες, φιλοσοφία γαυρούμενοι, τό γένος ἐφαίδρυναν, καί εἰς μέγα δόξης καί λαμπρότητος, ἤγαγον»⁸³. Συνεπῶς, γιὰ τόν Σωφρόνιο ἡ Δαμασκός μποροῦσε νά συγκριθεῖ σέ πνευματικό ἐπίπεδο μέ τά ἄλλα μεγάλα λίκνα φιλοσοφίας τοῦ γνωστοῦ τότε κόσμου⁸⁴.

Μετά τόν θάνατο τῶν γονέων του ἐγκατέλειψε τήν πολυσύχναστη καί ἀκμάζουσα γενέτειρα πόλη, μετέβη στοὺς

⁷⁹ CH. VON SHÖNBORN, *Sophrone de Jérusalem*, σ. 54-55. Πρβλ. E. BOUVY, *Poètes et mélodes*, σελ. 170.

⁸⁰ *Διήγησις θαυμάτων τῶν ἁγίων Κύρου καί Ἰωάννου τῶν σοφῶν Ἀναργύρων*, PG 87/3, 3424-3676.

⁸¹ *Περί Ἰσιδώρου ἐπιληπτιῶντος*, PG 87, 3621-3625.

⁸² Ἐνθ' ἂν., PG. 87/3, 3621-3625.

⁸³ Ἐνθ' ἂν., PG 87/3, 3621.

⁸⁴ CH. VON SHÖNBORN, *Sophrone de Jérusalem*, σ. 55.

Ἀγίου Τόπους καί ἐκάρην μοναχός στήν Μονή τοῦ Ἀγίου Θεοδοσίου τοῦ Κοινοβιάρχου. Ἡ μονή στήν ὁποία ἐμόνασε ὁ ἅγιος Σωφρόνιος εὑρίσκεται νοτίως τῆς Ἱερουσαλήμ σέ ἓνα κεδρόδασος, στό ὁποῖο σύμφωνα μέ τήν παράδοση διανυκτέρευσαν οἱ τρεῖς Μάγοι, ἀφοῦ προσκύνησαν τό θεῖο βρέφος καί πρό τῆς σχεδιαζόμενης ἐπισκέψεώς τους στόν Ἡρώδη, τήν ὁποία ὅμως ἀκύρωσαν τελικῶς κατόπιν ἀποκαλύψεως Ἀγγέλου πού ἐμφανίσθηκε σέ ἐνύπνιο ὄραμα τους καί τούς ἐκάλεσε νά ἐπιστρέψουν στίς χῶρες τους ἀπό ἄλλο δρόμο ⁸⁵. Ἰδρυτής τῆς Μονῆς ὑπῆρξε ὁ Ἅγιος Θεοδόσιος (424-529), ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἡλία (494-516), τήν Ἡγουμενία τῆς Μονῆς καί τήν ἐποπτεία ὅλων τῶν κοινοβιακῶν Μονῶν τῆς εὐρύτερης περιοχῆς, ἐξ οὗ καί τό ὄνομά του Θεοδόσιος ὁ Κοινοβιάρχης. Ἐπιπροσθέτως ὁρίσθηκε ὑπεύθυνος γιά τήν ὑποδοχή τῶν νέων μοναχῶν καί τήν ἐν Χριστῷ παιδευσή τους στόν μοναστικό βίο, γεγονός πού ἐξηγεῖ γιά ποῖο λόγο ὁ ἅγιος Σωφρόνιος ἐγκαταστάθηκε τελικῶς στήν Μονή τοῦ Ἀγίου Θεοδοσίου.

β'. Ἡ σύνδεση μέ τόν Ἰωάννη Μόσχο

Ἡ συνάντηση τοῦ Σωφρονίου μέ τόν Ἰωάννη Μόσχο, τόν ἀποκαλούμενο καί Ἰωάννη Εὐκρατᾶ (=Ἐγκρατής)⁸⁶, σήμανε τήν ἀρχή μιᾶς σημαντικῆς καί καρποφόρου πνευματικῆς φιλίας γιά τήν ἐκκλησιαστική ἱστορία, ἀφοῦ ὁ Ἰωάννης θά σταθεῖ γιά τόν Σωφρόνιο ὁ διδάσκαλος, ὁ πνευματικός πατήρ, ὁ ἀδελφός καί ὁ ἐταῖρος του⁸⁷. Θά γίνει ὅμως καί διάκονός του, καθὼς ἀποκαλεῖ τόν Σωφρόνιο κύριον - κυρίν του⁸⁸, ἐνῶ ὁ Σωφρόνιος θά παραμείνει τό ἱερόν καί πιστόν τέκνον του⁸⁹. Ὅλοι οἱ ἀνωτέρω χαρακτηρισμοί ὑποδηλώνουν τόν ἀκατάλυτο πνευματικό σύνδεσμο τῶν δύο ἀνδρῶν. Σημειωτέον ὅτι ὁ κατά τριάντα χρόνια γηραιότερος Ἰωάννης Μόσχος ἦταν ἤδη κληρικός, ἀφοῦ εἶχε λάβει τήν μοναχική κουρά ἀρκετά ἔτη πρό τῆς συναντήσεώς του μέ τόν Σωφρόνιο στή Μονή τοῦ Ἀγίου Θεοδοσίου. Ὁ Ἰωάννης Μόσχος μετά τήν κουρά του πέρασε δέκα χρόνια στή μονή τοῦ Ἀγίου Σάββα στή Φαργάν, νοτιοδυτικά τῆς Βηθλεέμ, στήν ἔρημο τῆς Ἰουδαίας, ὅπου καί τόν συνάντησε ὁ Σωφρόνιος μεταξύ τῶν ἐτῶν 575-580. Οἱ δύο ἄνδρες κατάγονταν

⁸⁵ Μτθ. 2,12.

⁸⁶ ἸΩΑΝΝΟΥ ΜΟΣΧΟΥ, *Λειμών*, PG 87/3, 2847- 3109. (=Le Pré Spirituel, M.-J. Rouët de Journel, S. J. trad., Sources chrétiennes 12, Paris, Éd. Cerf, Paris 1946).

⁸⁷ PG 87/3, 2949B, 2960D, 2976A, 2977C, 2997D.

⁸⁸ PG 87/3, 2920A, 2929D, 2973A.

⁸⁹ PG 87/3, 2852A.

ἀπό τή Δαμασκό, καί πιθανόν ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος νά συνεστράφη στήν κοινή τους πατρίδα τόν κατά τριάντα ἔτη μεγαλύτερό του λόγιο μοναχό Ἰωάννη Μόσχο, τόν ὁποῖο ἀργότερα συνόδευσε σέ ὅλα τά ταξίδια του στήν Παλαιστίνη, τήν Αἴγυπτο καί τήν Ἰταλία, ἀλλά κάτι τέτοιο δέν μαρτυρεῖται σέ κανένα κείμενο.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης Μόσχος, ἀποφάσισε νά ἐπισκεφθεῖ τά μεγάλα μοναστικά κέντρα τῆς ἐποχῆς, μέ τή συνοδεία τοῦ πνευματικοῦ του υἱοῦ Σωφρονίου, προκειμένου νά καταγράψει πνευματικές συμβουλές τῶν μοναχῶν ὥστε νά τίς διδαχθοῦν στίς ἐπόμενες γενεές. Ἔτσι, ὁ Σωφρόνιος ἐπωφελήθηκε ἀπό αὐτή τήν πνευματική σχέση προκειμένου νά γίνει αὐτόπτης μάρτυρας ὅχι μόνο τοῦ ἀσκητικοῦ βίου πού ἀνθίζε στίς ἐν λόγω περιοχές, ἀλλά καί τῆς ἐξαπλώσεως τῆς αἰρέσεως τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ στήν Ἀλεξάνδρεια καί στήν Αἴγυπτο γενικότερα.

Συνοδευόμενος ἀπό τόν Ἅγιο Σωφρόνιο ἀπό τό 568 ἕως τό 578, ἐπισκέφθηκαν σχεδόν ὅλες τίς Μονές τοῦ Σινᾶ. Καθ' ὅλο τό διάστημα αὐτό ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος ὁλοκλήρωσε τίς σπουδές καί καλλιέργησε περαιτέρω τήν ὀρθόδοξη πνευματικότητά του, παίρνοντας τήν ἀπόφαση νά ἀφιερωθεῖ στόν μοναστικό βίο ἀφοῦ γνώρισε τήν πνευματικότητα τῶν ἀσκητῶν τῆς Αἰγύπτου πού διέφερε ἀπό τόν μοναστικό βίο τῆς Παλαιστίνης⁹⁰. Μία δεκαετία ἀργότερα, περί τό 588, ὁ Ἰωάννης Μόσχος ἐπέστρεψε στήν Παλαιστίνη καί συνέχισε τήν περιοδεία του στίς Μονές τῆς περιοχῆς μέ τόν Σωφρόνιο, καταγράφοντας τίς ἐμπειρίες τῶν μοναχῶν. Κάποια στιγμή πρὶν τό 594 βρίσκουμε τόν Ἰωάννη Μόσχο καί τόν Σωφρόνιο ἐκ νέου στήν Παλαιστίνη, στή Μονή τοῦ Ἁγίου Θεοδοσίου τοῦ Κοινοβιάρχου, ὅπου χειροτονήθηκε ὁ Σωφρόνιος καί οἱ δύο φίλοι τήν θεωροῦσαν ὡς Μονή τῆς μετανοίας τους.

Ὁ Ἰωάννης Μόσχος καί ὁ Σωφρόνιος συνέχιζαν τά ταξίδια τους συλλέγοντας ὑλικό γιά τήν παρουσίαση παραδειγμάτων ἀπό τόν ἀσκητικό βίο. Δύο ὅμως γεγονότα σηματοδότησαν τήν ἐπανέναρξη τῶν πνευματικῶν τους περιηγήσεων: ἡ δολοφονία τοῦ ὀρθοδόξου Αὐτοκράτορος Μαυρικίου τό 602 ἀπό τόν σφεταριστή Φωκᾶ καί τό νέο κύμα ἐπιθέσεων στά ἀνατολικά τῆς αὐτοκρατορίας ἀπό τοὺς Πέρσες, πού εἶχαν περιορισθεῖ ἐπὶ Μαυρικίου. Ἔτσι, ἀρχές τοῦ 603 – 604, οἱ Πέρσες ἐπιτέθηκαν στά Ἱεροσόλυμα ὑπὸ τήν ἡγεσία τοῦ Χοσρόη τοῦ Β', ἀναγκάζοντας τόν Ἰωάννη Μόσχο καί τόν Σωφρόνιο νά μετακινηθοῦν πρὸς

⁹⁰ CH. VON SHÖNBORN, *Sophrone de Jérusalem*, σ. 57.

Φοινίκη, Συρία, Αντιόχεια καί Κιλικία, γιά νά πλεύσουν τελικῶς στήν Ἀλεξάνδρεια καί νά καταφύγουν στήν μοναστική κοινότητα τῆς Θηβαίδος καί στήν Ἑρημο Ὅασις, ὅπου καί παρέμειναν γιά ὀλίγο μέ τόν Στέφανο τόν Ἀλεξανδρέα, ὑπομνηματιστή τοῦ Ἀριστοτέλη καί καθηγητή ἀργότερα στό Πανεπιστήμιο τῆς Κωνσπόλεως.

γ'. Οἱ θεολογικές ἔριδες

Οἱ Ἅγιοι Σωφρόνιος καί Ἰωάννης Μόσχος ἐγκαταστάθηκαν στήν Ἀλεξάνδρεια ὡς σύμβουλοι πλέον τῶν πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας Εὐλόγιου (580-607) καί Ἰωάννου Ε΄ τοῦ Ἐλεήμονος (610-619)⁹¹. Σημειώνουμε ὅτι οἱ μονοθελητικές καί μονοενεργητικές ἀντιλήψεις εἶχαν ἤδη ἐκφρασθεῖ κατά τή διαμάχη Σεβηριανῶν (φθαρτολατρῶν) καί Ἰουλιανιστῶν (ἀφθαρτοδοκητῶν) ἐπί πατριαρχίας Εὐλόγιου, ὁ ὁποῖος ἄλλωστε προέβη στή σύνταξη εἰδικῆς πραγματείας ἐναντίον τῶν τάσεων αὐτῶν ὑπό τόν τίτλο «Περί τῆς Ἁγίας Τριάδος καί τῆς θείας οἰκονομίας»⁹². Κατά τήν ἐν λόγω περίοδο χρησιμοποιοῦντο ἀπό τοὺς Μονοφυσίτες τῆς Αἰγύπτου καί τά γνωστά Ἀρεοπαγίτικα ἔργα γιά τήν ὑποστήριξη μονοφυσικῶν ἰδεῶν, εἰδικώτερα μάλιστα ἡ φράση πού παρουσίαζε τόν Χριστό ὡς «*μιᾶ θεανδρικῇ ἐνεργείᾳ ἐνεργοῦντα τά θεοπρεπῆ καί ἀνθρώπινα*»⁹³, μία φράση πού ἐρμηνεύθηκε ὡς Μονοενεργητισμός ἀπό τοὺς Μονοφυσίτες Μοναχοὺς τῆς Αἰγύπτου καί τῆς Συρίας.

Στό πλαίσιο αὐτό, ὁ ἅγιος Σωφρόνιος προετοιμάσθηκε γιά τόν ἀντιαιρετικό ἀγῶνα του κατά τοῦ Μονοθελητισμοῦ, ἀφοῦ ὑπῆρξε αὐτόπτης μάρτυρας τῶν σύντονων προσπαθειῶν τοῦ Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας γιά τήν ἐπιστροφή τῶν Μονοφυσιτῶν στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, μέ τή συνδρομή βεβαίως τοῦ Ἰωάννου Μόσχου. Πράγματι, ὁ ἀντιαιρετικός ἀγῶνας τους στέφθηκε μέ ἐπιτυχία, ἀφοῦ ἐπανέφεραν στοὺς κόλπους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὁλόκληρες πόλεις, χωριά καί Μονές τῆς Αἰγύπτου⁹⁴. Ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος κέρδισε τό σεβασμό τοῦ πληρώματος τῆς Αἰγύπτου τόσο χάρις στόν ἀγῶνα του κατά τοῦ Μονοθελητισμοῦ, ὅσο καί χάρις στή σχέση του μέ τόν προκαθήμενο τῆς Ἐκκλησίας, τόν Ἰωάννη τόν Ἐλεήμονα. Ἐν τούτοις, ὅπως θά διαπιστώσουμε ἀκολουθῶς, ἡ ἐπακολουθήσασα ἀναρρίχηση στόν θρόνο τῆς Ἐκκλησίας τῆς

⁹¹ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἱστορία Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων*, σ. 261.

⁹² PG 86, 2939-2944.

⁹³ Ἐπιστολή τῷ Γαῖῳ Θεραπευτῇ, PG 3, 1072.

⁹⁴ Ι. ΦΩΚΥΛΙΔΗΣ, «Ἰωάννης ὁ Μόσχος καί Σωφρόνιος ὁ σοφιστής ὁ καί πατριάρχης Ἱεροσολύμων», *Νέα Σιών* 13, Ἱεροσόλυμα 1913, σ. 822.

Ἀλεξανδρείας τοῦ Μονοθελητῆ Κύρου (631-641) ἀποτέλεσε τελικῶς ἀνασχετικό παράγοντα γιά τήν ἐπιδιωκόμενη ἀπό τόν Ἅγιο Σωφρόνιο ἐπανένωση τῶν ὀρθοδόξων μέ τούς Μονοφυσίτες. Ἡ σύνδεση ὅμως τοῦ ἁγίου μέ τόν Ἰωάννη τόν Ἐλεήμονα τοῦ προσέδωσε τό ἀπαραίτητο θεολογικό κῦρος γιά νά καταπολεμήσει τόν Μονοθελητισμό.

Συγχρόνως, διαπίστωσε τόν ἀναβρασμό πού ἐπικρατοῦσε στήν Ἀλεξάνδρεια, ἀφοῦ μέγας μέρος τοῦ πληρώματος ἀκολουθοῦσε τήν θεολογική αὐθεντία τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ὁ ὁποῖος εἶχε καταπολεμήσει ἐπιτυχῶς τήν αἵρεση τοῦ Νεστοριανισμοῦ κατά τήν Γ' Οἰκουμένη Σύνοδο, ἀλλά ἡ υἱοθέτηση τῆς περιφήμης φράσης του («μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη») θεωρήθηκε ὡς μία νίκη τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ. Στό πλαίσιο αὐτό, κατά τήν ἀφήγηση τοῦ 62^{ου} θαύματος, τιτλοφορούμενο «Περί Ροδόπης ἐσχηκνίας ἐκβράσματα» ⁹⁵, ὁ Σωφρόνιος ἀποκαλεῖ τόν Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας Εὐλόγιο ὡς «μέγας τῆς πίστεως κήρυκα»⁹⁶, χάρις στίς πνευματικές του ἀρετές καί τίς θεολογικές του γνώσεις, ἐνῶ τήν ἴδια στιγμή ἐπισημαίνει τήν μεγάλη μάχη πού ἔδιδε γιά νά ἐπιστρέψουν στήν Ὄρθοδοξία τῆς πίστεως τά πλήθη τῶν Μονοφυσιτῶν τῆς Ἀλεξάνδρειας⁹⁷.

Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό πρέπει νά ἐννοηθεῖ τό ἀκόλουθο περιστατικό πού κατέγραψαν ὁ Ἰωάννης Μόσχος καί ὁ Σωφρόνιος στό περίφημο ἀγιολογικό ἔργο του *Λειμωνάριον*⁹⁸ καί ὁ λόγος γιά τόν ὁποῖο τό προέβαλλαν δεόντως. Στήν Μονή τοῦ Καλαμών, τήν ὁποία παλαιότερα πολλοί συνέχεαν μέ τή Μονή τοῦ Ἁγίου Γερασίμου τοῦ Ἰορδανίτου, εὕρισκόμενη στήν ἔρημο τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ, περί τά 5 χλμ ἀπό τό σημεῖο ὅπου βαπτίσθηκε ὁ Ἰησοῦς Χριστός, συνάντησαν ἕναν γέροντα ὀνόματι Κυριάκο. Τούς ἀφηγήθηκε ὅτι κάποια στιγμή δέχθηκε ἐπίσκεψη ἀπό ἕναν νεαρό ἄνδρα, ὁ ὁποῖος ἦταν σέ κοινωνία μέ τούς Νεστοριανούς. Ὁ γέροντας προσπάθησε μάταια νά πείσει τόν νέο ὅτι ἡ αἵρεση αὐτή ὀδηγοῦσε στήν ἀπώλεια τῆς ψυχῆς. Τοῦ ζήτησε νά παραμείνει στή σπηλιά, ἐνῶ ὁ ἴδιος κατευθύνθηκε στήν ἔρημο τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης, προσευχόμενος στόν Θεό νά φωτίσει τόν νέο καί νά τόν βγάλει

⁹⁵ ΣΩΦΡΩΝΙΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, *Περί Ροδόπης ἐσχηκνίας ἐκβράσματα*, PG 87/3, 3637 - 3641.

⁹⁶ Ἐνθ' ἄν., PG 87, 3640.

⁹⁷ CH. VON SHÖNBORN, Ἐνθ' ἄν., σ. 60.

⁹⁸ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΟΣΧΟΥ, *Τοῦ Μακαρίου Ἰωάννου τοῦ Εὐκράτᾳ, βίβλος, ἡ λεγομένη "Λειμών"*, διά τό πολυανθή βίων διήγησιν τῆς οὐρανοπόρου ροδωνίας φέρειν, PG 87, 2847-3116. Γιά τό περιστατικό βλ. PG 87/3, 2872 κέξ.

ἀπό τήν πλάνη του. Τότε ὁ νεαρός ἄνδρας εἶδε τό ὄραμα ἑνός θεόρατου ἀγγέλου, ὁ ὁποῖος τόν μετέφερε σέ ἕναν τόπο σκοτεινό καί δυσώδη μέ πῦρ σέ διάσπαρτα σημεῖα: « Ἀποφέρει εἰς τόπον σκοτεινόν καί δυσώδη μετά πυρός, καί δείκνυσιν αὐτῷ ἐν αὐτῷ τῷ πυρί Νεστόριον καί Θεόδωρον· Εὐτυχέα καί Ἀπολινάριον, Εὐάγριον καί Δίδυμον, Διόσκορον καί Σευήρον, Ἄρειον, καί Ὠριγένην, καί ἄλλους τινάς. Καί λέγει αὐτῷ ὁ φανείς, ὅτι οὗτος ὁ τόπος ἡτοιμάσται τοῖς αἵρετικοῖς καί τοῖς βλασφημοῦσιν τήν ἁγίαν Θεοτόκον, καί τοῖς ἀκολουθοῦσιν τοῖς δόγμασιν αὐτῶν. Εἰ οὖν ἀρέσκει σοι ὁ τόπος, ἔμμεινον τῷ δόγματί σου· εἰ δέ πεῖραν τῆς κολάσεως ταύτης λαβεῖν οὐ θέλεις, πρόσσελθε τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐν ἣ καί ὁ γέρων διδάσκει»⁹⁹. Ἡ περίπτωση αὐτή καί ἄλλες παρόμοιες προετοίμασαν τόν Σωφρόνιο ὄχι μόνο γιά τίς μάχες πού θα ἐπακολουθοῦσαν κατά τῶν χριστολογικῶν αἵρέσεων καί ἰδιαίτερος τοῦ Μονοθελητισμοῦ καί τοῦ Μονοενεργητισμοῦ, ἀλλά καί τήν ἀπόφασή του νά ἐπιστρέψει στή Μονή τοῦ Ἁγίου Θεοδοσίου¹⁰⁰, ὅπου ἔλαβε καί τήν μοναχική κουρά¹⁰¹.

δ'. Ἡ θεραπεία τοῦ Σωφρονίου καί τό ἔργο Λειμωνάριον

Κατά τή διάρκεια αὐτῶν τῶν πνευματικῶν περιηγήσεων στήν Αἴγυπτο καί εἰδικότερα στήν Ἀλεξάνδρεια οἱ δύο φίλοι ἐπισκέφτηκαν τόν Ναό τοῦ Ἁγίου Κύρου καί Ἰωάννου στή Μενουθή, πηγὴ ἐμπνεύσεως καί θεραπείας τοῦ Σωφρονίου γιά νά συγγράψει ἀργότερα τόν ἐγκωμιαστικό του λόγο γιά τοὺς Ἁγίους¹⁰², σέ ἔνδειξη εὐγνωμοσύνης γιά τήν θαυματουργικὴ ἴαση μιᾶς σοβαρῆς ἀσθένειας τῶν ὀφθαλμῶν ἀπὸ τήν ὁποία εἶχε προσβληθεῖ, μετὰ ἀπὸ ἐπίσκεψιν στόν ὁμώνυμο ναό τοῦ Ἀμπουκί¹⁰³. Ὁ Ἰ. Φωκυλίδης συνοψίζει ὅτι ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος ἀρρώστησε ἀπὸ μία σοβαρὴ ὀφθαλμικὴ ἀσθένεια καί κινδύνευσε νά τυφλωθεῖ¹⁰⁴ καί ἐπῆγε στήν Ἀλεξάνδρεια ὅπου ἔκανε παράκληση στοὺς ἁγίους Κύρο καί Ἰωάννη, τοὺς Ἀνάργυρους, οἱ ὁποῖοι καί τόν ἐθεράπευσαν θαυματουργικά. Ὁ

⁹⁹ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΟΣΧΟΥ, *Τοῦ Μακαρίου Ἰωάννου τοῦ Εὐκρατᾶ, βίβλος, ἡ λεγομένη Λειμών, διὰ τὸ πολυανθὴ βίων διήγησιν τῆς οὐρανοπόρου ροδωνίας φέρειν*, PG 87, 2873.

¹⁰⁰ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἱστορία Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων*, σ. 260-261.

¹⁰¹ ΚΩΝ. ΜΠΟΝΗΣ, *Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων*, σ. 11.

¹⁰² PG 87, 3677-3695.

¹⁰³ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΦΑΝΑΡΙΟΥ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΥ, *Συναξαριστὴς Μαρτίου*, ἐκδ. Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἀθήνα 2005, σελ. 98-99.

¹⁰⁴ ΙΩ. ΦΩΚΥΛΙΔΗΣ, ἔνθ' ἄν., σ. 821.

Φωκυλίδης υποθέτει ότι ή θαυματουργική θεραπεία του Αγίου Σωφρονίου καί ή σύνταξη του Έγκωμιαστικού λόγου προς τους αγίους, προς ευγνωμοσύνη για την όριστική του θεραπεία θα πρέπει να έλαβε χώρα μεταξύ του 604 καί του 614, όταν δηλ. διέμενε στην Αλεξάνδρεια μέ τον φίλο του Ιωάννη Μόσχο επί πατριαρχίας του Ιωάννου του Έλεήμονος.

Τό Έγκώμιον περιλαμβάνει αφήγηση του βίου τους¹⁰⁵, αναφορές στα έπιτελεσθέντα από τους Αγίους θαύματα¹⁰⁶ καί τό έγκώμιό τους¹⁰⁷, τό όποιο αρχίζει μέ την προσωπική μαρτυρία του περί της θαυματουργικής ίάσεώς του¹⁰⁸. Μία άλλη υπόθεση για την επιστροφή του Σωφρονίου στην Αλεξάνδρεια είναι οι στενοί δεσμοί που είχε καλλιεργήσει μέ τό ποιμνιο της πόλεως υπό τή θέση του Γραμματέως του πατριάρχη, ώστε, αφού ο Ιωάννης ο Έλεήμων βρισκόταν έξοριστος στην Κύπρο, να σπεύσει να συμπαρασταθεί στον λαό για τις αγριότητες των εισβολέων Περσών.

Κατά τή δεκαετή παραμονή του Αγίου Σωφρονίου στην Αλεξάνδρεια, οι Πέρσες εισέβαλαν στους Αγίους Τόπους (614), προκαλώντας τεράστιες καταστροφές σε όλες τις πόλεις, τά ιερά προσκυνήματα καί τά μοναστήρια, ενώ οι ανθρώπινες απώλειες υπολογίζονται περί τους 65.000 μοναχούς καί λαϊκούς καί πολλούς αιχμαλώτους, ανάμεσα στους όποιους καί ο Πατριάρχης Ιεροσολύμων Ζαχαρίας¹⁰⁹. Η άρπαγή του Τιμίου Σταυρου από τους εισβολείς θεωρήθηκε από πολλούς ως σημάδι του τέλους του κόσμου, γεγονός που κλόνισε τό ήθικό του βυζαντινού στρατού¹¹⁰. Λόγω της εισβολής των Περσών στους Αγίους Τόπους, ο Άγιος Σωφρόνιος καί ο Άγιος Ιωάννης Μόσχος κατευθύνθηκαν διά θαλάσσης προς την Ρώμη καί την εκεί Μονή

¹⁰⁵ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, ένθ' άν., PG 87/3, 3677-3696.

¹⁰⁶ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, ένθ' άν., PG 87/3, 3424-3676.

¹⁰⁷ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, ένθ' άν., PG 87/3, 3380 - 3424.

¹⁰⁸ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, ένθ' άν., PG 87/3, 3380: «Οφθαλμών άρρωστίας ένεκα, / Κύρω καί Ιωάννη προσελθόντες τοίς μάρτυσιν, / κατά των αυτών νέων έτρίβομεν / καί τά των ίάσεων βλέποντες κύματα, / υπομνήμασιν έντυχείν ήβουλήθημεν, / την των μαρτύρων ήμᾶς εκδιδάσκουσιν άθλησιν, / καί τινα των προλαβόντων θαυμάτων κηρύττουσιν / καί μηδέν εύρόντες ών έφημεν, / ει μή μόνας δύο μικράς όμιλίας, Κυρίλλου του μεγάλου της αληθείας προμάχου καί κήρυκος, / εις ζήλον άφόρητον ήχθημεν».

¹⁰⁹ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, *Ιστορία Εκκλησίας Ιεροσολύμων*, σ. 269.

¹¹⁰ I. DORFMAN-LAZAREV, «Beyond empire I: Eastern Christianities from the Persian to the Turkish conquest, 604-1071», dans *The Cambridge history of Christianity, early medieval christianities, c. 600 - c. 1100*, vol. 3, Éd. Cambridge University press, Edinburgh 2008, σ. 71.

τοῦ Ἁγίου Σάββα, ὅπου ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Μόσχος συνέταξε τὸ ἔργο του *Λειμωνάριον*.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης Μόσχος ἐκοιμήθηκε στὴ Ρώμη († 619), ἔχοντας συγγράψει τὸ ἔργο του *Λειμωνάριον*, ἀλλὰ σέ αὐτὸ ὑπάρχει μία ἔνσταση: ὁ πνευματικός δεσμός τοῦ Ἰωάννη Μόσχου μέ τὸν Σωφρόνιο, καθὼς καὶ ἡ ἐγκύκλιος παιδεία τοῦ τελευταίου, ἔκαναν πολλοὺς νὰ ὑποθέσουν ὅτι στὴν πραγματικότητα ἦταν ὁ Σωφρόνιος πού συνέταξε ἢ τουλάχιστον ἐκπόνησε τὴν τελικὴ μορφή τοῦ κειμένου. Ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνός ἀναφέρει τὸν Σωφρόνιο ὡς τὸν πραγματικό συντάκτη τοῦ ἔργου, ἀφοῦ ὅταν παραπέμπει στό ἐν λόγω ἔργο χρησιμοποιεῖ τὴν κάτωθι ἐκφραση: «Ἐκ τοῦ *Λειμωναρίου* τοῦ ἁγίου πατρός ἡμῶν Σωφρονίου *Ιεροσολύμων*»¹¹¹, γεγονός ὅμως πού μπορεῖ νὰ σημαίνει εἴτε ἀπλὰ τὴ συμμετοχὴ τοῦ στὴ συγγραφή τοῦ ἔργου ἢ καὶ τὴν ἔκδοσή του ἀπὸ τὸν Σωφρόνιο μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἰωάννη Μόσχου. Ὁ Σωφρόνιος ἀναμφίβολα βοήθησε τὸν Ἰωάννη Μόσκο στὴν καταγραφή καὶ πιθανῶς στὴν τελικὴ σύνταξη τοῦ ἐμβληματικοῦ ἔργου τοῦ *Λειμωναρίου*, συγγραφή πού κατὰ τὸν H. Chadwick, ὁλοκληρώθηκε τὴν β' ἢ τὴν γ' δεκαετία τοῦ 7^{ου} αἰῶνα¹¹². Πράγματι, μετὰ ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια καταγραφῆς περιστατικῶν ἀνέκδοτης σοφίας καὶ πνευματικῆς ἐμπειρίας τῶν Κοινοβιατῶν καὶ ἀσκητῶν μοναχῶν, συνέταξαν ἓνα πνευματικὸ θησαυρὸ –τὸ *Λειμωνάριον* – μέ σκοπὸ νὰ τὸ παραδώσουν στίς ἐπόμενες γενεές ἀσκητῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ παροτρύνει τοὺς πιστοὺς σέ πνευματικά κατορθώματα καὶ νὰ τοὺς παρηγορήσει γιὰ τὴν φιλομονοφυσιτικὴ αὐτοκρατορικὴ πολιτικὴ ἀπὸ τὴν μία, ἀλλὰ καὶ τίς συνεχῶς κλιμακούμενες ἀπειλές ἐξ Ἀνατολῶν ἀπὸ τίς Πέρσες καὶ ὀλίγο ἀργότερον ἀπὸ τοὺς Ἀραβες εἰσβολεῖς.

Τὸ ἔργο περιλαμβάνει πλῆθος πληροφοριῶν τῆς καθημερινότητος στὰ μεγάλα κέντρα τοῦ κοινοβιακοῦ καὶ ἀσκητικοῦ μοναχισμοῦ τοῦ ΣΤ' αἰῶνα τῆς Αἰγύπτου κυρίως καὶ τῆς Παλαιστίνης. Ἡ σπουδαιότητά του καταφαίνεται ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν χειρογράφων καὶ τῶν μεταφράσεων τοῦ ἔργου στὴν λατινικὴ, τὴν ἀρμενικὴ, τὴν γεωργιανὴ καὶ τὴν αἰθιοπικὴ γλῶσσα, ἀλλὰ καὶ τὴν συμπερίληψη πολλῶν χωρίων του σέ μεταγενέστερες φιλοκαλικές συλλογές καὶ Ἀποφθέγματα¹¹³. Βεβαίως, ὅπως διαπιστώσαμε καὶ στό προηγούμενο κεφάλαιο, ὁ

¹¹¹ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, *Λόγος πρῶτος ἀπολογητικός πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς ἀγίας εἰκόνας*, PG 94, 1280.

¹¹² H. CHADWICK, «John Moschus and his Friend Sophronius the Sophist», *Journal of Theological Studies* XXV, Pt 1, April 1974, σελ. 41.

¹¹³ Ἐνθ' ἄν. σελ. 41-44.

Ἰωάννης Μόσχος δέν ἦταν ὁ πρῶτος πού κατέγραφε ἱστορίες μοναχῶν, ἀφοῦ σχεδόν δύο αἰῶνες πρὶν ὁ Παλλάδιος τό εἶχε κάνει στό ἔργο του *Λαυσαϊκή Ἱστορία*, ὅπου κατέγραψε ἀντιστοίχως ἱστορίες τῶν μοναχῶν των Ἀγίων Τόπων καί τῆς Παλαιστίνης γενικότερα, βάζοντας ἔτσι τίς βάσεις γιά τό ἐν λόγω εἶδος τῆς ἐκκλησιαστικῆς γραμματείας. Τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά τόν ἄλλο ἔγκριτο ἐκπρόσωπο τοῦ εἶδους τόν Κύριλλο Σκυθοπολίτη, ὁ ὁποῖος ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ κατέγραψε τούς βίους ἑπτὰ μοναχῶν τῆς ἐρήμου τῆς Ἰουδαίας, ἥτοι τοῦ Εὐθυμίου, τοῦ Σάββα, τοῦ Ἰωάννη τοῦ Ἡσυχαστῆ, τοῦ Κυριάκου, τοῦ Θεοδοσίου, τοῦ Θεόγνιου καί τοῦ Ἀβραμίου, ἀναφέροντας ὅτι στήν περίπτωση τοῦ Θεόγνιου εἶχε ἀνατρέξει στόν ἤδη συγγραφέντα σχετικό βίο του.

Εἶναι ἀναμφίβολο λοιπόν ὅτι ὁ Ἰωάννης Μόσχος δέν ἦταν ὁ πρῶτος πού καθιέρωσε τήν ἱστορίες μοναχῶν καί τὰ Ἀποφθέγματα ἀσκητῶν, ἀλλά ἀντιθέτως βασίσθηκε στήν προγενέστερη παράδοση καί τὰ σχετικά ἔργα. Πολλές μάλιστα ἱστορίες του ἀπαντοῦν σέ προγενέστερους συγγραφεῖς ἢ συλλογές. Μεταξύ αὐτῶν πρέπει ὅπωςδήποτε νά ἀναφέρουμε τούς Κύριλλο Σκυθοπολίτη, Θεόδωρο τόν Ἀναγνώστη, Θεόδωρο Πέτρας καί κυρίως τόν ἱστορικό Εὐάγριο, οἱ ἱστορίες τοῦ ὁποῖου προέρχονταν ἀπό τή συριακή παράδοση τῆς Ἀντιοχείας. Τό γεγονός αὐτό συνεπάγεται ὅτι οἱ ἱστορίες τοῦ Λειμωναρίου τοῦ Ἰωάννη Μόσχου δέν ἀπηχοῦν μόνο τίς παραδόσεις τῆς Αἰγύπτου καί τῆς Παλαιστίνης, ἀλλά καί τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῆς Συρίας¹¹⁴. Ἄλλωστε πλησίον τῆς Ἀντιοχείας κατέφυγε γιά κάποιο διάστημα μετὰ τήν κατάληψη τῶν Ἀγίων Τόπων ἀπό τούς Πέρσες τό 614, ὅποτε καί ἦλθε σέ ἐπαφή μέ τήν συριακή μοναστική παράδοση.

ε'. *Ἡ κοίμησις τοῦ Ἰωάννου Μόσχου καί οἱ θεολογικοὶ ἀγῶνες τοῦ Σωφρονίου κατὰ τῆς ἐνωτικῆς πολιτικῆς τῆς Αὐτοκρατορίας*

Τελευταία ἐπιθυμία τοῦ Ἰωάννου Μόσχου ὑπῆρξε ἡ ταφή του εἴτε στήν Ἱ. Μονή τοῦ Σινᾶ, εἴτε, σέ περίπτωση πού αὐτό δέν ἦταν δυνατόν λόγω παρουσίας τῶν Περσῶν κατακτητῶν, στήν Ἱ. Μονή τοῦ Ἁγίου Θεοδοσίου, λύση πού τελικά προκρίθηκε ἀπό τόν Σωφρόνιο, ἐξ οὗ καί ἡ ἐπιστροφή του στά Ἱεροσόλυμα καί στήν Μονή τοῦ Ἀγ. Θεοδοσίου¹¹⁵. Πράγματι, ὁ Σωφρόνιος μέ συνοδεία δώδεκα μαθητῶν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Μόσχου κατέπλευσε στό λιμάνι τῆς Ἀσκαλόν καί ὅταν διαπίστωσε ὅτι ἡ

¹¹⁴ H. CHADWICK, *John Moschus*, σελ. 48

¹¹⁵ ΙΩ. ΦΩΚΥΛΙΑΔΗ, «Ἰωάννης ὁ Μόσχος καί Σωφρόνιος», σ. 822 - 824.

πρόσβαση στο Σινᾶ ἦταν ἀδύνατη λόγω τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν, συνεννοήθηκε μέ τόν ἡγούμενο τῆς Μονῆς τοῦ Ἀγίου Θεοδοσίου Γεώργιο γιά τήν ταφή τοῦ σώματος τοῦ Ἰωάννη Μόσχου στό σπήλαιο τῶν τριῶν Μάγων, ὅπου κατά τήν παράδοση εἶχαν διανυκτερεύσει ἐπιστρέφοντας γιά τίς χῶρες τους γιά νά κρυφθοῦν ἀπό τόν Ἡρώδη. Ὁ Σωφρόνιος κατά τήν ἐπιστροφή του στά Ἱεροσόλυμα συγκλονίσθηκε ἀπό τό εὖρος τῶν καταστροφῶν σέ τέτοιο βαθμό, πού ἐξέφρασε τόν θρῆνο του σέ μία ἀνακρεόντεια Ὡδή ὑπό τόν τίτλο «*Ἀγίου Σωφρονίου πατριάρχου Ἱεροσολύμων στίχοι ἀνακρεόντιοι εἰς τήν ἄλωσιν τῆς Ἱερουσαλήμ κατά ἀλφάβητον*», τό πρωτότυπο τῆς ὁποίας εὗρέθη ἀπό τόν Κόμη Riant στήν Ἑθνική Βιβλιοθήκη τῶν Παρισίων. Ἡ Ὡδή ἀρχεῖται ἀπό τόν ἀκόλουθο στίχο: «*Ἀγία πόλις Θεοῖο, Ἱερουσαλήμ μεγίστη, βλεφάρων ἐμῶν τό χεῦμα, καρδίας ἐμῆς ὁ θρῆνος*»¹¹⁶.

Ζήτημα τέθηκε σχετικά μέ τήν χρονολογία ταφῆς τοῦ Ἰωάννη Μόσχου, καθώς ἡ 8^η Ἰνδικτος πού ἀναφέρεται στόν πρόλογο τοῦ βίου του μπορεῖ νά συμπίπτει μόνον τόν Σεπτέμβριο τοῦ 619 ἢ τοῦ 634, ἔτος κατά τό ὁποῖο ὁ Σωφρόνιος ἐξελέγη Πατριάρχης Ἱεροσολύμων καί ὅπωςδήποτε δέν θά τό ἀπέκρυπτε ὁ ἀνώνυμος συντάκτης τοῦ προλόγου γιά ἓνα περιώνυμο ὑπερασπιστή τῆς Χαλκηδόνος, ὅπως ὁ Σωφρόνιος. Κάτι τέτοιο θά ἴσχυε μόνον ἐφόσον ὁ Σωφρόνιος ὁ Σοφιστής δέν ἦταν τό ἴδιο πρόσωπο μέ τόν Σωφρόνιο Ἱεροσολύμων, ἀλλά, ὅπως ἀπέδειξε ὁ Schöborn, συγκρίνοντας τό γλωσσικό ὕφος τοῦ λόγου τοῦ πατριάρχη Ἱεροσολύμων Σωφρονίου εἰς τήν *Ἀνάληψιν* καί τοῦ βίου τῶν Ἀγίων Κύρου καί Ἰωάννου, κατέληξε ὅτι πρόκειται γιά τό ἴδιο καί τό αὐτό πρόσωπο¹¹⁷. Ἕνα ἄλλο ὅμως ἐπιχείρημα εἶναι τό γεγονός ὅτι ὁ Λεόντιος Ἐπίσκοπος τῆς Νεαπόλεως Κύπρου συγγράφοντας στά μέσα τοῦ Ζ' αἰ. τήν βιογραφία τοῦ Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, ὁ ὁποῖος μέ τήν εἰσβολή τῶν Περσῶν στήν Ἀλεξάνδρεια τό 619 ἐγκατέλειψε τόν πατριαρχικό θρόνο καί κατέφυγε στήν γενέτειρά του στήν Κύπρο, ὅπου ἀπεβίωσε στίς 11 Νοεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους, ἀναφέρεται στόν ἀντίστοιχο βίο πού εἶχαν συγγράψει ὁ Ἰωάννης Μόσχος καί ὁ Σωφρόνιος, χωρίς ὅμως νά ἀναφέρει γιά τόν τελευταῖο ὅτι ἐξελέγη πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἀργότερα. Πρόκειται γιά ἀναπάντητο ἐρώτημα, πού ἐνισχύει τήν ὑπόθεση ὅτι ὁ Σωφρόνιος ὁ Σοφιστής καί ὁ Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων δέν

¹¹⁶ ΙΩ. ΦΩΚΥΛΙΔΗ, ἔνθ' ἀν., σ. 199: «*Ἀγία πόλις Θεοῖο, Ἱερουσαλήμ μεγίστη, βλεφάρων ἐμῶν τό χεῦμα, καρδίας ἐμῆς ὁ θρῆνος*».

¹¹⁷ Ἐνθ' ἀν., σελ. 239-242.

ἦταν τό ἴδιο πρόσωπο. Πῶς θά μπορούσε ὁ Ἰωάννης Μόσχος νά συνεργαστεῖ στή συγγραφή τοῦ βίου τοῦ Ἰωάννη τοῦ Ἐλεήμονος, ὁ ὁποῖος ἐκοιμήθη στίς 11 Νοεμβρίου τοῦ 619, ἐφόσον εἶχε ἤδη κοιμηθεῖ καί ὁ ἴδιος; Γιά τόν Delhaye, ὅπως καί τόν Schöborn πού ἀκολουθεῖ τή συλλογιστική του¹¹⁸, τό πιθανότερο εἶναι καί αὐτός ὁ βίος τοῦ Ἰωάννη τοῦ Ἐλεήμονος, ὅπως πιθανῶς καί τό Λειμωνάριον, νά συνεγράφη ἀποκλειστικά ἀπό τόν Σωφρόνιο, ὁ ὁποῖος ὅμως στόν πρόλόγό του ἀναφέρει τιμητικά τόν πρόσφατα θανόντα φίλο του. Ἀντιθέτως, ὁ Chadwick θεωρεῖ πιθανότερη χρονολογία ταφῆς τοῦ Ἰωάννη Μόσχου τό 633-634¹¹⁹, παρὰ τό γεγονός ὅτι τό 633 ὑπῆρξε μία ιδιαίτερα φορτωμένη χρονιά γιά τόν Σωφρόνιο, ὅπως θά δοῦμε καί κατωτέρω, ἀφοῦ ἐπισκέφθηκε ὡς μοναχός μονῆς πλησίον τῆς Ἀλεξανδρείας τόν νεοκλεγέντα πατριάρχη Ἀλεξανδρείας Κύρο (3 Ἰουν. 633), ἀκολουθῶς τόν πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Σέργιο γιά νά τόν μεταπείσει γιά τήν φιλο-μονοφυσιτική του πολιτική καί στό τέλος τοῦ ἴδιου ἔτους νά ἐπισκέφθηκε τήν Παλαιστίνη, καί νά εἶχε τόν χρόνο καί γιά τήν ταφή τοῦ Ἰωάννη Μόσχου. Γί' αὐτό θά προτιμήσουμε τήν χρονολογία τοῦ 619.

Ὑπάρχει ἓνα κενό στό σημεῖο αὐτό στή βιογραφία τοῦ Ἁγίου Σωφρονίου, κάποιων δεκαετιῶν, πού προσπαθεῖ νά συμπληρώσει ὁ Christoph von Schönborn, ἀνατρέχοντας στό ἀπόσπασμα μιᾶς Ἐπιστολῆς τοῦ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, συνταχθείσας τό 641 καί στήν ὁποία ἐπικαλεῖται τήν θερμή σχέση πού εἶχε μέ τόν Ἅγιο Σωφρόνιο, τόν ὁποῖο μάλιστα ἀποκαλεῖ «εὐλογημένε Κύριε, Πάτερ καί Διδάσκαλε, Κύριε Ἀββᾶ Σωφρόνιε»¹²⁰. Θεωρεῖ λοιπόν πιθανόν ὅτι οἱ μαθητές τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Μόσχου ἢ Ἐγκρατᾶ ἀμέσως μετά τόν θάνατό του συνόδευσαν τόν ἀγαπημένο του μαθητή Σωφρόνιο γιά τήν ἐπικήδεια τελετή στήν Ἱ. Μονή τοῦ Ἁγίου Θεοδοσίου καί ἀκολουθῶς μετέβησαν στήν Β. Ἀφρική, ὅπου καί ἱδρυσαν τήν Μονή τῶν Ἐγκρατάδων, ἀφιερωμένη στήν μνήμη τοῦ Ἰωάννου Μόσχου καί τῆς σχέσης του μέ τόν Ἅγιο Σωφρόνιο. Στήν ἴδια

¹¹⁸ DELHAYE, *Analecta Bollendiana* 46 (1927), 6- 7. SCHÖBORN, 242.

¹¹⁹ H. CHADWICK, *John Moschus*, σελ. 52-53. AV. CAMERON, "Byzantine" Africa – The literary Evidence", στο J. H. Humphrey, εκδ. *Excavation at Carthage* (1978).

¹²⁰ ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ, « Εἰς τήν πρός Γάϊον τόν θεραπευτήν ἐπιστολήν τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, ἐπισκόπου Ἀθηνῶν· Πῶς, φῆς, Ἰησοῦς, ὁ πάντων ἐπέκεινα, πᾶσιν ἀνθρώποις ἐστίν οὐσιωδῶς συντεταγμένος; Οὐδέ γάρ ὡς αἷτιος ἀνθρώπων ἐνθάδε λέγεται ἀνθρωπος, ἀλλ' ὡς αὐτός κατ' οὐσίαν ὄλην ἀνθρωπος ὢν. » dans: « περί διαφόρων ἀποριῶν τῶν ἁγίων Διονυσίου καί Γρηγορίου πρός Θωμᾶν τόν ἡγιασμένον. », PG 91, 1049.

Μονή ὁ Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής¹²¹ ἐμόνασε ἀργότερα καί ἔλαβε τίς πρῶτες συμβουλές ἢ ἀκόμη καί μαθήματα περὶ ἀσκητικοῦ βίου καί ὀρθοδόξου πίστεως ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἅγιο Σωφρόνιο, τὰ βασικά του δηλ. ὅπλα, τὴν Ὁμολογία Πίστεως ποὺ συνέταξε ὁ ἴδιος καί τίς πολεμικές του πραγματείες κατὰ τῆς αἰρέσεως τοῦ Μονοθελητισμοῦ¹²². Σημειώνουμε ὅτι κατὰ τὴν ἐν λόγῳ περίοδο (632-641) Διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας τῆς Β. Ἀφρικῆς ἦταν ὁ Γεώργιος Γλυκάς, φανατικός ὑποστηρικτὴς τῆς Χαλκηδόνειας θεολογίας, φίλος τῶν μοναχῶν καί προσωπικῶς τοῦ Μαξίμου. Κατηγορήθηκε ὅτι πίεζε τοὺς μονοθελεῖτες πρόσφυγες, οἱ ὅποιοι λόγῳ τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν κατέφθαναν ἐκεῖ ἀπὸ τὴν Συρία καί τὴν Αἴγυπτο νὰ ἐνωθοῦν μὲ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Γιὰ τὸν λόγο αὐτό, ἔλαβε ἐπιστολή ἀπὸ τὴν αὐτοκράτειρα Μαρίνα νὰ ἐπιδείξει ἀνεκτικότητα, ἐνῶ κλήθηκε σὲ ἀπολογία στὴ βασιλεύουσα. Ὁ φίλος του Μάξιμος Ὁμολογητής τοῦ ἔστειλε ἐπιστολές ἐνθαρρύνοντάς τον καί ἐκφράζοντας τίς ἀνησυχίες του γιὰ τὴν ἔκβαση τῆς ὑποθέσεώς του¹²³.

Ὅπως ἀναφέραμε ἤδη, ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Ἰωάννης ὁ Ἐλεήμων, γιὰ τὸ ὅποιο συνέγραψε βίο ὁ Σωφρόνιος¹²⁴, ἐξοικείωσε τὸν Σωφρόνιο κατὰ τὴν παραμονή του ἐκεῖ μὲ τὴ διάδοση τῆς αἰρέσεως τοῦ Μονοθελητισμοῦ καί τοῦ Μονοενεργητισμοῦ ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο Φαράν Θεόδωρο¹²⁵, ὁ ὅποιος εἶχε προσχωρήσει στὴν μονοθελητικὴ διατύπωση τοῦ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως Σεργίου (610-638), κατὰ τὴν ὁποία: «ὁ Θεάνθρωπος ἐκ δύο φύσεων συγκείμενος τὰ πάντα θεανθρώπως ἐτέλεσεν, ἔχων μίαν θέλησιν καί μίαν ἐνέργειαν»¹²⁶. Προδήλως, ὁ πατριάρχης Σέργιος ἤδη περὶ τὸ 615 εἶχε ὑπόψιν τοῦ ἑνὸς χαλκευμένο Λίβελλο τοῦ πατριάρχῃ Κων/πόλεως Μηνᾶ (536-552), στὸν ὅποιο διατυπώνονταν μονοθελητικὲς καί μονοενεργητικὲς θέσεις («ἐν τῷ τοῦ Χριστοῦ θέλημα καί μίαν ζωοποιὸν ἐνέργειαν»), κείμενο τὸ ὅποιο ἔστειλε στὸν Θεόδωρο Φαράν γιὰ νὰ ζητήσῃ τὴν γνώμη του. Ὁ

¹²¹ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, *Ιστορία*, σ. 272.

¹²² CH. VON SHÖNBORN, *Sophrone de Jérusalem*, σ. 74-75.

¹²³ PG 91, 371- 374. 460- 464. 646- 648.

¹²⁴ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, *Ιστορία*, σ. 271.

¹²⁵ Σύμφωνα μὲ τὸ Β. Ι. Φειδᾶ, ὁ σπουδαῖος θεολόγος Ἐπίσκοπος Φαράν Θεόδωρος ἦταν χαλκηδόνιος καί ὄχι σεβηριανός, ἐνῶ ὑπῆρξε καί ὁ εισηγητὴς τοῦ ὅρου «μία ὑποστατικὴ ἐνέργεια», ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀλληλογραφία του μὲ τὸν πατριάρχῃ Σέργιο, PG 91, 136. Βλ. Ι. ΦΕΙΔΑ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α'*, σελ. 733.

¹²⁶ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, *Ιστορία*, σ. 272: «ὁ Θεάνθρωπος ἐκ δύο φύσεων συγκείμενος τὰ πάντα θεανθρώπως ἐτέλεσεν, ἔχων μίαν θέλησιν καί μίαν ἐνέργειαν».

Θεόδωρος στήν απαντητική του ἐπιστολή δέχθηκε τίς ἀνωτέρω διατυπώσεις¹²⁷.

Ὁ ἅγιος Σωφρόνιος διακρίθηκε στήν καταπολέμηση τῆς αἰρέσεως καθ' ὅλη τή διάρκεια τῆς παραμονῆς του στήν Ἀλεξανδρεία, προηξήρχε στήν μάχη κατά τῆς διαδόσεως τῆς νεοφανοῦς αἰρέσεως, ἀλλά ἡ πολιτική τοῦ Βυζαντίου ἀποσκοποῦσε στήν ἔνωση τῶν Μονοφυσιτῶν μέ τούς Ὁρθοδόξους. Πράγματι, ὁ αὐτοκράτορας Ἡράκλειος εἶχε ἤδη ἐνημερωθεῖ ἀπό τόν πατριάρχη Σέργιο γιά τίς προοπτικές μιᾶς νέας ἐνωτικῆς προσπάθειας μέ τή φόρμουλα τοῦ Μονοενεργητισμοῦ πρὶν ἀπό τήν ἔναρξη τοῦ ἀγῶνα κατά τῶν Περσῶν (619-622) καί τῆς θριαμβευτικῆς ἐκστρατείας (622-628). Ἡ προσπάθεια γιά τήν ἔνωση μέ τούς Μονοφυσίτες ἐνθαρρύνθηκε ἀπό τόν Ἐπίσκοπο Φάσιδος τῆς Λαζικῆς Κῦρο, μετέπειτα πατριάρχη Ἀλεξανδρείας, ἀλλά καί ἀπό τόν ἱακωβίτη πατριάρχη Ἀντιοχείας Ἀθανάσιο κατά τίς συζητήσεις πού ἔγιναν στήν Ἱεράπολη τό 629 γιά τήν ἔνωση τῶν ὀρθοδόξων μέ τούς μετριοπαθεῖς μονοφυσίτες (Θεοδοσιανούς ἢ Σεβηριανούς). Ὁ πεπεισμένος γιά τήν ἀναγκαιότητα αὐτῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς Ἡράκλειος προώθησε στόν θρόνο τῆς Ἀλεξανδρείας τόν ἐπίσκοπο Φάσιδος Κῦρο μετά τόν θάνατο τοῦ Γεωργίου¹²⁸.

Ὁ νέος Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Κῦρος (631-643) ὄντας ἐνθερμος ὑποστηρικτῆς τῆς πλήρους ἐνώσεως μέ τούς μετριοπαθεῖς Μονοφυσίτες προώθησε τήν προσέγγιση τῶν Ὁρθοδόξων καί τῶν Θεοδοσιανῶν (ἢ Σεβηριανῶν)¹²⁹, πέτυχε δέ νά προωθήσει τήν ὑπογραφή μιᾶς συμφωνίας (8 Ἰουνίου τοῦ 633)¹³⁰ μέ ἐννέα ἄρθρα¹³¹ ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς μονοενεργητικῆς φόρμουλας, ἡ ὁποία στηρίχθηκε στήν διατύπωση τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας «μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκαωμένη» καί σέ σχετικό ἀπόσπασμα τῶν ἀρεοπαγικῶν ἔργων περί μιᾶς θεανδρικῆς ἐνέργειας τοῦ Χριστοῦ μέ τήν ἀκόλουθη διατύπωση: «τόν αὐτόν ἕνα Χριστόν καί ἕνα Υἱόν ἐνεργοῦντα τά θεοπρεπῆ καί τά ἀνθρώπινα μιᾷ θεανδρικῇ ἐνεργείᾳ, κατά τόν ἐν Ἀγίοις Διονύσιον». Ἡ συμφωνία γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων καί τῶν

¹²⁷ PG 91, 332- 333.

¹²⁸ JOHN MEYENDORFF, *Imperial Unity and Christian Divisions: The Church, 450-680 AD*, St. Vladimir's Seminary Press, 1989, σελ. 203 κέξ.

¹²⁹ Βλ. Ι. ΦΕΙΔΑ, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία Α'*, σελ. 734.

¹³⁰ M. JUGIE, « Monothélisme », dans *DTC 10*, part. 2, Éd. Librairie Letouzey et Âne, Paris 1929 σ. 2307-2308.

¹³¹ MANSI, XI, 564 κέξ.

Θεοδοσιανῶν ἐφαρμόσθηκε στήν Ἀλεξάνδρεια¹³², ὁ δέ Κῦρος σέ ἐπιστολή του πρὸς τὸν πατριάρχη Κων/πόλεως, ἀνακοίνωσε μέ ἐνθουσιασμό τὴν ἔνωση, ἀφοῦ «ἅπαντες οἱ τοῦ δόγματος τῶν Θεοδοσιανῶν κατὰ ταύτην τὴν τῶν Ἀλεξανδρέων πόλιν κληρικοί» καὶ ὁ λαὸς «εἰς χιλιάδας συντείνοντες κατὰ τὴν τρίτην τοῦ Ἰουνίου μηνός, ἐνωθέντες τῇ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτῃ τοῦ Θεοῦ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, τῶν ἀχράντων τοῦ Θεοῦ σὺν ἡμῖν μυστηρίων μετέλαβον»¹³³. Συγχρόνως, ὁ Κῦρος Ἀλεξανδρείας εἶχε υἱοθετήσει τὴ θεωρία τῶν Μονοενεργητῶν σχετικὰ μέ τό ζήτημα τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ἄλλων σχετικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Χριστοῦ (πεῖνα, δίψα κ.ἄ.), τίς ὁποῖες πάντως οἱ ἀκραῖοι μονοφυσίτες θεωροῦσαν ὡς φανομενικές (κατὰ δόκησιν), ἀφοῦ θεωροῦσε, ὅπως οἱ Μονοενεργῆτες, ὅτι αὐτές κινοῦνται κατ' ἀρχὴν ἀπὸ τὸν θεῖο Λόγο καὶ ἐκτελοῦνται ἀπὸ τό σῶμα διὰ μέσου τῆς νοερᾶς καὶ λογικῆς ψυχῆς. Γι' αὐτό καὶ στήν Ἐπιστολή του πρὸς τὸν πατριάρχη Κων/πόλεως Σέργιο ἔγραφε: «Εἴτε τὰ θεῖα, εἴτε τὰ ἀνθρώπινα ἀρχοειδῶς μέν, οἶον εἰπεῖν, ἐκ τοῦ θείου τὴν ἔνδοσιν καὶ τὴν αἰτίαν ἐλάμβανε, διὰ μέσης δέ τῆς νοερᾶς καὶ λογικῆς ψυχῆς ὑπουργεῖτο παρὰ τοῦ σώματος, εἴτε θαυματοποιόν τινα δύναμιν εἴποις, εἴτε φυσικὴν τινα τοῦ ἀνθρώπου κίνησιν»¹³⁴.

Τό 633 ὁ Σωφρόνιος ἐπισκέφτηκε τὴν Ἀλεξάνδρεια, ὅπου πληροφορήθηκε τὴν ἔνωση τῶν μετριοπαθῶν μονοφυσιτῶν μέ τούς ὀρθοδόξους, ἀπόρροια τῆς ἐνωτικῆς πολιτικῆς τοῦ Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας Κύρου. Ὁ Κῦρος εὐελπιστοῦσε ὅτι ἐάν ἔπειθε τὸν Σωφρόνιο, ὁ ὁποῖος ἔχαιρε μεγαλοῦ σεβασμοῦ στό ὀρθόδοξο ποιμνιο τῆς Ἀλεξανδρείας, θά κατάφερνε νά πραγματοποιήσει τὴν ἐνωτικὴν του πολιτικὴν. Ὁ Σωφρόνιος διαφώνησε μέ τὴν πρωτοβουλία αὐτὴ διαβλέποντας τὰ καταστροφικὰ ἀποτελέσματα ἀπὸ τὴν ἀλλοίωση τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τό ἀνώφελο τῆς ὑποθέσεως στήν προσπάθεια τῆς ἐπιβαλλόμενης ἐνωτικῆς πολιτικῆς. Ὅχι μόνο δέν πείστηκε, ἀλλὰ παρακάλεσε τὸν Κῦρο νά ἐμποδίσῃ τὴν ἔνωση αὐτή¹³⁵ καὶ νά ἐγκαταλείψῃ τὴν προσπάθεια μιᾶς «ὑδροβαφοῦς ἐνώσεως»¹³⁶.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὁ Πατριάρχης Σέργιος, ἐνθουσιασμένος ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία τῆς ἐνώσεως στήν Αἴγυπτο ἔσπευσε νά ἐπικυρώσῃ

¹³² Βλ. ἐκτενέστερα CYRIL HOVORUN, *Will, Action and Freedom: Christological Controversies in the Seventh Century*, Brill, Leiden 2008, σ. 67 κέξ.

¹³³ MANSI, XI, 564 κέξ.

¹³⁴ MANSI, XI, 569.

¹³⁵ CH. VON SHÖNBORN, *Sophrone de Jérusalem*, σ. 79.

¹³⁶ ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ, *Πρὸς Μαρίνον τὸν ὀσιώτατον πρεσβύτερον*, PG 91, 142 κέξ.

τή συμφωνία μέ συνοδική απόφαση τῆς Ἐνδημούσας Συνόδου τῆς Κων/πόλεως («Ψῆφος»), ἡ ὁποία ἐπικυρώθηκε διά Διατάγματος τοῦ αὐτοκράτορα Ἡρακλείου (633). Τίς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου κοινοποίησε μέ Ἐπιστολή του ὁ πατριάρχης Σέργιος στόν πάπα Ρώμης Ὀνώριο (625-638)¹³⁷, ἀλλά ἡ διατύπωση τοῦ κειμένου ἦταν περισσότερο μετριοπαθῆς ἀπό τό κείμενο συμφωνίας Ὁρθοδόξων καί Μονοφυσιτῶν τῆς Αἰγύπτου, ἀφοῦ ὁ πατριάρχης Κων/πόλεως δέν χρησιμοποίησε τόν Ὅρο «μία ἐνέργεια», ἀλλά συγχρόνως ἀποδοκίμαζε καί τόν ὅρο «δύο ἐνέργειες», ἀφοῦ μποροῦσε νά ὑπονοεῖ τήν ὑπαρξη «δύο θελημάτων ἐναντίων» στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ¹³⁸. Ὅπως τό διατυπώνει ὁ Β. Ι. Φειδᾶς «ἡ ὑπαναχώρηση τοῦ Σεργίου (οὔτε μία οὔτε δύο ἐνέργειες) ὀφείλεται προφανῶς στίς ἀντιδράσεις τῶν ὀρθοδόξων γιά τή θεολογική βάση τῆς συμφωνίας στήν Ἀλεξάνδρεια (μία φύσις-μία ἐνέργεια). Ὡστόσο, δέν πρέπει νά ἀποκλεισθεῖ καί ἡ πληρῆστερη ἐνημέρωσή του ἀπό τόν ζηλωτή μοναχό καί μετέπειτα πατριάρχη Ἱεροσολύμων Σωφρόνιο, ὁ ὁποῖος βρισκόταν στήν Ἀλεξάνδρεια κατά τήν ὑπογραφή τῆς συμφωνίας καί ἐπέστρεψε στα Ἱεροσόλυμα διά μέσου Κπόλεως»¹³⁹.

Μετά τήν ἐκλογή τοῦ Μοδέστου στόν θρόνο τῶν Ἱεροσολύμων τό 632, ὁ Σωφρόνιος ταξίδευσε στήν Κων/πολη καί συναντήθηκε μέ τόν Πατριάρχη Σέργιο προσπαθώντας νά τόν μεταπείσει ἀπό τή διδασκαλία του περί μιᾶς θελήσεως τοῦ Θεανθρώπου¹⁴⁰, προσπάθεια ὅμως πού ἔμεινε ἄκαρπη, ἀφοῦ ὁ Πατριάρχης Σέργιος Α' ἐπιδοκίμασε τελικῶς τήν ἔνωση μέ τή συνοδική Ψῆφον τοῦ 633, στήν ὁποία ἀπαγόρευει ὁποιαδήποτε ἀναφορά εἴτε σέ μία εἴτε σέ δύο ἐνέργειες, ἐπιθυμώντας νά καταλαγιάσει τήν ἔνταση μεταξύ τῶν δύο πλευρῶν.

Ὁ Σωφρόνιος ἐξέφρασε τίς ἀντιρρήσεις του γιά τή θεολογική βάση τῆς ἐνώσεως καί εἰδικώτερα γιά τόν Μονοενεργητισμό ὑπογράμμισε τούς σοβαροὺς κινδύνους τῆς διδασκαλίας αὐτῆς. Σημειωτέον, ὅτι ὁ πάπας Ὀνώριος στήν ἀπαντητική του ἐπιστολή πρὸς τόν Σέργιο ἀποδέχθηκε τήν ἀρνητική θέση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κων/πόλεως γιά τήν μία ἢ τίς δύο ἐνέργειες τοῦ Χριστοῦ, ἀποδοκίμασε ὅσους δέχονταν τήν ὑπαρξη δύο ἐνάντιων θελημάτων στόν Χριστό καί ὑποστήριξε ὅτι ὁ Χριστός εἶναι μόνο μία θέληση. Ὁ πάπας Ὀνώριος ἔχοντας γνώση τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Σεργίου πρὸς τόν Σωφρόνιο συμφωνοῦσε εἰδικά

¹³⁷ MANSI, XI, 536-537.

¹³⁸ Βλ. Ι. ΦΕΙΔΑ, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία Α'*, σελ. 735.

¹³⁹ Ἐνθ' ἄν.

¹⁴⁰ MANSI, X, 536-538. ΠΡΒΛ. ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ, *Διάλογος μετά Πύρρον περί τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων*, PG 91, 333.

μέ τήν ἀπόρριψη κάθε καινοτομίας σέ συζητήσεις περί μιᾶς ἢ δύο ἐνεργειῶν καί διακήρυξε τήν ὑπαρξη ἑνός θελήματος στόν Χριστό: «*Unde et unam voluntatem fatemur domini nostri Jesu Christi, quia profecto a divinitate assumpta est nostra natura...*»¹⁴¹. Στό πλαίσιο αὐτό προωθεῖτο ἡ διδασκαλία τοῦ Μονοθελητισμοῦ, ἐνῶ ἀπαγορευόταν οἰαδήποτε περαιτέρω συζήτηση ἐπὶ τοῦ θέματος¹⁴².

Στ'. Πατριάρχης Ιεροσολύμων

Ὁ Μόδεστος, ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Θεοδοσίου διακονοῦσε στούς ἁγίους Τόπους ὡς Τοποτηρητής (*locum tenens*) τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων, ἀφοῦ ὁ Πατριάρχης Ζαχαρίας εἶχε συλληφθεῖ καί ἀργότερα ἐξελέγη ὁ ἴδιος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων (632-634). Κατά τή διάρκεια τῆς πατριαρχίας του ἀποκατέστησε τίς καταστροφές σέ πολλά ἱερά προσκυνήματα τῶν Ἁγίων Τόπων μέ τή βοήθεια μοναχῶν πού εἶχαν γλιτώσει ἀπό τίς σφαγές. Ἐκοιμήθη ὅμως μετὰ ἀπό δύο χρόνια καί τό 634, ὁ Σωφρόνιος τόν διαδέχθηκε στόν πατριαρχικό θρόνο. Στήν ἐνθρονιστήρια συνοδική Ἐπιστολή του πρὸς τόν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Σέργιο καί στόν πάπα Ρώμης Ὁνώριο καταδίκασε τόν Μονοενεργητισμό καί τόν Μονοθελητισμό¹⁴³ ἀπηχώντας τήν ἀκραιφνῶς ὀρθόδοξη διδασκαλία, ὅπως παρατίθεται στα πεπραγμένα: «Σωφρόνιος δέ ὁ μελίγλωσσος τῆς ἀληθείας πρόμαχος, ἀρχιερεὺς Ἱεροσολύμων γενόμενος, θείαν καί ἱεράν Σύνοδον ποιησάμενος· δύο θελήσεις καί ἐνεργείας τρανώσας, ἀπέστειλεν Ὁνωρίῳ τῷ πάπᾳ Ρώμης καί τῷ Σεργίῳ Κωνσταντινουπόλεως τὰ συνοδικά αὐτοῦ»¹⁴⁴. Ἡ συνοδική ἐπιστολή τοῦ Σωφρονίου ἀποτελέσσε τό ὀρθόδοξο δογματικό πλαίσιο τοῦ ἀντιαιρετικοῦ τοῦ ἀγώνα κατά τοῦ Μονοενεργητισμοῦ καί τοῦ Μονοθελητισμοῦ μέχρι τήν συνοδική καταδίκη τους. Ἡ παραδοχή στόν Χριστό δύο φύσεων συνεπαγόταν καί τήν παραδοχή δύο θελήσεων καί δύο ἐνεργειῶν, ἀξίωμα πού ὁ Σωφρόνιος διατύπωσε στήν Ἐπιστολή του ὡς ἀκολουθῶς: «Ὡσπερ οὖν τήν ἑκατέρας οὐσίας καί φύσεως, ἐξ ὧν ἡμῖν ἀσυγχύτως ἐπὶ Χριστοῦ γέγονεν ἡ ἑνωσις καί τόν ἕναν Χριστόν καί Υἱόν ἀπετέλεσεν ὅλον Θεόν, ὅλον τόν αὐτόν πιστεύομεν ἄνθρωπον, ἑκατέραν φυσικὴν ὁμολογοῦμεν ἐνέργειαν, ἵνα μὴ τὰς ἀσυγχύτως ἐνωθείας φύσεις συγχέωμεν, εἴπερ ἐκ τῶν

¹⁴¹ MANSI, XI, 537- 540.

¹⁴² C. MORISSON, Dir. *Le monde Byzantin, Tome I, l'empire Romain d'Orient*, 330-641, Éd. Presses Universitaires de France, Paris 2004, σ. 75.

¹⁴³ MANSI, XI, 461-510.

¹⁴⁴ MANSI, X, 607.

ἐνεργειῶν καί μόνον κατά τούς τά τοιαῦτα δεινούς αἱ φύσεις γνωρίζονται. Καί τῶν οὐσιῶν αἰεὶ τό διάφορον ἐκ τοῦ διαφόρου τῶν ἐνεργειῶν καταλαμβάνεσθαι πέφυκε»¹⁴⁵. Ὑπὸ τό πνεῦμα αὐτό, οἱ ὀρθόδοξοι θεωροῦσαν ἄρρηκτη τή σχέση φύσεως, θελήσεως καί ἐνεργείας, αἰρετική δέ τή γνώμη γιά μία θέληση ἢ μία ἐνέργεια στόν Χριστό, προφανῶς χωρίς νά ἔχει ὑπόψη του τήν ἀνταλλαχθεῖσα ἀλληλογραφία μεταξύ τοῦ Σεργίου Κων/πόλεως καί τοῦ πάπα Ὀνώριου, στίς ὁποῖες καταργήθηκε ἡ ὁρολογία μία ἢ δύο ἐνέργειες καί προβαλλόταν ἡ μονοθελητική διατύπωση τοῦ Ὀνωρίου. Σέ ἄλλο σημεῖο τῆς συνοδικῆς ἐπιστολῆς ἔγραφε τά ἀκόλουθα: «Θεός γάρ ἦν ὁ ταῦτα πάσχειν σαρκικῶς ἀνεχόμενος καί σώζων ἡμᾶς τοῖς οἰκείοις παθήμασι καί βραβεύων ἡμῖν δι' αὐτῶν τήν ἀπάθειαν. Ἀλλ' ὅτε πάσχειν καί πράττειν καί ἐνεργεῖν ἀνθρωπίνως αὐτός ἐβεβούλητο καί τούς ὁρῶντας ὠφελεῖν ἐψηφίζετο, δι' οὓς καί ἄνθρωπος κατ' ἀλήθειαν γέγονε, καί οὐχ ὅτε αἱ φυσικαί κινήσεις καί σαρκικαί κινεῖσθαι φυσικῶς πρὸς ἐνέργειαν ἤθελον...Ταμίας γάρ ἦν αὐτός ἐαυτῷ παθῶν ἀνθρωπίνων καί πράξεων, καί οὐ μόνον ταμίας, ἀλλά καί πρύτανις, καί εἰ φύσιν παθητήν φυσικῶς ἐσεσάρκωτο. Καί διὰ τοῦτο ἦν ὑπέρ ἄνθρωπον αὐτοῦ τά ἀνθρώπινα, οὐκ ἐπειδήπερ φύσις ἦν οὐκ ἀνθρώπειος, ἀλλ' ἐπειδήπερ ἐκουσίως γέγονεν ἄνθρωπος καί ἄνθρωπος γεγωνώς ἐκουσίως αὐτά προσεδέχετο. Καί οὐ τυρρανικῶς ἢ ἀναγκαστικῶς, ἔστιν ὅτε καθ' ἡμᾶς καί ἀβουλήτως, ἀλλ' ἦνικα καί ὅσον ἐβούλετο, καί συγχωρεῖν αὐτός τοῖς τά πάθη προσφέρουσι, τοῖς τε παθήμασιν αὐτοῖς, ἐνεργουμένοις κατὰ φύσιν, ἐπένευσε...¹⁴⁶». Αὐτό συνεπάγεται ὅτι ἡ ἐνέργεια τῆς ἀνθρώπινης φύσεως ἐκδηλωνόταν σέ κοινωνία μέ τήν θεία φύση, ἀλλά συγχρόνως ὁ θεῖος Λόγος κινούσε τήν ἀνθρώπινη φύση σέ κάθε ἐνέργεια, ὅπως καί ὅσο αὐτός ἤθελε, ἀφοῦ ἡ αὐτονομία τῆς ἐνεργείας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἦταν ἀδύνατη λόγῳ τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως τῶν δύο φύσεων¹⁴⁷.

Ἡ περίφημη αὐτή ἐνθρονιστήρια Συνοδική Ἐπιστολή τοῦ Σωφρονίου προβάλλει τίς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνας, θεωρώντας τήν ἀθέτησή τους ἀπαράδεκτη, στιγματίζοντας ἔτσι τήν πολιτική αὐτή τοῦ αὐτοκράτορα. Ἡ ρητή καί κατηγορηματική καταδίκη τοῦ Μονοενεργητισμοῦ καί τοῦ Μονοθελητισμοῦ θεμελιώνει τήν ὀρθόδοξη θεολογία μέ τόν χαρακτηρισμό τῆς θελήσεως καί τῆς ἐνεργείας ὡς ἱκανοτήτων καί τήν δύο φύσεων καί ὄχι ὡς ἰδιοτήτων τοῦ ἑνός προσώπου ἢ

¹⁴⁵ MANSI, XI, 481-484.

¹⁴⁶ MANSI, XI, 484-485.

¹⁴⁷ Βλ. Ι. ΦΕΙΔΑ, Ἐκκλησιαστική Ἱστορία Α', σελ. 737.

τῆς μιᾶς ὑποστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τῇ θεολογικῇ αὐτῇ βάσει ἀνέπτυξε ὁ Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς καὶ ἀξιοποίησε μὲ ἐγκωμιαστικά σχόλια γιὰ τὸν Σωφρόνιο ἢ ΣΤ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (681 μ. Χ.). Σημειωτέον ὅτι ὁ Πατριάρχης Σέργιος ἀρνήθηκε νὰ ἀποδεχθεῖ τὴν Ἐπιστολὴν, ἐπιβεβαίωνοντας ἔτσι τὴ θεολογικὴ ρήξιν. Ἀντιθέτως, ὁ πάπας Ὀνώριος τὴν δέχθηκε, καίτοι ἦταν φίλος προσκεείμενος πρὸς τὸς μονοθελητικὰς θέσεις.

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ὁ χαλίφης Omar ibn Hattab, διάδοχος τοῦ Μωάμεθ, εἶχε ὀργανώσει ἐκστρατεία κατὰ τῶν περιοχῶν τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Συρίας γιὰ νὰ ἐξισλαμίσει τοὺς γηγενεῖς πληθυσμούς, ὁ κύριος ὅμως στόχος τοῦ παρέμενε ἡ κατάκτηση τῆς Ἀγίας πόλεως τῆς Ἱερουσαλὴμ¹⁴⁸. Πολλοὶ μεταξὺ τῶν Μονοφυσιτῶν καὶ τῶν Νεστοριανῶν εἴτε ἔδειξαν ἀδιαφορία ἔναντι τῶν εἰσβολέων εἴτε προσηλυτίστηκαν στὸ Ἰσλάμ¹⁴⁹, προκειμένου νὰ ἀποφύγουν τὸν ἐξανδραποδισμό τοὺς ἀπὸ τίς πατρῶες γαῖες. Ὁ Σωφρόνιος διασθανόμενος τὸν κίνδυνον φρόντισε νὰ μεταφέρει τὸν Τίμιον Σταυρὸ ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα εἰς τὴν Κων/πολιν, προκειμένου νὰ μὴν ἐπαναληφθεῖ ἡ ἱεροσυλία καὶ ἡ κλοπὴ τοῦ, ὅπως εἶχε συμβεῖ μὲ τοὺς Πέρσες λίγα χρόνια πρὶν.

Τὸ 636, οἱ δύο ἱκανώτεροι στρατηγοὶ τοῦ Ὁμάρ, Amr ibn al-As (585-664) καὶ Sharjeel Ibn Hasanah (583-639), ἐνίκησαν τὸν βυζαντινὸ στρατὸ εἰς τὴ μάχην τοῦ ποταμοῦ Ἱερομόακα (Γιαρμούκ) εἰς τὴν Συρίαν καὶ συνέχισαν νοτιότερα γιὰ νὰ πολιορκήσουν τὴν Ἱερουσαλὴμ, τὴν ὁποία εἶχε προλάβει νὰ ὀχυρώσει ὁ Σωφρόνιος, ἀποσπώντας τὸν θαυμασμό τοῦ Χαλίφης Ὁμάρ. Τὰ Χριστούγεννα τοῦ 637 οἱ πολιορκούμενοι χριστιανοὶ τῶν Ἱεροσολύμων δὲν μπόρεσαν νὰ ὀρεγτάσουν τὴν γέννησιν τοῦ Κυρίου εἰς τὴν Βηθλέεμ, ὅπως συνηθίζοταν καὶ μὲ ἀφορμὴ τὸ γεγονός αὐτὸ ἐξεφώνησε στὸν Ναὸ τῆς Θεοτόκου ἕνα σπουδαῖον λόγο, ἀφιερωμένο εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ εἰς τὸν Λόγον τοῦ *Εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα*, θρηνεῖ γιὰ τὰ δεινὰ ποὺ κλήθηκαν νὰ ἀντιμετωπίσουν οἱ πιστοὶ μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια: «Πόθεν παρ' ἡμῖν πολιτεύονται πόλεμοι; πόθεν βαρβαρικαὶ πλεονάζουσιν

¹⁴⁸ Κατὰ τὸ Κοράνι, ὁ Μωάμεθ εἶχε μεταβεῖ μία νύκτα πετώντας εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, γι' αὐτὸ ἡ πόλις ἀποκαλεῖτο «στὰ ἀραβικά «Ἡ Ἀγία» = Al Quds», ἐνῶ μέχρι τοῦ 622 οἱ μουσουλμάνοι προσεύχοντο μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὴν ἁγίαν πόλιν τῆς Ἱερουσαλὴμ («Qibla»). Βλ. Γ. ΜΑΚΡΗ, *Ἰσλάμ, Πειποιθήσεις, πρακτικὲς καὶ τάσεις*, Ἀθήνα 2004⁴, σ. 256-257.

¹⁴⁹ I. DORFMAN- LAZAREV, « Beyond empire I: Eastern Christianities from the Persian to the Turkish conquest, 604-1071 », εἰς *The Cambridge history of Christianity, early medieval christianities, c. 600 - c. 1100*, vol. 3, Éd. Cambridge University press, Edinburgh 2008, σ. 73-74.

ἔφοδοι; πόθεν Σαρακηνῶν ἡμῖν ἐπανίστανται φάλαγγες; πόθεν τασαύτην φθορά καὶ λεηλασία πεπλήθυνται; πόθεν ἀνθρωπίνων αἱμάτων ἐκχύσεις ἄπαιστος γίνονται; πόθεν τὰ ἀνθρώπινα σώματα ἐσθίουσι τὰ πετεινά τοῦ οὐρανοῦ; πόθεν ἐκκλησίαι καθήρηνται; πόθεν σταυρός ἐνυβρίζεται; πόθεν Χριστός αὐτός ὁ πάντων τῶν ἀγαθῶν δοτὴρ...ἐθνικοῖς βλασφημεῖται τοῖς στόμασι...ὅπερ ἡμῖν πάντων ἐστὶ τῶν συμβαινόντων δεινῶν φορτικώτερον; ἐκ τούτου γὰρ καὶ Σαρακηνοὶ θεομισεῖς καὶ ἀλάστορες καὶ αὐτό τό τῆς ἐρημώσεως βδέλυγμα, τό προφητικῶς ἡμῖν προλεγόμενον, καὶ τόπους, οὓς οὐ δεῖ, διατρέχουσι αἱ πόλεις ληίζονται, ἀγρούς ἐκθερίζουσι καὶ ἱερά Μοναστήρια καταστρέφουσι καὶ παρατάξεσι Ρωμαϊκαῖς ἀντιτάττονται, καὶ πολεμοῦντες ἐγείρουσι τρόπαια καὶ νίκαις νίκας συνάπτουσι καὶ μερίζοντες ἡμῶν κατεπαίρονται καὶ τὰς εἰς Χριστὸν καὶ τὰς εἰς Ἐκκλησίας βλασφημίας ἐπαύξουσι καὶ κατὰ τοῦ Θεοῦ βλασφημοῦσιν ἀθέμιτα καὶ τῶν ὅλων κρατεῖν οἱ θεομάχοι φρυάττονται...» . Ὁ ἅγιος Σωφρόνιος θεωρεῖ ὅτι πηγὴ τῶν κακῶν εἶναι οἱ ἴδιοι οἱ χριστιανοὶ γιὰ τίς ἁμαρτίες πού διαπράττουν, γι' αὐτό καὶ τοὺς προτρέπει σὲ μετάνοια. Γι' αὐτό καὶ καταλήγει ὅτι εἶναι θέλημα Θεοῦ ἡ ἀγία Πόλη νὰ πέσει στὰ χέρια τῶν Σαρακηνῶν¹⁵⁰.

Πράγματι, μετὰ ἀπὸ 4 μῆνες πολιορκίας καὶ ὅταν ὁ Σωφρόνιος συνειδητοποίησε ὅτι δὲν θὰ ἐστέλοντο ἐνισχύσεις, συνθηκολόγησε ὑπὸ τὸν ὅρο νὰ παραδώσει τὴν πόλη στὸν ἴδιο τὸν χαλίφη Ὁμάρ¹⁵¹, εὐελπιστώντας νὰ κερδίσει τὴν εὐνοιά του καὶ νὰ ἐμποδίσει τὴ γενικὴ σφαγὴ τῶν κατοίκων. Πράγματι, ὁ χαλίφης ἀποδέχθηκε τοὺς ὅρους συνθηκολόγησης τοῦ Σωφρονίου καὶ εἰσῆλθε αὐτοπροσώπως στὴν Ἱερουσαλὴμ γιὰ νὰ συναντηθεῖ μέ τὸν Πατριάρχη Σωφρόνιο στὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν, ὅπου καὶ παρέδωσε στὸν κατακτητὴ τὰ κλειδιά τῆς πόλης. Ὁ χαλίφης σὲ ἀντάλλαγμα ὑπέγραψε τὸ περίφημο φιομάνι τοῦ «Ἀχτιναμέ»¹⁵², μέ τὸ ὁποῖο ἐξασφαλίζονταν τὰ

¹⁵⁰ ΚΩΝ. ΜΠΟΝΗ, «Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων», σελ. 14.

¹⁵¹ BUABEN J., "Omar's image as the Conqueror of Jerusalem", *Jerusalem Studies in Arabic and Islam* 8 (1980), σελ. 149-168.

¹⁵² Τὸ ἀραβικὸ κείμενο τοῦ Ἀχτιναμέ διασώζεται σὲ χειρόγραφο στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τῶν Παρισίων στὸ τμήμα «History of Jerusalem and Hebron», στὸ ἀρχεῖο Saint Germain des Prés, N° 100. Τὸ ἑλληνικὸ κείμενο ἔχει ὡς ἀκολουθῶς: «Omar ibn – el – Khattab Ἐν ὀνόματι τοῦ ἀγαθοῦ καὶ οἰκτίρμονος Θεοῦ, τοῦ Ὁποίου ἐπικαλούμεθα τὴν συναντίληψιν, Δόξα τῷ Θεῷ, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐγαλούχησεν εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐτίμησε διὰ τῆς Πίστεως, ὁ Ὁποῖος, εὐσπλαχνισθεὶς ἡμᾶς, ἀπέστειλε τὸν Προφήτην Τον Μωάμεθ -εἴθε ἡ εἰρήνη καὶ ἡ εὐλογία τοῦ Κυρίου νὰ εἶναι ἐπ' αὐτοῦ- ὁ Ὁποῖος μᾶς μετήγαγεν ἀπὸ τὴν πλάνην εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ μᾶς συνήνωσεν, ἐν ᾧ πρότερον ἤμεθα

δικαιώματα τῶν χριστιανῶν, ἤτοι τό δικαίωμα ζωῆς καί ἡ ἐλεύθερη ἄσκηση τῶν θρησκευτικῶν πρακτικῶν. Οἱ χριστιανοί θά εὐρίσκοντο πλέον ὑπό τήν προστασία τοῦ πατριάρχου Σωφρονίου, ἡ δέ κοινότητά τους ἀπεκαλεῖτο «Ρούμ», παράγωγο

διεσκορπισμένοι. Δόξα εἰς Ἐκεῖνον, ὁ Ὅποιος ἤνωσε τὰς καρδίας μας, ὁ Ὅποιος προσέτρεξεν εἰς βοήθειάν μας κατὰ τῶν ἐχθρῶν μας, ὁ Ὅποιος ἔθεσεν ὑπό τήν κατοχήν μας χώρας καί μᾶς ἤνωσε μέ τοὺς δεσμοὺς εἰλικρινοῦς ἀδελφοσύνης. Ἄς ἀποδώσωμεν εἰς τὸν Κύριον χάριτας, δι' ὅλας τὰς εὐεργεσίας ταύτας, ᾧ Σεῖς, ὑπηρεῖται τοῦ Κυρίου. Τὸ παρὸν διάταγμα τοῦ Omar ebri – el – Khattab εἶναι σύμβασις καὶ σύμφωνον, παραχωρηθέντα εἰς τὸν ἐπιφανέστερον καὶ Σεβασμιώτατον Σωφρόνιον, Πατριάρχην τοῦ ἔθνους τῶν Αὐτοκρατορικῶν, ἐπὶ τοῦ Ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Περιλαμβάνει ἐπίσης τοὺς λαϊκοὺς, τὸν κλῆρον, τοὺς μοναχοὺς καὶ μοναχάς, καὶ παραχωρεῖ εἰς αὐτοὺς πλήρη ἀσφάλειαν, ὅπουδῆποτε καὶ ἂν ἤθελον εὐρεθῇ. Διότι ὅταν εἰς ὑπήκοος ἐκπληρώνη τὰ πρὸς τὰς Ἀρχὰς καθήκοντά του μέ ἀκρίβειαν, ἡμεῖς οἱ Πιστοὶ ὀφείλομεν μέ τήν σειράν μας νὰ τοῦ παραχωρήσωμεν κατ' ἀνάγκην ἀσφάλειαν καὶ προστασίαν, καθὼς ἐπίσης καὶ οἱ μεταγενέστεροί μας. Ἄς παύσουν λοιπὸν νὰ μέμψωνται αὐτοὺς διὰ τὰ σφάλματά των, διότι ἤδη ἐδήλωσαν ὑποταγήν καὶ ὑπακοήν. Ἄς ἔχουν λοιπὸν πλήρη καὶ ἀπόλυτον ἀσφάλειαν, ὅσον ἀφορᾷ τήν ζωὴν των, τοὺς Ναοὺς των, τὰς πεποιθήσεις των καὶ ὅλους τοὺς πρὸς προσκύννησιν τόπους, τοὺς ὁποίους κατέχουν τώρα ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς πόλεως, δηλαδὴ τὸν ΚΑΜΑΜΕ (τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως), τὸν Ναὸν τῆς Βηθλεέμ, ὅπου ὁ Ἰησοῦς -εἶθε ἡ εἰρήνη νὰ εἶναι ἐπ' Αὐτοῦ- ἐγεννήθη, τὸν μέγαν Ναὸν καὶ τὸ Σπήλαιον μέ τὰς τρεῖς αὐτοῦ πύλας, τὴν νότιον, τὴν βόρειον καὶ τὴν δυτικὴν. Αὐτοὶ καὶ οἱ ὑπόλοιποι χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται ἐδῶ, Γεωργιανοί, καὶ Ἀβησσυνιοί, καθὼς καὶ Φράγκοι, Κόπται, Σύριοι, Ἀρμένιοι, Νεστοριανοί, Ἰακωβίται καὶ Μαρωνῖται, οἱ ὁποῖοι θά ἔλθουν ὡς ἀπλοῖ προσκυνηταὶ καὶ θά ὑπάγωνται εἰς τὸν ῥηθέντα Πατριάρχην. Ἄς ἔχουν τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐπὶ ὅλων τῶν ἄλλων συμφώνως πρὸς ὅ,τι παρεχωρήθη εἰς αὐτοὺς ἐκ μέρους τοῦ Προφήτου καὶ πεφιλημένου Ἀγγελιαφόρου τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος ἐτίμησεν αὐτοὺς μέ τὸ σημεῖον τῆς ἐπιχάριτος χειρὸς Του καὶ διέταξε νὰ χορηγηθῇ εἰς αὐτοὺς προστασία καὶ ἀσφάλεια. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡμεῖς ἐπίσης, οἱ ἀληθεῖς πιστοί, ὀφείλομεν νὰ συμπεριφερθῶμεν, τιμῶντες τὸ παράδειγμα Ἐκεῖνου, ὁ ὁποῖος ἐνήργησεν εὐμενῶς πρὸς αὐτούς. Ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ προσκυνηταὶ τοῦ Παναγίου Τάφου ὀφείλουν νὰ δίδουν εἰς τὸν Πατριάρχην μίαν δραχμὴν καὶ 1/3 τῆς ἀργυρᾶς δραχμῆς. Πᾶς γνήσιος πιστός, ἀνὴρ, ἢ γυνή, δικαστὴς ἢ Κυβερνήτης, ὁ ὁποῖος ἀσκεῖ καθήκοντα δικαστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, πρέπει νὰ σέβηται, ὅ,τι πληρεξουσῶς ἔχομεν χορηγήσει, πλούσιος ἢ πέννης, μουσουλμᾶνος ἢ μουσουλμανίς, μαθητὴς τοῦ Προφήτου. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἔχομεν ἐκδώσει χάριν αὐτῶν τὸ παρὸν Διάταγμα. Ἄς ἐνεργοῦν ὅλοι συμφώνως πρὸς τὰ ἐν αὐτῷ διαλαμβανόμενα καὶ ἄς ἔχῃ τοῦτο, εὐρισκόμενον εἰς τὰς χειράς των, διηνεκὲς κῦρος. Δόξα τῷ Θεῷ τῶν κόσμων καὶ ἀρκεῖ δι' ἡμᾶς ὁ Θεὸς ὁ προστατὴς, ὁ κεχαριτωμένος. Ἐγένετο τὴν 20^{ην} Rabiul – aiwel τοῦ 15^{ου} ἔτους τῆς ἀποδημίας τοῦ Προφήτου. (Ἀπρίλιος-Μάϊος 637). Ἄς εἶναι παραβάτης τῆς Συμβάσεως τοῦ Θεοῦ καὶ μισητός ἀπέναντι τοῦ προσφιλοῦς Του Προφήτου ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θά ἐνεργήσῃ ἀντιθέτως πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ Διατάγματος αὐτοῦ». ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΠΑΛΑΜΑ, Ἱεροσολυμιάς, ἤτοι ἐπίτομος ἱστορία τῆς Ἀγίας Πόλεως Ἱερουσαλήμ ἀπὸ τῆς θεμελιώσεως αὐτῆς ἕως τῶν νεωτέρων χρόνων, Ἱερουσαλήμ 1862, σ. 392-393.

τῆς λέξης «Ρωμιός», ἥτοι πολίτης τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας¹⁵³. Ἐτσι, ὁ Πατριάρχης Σωφρόνιος ὄχι μόνο διέσωσε τοὺς χριστιανούς ἀπὸ γενικὴ σφαγὴ μέ τὴν ὑπογραφή τοῦ Ἀχιλαμέ, ἀλλὰ καὶ γενικότερα προστάτευσε Ἁγίους Τόπους ἀνά τοὺς αἰῶνες καὶ ἀποτέλεσε διαχρονικὴ ἐγγύηση τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων μέ τίς μουσουλμανικὲς ἀρχές. Στίς 11 Μαρτίου τοῦ 638 ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος ἐκοιμήθη σέ ἡλικία 88 ἐτῶν, ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία τιμᾶται ἡ μνήμη του ὡς ἀγίου τῆς Ἐκκλησίας.

¹⁵³ Εἶναι ἀξιοσημεῖωτο τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ συντάκτες τοῦ ἔργου *Histoire du Christianisme*, Gilbert Dagron, Pierre Riché καὶ André Vauchez ἀποσιωποῦν τὸν ρόλο τοῦ Σωφρονίου στὴν παράδοση τῆς Ἱερουσαλὴμ στοὺς Ἀραβες, κάνοντας λόγο γενικά γιὰ τοὺς χριστιανούς τῆς πόλης οἱ ὁποῖοι καὶ διαπραγματεύτηκαν τὴ συνθηκολόγησή τους μέ τὸν χαλίφη Ὀμάρ. Βλ. G. DARGON, P. RICHE & A. VAUCHEZ, *Histoire du Christianisme, des origines à nos jours, évêques, moines et empereurs (610-1054)*, vol. 4, σ. 25.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ

Οί ρίζες τῆς τιμῆς πρὸς τοὺς Ἁγίους Κύρο καὶ Ἰωάννη

α'. Τοπογραφία τῆς περιοχῆς καὶ θρησκευτικός βίος

Προκειμένου νά ἀντιληφθοῦμε καλύτερα τὴν ἱστορία τῶν Ἀγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου, τὴν ἀνέγερση τοῦ ἀφιερωμένου σέ αὐτοὺς ναοῦ καὶ τίς θαυματουργικὲς ἰάσεις πού γίνονταν ἐντός του, θεωροῦμε σκόπιμο νά ἀναφερθοῦμε στὴν τοπογραφία τῆς περιοχῆς, ἀλλὰ καὶ στό εἰδωλολατρικὸ παρελθὸν τῆς.

Στὴν κορυφὴ τοῦ Δέλτα τοῦ Νείλου, στὸν δυτικὸ βραχίονα τοῦ ποταμοῦ κτίσθηκε ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἐπάνω σέ μία στενὴ λωρίδα γῆς, μεταξύ τῆς νήσου Φάρος καὶ τῆς Μαρεώτιδος λίμνης στὰ νότια. Πρὶν ἀπὸ τίς μεταγενέστερες ἐκχερσώσεις, ἀνατολικά τῆς Μαρεώτιδος λίμνης ὑπῆρχαν καὶ ἄλλες λίμνες σημαντικότερη τῶν ὁποίων ἦταν ἡ λίμνη Μάρεια μέχρι τὸ ἀκρωτήριο τοῦ Κανώπου, ὅπου βρισκόταν καὶ ἡ ὁμώνυμη πόλη, Κάνωπος ἢ Κάνωβος. Ἡ πόλη ἐπῆρε τὸ ὄνομά της ἀπὸ τὸν πλοίαρχο τοῦ Μενελάου Κάνωπο, ὁ ὁποῖος μετὰ τὸν τρωικὸ πόλεμο καὶ ἐνῶ ἐπιχειροῦσε νά ἐπιστρέψει στὴν Σπάρτη, παρασύρθηκε ἀπὸ κακοκαιρία σέ αὐτὸ τὸ σημεῖο μέ τὸν στόλο του. Κατὰ τὴ μυθολογία πέθανε ἀπὸ δάγκωμα φιδιοῦ καὶ μεταμορφώθηκε σέ θεό, μαζί μέ τὴν γυναῖκα του Μίνωτι ἢ Μενουθῆ ἔδωσαν τὰ ὀνόματα στίς δύο γειτονικὲς πόλεις¹⁵⁴. Ὁ Στράβων ἐπίσης στὰ *Γεωγραφικά* του ἀναφέρει ὅτι ὁ Κάνωπος εὕρισκόταν σέ ἀπόσταση περὶ τὰ 20 χιλιόμετρα ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ ὅτι ἡ πόλη ἦταν γνωστὴ γιὰ ἓνα ἱερό τοῦ Σαράπιδος καὶ ὅτι γίνονταν θεραπείες πού ὑποδεικνύονταν ἀπὸ τὸν θεό κατὰ τὰ ἐνύπνια ὁράματα τῶν ἀσθενῶν ἢ τῶν οἰκείων τους πού διανυκτέρευαν στὸν Ναό¹⁵⁵. Σημειώνουμε ὅτι ὁ ναὸς τοῦ Σάραπη εὕρισκετο πλησίον τοῦ οἴκου τῆς Μενουθῆ, ἡ ὁποία εἶχε πλέον γίνει αἰγυπτιακὴ θεότητα καὶ γίνονταν ἐπίσης πολλὰ θαύματα, προσελκύοντας εἰδωλολάτρες ἀπὸ ὅλον τὸν γνωστὸ τότε κόσμο.

Ἀξιοσημείωτη εἶναι ἡ παρατήρηση τοῦ Γιάννη Φορτούνα, ὅτι Κάνωπος εἶναι καὶ ἡ ὀνομασία ἐνός φωτεινοῦ ἀστέρα, τοῦ φωτεινότερου μετὰ τὸν Σείριο στὸν οὐράνιο θόλο καὶ μέ ὄγκο 275.000 μεγαλύτερο ἀπὸ αὐτὸ τοῦ ἡλίου. Ἦταν δέ γνωστός καὶ ὡς «ὁ ἀστέρας τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης», ἀφοῦ ἐμφανιζόταν στοὺς προσκυνητὲς ὅταν προσέγγιζαν τὴν Μονὴ τοῦ Σινᾶ. Ὁ Κάνωπος λατρευόταν ἐπίσης στὴν ἀρχαιότητα ὡς ὁ «Ἀστέρας τοῦ Ὁσιρι» καὶ κατὰ τίς μεταγενέστερες ἀραβικὲς παραδόσεις τὸ

¹⁵⁴ ΤΑΚΙΤΟΣ, *Annales*, II, ch. LX-1

¹⁵⁵ ΣΤΡΑΒΩΝ, *Γεωγραφικά*, IZ, 1,16.

φῶς του ἔδινε τό ὥραϊο χρῶμα στίς πολύτιμες πέτρες καί ἀπάλλασσε ἀπό τίς ἀσθένειες, προσφέροντας αἰώνια ἀνοσία σέ ὅσους προσέτρεχαν στό φῶς του¹⁵⁶.

Στήν πόλη Μενουθῆ λειτουργοῦσε ὁ ναός τοῦ Σάραπη καί ὁ οἶκος τῆς Μενουθῆ, μιᾶς αἰγυπτιακῆς θεότητας, ὅπου ἐπιτελοῦντο πολλά θαύματα, προσελκύοντας ἔτσι πλῆθος εἰδωλολατρῶν προσκυνητῶν. Ἡ Ἀλεξάνδρεια παρέμενε κέντρο πνευματικῶν ζυμώσεων καί ἔντονης θρησκευτικότητας, ὁ δέ ναός τοῦ Σάραπη ἦταν τό σπουδαιότερο σέβασμα τῆς φαραωνικῆς θρησκείας. Οἱ ἀπηνεῖς διωγμοί κατά τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν ἔσπεψαν πολλούς πιστούς μέ τή στέφανο τοῦ μαρτυρίου, τά σώματα τῶν ὁποίων ἐθάβοντο πέριξ τῆς πόλεως ἢ σέ γειτονικά χωριά, λόγος γιά τόν ὁποῖο ὁ τόπος ἦταν διάσπαρτος ἀπό τάφους μαρτύρων (μαρτύρια). Στόν Κάνωπο μαρτύρησε καί ἐτάφη ὁ Ἀπόστολος Μάρκος, καθὼς καί ὁ ἅγιος Πέτρος Ἀλεξανδρείας, ὁ ὁποῖος ὀλίγο πρό τῆς θανατώσεώς του ἐξέφρασε τήν ἐπιθυμία νά προσευχηθεῖ στόν τάφο τοῦ Ἀποστόλου Μάρκου. Δυτικότερα ὑπῆρχε ἕνα μεγάλο προσκύνημα, αὐτό τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ.

β'. Οἱ προχριστιανικές πρακτικές θεραπείας ἀσθενειῶν

Κατά τήν προχριστιανική περίοδο στούς γηγενεῖς λαούς τῆς Μ. Ανατολῆς καί τῆς Βορείου Ἀφρικῆς, ἡ ἀσθένεια ἐθεωρεῖτο ἔκφραση ὑπερφυσικῶν δυνάμεων καί ἡ Ἰατρική συνδεόταν μέ τήν κρατοῦσα θρησκεία, ἐνῶ πολλοί ἦσαν οἱ θεοί καί οἱ θεές πού προστάτευαν τήν υγεία τῶν ἀνθρώπων (ἡ Νιτταράκ γιά τοὺς Σουμέριους, ἡ Ἴσις γιά τοὺς Αἰγυπτίους, ὁ Ἴμχοτέπ ἐπίσης ἐπονομασθεῖς ἀργότερα Πτάχ κ.ἄ.). Στό πλαίσιο αὐτό, οἱ μονοθεῖστες Ἑβραῖοι πίστευαν ὅτι ἡ ζωὴ καί ὁ θάνατος ἐδίδοντο στοὺς ἀνθρώπους ἀπό τόν Γιαχβέ, οἱ δέ ἀσθένειες ἦσαν τιμωρία γιά τήν καταπάτηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, συνεπῶς ὁ ρόλος τῶν ἱατρῶν ἦταν δευτερεύων. Ὁ ἄνθρωπος ἔπρεπε νά διαφυλάττει μέ κάθε τρόπο τή ζωὴ του πού ἦταν θεῖο δῶρο παντιοτρόπως. Ἡ θεραπεία εἶχε θαυματουργικό χαρακτήρα καὶ συνοδευόταν ἀπό μία σειρά τελετουργικά, ἐξορκισμούς, θυσίες καθαρμοῦ καί ἐξιλέωσης κ.ἄ., πού ἐτελοῦντο ἀπό ἱερεῖς καί περιγράφονται ἀναλυτικά στό Λευτικό (Λευιτ. κεφ.11-15). Πολύ χαρακτηριστικά, στό ἐν λόγω βιβλίο τῆς Π. Διαθήκης ὑπάρχει

¹⁵⁶ ΓΙΑΝΝΗ ΦΟΥΡΤΟΥΝΑ, *Τό ἱατρεῖο τοῦ κόσμου καί τό θεραπευτήριον τῆς Οἰκουμένης- Ἀββάκυρος, Ὁ ἰσάγγελος βίος καί τά παράδοξα θαύματα τῶν Ἁγίων Ἀμπα(κ)ίρ (Κύρου) καί Ἀμπαγιουχάνα (Ἰωάννου)*, Αθήνα 2011, ἐκδ. Ἐπτάλοφος, σελ. 20-21.

ἀναλυτικός κατάλογος ἀπαγορευμένων τροφῶν, ἐντολές γιά θέματα πού ἀφοροῦν τή σεξουαλική ζωή, τήν λοχεία, τούς τρόπους θεραπείας τῆς λέπρας, καθώς καί ἄλλα νοσήματα. Οἱ κατακτήσεις τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου στήν εὐρύτερη περιοχή τῆς Ἀνατολῆς εἰσήγαγαν στίς χῶρες αὐτές τήν ἱατρική ἐπιστήμη, ὅπως αὐτή εἶχε καθιερωθεῖ ὡς ἰδιαίτερος ἐπιστημονικός κλάδος γιά πρώτη φορά στήν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας. Τίς βασικές ἀρχές ὀρθολογικῆς ἐρμηνείας τῶν ἀσθενειῶν εἶχαν θέσει οἱ Ἰωνες φιλόσοφοι (Θαλῆς, Ἀναξίμανδρος, Πυθαγόρας κ.ἄ., ἀλλά πατέρα τῆς Ἱατρικῆς θεωρήθηκε ὁ Ἱπποκράτης. Αὐτός θεωροῦσε τήν ἀσθένεια ὡς ἀποτέλεσμα ἀνισορροπίας τῶν χυμῶν τοῦ σώματος (αἷμα, φλέγμα, κίτρινη καί μαύρη χολή) καί τήν θεραπεία ὡς ἀποκατάσταση τῆς ἰσορροπίας (εὐκρασία). Ὁ ἱατρός προκειμένου νά θεραπεύσει ἀσθένειες ὀφείλει νά ἐφαρμόζει θεραπευτική ἀγωγή χρησιμοποιώντας φάρμακα, δίαιτα, ἄσκηση, λουτρά, ἀφαίμαξη κ.ἄ. Γνωρίζουμε ἀπό σχετικές πηγές τῆς ἐποχῆς ὅτι οἱ ἱατροί ἀσκοῦσαν τά καθήκοντά τους εἴτε ἰδιωτικῶς στά ἱατρεῖα τους εἴτε περιοδεύοντας σέ πόλεις. Οἱ σημαντικοί ἱατροί ἀσκοῦσαν τήν τέχνη τους σέ περιώνυμους οἴκους βασιλιάδων, ἀρχόντων, διοικητῶν κ.ἄ.

Περίφημος ὑπῆρξε καί ὁ ἱατρός τοῦ 2^{ου} μ. Χ. αἰ. Γαληνός ἀπό τήν Πέργαμο, ὁ ὁποῖος σπούδασε συγχρόνως Φιλοσοφία καί Ἱατρική στά μεγαλύτερα κέντρα τῆς ἀρχαιότητος γιά νά καταλήξει στήν Ἀλεξάνδρεια. Ἀφοῦ ἀπέκτησε ἐνωρίς μεγάλη ἐμπειρία στίς χειρουργικές ἐπεμβάσεις ἐπὶ τῶν μονομάχων, ἐγκαταστάθηκε στή Ρώμη ὅπου ἄσκησε καί δίδαξε τήν Ἱατρική, ἀποκτώντας τέτοια φήμη πού γρήγορα καθιερώθηκε ὡς ὁ ἱατρός τῆς ἀριστοκρατίας τῆς πόλεως (τοῦ Μάρκου Αὐρήλιου, τοῦ Κομμόδου κ.ἄ.), προκαλώντας τόν φθόνον τῶν ἄλλων ἱατρῶν. Ἐπέστρεψε στήν γενέτειρά του Πέργαμο καί ἀπεβίωσε τό 219, ἔχοντας καθιερώσει ἕνα καθολικό σύστημα θεραπείας που καθιερώθηκε σέ ὅλον τόν γνωστό τότε κόσμον, τήν φλεβοτομή. Ἡ τεχνική αὐτή προέκυψε μετὰ ἀπό νεκροψίες, ὅπου κάνοντας χειρουργικές ἐπεμβάσεις ἀνακάλυψε ὅτι οἱ φλέβες καί οἱ ἀρτηρίες μεταφέρουν ἀποκλειστικῶς καί μόνο αἷμα, μέ ἀποτέλεσμα νά ἀποδώσει στό αἷμα κύριο ρόλο γιά τήν θεραπεία, παρακάμπτοντας ἔτσι τούς ἄλλους χυμούς τοῦ σώματος. Οἱ ἀρχές τῆς ἱατρικῆς τοῦ Γαληνοῦ ὄχι μόνο διασώθηκαν διά τῶν συγγραμμάτων του σέ βάθος αἰώνων, ἀλλά ὀρισμένες ἀπό

αὐτές συνέχισαν νά εἶναι ἀποδεκτές ἀκόμη καί κατά τόν 20^ο αἰ.
157 .

Ἕνας ἄλλος ἰατρός πού ἐπηρέασε τήν ἱατρική κατά τούς πρώτους μ. Χ. αἰῶνες εἶναι ὁ Ὁρειβάσιος (325- 403) ἀπό τήν Πέργαμο. Σπούδασε στήν Ἀθήνα μαζί μέ τόν Μ. Βασίλειο, τόν Μ. Γρηγόριο καί τόν Ἰουλιανό τόν παραβάτη, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε στενός φίλος καί τόν ἀκολούθησε στίς ἐκστρατεῖες του ὡς στρατιωτικός Ἀρχίατρος. Συνέταξε μία μορφή ἱατρικῆς ἐγκυκλοπαίδειας, ὑπό τόν τίτλο «Ἱατρικαί Συναγωγαί», ἀποτελούμενης ἀπό ἑβδομήντα βιβλία (ἐξ οὗ καί τό ἐναλλακτικό ὄνομα «Ἑβδομηκοντάβιβλος», καί περιέχουσας ὅλες τίς ἱατρικές γνώσεις τῆς ἐποχῆς καί μία σύνοψη αὐτῆς σέ ἑννέα βιβλία, ὑπό τόν τίτλο «Σύνοψις πρός υἱόν Εὐστάθιον». Εἰσήγαγε προχωρημένες πρακτικές ἐγχειρίσεις, ἀλλά καί ἄγνωστα μέχρι τότε φάρμακα γιά τή θεραπεία διαφόρων ἀσθενειῶν.

Μεγάλη ἐξάπλωση εἶχε ἀπό τήν προκλασική περίοδο τῆς ἀρχαιότητος ἡ ἱατρική τῶν Ἀσκληπιείων, μία μορφή θεουργικῆς καί θαυματουργικῆς ἱατρικῆς πού στηριζόταν στήν Ἐγκοίμηση, ἡ ὁποία λόγω ἐλαχίστου κόστους ἦταν πολύ δημοφιλῆς στα κατώτερα κοινωνικά στρώματα. Ὅπως θα διαπιστώσουμε καί κατωτέρω, ἡ πρακτική αὐτή υἱοθετήθηκε εὐρέως κατά τούς χριστιανικούς χρόνους.

Ἡ ἑλληνική ἱατρική καί οἱ γνωστοί ἐκπρόσωποί της, ἤτοι ἐπιφανεῖς ἱατροί τῆς ἐποχῆς, μολονότι ἔθελξαν τήν ἀνωτέρα τάξη τῆς Ρώμης πού τούς χρησιμοποιοῦσε κατά κόρον, δεδομένου ὅτι ἡ συντριπτική πλειοψηφία ἐξ αὐτῶν ἦσαν Ἕλληνες δέν ἄργησαν νά προκαλέσουν ἀντιδράσεις γενικώτερα, μέ ἀποτέλεσμα ἐπιφανεῖς Ρωμαῖοι νά ἀσκήσουν κριτική ἐναντίον τους καί νά ἐπιθυμήσουν τήν ἀπομάκρυνσή τους ἀπό τή Ρώμη, μέ κύρια παραδείγματα τόν Κάτωνα τόν πρεσβύτερο, τόν Κικέρωνα, τόν Πλίνιο τόν πρεσβύτερο κ.ἄ. Σημειώνουμε, ὅτι πέρα ἀπό τήν κλασική ἱατρική πού ἀσκοῦσαν ἀποκλειστικῶς οἱ ἱατροί, ὑπῆρχαν καί ἄλλες ειδικότητες ἢ ἐπαγγέλματα πού ἀσχολοῦντο μέ τήν θεραπεία τῶν ἀσθενῶν ὅπως ἀστρολόγοι, μάγοι, μάντις, ἱερεῖς, μαῖες κ.ἄ.

γ'. Χριστιανικές θεραπευτικές πρακτικές

Ὁ Χριστιανισμός ἀπό ἐμφανίσεώς του υἱοθέτησε τή στάση τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ἐναντι τῆς νόσου, θεωρώντας ὅτι ἡ νόσος μπορεῖ

157 ΚΟΧΙΑΔΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, «Ἡ ἐπήρεια τοῦ Χριστιανισμοῦ στήν ἀσκηση τῆς Ἱατρικῆς», *Cardiologynews*, <https://cardiologynews.gr/i-epireia-tou-christianismou-stin-askisi-tis-iatrikis/> 4 Ὀκτ. 2023.

νά ἔχει φυσικά αἷτια, στό πλαίσιο τῆς ἱπποκρατικῆς ἱατρικῆς καί τῆς θεωρήσεώς της ὡς ἀνισορροπίας τῶν χυμῶν ἢ νά ὀφείλεται σέ ὑπερφυσικά αἷτια, νά ἔχει δηλ. ὡς αἰτία εἴτε τόν Θεό πού τήν ἀποστέλλει ὑπό μορφή τιμωρίας γιά τήν ἀνυπακοή τοῦ ἀσθενοῦς ἢ γιά τήν παιδευσή του προκειμένου νά καλλιιεργήσῃ τήν πνευματικότητά του εἴτε ἀκόμη καί τόν Σατανᾶ πού χρησιμοποιοῖ τήν νόσο γιά νά ἀντιστρατευθεῖ τό θεῖο θέλημα¹⁵⁸. Ἡ ἀντιμετώπιση τῶν ὑπερφυσικῶν αἰτίων τῆς ἀσθενείας ἀντιμετωπίζονταν μόνο ἀπό ἱερεῖς καί ὑπέκειτο στήν ἀποκλειστική ἀρμοδιότητα τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκκλησιαστικά δέ μέσα γιά θεραπεία τῆς νόσου εἶναι ἡ προσευχή, ἡ ἐξομολόγηση, ἡ νηστεία, ἡ μετάνοια, ἡ θεία Κοινωνία, τό εὐχέλαιο, ὁ ἀγιασμός, ἀνάγνωση εἰδικῶν εὐχῶν ἀναλόγως τῆς νόσου, ἐπίθεση χειρῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κ.ἄ. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός ὡς ἱατρός τῶν πάντων δύναται νά θεραπεύσῃ ὄχι μόνο τίς νόσους πού ὀφείλονται σέ ὑπερφυσικά αἷτια, ἀλλά ἀκόμη καί ἀπό νοσήματα ἀπό φυσικά αἷτια, ὅπως ἄλλωστε διαφαίνεται καί σέ ἀρκετά θαύματα τῆς Κ. Διαθήκης. Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό, ἐξηγεῖται ἡ ἀρνητική στάση πολλῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἔναντι τῆς ἱατρικῆς, ὅπως ὁ Γρηγόριος Νύσσης, ὁ Ἀμβρόσιος Μιλάνου ἢ ἡ ἀποδοχή της μόνον ὅταν ἀσκεῖται μέ φόβο Θεοῦ, ὅπως ἀναφέρουν ὁ Μ. Βασίλειος καί ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

Μετά τήν συνθήκη τῶν Μεδιολάνων (313) δημιουργοῦνται δομές ὑποστήριξης τῶν ἐμπερίστατων καί τῶν ἀσθενούντων ἀπό τίς τοπικές Ἐπισκοπές (πτωχεῖα, ὀρφανοτροφεῖα, γηροκομεῖα, λεπροκομεῖα κ.ἄ.) μέ σκοπό τήν ὑλική ἀνακούφιση καί τήν πνευματική στήριξη τῶν πιστῶν. Εἰδικά κατά τήν περίοδο ἑξαρχῆς ἐπιδημιῶν οἱ φιλανθρωπικές αὐτές δομές λειτούργησαν παρηγορητικά γιά τοὺς χριστιανούς πιστούς καί ὄχι μόνο. Ἡ Βασιλειάδα πού συστάθηκε ἀπό τόν Μ. Βασίλειο στήν Καισάρεια Καππαδοκίας μετά ἀπό τήν ἐκδήλωση λιμοῦ περιελάμβανε τήν φροντίδα καί τῶν λεπρῶν, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ Μ. Βασίλειος προσέφερε σημαντική πνευματική καί ποιμαντική βοήθεια στοὺς ἀνιάτους ἀσθενεῖς¹⁵⁹.

Ἀπό τόν Δ' καί κυρίως τόν Ε' αἰ. παρατηρεῖται ἡ προσθήκη τῶν ἱερῶν Λειψάνων ἀγίων γιά τήν θεραπεία τῶν πιστῶν καί ἡ προσκύνηση στό ἱερό ὅπου αὐτά ἔχουν τοποθετηθεῖ. Ἡ σορός τῶν ἀγίων λειψάνων ἀποτελεῖ πηγή ἱασης γιά τοὺς

¹⁵⁸ Βλ. JEAN CLAUDE LARCHET, *Ἡ θεραπευτική τῶν πνευματικῶν νοσημάτων*, τόμ. Β'. ἐκδ. Ἀποστολική Διακονία, Ἀθήνα 2009², σελ. 59 κέξ.

¹⁵⁹ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Λόγος ΜΓ' Εἰς τόν Μέγαν Βασίλειον Ἐπιτάφιος*, PG 36, 493 κέξ.

προσκυνούντες αὐτά πιστούς, ἐνῶ τμήματα αὐτῶν μοιράζονταν σέ πόλεις καί χωριά, ἀφοῦ μποροῦν νά ἰατρεύουν τίς ψυχές καί τά σώματα τῶν πιστῶν ἀνεξαρτήτως τοῦ μεγέθους τους. Παρόμοιες θεραπευτικές ιδιότητες μέ τά ἱερά λείψανα ἔχουν καί ἀντικείμενα τῶν ἁγίων, ὁσίων ἢ ἀσκητῶν, ἀφοῦ φέρουν τήν «εὐλογία» τους καί ἡ θεία χάρη πού φέρουν καθαγιάζει καί τά ὑλικά στοιχεῖα πού ἔρχονται σέ ἐπαφή μέ αὐτά (ζώνη, εὐχολόγιο, κομποσκοίνι κ.ἄ.)¹⁶⁰. Ἡ εὐλογία τοῦ ἁγίου θεωρεῖται ὅτι μπορεῖ νά διαχέεται καί σέ μία κηρωτή εἰκόνα του, ἀφοῦ δι' αὐτῆς θεωρεῖτο ὅτι εἶναι παρών ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος. Στό πλαίσιο αὐτό πολλά θαύματα ἐπιτελοῦνται διά τῆς ἀπλῆς ἐπαφῆς τῶν πιστῶν με τήν εἰκόνα τοῦ ἁγίου ἢ ἀκόμη καί μέ κάποιο ὑλικό αὐτῆς, ὅπως χρῶμα πού ἔχει ἀποξεστεῖ ἀπό αὐτήν καί διαλύεται ἐντός νεροῦ, τό ὁποῖο πίνεται ἀπό τόν ἀσθενοῦντα¹⁶¹. Ἡ εἰκόνα ἑνός ἁγίου μπορεῖ νά θεραπεύσει τόν πάσχοντα ἀκόμη καί ἐάν αὐτή εὐρίσκεται μακριά ἀπό τό ἱερό του, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπό πλῆθος παραδειγμάτων θαυματουργικῆς ἱασης¹⁶².

Μία ἄλλη πρακτική εὐρέως διαδεδομένη κυρίως στα Ἀσκληπιεῖα κατά τούς προχριστιανικούς χρόνους εἶναι αὐτή τῆς *Ἐγκοιμήσεως*. Ἐπρόκειτο γιά τήν ἐξαιρετικά δημοφιλῆ πρακτική στόν ἐλληνορωμαϊκό κόσμο τελετουργικῆς προκλήσεως ἑνός θεόπεμπτου ὀνείρου σέ ἱερό τόπο, γιά θεραπευτικούς ἀποκλειστικά σκοπούς, διαδεδομένη κυρίως στά Ἀσκληπιεῖα. Ὁ Χριστιανισμός τήν υἰοθέτησε αὐτούσια, ὑποκαθιστώντας τίς χθόνιες θεότητες ἱαματικές θεότητες τοῦ παγανισμοῦ, ὅπως ἐπί παραδείγματι τόν Ἀσκληπιό ἢ τόν Σάραπη μέ χριστιανούς μάρτυρες καί ἁγίους, ὅπως μεταξύ ἄλλων τήν Ἁγία Θέκλα, τούς Ἁγίους Ἰωάννη καί Κῦρο, τούς Κοσμᾶ καί Δαμιανό, τόν Ἅγιο Θεράποντα καί τόν Ἅγιο Ἀρτέμιο. Γύρω ἀπό τά θαυματουργικά λείψανά τους δημιουργήθηκαν χριστιανικά κέντρα ἐγκοιμήσεως, πολύ συχνά μάλιστα στόν ἴδιο χῶρο ὅπου πρωτύτερα λειτουργοῦσαν τά εἰδωλολατρικά.

¹⁶⁰ Βλ. τήν χαρακτηριστική περίπτωση τοῦ Πέτρου τοῦ Μοναχοῦ, ὁ ὁποῖος ἀκουμποῦσε μέρος τῆς λινῆς του ζώνης ἐπί τῶν νοσοῦντων θεραπεύοντας τό σημεῖο τοῦ σώματος πού ἀκουμποῦσε ἐπάνω. THEODORÈTE DE CYR, *Histoires des moines de Syrie, Sources Chrétiennes* 234, σελ. 434. Τήν ἴδια θεραπευτική δύναμη εἶχε καί ἡ ἀπλή ἀφή τοῦ δακτύλου του, ἀφοῦ κάνοντας τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ ἐπάνω ἀπό τόν ὀφθαλμό τῆς μητέρας τοῦ Θεοδώρητου Κύρου, τήν ἐθεράπευσε. Ἐνθ' ἁν. σελ. 420.

¹⁶¹ Βλ. ἐκτενέστερα ἐπί τοῦ θέματος ΑΡΙΑΔΝΗ ΣΑΡΑΝΤΟΥΛΑΚΟΥ, *Ἡ θεραπευτική τῶν Ἀγίων σέ Ἀγιολογικὲς Διηγήσεις μέχρι τοῦ 8^ο αἰώνα*, Ἀθήνα 2010, ἐκδ. Γρηγόρη.

¹⁶² Βλ. ἐκτενέστερα G. VICAN, *Art, medicine and magic in Early Byzantium*, *Dumbarton Oaks Papers* 48 (1984), σελ. 65- 86.

Ὅπως παρατηρεῖ ὁ Βυζαντινολόγος Γ. Καλόφωνος, «ἡ μεγάλη ὁμότητα τῆς χριστιανικῆς μέ τὴν εἰδωλολατρικὴ ἐγκοίμηση ἦταν σαφῶς ἠθελημένη ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς ἡγεσίας τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ποτέ δὲν ἀμφισβήτησε πλήρως τίς εἰδωλολατρικὲς ἰάσεις, ἀλλὰ τίς ἀπέδωσε σέ δαιμονικὴ ἐνέργεια. Προέβαλε συστηματικὰ τὴν μεγαλύτερη ἀποτελεσματικότητα τῆς χριστιανικῆς ἐγκοιμήσεως, χρησιμοποιώντας τὴν ὡς ὄπλοστάσιο τοῦ προσηλυτισμοῦ, φθάνοντας μάλιστα μέχρι τὴν ἰδρυση νέων χριστιανικῶν ἱερῶν σέ στρατηγικὲς τοποποθεσίες, ὅπου λειτουργοῦσαν ἀκόμα τὰ εἰδωλολατρικά, καὶ τὴν ἐσπευσμένη μεταφορὰ ἐπὶ τόπου λειψάνων ἁγίων μέ ἐγνωσμένες ἱαματικὲς ἰκανότητες. Πάντως, ἡ ἀποτελεσματικότητά τῶν χριστιανικῶν κέντρων δὲν θὰ πρέπει νὰ ἦταν μικρότερη ἀπὸ αὐτὴν τῶν εἰδωλολατρικῶν ἢ, ἔστω, ἡ ἀναποτελεσματικότητά τους δὲν θὰ πρέπει νὰ ἦταν μεγαλύτερη, ἐφόσον ὄχι μόνον κατόρθωσαν νὰ τὰ ἐκτοπίσουν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιβιώσουν καλὰ ἐνταγμένα στὸ πλαίσιο τῆς νέας θρησκείας καὶ μετὰ τὴν ἐξάλειψη τοῦ παγανισμοῦ»¹⁶³.

Ἡ χριστιανικὴ λοιπὸν ἐκδοχὴ τῆς Ἐγκοιμήσεως συνίσταται στὴν προσέλευση τῶν ἀσθενῶν ἢ καὶ τῶν οἰκείων τους στὰ ἱερὰ τῶν Ἀγίων, στὴν ἐγκοίμησή τους ἐκεῖ καὶ τὴν διὰ ὀνείρων ἐπίσκεψη τῶν ἁγίων πού εἴτε ψηλαφοῦν τὰ νοσοῦντα μέλη αὐτῶν καὶ ὅταν οἱ πιστοὶ ξυπνοῦν αἰσθάνονται ὑγιεῖς εἴτε δίδουν θεραπευτικὲς ἀγωγές πού πρέπει νὰ ἀκολουθήσει ὁ ἀσθενής, ὅπως φαρμακευτικὴ ἀγωγή, συγκεκριμένη δίαιτα, ἐξάσκηση παραλυμένου μέλους ἢ ἱαματικὰ λουτρά. Πολλὲς φορές, ὅπως θὰ διαπιστώσουμε καὶ στὸ ὑπὸ ἐξέταση κείμενο, οἱ ἀσθενεῖς δὲν ἐφαρμόζουν ἀμέσως τίς συμβουλές τῶν ἁγίων, ἀλλὰ μεταπεύθονται ἀπὸ νέα ἐνύπνια ὁράματα, ὅπου τοὺς παρουσιάζονται ἐκ νέου οἱ Ἅγιοι.

Γιὰ τίς περιπτώσεις πού οἱ ἀσθενεῖς δὲν μπορούσαν νὰ προσέλθουν αὐτοπροσώπως στα ἱερὰ τῶν Ἀγίων, γινόταν χρῆση θεραπευτικῶν ὑλικῶν πού εἶχαν εὐλογηθεῖ ἢ διαβαστεῖ ἀπὸ ἱερεῖς. Ἔτσι, χρησιμοποιεῖτο ἡ κηρωτὴ, ἥτοι ἀλοιφή πού παρασκευαζόταν μέ βάση τὸ κερί. Πρόκειται γιὰ ὑλικὸ πού χρησιμοποιεῖτο ὡς ἐπίθεμα σέ πληγές, στοὺς ὀφθαλμούς γιὰ ὀφθαλμολογικὲς παθήσεις, ἐνῶ συχνὰ ἀναμειγνυόταν μέ νερό,

¹⁶³ Γ. Θ. ΚΑΛΟΦΩΝΟΥ, «Ἀσθένεια καὶ σωματικὴ ἀσθένεια στὸ πρῶμο Βυζάντιο. Τὰ θαύματα τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου», *Ἀρχαιολογία καὶ Τέχνες* 103 (2007), σελ. 42-49. Ἐδῶ σελ. 42.

μέ αγιασμένο ἔλαιο ἢ καί μέ τά φάρμακα τοῦ ἀσθενῆ¹⁶⁴, ἐνῶ συχνά τοποθετεῖτο ἐντός ὑφάσματος καί τήν ἐφάρμοζαν ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦντος μέλος τοῦ σώματος ὑπό μορφή ἐμπλάστρου¹⁶⁵. Συνήθως ἡ κηρωτή μοιραζόταν στούς ἀσθενεῖς τίς Παρασκευές.

Ἡ χρήση τοῦ ἐλαίου ὡς θεραπευτικοῦ μέσου γιά τήν ἐπούλωση τῶν πληγῶν ἦταν γνωστή τόσο στούς ἀρχαίους Ἑλληνες, ὅσο καί στούς Ἑβραίους, ἐνῶ υἱοθετήθηκε ἄμεσα καί ἀπό τούς μαθητές τοῦ Κυρίου, ἀφοῦ οἱ ἀπόστολοι ἀποστέλλοντο ἀπό τόν Χριστό σέ ἱεραποστολική περιοδεία, κατά τήν ὁποία: «Καί ἐξελθόντες ἐκήρυσσον ἵνα μετανοήσωσι. Καί δαιμόνια πολλά ἐξέβαλλον καί ἤλειφον ἐλαίῳ πολλούς ἀρρώστους καί ἐθεράπευον» (Μρκ. 6, 12-13). Φαίνεται ὅτι τούς πρῶτους αἰῶνες ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν γινόταν διά τῆς ἀπαλείψεως ἐλαίου καί ἀνάγνωσης μιᾶς εὐχῆς, πρακτικές πού ὁλοκληρώνονταν διά τῆς μετανοίας τοῦ ἀσθενοῦς. Μόλις τόν Δ' αἰ. ἐφαρμόσθηκε ἡ πρακτική τοῦ αγιασμοῦ τοῦ ἐλαίου πρὸς τῆς ἀλείψεως του ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν, ἀφοῦ ἡ δωρεά τῆς υγείας ἀπό τόν Θεό μπορεῖ νά ἐπιτευχθεῖ διά μέσου ἑνός καθαγιασμένου ὑλικοῦ¹⁶⁶. Ὅπως παρατηρεῖ λίαν εὐστόχως ὁ Γ. Φίλιας, ἡ Ἐκκλησία υἱοθέτησε τήν εὐλογία τοῦ ἐλαίου προκειμένου νά διακρίνει τήν θεραπευτική της ἀπό τήν ἀντίστοιχη εἰδωλολατρική πρακτική¹⁶⁷. Φαίνεται ὅτι ἡ χρήση τῶν ἀσθενῶν δι' ἐλαίου γινόταν κατ' οἶκον μέ καθαγιασμένο ἔλαιο ἀπό Ναό στήν Αἴγυπτο καί Συρία πρὸ τοῦ Ε' αἰ., ἐνῶ ἀργότερα γινόταν ἐντός τοῦ Ναοῦ καί ἀπό τόν Ζ' αἰ.

¹⁶⁴ Βλ. Α. ΡΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ- ΚΕΡΑΜΕΥΣ, *Varia Graeca Sacra. Διήγησεις τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου καί ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καί θαυματουργοῦ Ἀρτεμίου*, Leipzig 1975, σελ. 16 κέξ.

¹⁶⁵ Ἐνθ' ἄν. σελ. 51· 72

¹⁶⁶ Βλ. ἐκτενέστερα ἐπὶ τοῦ θέματος Γ. Ν. ΦΙΛΙΑ, «Τό μυστήριον τοῦ ἁγίου Εὐχελαίου καί τά θεραπευτήρια τοῦ Ἀσκληπιοῦ», *Πρακτικά ΣΤ' Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου στελεχῶν Ἱ. Μητροπόλεων-Χριστιανικῆς Λατρείας καί Εἰδωλολατρίας*, (Σειρά Ποιμαντική Βιβλιοθήκη 11), σελ. 229- 270. Σέ ἄλλο ἔργο του ὁ καθηγητής Γ. Φίλιας ἐπισημαίνει ὅτι στό Εὐχολόγιο τοῦ Σεραπίωνος διασώζονται δύο εὐχές καθαγιασμοῦ τοῦ ἐλαίου γιά τή χρήση ἀσθενῶν, ἥτοι ἡ «Εὐχή ἐπὶ τῶν προσφερομένων ἐλαίων καί ὑδάτων» καί ἡ «Εὐχή εἰς ἔλαιον νοσοῦντων ἢ εἰς ἄρτον ἢ εἰς ὕδωρ». Βλ. Γ. Ν. ΦΙΛΙΑ, *Μελέτες Λειτουργικῆς*, σελ. 13-14.

¹⁶⁷ Γ. Ν. ΦΙΛΙΑ, «Ἡ μετάβαση ἀπό τήν ἀπλή ἄλειψη τῶν ἀσθενῶν μέ ἔλαιο στήν εὐλογία τοῦ ἐλαίου πρὶν ἀπό τήν ἄλειψη», *Συμβολή στήν μελέτη τοῦ Μυστηρίου τοῦ Εὐχελαίου. Οἰκοδομή καί Μαρτυρία. Ἐκφράσις ἀγάπης καί τιμῆς εἰς τόν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Σερβίων καί Κοζάνης Κύριον Διονύσιον*, τ. Β', Κοζάνη 1992, σελ. 433-449, ἐδῶ 446-447.

πλησίον τῆς Ἁγίας Τράπεζας. Ἐκτοτε, ἐνοποιήθηκε μέ τό τελετουργικό τοῦ Εὐχελαίου¹⁶⁸.

Τό ἔλαιο προερχόταν ἀπό τήν κανδήλα τῆς Ἁγίας Τράπεζας ἢ ἀπό τίς κανδήλες τῶν Ἀγίων, ὁ δέ καθαγιασμός του γινόταν ἀπό ἱερέα κατά τή διάρκεια τῆς Θ. Λειτουργίας, εἴτε διά εἰδικῆς εὐχῆς εἴτε δι'ἀπλῆς εὐλογίας πού γινόταν στό ἱερό βῆμα. Ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος, « Καί γάρ ἡ Τράπεζα αὕτη, πολλῶ τιμιωτέρα καί ἡδίων, καί ἡ λυχνία τῆς λυχνίας. Καί ἴσασιν ὅσοι μετὰ πίστεως καί εὐκαίρως ἐλαίῳ χρισάμενοι νοσήματα ἔλυσαν»¹⁶⁹.

Πολλές φορές οἱ Ἅγιοι ὑπεδείκνυναν στούς ἀσθενεῖς τήν χρήση τοῦ ἀσθενοῦντος μέλους τοῦ σώματος μέ ἔλαιο καί κηρωτή μαζί. Ἐπί παραδείγματι, ὅπως θά δοῦμε καί στό οἰκεῖο κεφάλαιο, οἱ Ἅγιοι Κῦρος καί Ἰωάννης ἐμφανίσθηκαν σέ ὄνειρο τοῦ πάσχοντος ἀπό σκίρσο (μορφή καρκίνου) ποδιοῦ Σαραπάμμωνα καί τόν συμβούλευσαν «ἐλαίῳ καί κηρωτῇ τοῖς τόν πυρσόν τήν ἁγίαν αὐτῶν σορόν φωτίζοντα τρέφουσιν, τόν πόδα τόν πάσχοντα λιπαίνειν κελεύουσιν»¹⁷⁰. Παρομοίως, καί στήν περίπτωση τοῦ ἀσθενοῦς Νώννου οἱ Ἅγιοι Κῦρος καί Ἰωάννης « καί νυκτός εἰς αὐτόν ἀφικόμενοι, ἐλαίῳ τό φέγγος ἀκοίμητον παρά τήν αὐτῶν σορόν ἀπαυγάζοντι, ἡ κηρωτῇ τῇ κατά πάσης ἐχούσῃ νόσου τό δύνασθαι ἀλείφειν τόν πόδα κελεύουσιν»¹⁷¹.

Ὅπως εἶναι εὐνόητον, τό ἔλαιο πού ἔκαιε στήν κανδήλα, ἔμπροσθεν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ στήν βασιλική τῆς Ἀναστάσεως, ἐθεωρεῖτο κατ' ἐξοχήν θαυματουργικό, ἀφοῦ ὁ Τίμιος Σταυρός εἶναι τό «ξύλον τῆς ἀφθαρσίας» καί «δένδρον τοῦ παραδείσου», ἀντίδοτο στή φθορά καί στήν ἀσθένεια. Ἔτσι, πολλοί προσκυνητές πού προσέρχονταν ἀπό ὅλον τόν γνωστό τότε κόσμον ἐφρόντιζαν νά τοποθετοῦν τό θαυματουργικό ἔλαιο τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καί νά τό μεταφέρουν στίς πατρίδες, προκειμένου νά ἀλείψουν τά οἰκεῖα πρόσωπά τους¹⁷².

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ

¹⁶⁸ Γ. Ν. ΦΙΛΙΑ, Ὁ τελῶν καί ὁ τόπος τελέσεως τοῦ Εὐχελαίου κατά τούς πρώτους αἰῶνες, Ἐπιστημονική Ἐπετηρίς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ΛΣΤ' (2001/ ἐξεδόθη τὸ 2003), σσ.707-732. σελ. 724.

¹⁶⁹ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Εἰς τό κατά Ματθαῖον*, 6, PG 57, 384.

¹⁷⁰ PG 87/3, 3485.

¹⁷¹ PG 87/3, 3609 D.

¹⁷² Βλ. ἐκτενέστερα ΑΡΙΑΔΝΗΣ ΣΑΡΑΝΤΟΥΛΑΚΟΥ, «Πρακτικές ἀσκήσεως θεραπευτικοῦ ἔργου σέ ἀγιολογικές διηγήσεις μέχρι τόν 8^ο αἰῶνα», Ἐπιστημονική Ἐπετηρίς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ΜΓ' (2011), σελ. 473-493. Ἐδῶ σελ. 486 κέξ.

Οί βίοι τῶν Ἀγίων Κύρου καί Ἰωάννου

Ι. Τό γενικό πλαίσιο τοῦ ἔργου

Τό ὑπό ἀνάλυση ἔργο τοῦ Σωφρονίου ὑπό τόν τίτλο *Ἐγκώμιον εἰς τοὺς Ἀγίους Κύρον καί Ἰωάννην*, συμπληρούμενο ἀπό τό ἔργο *Διήγησις θαυμάτων τῶν Ἀγίων Κύρου καί Ἰωάννου τῶν σοφῶν Ἀναργύρων*, τό ὁποῖο παρουσιάζει ἑβδομήντα θαύματα, ἀποτελοῦν ἀντίδωρο εὐγνωμον τῆς θαυμαστῆς ἰασεώς του ἀπό ὀφθαλμία κατὰ τή διάρκεια τῆς παραμονῆς του στήν Ἐκκλησία τῆς Ἀλεξανδρείας μαζί μέ τόν ἀδελφικό του φίλο καί συνασκητή Ἰωάννη τόν Μόσχο. Συγχρόνως, ὅπως θά διαπιστώσουμε καί κατωτέρω, τό ἔργο ἀποσκοπεῖ στήν ἐνίσχυση καί τήν προβολή τοῦ ὀρθοδόξου φρονήματος στήν Αἴγυπτο, ὅπου εἶχαν γνωρίσει μεγάλη ἐξάπλωση τά μονοφυστικά κινήματα, διά τῶν κατηγορηματικῶν διατυπώσεών του ὅτι γιά νά πραγματοποιηθοῦν θαύματα ἐκ μέρους τῶν Ἀγίων οἱ ἀσθενεῖς ὀφείλουν νά ἐπανέλθουν στήν ὀρθόδοξη πίστη καί νά ἐγκαταλείψουν τήν πλάνη τοῦ μονοφυστισμοῦ ἢ ἀκόμη καί τῶν εἰδώλων. Κατά τήν Ἐγκοίμηση τῶν ἀσθενῶν στό Ναό τῶν Ἀποστόλων, πλησίον τῶν Ἱερῶν Λειψάνων τῶν Ἀγίων Κύρου καί Ἰωάννου, οἱ Ἅγιοι παρουσιάζονται στα ὄνειρά τους νά παροτρύνουν τοὺς ἀσθενεῖς, μεταξύ ἄλλων, νά ἀκολουθήσουν τόν εὐαγγελικό τρόπο ζωῆς προκειμένου νά θεραπευθεῖ ὄχι μόνο τό σῶμα τους, ἀλλά καί ἡ ψυχή τους, ἀντίληψη πού ἄλλωστε ἀπηχεῖ τήν πατερική σκέψη. Τό ἔργο συντάχθηκε ἀπό τόν Ἅγιο Σωφρόνιο μεταξύ 610¹⁷³ καί 615, χωρίζεται σέ τρία μέρη, ἥτοι στήν *Προθεωρία*¹⁷⁴, τό *Ἐγκώμιον*¹⁷⁵ καί τά *Θαύματα*¹⁷⁶.

Γιά νά ἀποκτήσουμε μία ἐμπεριστατωμένη καί συνοπτική εἰκόνα σχετικά μέ τήν καθιέρωση τῆς προσκύνησης τῶν λειψάνων τῶν Ἀγίων Κύρου καί Ἰωάννη καί συνεπῶς τήν ἀκτινοβολία τοῦ προσκυνήματος τῶν Ἀγίων ἤδη τήν ἐποχή πού τό ἐπισκεφθῆκε ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος πολύ κατατοπιστικό εἶναι τό ἀκόλουθο χωρίο τοῦ Hippolyte Delhaye, τό ὁποῖο καί ἀποδίδουμε στήν νεοελληνική: «Τό εὕρισκόμενο δύο μίλια μακριά ἀπό τόν Κάνωπο ἱερό τῶν ἀγίων Κύρου καί Ἰωάννου στή Μενουθῇ, εἶναι ἀναμφισβήτητα μεταγενέστερο ἀπό τό περίφημο προσκύνημα τῆς Μαρεώτιδος. Τό ἱερό τῆς Ἰσιδος πού ὑψωνόταν στό μέρος αὐτό καί ἦταν κάποτε πολυσύχναστο, σφραγίσθηκε καί στή θέση του

¹⁷³ Ἔτος συγγραφῆς τοῦ Ἐγκωμίου κατὰ τόν JOHN DUFFY, «Observation on Sophronius Miracles of Cyrus and John», *Journal of Theological Studies* 35, (april 1984), σελ. 71.

¹⁷⁴ PG 87/3, 3380-3388.

¹⁷⁵ PG 87/3, 3388-3421.

¹⁷⁶ PG 87/3, 3424- 3676.

είχε ανεγερθεῖ ναός ἀφιερωμένος στούς Εὐαγγελιστές. Αὐτό βεβαίως δέν ἀρκοῦσε νά λησμονηθεῖ ἡ ἀρχαία λατρεία καί νά ἀπαληφθοῦν οἱ σπόροι τοῦ παγανισμοῦ πού συνέχισαν νά ὑπάρχουν. Ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας ἐθεώρησε σωστό νά ἀνεγείρει πλησίον τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἰσιδος τόν ναό τῶν μαρτύρων. Γιά τόν σκοπό αὐτό ἄνοιξε τόν τάφο τῶν μαρτύρων Κύρου καί Ἰωάννου, εὐρισκόμενο στό προαύλιο τῆς βασιλικῆς τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Ἀλεξανδρείας καί θέλησε νά μεταφέρει ἓνα ἀπό τά λείψανα τῶν ἁγίων στήν Μενουθῆ. Ἀδυνατώντας ὁμως νά διακρίνει ποιό λείψανο ἀνήκε σέ ποῖον ἀπό τούς δύο ἁγίους, τελικῶς μετέφερε καί τά δύο λείψανα. Ἡ μετακομιδή τῶν λειψάνων ὑπῆρξε μεγαλειώδης καί κατά τή διάρκειά της ἐξεφώνησε ὁμιλίες ὁ ἴδιος ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας. Ἐχουμε στή διάθεσή μας τό κείμενο αὐτῶν. Γιά τούς δύο μάρτυρες γνωρίζουμε ὀλίγα. Οἱ σχετικές ἀφηγήσεις γιά τούς δύο ἁγίους πού διαθέτουμε εἶναι ἀόριστες καί ἔχουν γίνει ἐπὶ τῇ βάσει ἀορίστων καί ἀβέβαιων πηγῶν. Φέρουν τόν Κῦρο μοναχό καί τόν Ἰωάννη στρατιώτη. Ὁ Κῦρος ὑπῆρξε ἰατρός καί στήν Ἀλεξάνδρεια ἔδειχναν τό εὐρισκόμενο ἐντός τοῦ Ναοῦ τῶν Τριῶν Παίδων ἱατρεῖο (ἐργαστήριον) του, ὅπου ἔδιδε τίς ἱατρικές του συμβουλές, προφανῶς ἓνας θρύλος πού παρουσιάσθηκε ἀναμφίβολα ὅταν ἔγιναν γνωστά τά θαύματα στή Μενουθῆ καί δημιούργησαν τή φήμη τοῦ θεραπευτῆ. Ὅσα γνωρίζουμε ἀπό τήν ἱστορία τῆς Μενουθῆς, κατά τόν 5^ο αἰώνα, μᾶς ὑποχρεώνουν νά συμπεράνουμε ὅτι ἡ παρουσία τῶν λειψάνων τῶν δύο μαρτύρων δέν εἶχε τά ἄμεσα ἀποτελέσματα πού ἀνέμενε ὁ Κύριλλος καί ὅτι τελικῶς χρειάσθηκαν καί ἄλλες παρεμβάσεις γιά νά ἐξαλειφθοῦν τά ὑπολείμματα τοῦ παγανισμοῦ, δίδοντας ἔτσι ὥθηση στή νέα λατρεία. Εἶναι κατά τόν 6^ο αἰώνα πού ἀναμφίβολα μεγάλωσε ἡ φήμη τοῦ ἱεροῦ καί ἔφθασε στό ἀπόγειό της. Κατά τά πρῶτα ἔτη τοῦ ἐπομένου αἰῶνος, ὁ Σωφρόνιος τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀπό εὐγνωμοσύνη γιά τήν προσωπική του ἴαση, συνέταξε μία συλλογή θαυμάτων πού ἐπιτελέσθηκαν διά τῆς μεσιτείας τῶν Ἁγίων Κύρου καί Ἰωάννου, ἡ ὁποία εἶναι ἀξιοσημείωτη καί ἰδιαίτερα περίεργη, ἀφοῦ μᾶς παρουσιάζει συνωστισμένο πλήθος προσκυνητῶν προσερχόμενων στήν Μενουθῆ, προκειμένου νά θεραπευθοῦν ἀπό τίς ἀσθένειές τους. Γνωρίζουμε ὅτι τό τοπωνύμιο Aboukir, τό ὁποῖο δέν εἶναι παρά ἀραβική παράφραση τοῦ σύνθετου ὀνόματος τοῦ Κύρου, «Ἀββακῦρος», ἀντικατέστησε τό ὄνομα Μενουθῆ καί παραμένει μέχρι καί σήμερα ἀπόδειξη τῆς συντελεσθείσας μεταμορφώσεως τῶν τόπων αὐτῶν ἀπό τήν λατρεία τῶν Μαρτύρων. Δέν μποροῦμε νά χρονολογήσουμε μετά ἀκριβείας πότε ἐρειπώθηκε τό ἱερό. Τά λείψανα τῶν ἁγίων μεταφέρθηκαν

στήν Ρώμη καί τοποθετήθηκαν σέ μία μικρή ἐκκλησία, ἡ ὁποία εὑρίσκεται στή δεξιά πλευρά τοῦ ποταμοῦ Τίβερη, στό ὕψος περίπου τῆς βασιλικῆς τοῦ Ἀγίου Παύλου. Ονομάζεται καί σήμερα *Santa Passera*, ἕνα νέο καί μοναδικό παράγωγο τοῦ Ἀββακῦρος»¹⁷⁷.

Τό ἔργο παρουσιάζει ἐξαιρετικό ἐνδιαφέρον, ἀφοῦ προσφέρει ποικίλες πληροφορίες γιά θέματα λεξικογραφικά, βιογραφικά, πληροφορίες σχετικά μέ τήν χριστιανική πρακτική τῆς ἐγκοιμήσεως, τίς αἰρέσεις, τήν ἱατρική, τήν μαγεία καί τόν λειτουργικό βίο στήν Ἀλεξάνδρεια στά τέλη τοῦ ΣΤ' αἰώνα¹⁷⁸. Τό ρητορικό ὅμως ὕφος τοῦ ἔργου ἔχει ὀρισμένες δυσκολίες ὡς πρό τήν κατανόηση, ἐνῶ ἀκολουθεῖται ἰδιαίτερο γλωσσικό ὕφος, χρήση λογοπαίγνιων καί ἰδιαίτερος ρυθμός¹⁷⁹, πού ἐξηγοῦνται ἀπό τό γεγονός ὅτι ὁ Σωφρόνιος εἶχε σπουδάσει ρητορική καί μάλιστα θά πρέπει νά ἔγινε διδάσκαλος τῆς ἐν λόγω τέχνης, ἐφόσον λάβουμε κατά γράμμα τό προσωνύμιο πού τοῦ ἀποδιδόταν: «σοφιστής»¹⁸⁰. Αὐτό ἄλλωστε ἐξηγεῖ καί τό γεγονός ὅτι τό πρῶτο μέρος τιτλοφορεῖται «*Προθεωρία*», ὅρος πού χρησιμοποιεῖτο στή Ρητορική τῆς ἐποχῆς.

II. Η Προθεωρία

Στήν *Προθεωρία*, ἤτοι στήν εἰσαγωγή τοῦ ἔργου ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος περιγράφει συνοπτικά: α) τόν λόγο γιά τόν ὁποῖο συνέταξε τό Ἐγκώμιον τῶν Ἀγίων Κύρου καί Ἰωάννη, ἀφοῦ πέρα ἀπό τό ἱερό χρέος του γιά τήν ἴαση τῆς ἀσθενείας τῶν ὀφθαλμῶν του ὑπῆρξε καί ἡ πολεμική-ἀπάντηση κατά τῶν εἰδωλολατρῶν, πού εἶχαν νά ἐπιδείξουν πλούσια ἐργογραφία γιά τίς μυθοπλασίες τους. β) Τήν ὑπόδειξη τῶν ἰδίων τῶν Ἀγίων Κύρου καί Ἰωάννη νά καταγράψουν ἕνα Ἐγκώμιο γι' αὐτούς καί τά θαύματα πού ἐπιτελοῦσαν διά τῶν λειψάνων τους. γ) Τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο θα παρουσιάσει τά θαύματα καί γιά ποιόν λόγο ἐπέλεξε τόν ἀριθμό ἑβδομηντα, ἀναφερόμενος ἐκτενῶς στό συμβολισμό τῶν ἀριθμῶν ἑπτά, δέκα καί ἑβδομηντα τόσο στήν Παλαιδιαθηκική, ὅσο καί στήν Καινοδιαθηκική παράδοση.

¹⁷⁷ H. DELEHAYE, *Les origines du culte des martyrs*, Bruxelles 1933², σελ. 223- 224.

¹⁷⁸ Βλ. DUFFY JOHN, «Observations on Sophronius' Miracles of Cyrus and John», *Journal of Theological Studies* 35, Pt. I (1984), σελ. 71-90. Ἐδῶ σελ. 71-72.

¹⁷⁹ Ὁ ἴδιος ὁ Σωφρόνιος στήν εἰσαγωγή του ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἐγκωμιαστικός τοῦ Λόγος εἶναι ἰδιαίτερος καί διαφορετικός ἀπό τοὺς ἄλλους: «*Ἡμεῖς δέ οἱς λόγος ἐστίν τῶν γῆνιν ὕλῶν τιμαλφέστερος, ἅτε μή μόνης ἐκ γλῶττης ὑλῶδους, ἀλλά καί πνεύματος προχεόμενος, καί αὐτός δέ διά τόν ρευστόν καί ρυόμενον ἀμελούμενος, τούτῳ τοὺς ἁγίους τιμήσωμεν*». PG 87/3, 3388D.

¹⁸⁰ PG 87/3, 3384 D.

Ὅπως ἀναφέρει ἐξ ἀρχῆς λόγῳ μιᾶς ἀσθένειας τῶν ὀφθαλμῶν του προσῆλθε στό τεμενος τῶν Ἀγίων. Διαπιστώνοντας γρήγορα τά «κύματα τῶν ἰάσεων», ἐπιθύμησε νά διαβάσει κάποια ὑπομνήματα ἢ ἔργα ἀναφερόμενα στήν «ἄθλησιν τῶν μαρτύρων» καί τά θαύματα πού εἶχαν ἐπιτελεσθεῖ ἀπό τά ἱερά λείψανά τους. Ὄταν διαπίστωσε ὅτι δέν ὑπῆρχαν παρὰ μόνο δύο σύντομες ὁμιλίες τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας γιά τούς δύο Ἀγίους¹⁸¹, αἰσθάνθηκε «ἀφόρητον ζῆλον». Κι αὐτό, γιατί ἐνῶ οἱ Ἕλληνες (= εἰδωολάτρες) εἶχαν μεγάλη ἐργογραφία, «βίβλους ὑπέρ δαιμόνων τοσαῦτα γεγράφασιν», γιά ψευδῆ καί ἀναληθῆ γεγονότα, οἱ χριστιανοί παρέμεναν σιωπηλοί ὡς πρός τήν ἀλήθεια, «ἥτις Χριστός ὁ Θεός ἡμῶν», μολονότι ἔβλεπαν τά ἐπιτελούμενα ἀπό ἀσκητές καί τούς θεράποντες αὐτῶν θαύματα¹⁸². Ἀκολουθώντας τήν ἐντολή τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς τούς μαθητές «ὅσα εἶπατε ἐν κρυπτῷ, ἐν τῷ φωτί ἀκουσθήσεται», ἀλλά καί τήν ἀπάντηση τῶν Ἀποστόλων στίς Πράξεις (4,20: «ὡς ἡμεῖς οὐκ δυνάμεθα ἅ ἴδομεν καί ἡκούσαμεν μὴ λαλεῖν») ὁμολογεῖ ὅτι δέν μπορεῖ νά σιωπήσει καί ὁ ἴδιος γιά ὅσα εἶδε: «Διό καί ἡμεῖς ζήλω θερμότερῳ καιόμενοι πρὸς τήν σορόν τῶν ἁγίων ἐδράμομεν καί πεσόντες εὐσεβῶς ἐπὶ πρόσωπον ὁλοψύχως ἠὺξάμεθα ὡς ἤδη ἐν ἡμῖν ὑπουργοῦσαν τήν ὄρασιν, περὶ τῆς αὐτῶν ἀθλήσεως ἐντελέστερον γράψωμεν, καί περὶ τῶν πρὸς αὐτῶν γινομένων θαυμάτων συντάξωμεν, συνεργούσης ἡμῖν πρὸς τόν κάματον τῆς θείας αὐτῶν χάριτος καί δυνάμεως»¹⁸³. Ὁ Σωφρόνιος θέλοντας νά μιμηθεῖ τό παράδειγμα τῆς Ἄννας πού ἔφερε στή ζωὴ τόν προφήτη Σαμουὴλ καί ἔχοντας τόν ζῆλο τῆς πεθερᾶς τοῦ Πέτρου, ἀφοῦ ἡ μὲν πρώτη προσέφερε τόν υἱό της καί ἡ δεύτερη τόν ἑαυτό της στόν Θεό πού τούς ἔσωσε, θέλησε νά καταγράψει τά θαύματα τῶν Ἀγίων. Ἐν τούτοις ἀναλογιζόμενος τό πλῆθος τῶν θαυμάτων φοβήθηκε, ὅπως ὁ ἀπόστολος Πέτρος ὅταν περπατοῦσε ἐπάνω στή θάλασσα. Καί αἰσθάνθηκε νά καταποντίζεται στούς λογισμούς του, κατηγορώντας τόν ἑαυτό του γιά προπέτεια, ἀφοῦ ἔπρεπε νά κάνει κάτι πού ὑπερέβαινε τίς δυνάμεις του. Τόν φόβο του μεγάλωσε ἀκόμη περισσότερο ὁ Μωϋσῆς, διὰ τοῦ ὁποῖου ὁμιλεῖ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος ἀπαιτεῖ τήν ἴδια προσφορά ἀπό τόν πλούσιο καί τόν πτωχό γιά νά σώσουν τήν ψυχὴ τους (Ἐξ. 1, 14-16). Ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος θεωρώντας τόν ἑαυτό του πτωχό στούς

¹⁸¹ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Προσφώνησις Α'-Β', *Τοῖς Ταβερνησιώταις μοναχοῖς περὶ τῶν ἁγίων μαρτύρων Κύρου καί Ἰωάννου*, PG 77, 1100-1101· 102-104.

¹⁸² PG 87/3, 3380 A-B.

¹⁸³ PG 87/3, 3381 A.

λόγους, σκέφθηκε νά αναβάλει τήν υπόσχεση πού ἔδωσε στους μάρτυρες νά γράψει τό Ἑγκώμιόν τους: «Ὅθεν καί ἡμεῖς ἀπορώτεροι καί τῶν λίαν πτωχῶν ἐν λόγοις τυγχάνοντες, παραιτήσασθαι τήν ἐν εὐχαῖς συνταχθεῖσαν Θεῷ τε καί μάρτυσιν τῶν λύτρων προσφοράν ἡβουλόμεθα»¹⁸⁴. Καί ἐπειδή ὅπως λέγει ὁ Σολομών στόν Ἐκκλησιαστή, ὅταν τάξεις κάτι στόν Θεό μην ἀναβάλεις νά τό ἀποδώσεις¹⁸⁵ καί ὁ υἱός του Δαυίδ ἐπίσης πού λέει ὅτι τίς ὑποσχέσεις μου στόν Θεό θά ἀποδώσω¹⁸⁶ ἢ ὁ προφήτης Ἰωνᾶς «Ὅσα ἠνξάμην ἀποδώσω σοι εἰς σωτηρίαν μου τῷ Κυρίῳ»¹⁸⁷, ἀλλά καί τά σχετικά κατά τόν μωσαϊκό νόμο¹⁸⁸ κατέφυγε στους ἴδιους τούς Ἁγίους μάρτυρες, οἱ ὁποῖοι ὄχι μόνο τοῦ ἐπέτρεψαν τή συγγραφή τοῦ ἔργου, ἀλλά τοῦ παρουσιάσθηκαν πολλές φορές καί τόν βοήθησαν, ἀκόμη καί διορθώνοντας τά λάθη του: «πολλάκις οὖν ἐν τῷ γράφειν ἡμᾶς ἐπεφάνησαν πληροῦντες αὐτῶν τό ἐπάγγελμα· ποτέ μέν μέλαν καί κάλαμον παρεχόμενοι, ποτέ δέ τήν τετράδα λαμβάνοντες, καί τά ἡμέτερα σφάλματα διορθούμενοι» 3384 B. Ὅταν δέν τόν ἔβλεπαν νά ἀσχολεῖται μέ ἄλλα πράγματα, τόν ἐπέπλητταν γιατί καθυστεροῦσε νά καταγράψει τήν ἀλήθεια. Καί κατά πρῶτον ἔγραψε τόν βίο τους, ἥτοι τήν μαρτυρική τους ἄθληση καί τήν τοποθέτηση τῶν λειψάνων τους στό ναό τοῦ ἁγίου Μάρκου, τήν μετακομιδή τους στόν ναό τῶν Εὐαγγελιστῶν, βασιζόμενος στίς πληροφορίες πού ἀντλησε ἀπό τούς σχετικούς Λόγους τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: «ἐν πρώτοις οὖν τήν μαρτυρικήν αὐτῶν γεγράφαμεν ἄθλησιν, καί τήν εἰς ναόν Μάρκου τοῦ θείου κατάθεσιν, καί τήν ἐκ τούτου πρός τόν τῶν εὐαγγελιστῶν οἶκον μετάθεσιν, τάς τούτων ἀφορμάς καί τά σπέρματα ἐκ τῶν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου φωνῶν συλλεξάμενοι»¹⁸⁹. Μετά τόν βίο καί τό μαρτύριο αὐτῶν συνέγραψε ἑβδομήντα θαύματα ἀπό τό πλῆθος πού ἐπιτέλεσαν καί δικαιολογεῖ τό ἀριθμό πού ἐπέλεξε ὡς ἀκολουθῶς: «τόν ἐπτά ἀριθμόν παρά τῇ Γραφῇ μυστικόν, καί τόν δέκα τέλειον βλέποντες· καί δι' αὐτῶν παριστᾶ ἀμφοτέρω τά περί τά σημεῖα δυναμένους, τό τέ μυστικόν καί τό τέλειον· τό γάρ μυστικόν, τόν κρυφίον λόγον δηλοῖ τῶν ἰάσεων· τό ἄπειρον δέ, τό τέλειον· καί τοῦ μέν ἐπτά τό μυστικόν τε καί τίμιον, διά τούτων ἐκ τῆς Γραφῆς διδασκόμεθα· ὁ τε γάρ ὁ τῶν ὄλων Θεός τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ τῆς δημιουργίας ἐπαύσατο, καί

¹⁸⁴ PG 87/3, 3381 C.

¹⁸⁵ Ἑκκλ. 5, 3-4.

¹⁸⁶ Ψαλμ. ΠΙΕ, 9.

¹⁸⁷ Ἰω. 2,10.

¹⁸⁸ Δευτ. 23, 21-24.

¹⁸⁹ PG 87/3, 3384 C.

ταύτην ἁγίαν ἐθέσπισεν· ἐπτὰ ἡμέραις τὴν ἄζυμον τοῦ Πάσχα τροφήν διετάξατο· μυχνίαν τε ποιεῖν ἐπτάμυξον· καὶ διὰ τοῦτο ἑβδομος μὲν ἀπὸ Ἀδάμ ὁ Ἐνῶχ, ἑβδομος δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ Μωϋσῆς παρεγένετο· ὁφθαλμούς δὲ Κυρίου ἐπτὰ βλέπειν ἐπὶ τὴν οἰκουμένην μανθάνομεν· τοσαῦτα δὲ τὰ πνεύματα τὸν Ἡσαΐαν ἀκούομεν λέγοντα· καὶ στύλους ἐπτὰ τῆς σοφίας ὁ Σολομών ἀπηρίθμησεν· καὶ οἱ ἀπόστολοι διακόνους ἐπτὰ νομικῶς προχειρίζονται»¹⁹⁰. Τὸν δὲ ἀριθμὸν δέκα ὡς τέλειον θεωροῦν οἱ ἐκτός χριστιανισμοῦ φιλόσοφοι, ἄλλοι δὲ τὸν θεωροῦσαν ἀκόμη καὶ Θεό, ὅπως ἡ τετρακτὺς τῶν Πυθαγορείων, ὡς τὸ τέλος τῶν μονάδων καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν δεκάδων. Ἀλλὰ καὶ στὸν μωσαϊκὸ Νόμον ἰσχύει τὸ ἴδιο, ἀφοῦ ὁ Νῶε εἶναι δέκατος ἀπὸ τὸν Ἀδάμ καὶ ὁ Ἀβραάμ ὡς νικητὴς τὸ ἓνα δέκατο ἀπόδωσε στὸν Μελχισεδέκ καὶ ἔκτοτε οἱ Ἑβραῖοι προσφέρουν τὶς δεκάτες στὸν Θεό. Τὴνδεκάτη τοῦ μηνὸς ὁ ἀμνὸς συλλαμβάνεται καὶ τῇ δεκάτῃ τοῦ ἑβδόμου μηνὸς γίνεται ὁ ἱλασμός, δέκα ἦσαν οἱ θεῖες ἐντολές καὶ ὁ Δαυὶδ μὲν δεκάχορδο ψαλτήριον ἔψαλλε τοὺς Ψαλμούς καὶ ὁ Ἀβραάμ «μέχρι δέκα δικαίων κατὰ γει Θεοῦ τὸ φιλάνθρωπον, καὶ τὴν ἐπὶ Σοδομίταις τῆς καταδίκης ἀνάβλησιν»¹⁹¹.

Ὁ πολλαπλασιασμός τῶν δύο αὐτῶν ἀριθμῶν, τοῦ 7 ἐπὶ 10, δίδει ἑβδομήντα, καθὼς 70 φοῖνικες βρῆεκ στήν ἔρημον, 70 πρεσβυτέρους πρότεινε, «ἑβδομάδες ἑβδομήκοντα συνετμήθησαν ἀπὸ τῆς τοῦ Νῶε κατακλύσεως καὶ τῆς Ἱεροσολύμων ἐμπλήσεως ἕως Χριστοῦ ἡγουμένου, κατὰ Δανιὴλ εἰπεῖν τὸν μακάριον ἑβδομήκοντα δὲ ἔτη ἕως τῆς ἀπὸ Βαβυλῶνος Ἰσραὴλ ἀνακλήσεως» 3385 C. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος ἦλθε στὸν ἐπίγειο βίον μας ἑβδομηκοστός ἑβδομος ἀπὸ τὸν παλαιὸν Ἀδάμ κ.ἄ. Γι' αὐτὸ ὁ Σωφρόνιος λέγει ὅτι ἔγραψε ἑβδομήντα θαύματα, ἐπιλεγοντάς τα ἀπὸ ἓνα πλῆθος καὶ χωρίζοντάς τα ὡς ἀκολουθῶς: «αἱ τρεῖς μὲν πρῶται δκάδαδες, αἱ μετὰ τὴν ἐμμάρτυρον ἄθλησιν καὶ ταφήν καὶ μετὰ θεσιν ἐμφερόμεναι καὶ μὲν τοι καὶ τῆς τετάρτης ἡμῖς, τῶν εἰς Ἀλεξανδρέας Κύρῳ καὶ Ἰωάννῃ πραχθέντων δηλοῦσιν τὴν δύναμιν· τὸ δὲ ταύτης λειπούμενον καὶ δεκάς ἢ πέμπτῃ, τῶν ἐπ' Αὔγυπτιοις δρασθέντων καὶ Λίβυσι, γεγόνασι κήρυκες· ἕκτη δὲ καὶ ἑβδόμη, τὰς ἐπὶ τοῖς ὀθνίοις αὐτῶν εὐεργεσίας μηνύουσιν. Εἰς τρεῖς γάρ ὁ πᾶς ἀριθμὸς τῶν γραφῶν τῶν θαυμάτων διηρῆται, εἰς Ἀλεξανδρέας, εἰς Αἰγυπτίους καὶ Λιβύας, εἰς τοὺς ἐξ ἀλλοδαπῆς δρασσομένους ἰάματα»¹⁹².

¹⁹⁰ PG 87/3, 3385A.

¹⁹¹ PG 87/3, 3385 B.

¹⁹² PG 87/3, 3388 A.

III. Τό Έγκώμιον

Ὅπως ἀναφέρει στήν εἰσαγωγή του ὁ Σωφρόνιος «Χρέος δέ ἐστίν τό ἐγκώμιον καί χρέος παράδοξον, χρέος ἐκτινόμενον καί τόν χρεώστην οὐκ ἐλευθεροῦν τοῦ ὀφλήματος»¹⁹³, ἕνας χρέος πού δέν ζημιώνει αὐτόν πού τό προσφέρει, μοιράζεται καί γεμίζει μέ εὐλογία αὐτόν πού τό μοιράζει. Τό χρέος προέκυψε ἀπό τήν ἴαση τῆς ἀσθενείας του, ἀφοῦ ὅταν ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος πληροφορήθηκε ἀπό τούς ἰατρούς ὅτι ἡ ἀσθένεια τῶν ὀφθαλμῶν του μπορούσε νά φτάσει μέχρι τήν τύφλωση, «ἐπί τούς τούς ἀγίους τούτους ὠρμήσαμεν, πᾶσας ἡμῶν τάς περί τοῦ βλέπειν ἐλπίδας τῆς θέοθεν αὐτοῖς δοθείσης χάριτος ἐξαρτήσαντες...Οἱ δέ τήν πίστιν ἀποδεξάμενοι (πιστεῦσαι γάρ δεῖ πρῶτον τόν προσερχόμενον, κατά τόν θεῖο Ἀπόστολον) ταχεῖαν τῆς νόσου παρέσχον τήν ἴασιν»¹⁹⁴.

Οἱ δύο Ἅγιοι ἀποτελοῦσαν μία ἀσύμβατη ἐκ πρώτης ὄψεως συνάφεια δύο προσώπων, τόν συνδυασμό (ἔνωσιν) τῶν ὁποίων ὁ Ἅγιος ὀφείλει νά δοξάσει. Ἀπό τήν μία, ὁ Κῦρος ἦταν Μοναχός (Μοναστής), «τήν πρός πάντας εἰρήνην ἐσπούδαζεν...τά ἴδια τοῖς πτωχοῖς ἀπεσκόρπιζεν...φιλόσοφον βίον μετήρχετο...οὐράνιον εἶχεν πολίτευμα...τάς χειρας εἰς ἰκετείας ἐξέτεινεν...τούς πεπονθότας ἀνθρώπους ἰάτρευεν» καί ἀπό τήν ἄλλη, ὁ Ἰωάννης «στρατιώτης ἐτύγχανεν...τάς πόλεις ἐδίωκεν... πρός ἀνθρώπους ἡσπάζετο πόλεμον..., τά μή ἴδια τῇ τυραννίδι διήρπαζεν...φιλόδικον τάξιν διήνυνεν...γῆϊνον ἔσχεν κατάστημα...τάς χειρας ἐξέτεινεν πρός τόξα καί βέλη καί δόρυ καί μάχαιραν...τούς ἐρρωμένους ἐτίτρωσκεν»¹⁹⁵. Ἡ συνάντηση καί ἡ πνευματική σύνδεση αὐτῶν τῶν τόσο διαφορετικῶν ἀτόμων ὑπῆρξε ἔργο τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ «δήλον ὅτι Χριστός ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ ποιῶν μεγάλα τε ἐξαίσια, ἔνδοξά τε καί ἀνεξιχνίαστα... ὁ λύσας τοῦ φραγμοῦ τό μεσότοιχον καί εἰς ἕν συνδήσας ἀμφότερα»¹⁹⁶. Παρά τήν διαφορά τῶν ιδιοτήτων τῶν δύο Ἀγίων, ἀφοῦ «μοναστοῦ μέν ὁ Κῦρος τό σχῆμα, στρατιώτου δέ στολήν Ἰωάννης ἡμπέσχετο», κοινά καί στούς δύο ὑπῆρξαν ἡ θεοσέβεια, ἡ ἀκακία, ἡ δικαιοσύνη καί γενικώτερα τά «θέοθεν δοθέντα χαρίσματα». Γιά νά καταλήξει: «οὐ γάρ τοσοῦτον αὐτούς τό σχῆμα διέκρινεν, ὅσον ἡ πίστις συνέκρινεν· οὔτε τοσοῦτον αὐτούς τό ἐπάγγελμα διεχώρισεν, ὅσον συνῆπτεν αὐτούς ἡ

¹⁹³ PG 87/3, 3389 A.

¹⁹⁴ PG 87/3, 3389 C.

¹⁹⁵ PG 87/3, 3392 C- D

¹⁹⁶ PG 87/3, 3393 A.

εὐσεβεία. Οὐτε τοσαύτην αὐτοῖς αἱ τέχναι παρεῖχον διάστασιν, ὅσην κοινωνίαν αὐτοῖς ἡ ἐλπίς ἐχαρίζετο· οἱ γάρ τῆς αὐτῆς ἐχόμενοι πίστεως, ὅμοιοι καὶ τοῖς τρόποις γενήσονται»¹⁹⁷.

Ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας ἀποφάσισε, ὅπως εἶδαμε καὶ σὺν σχετικὸ κεφάλαιο, τὴν μετακομιδὴ τῶν ἱερῶν Λειψάνων τῶν Ἀγίων ἀπὸ τὸν ναὸ τοῦ Ἀγίου Μάρκου στὸν Ναὸ τῶν Εὐαγγελιστῶν: «Κύρου τε καὶ Ἰωάννου τό ὁμότιμον ἐν ἀρεταῖς ἐπιστάμενος, καὶ ἓνα τάφον ἀμφοτέροις ἐβράβευσεν, εἰς τὸν Μάρκον τοῦ Θείου σεβάσμιον τέμενος· καὶ κεῖθεν δι' ἀνδρός εὐαγγελικοῦ Κυρίλλου τῆς εὐσεβείας ὑπερμάχου καὶ κήρυκος πρὸς νεῶν εὐαγγελιστῶν ὁμοτρόπους μετέστησεν μάρτυρας, καὶ τῶν ἀποστόλων κατέστησεν γείτονας· χωρίζειν γάρ αὐτοὺς εὐαγγελιστῶν ἢ ἀποστόλων οὐκ ἔκρινεν· ὅτι μή τις τὸ διάφορον τῶν χωρισμῶν αὐτοῖς ἐπετείχιζεν»¹⁹⁸.

Ἀκολούθως, ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος, ἀφοῦ ἀναφερθεῖ σὺν πόλεμο πού διαχρονικὰ διάγει ὁ διάβολος κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ θελήματος Αὐτοῦ, μέ κύρια ἔκφραση τοὺς ἀπηνεῖς διωγμούς κατὰ τῶν χριστιανῶν, παραθέτει διεξοδικὰ τὸ μαρτύριο τῶν Ἀγίων κατὰ τὴ διάρκεια τῶν διωγμῶν πού ἐξάπλυνσε ὁ Διοκλητιανὸς ἐναντίον τῶν πιστῶν, προσφέροντας ἀθελά του τὸν ἀμάραντο στέφανο τοῦ μαρτυρίου σὲ πλῆθος πιστῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τρεῖς παρθένες καὶ τὴν μητέρα τους. Ἔτσι, οἱ ἅγιοι Κῦρος καὶ Ἰωάννης «συνελαμβάνοντο μὲν γάρ ὑπὸ τῶν ἀθέων οἱ ἔνθεοι, Διοκλητιανοῦ τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς βασιλεύοντος, Συριανοῦ δὲ τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων πόλεως, καὶ Κασσίου τῆς ἐλληνικῆς ἐν Κανωβῶ μανίας ἱερατεύοντος· μετὰ τὴν <ἄθλησιν> Πέτρου τοῦ Θείου τῶν εὐσεβῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ποιμάναντος¹⁹⁹....συνελαμβάνοντο δὲ οὐ μόνον κτείνουσιν, ...ἀλλὰ καὶ παρθένων αὐτοῖς ἁγίων χορὸς συνκατείχετο· τρεῖς γάρ ἐτύγχανον, καὶ μήτηρ ἢ ταύτας εὐσεβῶς καὶ σωφρόνως βλαστήσασα, ψυχὰς ἀγνισμένων καὶ σώματα...Θεοκτίστη μὲν ἡ πρωτόγονος, ἔτος ἡλικίας πέντε καὶ δέκατον ἄγουσα· ἡ δὲ μετ' αὐτὴν Θεοδότη προσηγορεύετο, εἰς ἔτος ἀφικομένη τρίτον καὶ δέκατον. Εὐδοξία δὲ ἡ τευχθεῖσα μετὰ τὰς ἀμφοτέρας ἐλέγετο,

¹⁹⁷ PG 87/3, 3396 A.

¹⁹⁸ PG 87/3, 3396 B.

¹⁹⁹ Πρόκειται γιὰ τὸν Ἅγιο Πέτρο, τὸν 17^ο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀλεξανδρείας (300-311), ὁ ὁποῖος καταγγέλλθηκε ἀπὸ τὸν Μελέτιο σὺν Αὐτοκράτορα Μαξιμιανὸ Γαλέριο, καταδιώχθηκε καὶ πρὶν τὴ σύλληψή του ἀπὸ τὸν ἑπαρχο Ἀλεξανδρείας, ἐκάλεσε τοὺς ἀρχιερεῖς τοῦ Ἀχιλλᾶ καὶ Ἀλέξανδρο καὶ τοὺς ἐζήτησε νὰ τὸν διαδεχθῶν. Ἀκολούθως παραδόθηκε καὶ ἀποκεφαλίσθηκε τὸν Νοέμβριο τοῦ 311. Βλ. ΠΑΝ. ΧΡΗΣΤΟΥ, Ἑλληνικὴ Πατρολογία, Θεσ/κη 1978, ἐκδ. Πατριαρχικὸν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, σελ. 921 κέξ.

ένός δέ αὐτή καί δεκάτου ἔτους ἐτύγχανεν. Ἀθανασίαν δέ καί τήν
ρίζαν ὠνόμαζον τήν τό παρθενικόν τοῦτο καί τρίκλονον
δένδρον...»²⁰⁰. Οἱ Ἅγιοι ἐνεθάρρουναν τίς παρθένες νά ὑποστοῦν
το μαρτύριο καί νά μήν δειλιάσουν, ὅπως προσιδιάζει στίς
γυναῖκες ἐνώπιον τῶν βασανιστῶν τους, καί ἔτσι «αἱ νύμφαι εἰς
νυμφῶνα τόν οὐράνιον συνεισέλθωσι». Ὁ Συριανός καί ἄνθρωποι
τῆς ἐξουσίας προσπάθησαν νά δελεάσουν τοὺς Ἁγίους,
ὑποσχόμενοι «πλοῦτον καί ἀξίας παρέχειν ἐπὶ μνηστῆρι, καί
πολιτάρχαις ἐγγράφειν ἀπήγγελον καί Διοκλητιανῶ Καίσαρι
γνωρίμους ποιεῖν ἰσχυρίζοντο, εἰ ταῖς αὐτῶν πεισθεῖεν
κελεύσεσιν, καί σέβειν σὺν αὐτοῖς μᾶλλον δέ δυσσεβεῖν
ἀναισχύντων ξοάνων καί δαιμόνων μορφώμασιν, μᾶλλον δέ
δυστήνων ἀνθρώπων προσάγειν προσκύνησιν, καί θεοὺς
ἀποκαλεῖν ξύλα κωφά καί ἀναίσθητα, καί πρὸς τροφήν μόνον
πυρὸς χρησιμεύοντα»²⁰¹.

Ἀκολουθῶς, ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος παραθέτει τήν ἀπάντησιν
πού ἔδωσαν μέ παρηγορία οἱ Ἅγιοι στό δικαστή τους
χρησιμοποιώντας πολλά χωρία ἀπὸ τὴν Ἀγία Γραφή: «Ἡμεῖς,
γὰρ ἔλεγον, ὦ δικαστά, τάς σας ὑποσχέσεις καί δωρεάς καί τάς
τοῦ λαλοῦντος δι' ὑμῶν καί προστάττοντος, ὡς βλαβεράς
παραιτούμεθα μᾶλλον καί οὐκ ἐπωφελεῖς... δι' ὃ τάς βασάνους
ὑμῶν οὐ φοβούμεθα, καί τάς ἀπειλάς οὐ δεδοίκαμεν· μή φοβεῖσθαι
γὰρ ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τό σῶμα, τήν δέ ψυχὴν μὴ δυναμένων
ἀποκτεῖναι, ἐμάθομεν· καί τάς ὑποσχέσεις ὑμῶν βδελυττόμεθα,
ὡς χωριζούσας Θεοῦ καί συναπτούσας τοῖς δαίμοσιν· κρείττους
γὰρ ἡμῖν ὑποσχέσεις Χριστός τῶν ὅλων Δεσπότης δεδώρηται,
κληρονομίαν ἄφθαρτον καί ἀμίαντον, καί ἀμόλυντον καί
ἀμάραντον τετηρηκέναι ἐν οὐρανοῖς... Ἐπίγειοι φίλοι γενέσθαι
βασιλέως οὐ θέλομεν, γένος ὄντες ἐκλεκτόν, καί βασιλείον
ιεράτευμα, ἔθνος ἅγιον χρηματίζοντες, καί λαόν εἰς περιποίησιν.
Ἀξιωμασιν τοῖς παρ' ὑμῖν οὐκ ἀξιοῦμεν σεμνύσεσθαι, Θεοῦ παῖδες
ὑπάρχοντες καί ἀξίας κατὰ τό μέτρον τῆς πίστεως ἔχοντες.
Πολιτάρχαις ὑμῶν οὐκ εὐψυχοῦμεν ἐγγράφεσθαι, οὐρανοπολίται
τυγχάνοντες, βίβλῳ ζωῆς ἀναγέγραφθαι πιστεύοντες· ὅθεν καί
θαρροῦμεν εἰπεῖν· Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ;
Τοῦ ἐκ σκότους ἡμᾶς εἰς τό θαυμαστόν αὐτοῦ φῶς μεταστήσαντος·
τοῦ δι' ἡμᾶς σάρκα πτωχεύσαντος, ἵνα ἡμεῖς πλουτήσωμεν τήν
αὐτοῦ θεότητα· τοῦ θανέντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα θάντον ἡμεῖς καί
φθοράν ἀποφύγωμεν...»²⁰². Ὅταν οἱ δικαστές ἀντελήφθησαν ὅτι

²⁰⁰ PG 87/3, 3400 C-D.

²⁰¹ PG 87/3, 3402 D.

²⁰² PG 87/3, 3404 A-3405 A.

δέν μπορούσαν νά κάμψουν τό φρόνημά τους οὔτε μέ ὑποσχέσεις οὔτε μέ τίς ἀπειλές προκειμένου νά θυσιάσουν στα εἰδωλα, ἀποφάσισαν νά τούς θανατώσουν μαζί μέ τίς τρεῖς παρθένες: «Οὕτως Κύρω τε καί Ἰωάννη, καί πάσας ὑπερβολικῶς αὐτοῖς ἰδέαν βασάνων, ὥς οὐ προσβάλλοντες ἔμενον ἄπρακτοι, ὑπό τῆς αὐτῶν στερρότητος ἐν Χριστῷ ἀντωθούμενοι...οὕτως ἐπιτιθέντες τοῦς μάρτυσιν τάς αἰκίας οἱ δήμιοι, ἑαυτούς τῷ καμάτῳ κατέκοπτον, καί ρωμαλαιοτέρους τοῦς δεχομένους εἰργάζοντο, καί τῆς τῶν ποθουμένων εὐρήσεως ἀπετύγχανον. Ὅθεν καί τοῦ Σωτῆρος αἱ νύμφαι θάρσος ἀήτητον ἐνδυσάμεναι, καί πρός πάσας τοῦ ἐχθροῦ τάς ὁρμάς ὀπλίσάμεναι, καί γενναίως ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς πίστεως τοῖς ἀντιπάλοις παλαίσασαι, ἀκλινεῖς καί ἀχύρωτοι τοῖς κολάζουσιν ἔμενον, οὐ τοσοῦτον τῶν μαστίγων φροντίζουσαι, ὅσον οἱ μαστίζοντες ἔπασχον· ἡ γάρ τῶν οὐρανίων ἐλπίς, καί τῶν προπασχόντων κραταιά καί ἀκράδαντος ἔνστασις, ἀνδρειοτέρας αὐτάς ἀπεδείκνυνεν· καί αἱ ἀλγηδόνες αὐταῖς τῶν πληγῶν ὑπετέμνοντο»²⁰³. Ἀφοῦ οἱ Ἅγιοι καί οἱ παρθένες ὑπέστησαν καρτερικά τά μαρτύρια τῶν βασανιστῶν τους ἐμαρτύρησαν μέ διά ξίφους ἀποκεφαλισμό τήν 31^η Ἰανουαρίου (στίς 6 τοῦ αἰγυπτιακοῦ μηνός Μεχίρ). Τά σώματά τους τά παρέλαβαν κρυφά κάποιοι εὐσεβεῖς πιστοί καί τά μετέφεραν στόν ναό τοῦ Ἁγίου Μάρκου ἄδοντες «ἐπινίκιον ὠδήν», ὅπου καί ἐναπόθεσαν τά ἱερά λείψανα αὐτῶν, ὅπου τά τοποθέτησαν μέσα στόν ναό, χωριστά ἀπό τά λείψανα τῶν τριῶν παρθένων καί τῆς μητέρας τους²⁰⁴, τά ὁποῖα κατέθεσαν στό ἀνατολικό μέρος τοῦ ναοῦ, ἀφοῦ κατασκεύσαν τήν κατάλληλη σορό²⁰⁵.

Ὅπως μαρτυρεῖ ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος, μετά τήν καθιέρωση τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπό τόν Μ. Κωνσταντῖνο καί τήν ἐπελθοῦσα βαθμιαίως κατάρρευση τῆς εἰδωλολατρίας, ἀποδίδοντο τιμές ἀπό τοῦς πιστούς στά ἱερά λείψανα τῶν Ἁγίων ἐπὶ μακρόν. Παρ' ὅλα αὐτά, ἐπὶ βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ Β' καί πατριαρχίας τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας φαίνεται ὅτι ἀναζωπυρώθηκε ἡ παγανιστική λατρεία, ἀφοῦ, ὅπως βεβαιοῖ ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος, ἡ λατρεία τῆς θεότητας τῆς Μενουθῆ, πού ὁ Ἅγιος ἀποκαλεῖ ὡς «ὁ δαίμων ὁ σκοτεινός ὡς Αἰγύπτιος, ὁ θηλύφρων ὁμοῦ καί θηλύμορφος», συνεχιζόταν, ἐνῶ πολλοί ἦσαν ἐκεῖνοι πού προσέρχονταν ἐκεῖ γιά νά λάβουν χρησμούς («μετά Λοξίου τε καί τρίποδος») καί νά θεραπευθοῦν ἀπό ἀσθένειες διά τῆς

²⁰³ PG 87/3, 3405D-3408 B.

²⁰⁴ PG 87/3, 3408 B-D.

²⁰⁵ Τό Μαρτύριο καί τά Θαύματα τῶν Ἀγίων Αναργύρων Κύρου καί Ἰωάννου, ἐκδ. ἱερόν Κελλίον Ἀγ. Νικολάου Μπουραζέρη, Ἅγιον Ὅρος, σελ. 23.

πρακτικῆς τῆς ἐγκοιμήσεως πού ἀσκεῖτο στα Ἀσκληπιεῖα: «Ἀσκληπιοῦ τε τὴν μὴ τελευτῶσαν ἐκπύρωσιν, καὶ τῶν κατ' αὐτόν ἱατρῶν τὴν παντελῆ καὶ ἀνίατον λόβωσιν, προφητεύειν καὶ νόσους ἱατρεύειν, μᾶλλον δὲ ψευδοειπεῖν καὶ νοσοποιεῖν ἑτερατεύετο φάσμασιν»²⁰⁶. Τό πρόβλημα ὅμως ἔγκειτο στό γεγονός ὅτι ἀνάμεσα στό πλῆθος τῶν προσερχομένων στόν ναό τῆς Μενουθῆ ἦσαν καί πολλοί χριστιανοί μέ τὴν ἐλπίδα τῆς ἱασης ἢ καὶ τῶν προβλέψεων: «πολλοὺς τό εἶδεχθές τοῦτο δαιμόνιον ταῖς ἀπάταις παρέσυρεν, καὶ προσκαλεῖσθαι αὐτοῦ τῷ βωμῷ ἐλπίδι ρώσεως ἢ προφητείας ἀνέπειθεν, οὐ μόνον ἀπιστοῦσιν καὶ πάντη τοὺς αὐτοῦ προκειμένους κελεύσμασιν, ἀλλὰ καὶ πιστοὺς καὶ Χριστοῦ τά σύμβολα φέροντες»²⁰⁷.

Ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, ὡς ἄγρυπνος καλὸς ποιμένας, διαπιστώνοντας τὴν ἀπήχηση πού εἶχε τό παγανιστικὸ αὐτὸ ἱερό, ἀκόμη καὶ μεταξύ τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος, προστάτευσε τὴν Ἐκκλησία, ὅπως εἶχε κάνει καὶ μέ τὸν Νεστόριο, « τὸν φθορέα καὶ θῆρα Νεστόριον, ληστήν ὁμοῦ καὶ λύκον ἐφώρασεν, καὶ τῆς μάνδρας ἐδίωξεν καὶ τῆς ποιμνης ἀπήλασεν ἄπρακτον, τὰ πρόβατα φυλάξας ἀλώβητα». Ἀποφάσισε νὰ ἀναλάβει δραστηριότητα ἐναντίον τοῦ ἱεροῦ καὶ νὰ ξεριζώσῃ τὴν «ἀπάτην τοῦ δαίμονος...καὶ τοῦ μέν δαίμονος ἔθραυσεν τὴν ἐνέργειαν, τοῦ δὲ λαοῦ τὴν ἀσθένειαν ἐθεράπευσεν»²⁰⁸. Σέ ἐνύπνιο ὄραμα τοῦ παρουσιάσθηκε ἄγγελος, ὁ ὁποῖος τοῦ ὑπέδειξε νὰ μεταφέρει τὰ ἱερά λείψαν τοῦ Ἁγίου Κύρου ἀπὸ τὸν ναό τοῦ Ἁγίου Μάρκου στόν ναό τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, τὸν ὁποῖο εἶχε ἀνεγείρῃ στὴν κωμόπολη τῆς Μενουθῆ ὁ θεῖος του Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος μέ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοδοσίου, προκειμένου νὰ μειώσῃ τὴν ἀπήχηση πού εἶχε τό πλησίον στόν Κάνωπο ἱερό τῆς Ἰσιδος στὴν τοποθεσία Φάν, ὅπου ὑπῆρχε τό εἶδωλο τῆς Μενουθῆ, τό ὁποῖο ὑπὸ μορφὴ γυναικὸς ἔδιδε ψευδοχρησμούς καὶ φαρμακεῖες.

Πράγματι, ὁ Ἅγιος Κύριλλος ἐπῆγε στόν ναό τοῦ Ἁγίου Μάρκου καὶ ἐπῆρε μαζί του ὄχι μόνο τό λείψανο τοῦ Κύρου, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἰωάννη, ἀφοῦ εὐρίσκοντο μαζί καὶ ἐθεώρησε ὅτι τό πρόσταγμα τοῦ ἀγγέλου γιὰ τὴν μετακομιδὴ τοῦ ἱ. λειψάνου τοῦ Κύρου περιελάμβανε καὶ αὐτό τοῦ Ἰωάννη στόν ναό τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων: «λογισάμενος ὡς ἀμφοτέρους τό θεόλεκτον πρόσταγμα, τῇ τοῦς ἐνός προσηγορίᾳ, διὰ τὴν ἀμφοτέρων ὁμολογίαν τε καὶ ὁμοφροσύνην ἐμήνυσεν, καὶ ὡς οὐ δέν διελεῖν

²⁰⁶ PG 87/3, 3409 C.

²⁰⁷ PG 87/3, 3412 A.

²⁰⁸ PG 87/3, 3412 D.

μετά θάνατον οὓς οὐ τρόπος, οὐ τόπος, οὐ τάφος, οὐ χρόνος, οὐ πάθος διέλυσεν, τούτους ἄμφω λαβὼν εἰς τόλεχθὲν αὐτῶν τῶν Εὐαγγελιστῶν ἱερόν μετήγαγεν τέμενος, σκιρτῶν ὁμοῦ καὶ ἀγαλλόμενος»²⁰⁹.

Ὁ Ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας δὲν μπόρεσε νὰ πανηγυρίσει ὅπως θὰ ἤθελε τό σημαντικό αὐτό γεγονός λόγω ἀσθενείας, ὀλίγες ἡμέρες ὅμως μετά, ὅταν ἀποκαστάθηκε ἡ υἱεία του ἐξεφώνησε δύο ὁμιλίες προκειμένου νὰ ἐξάρει τὴ σημασία τοῦ γεγονότος. Στὴν Ὁμιλία πού ἐξεφώνησε στὴν «Μετανοία», ἥτοι στό Ναό τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων στὴν Κάνωπο²¹⁰, τονίζει τὴν χρησιμότητα τῆς μετακομιδῆς τῶν θαυματουργῶν ἱ. Λειψάνων, ἀφοῦ «τά μέρη ταῦτα ἔχρηζεν ἱατρῶν θεραπευόντων διὰ Θεοῦ. Ἵνα τοίνυν πάντας ὠφελήσωμεν τοὺς τόπους, καὶ μάλιστα τοὺς περικείμενους τῇ τῶν Ἀγίων Εὐαγγελιστῶν ἐκκλησίᾳ, ἀπήεισαν γάρ οὐκ ἔχοντες μαρτύριον εἰς ἑτέρους τινὰς τόπους, καὶ χριστιανοὶ ὄντες ἐφάλλοντο, διὰ τοῦτο ἀναγκάως ἐζητήσαμεν ἁγίων μαρτύρων λείψανα»²¹¹.

Παραλλήλως, ἀναφέρεται στοὺς πρακτικούς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους τελικῶς ἐγίνε μετακομιδὴ τῶν λειψάνων τῶν δύο Ἀγίων, καὶ ὄχι μόνον τοῦ Κύρου, ὅπως τοῦ ὑπέδειξε ὁ ἄγγελος στό ὄραμα: «Ἦν οὖν ὁμοῦ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων μαρτύρων ἐν ἐνὶ τόπῳ κείμενα· ἐπεὶ δὲ ἀδιάκριτα ἦν τὰ λείψανα, οὐ γάρ ἦν διεγνωσμένα σαφῶς τίς μὲν οὗτος, ἀναγκάως ἀμφοτέρα συλλάβοντες μετηγάγομεν καὶ τεθείκαμεν ἐν τῇ τῶν Εὐαγγελιστῶν ἐκκλησίᾳ, ποιήσαντες τό σύνηθες, ὡς μαρτυροῦσιν, μνημεῖον»²¹². Συγχρόνως, ἡ μετακομιδὴ τῶν ἱ. Λειψάνων, κατὰ τὸν Ἅγιο Κύριλλο, θὰ βοηθοῦσε στὴν πλήρη ἐξάλειψη τοῦ πλησιόχωρου παγανιστικοῦ ἱεροῦ καὶ τῆς ἀγυρτείας τῶν ἱερέων καὶ τῶν πονηρῶν δαιμονίων πού ὑπηρετοῦσαν, ἀφοῦ μόνο ὁ Κύριος θεραπεύει στό ἀληθινὸ καὶ ἄδολο ἱατρεῖο του: «ἡ καλὴ τούτων τῶν ἀθλητῶν δυνάς· καὶ μισθὸν ἔχουσι τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης, τοῦ πατῆσαι τὸν Σατανᾶν καὶ ἐλαύνειν τὰ πονηρὰ δαιμόνια· ἡκέτωσαν τοίνυν οἱ πάλαι πλανώμενοι· ἐρχέσθωσαν εἰς ἀληθινὸν καὶ ἀκαπήλευτον ἱατρεῖον· οὐδεὶς γάρ ἡμῖν ὀνειράτα πλάττεται· οὐδεὶς λέγει τοῖς ἐρχομένοις· εἴρηκεν ἡ Κυρά· ποίησον

²⁰⁹ PG 87/3, 3413 A-B.

²¹⁰ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Προσφώνησις Β' εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Κύρον καὶ Ἰωάννην τοὺς κείμενους ἐνταῦθα, δι' ὧν σημαίνει ὁ Πατὴρ καὶ τότεμιον αὐτῶν πάθος, καὶ τὴν ἐνταῦθα κατάθεσιν τῶν ἁγίων αὐτῶν λειψάνων. Ἐρρήθη δὲ ἡ παροῦσα ἐξήγησις πρώτη ἐν τῇ Μετανοίᾳ, ἥτοι ἐν τῇ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, PG 77, 1101- 1105.

²¹¹ PG 77, 1101 B.

²¹² PG 77, 1101 C.

τό καί τό· ὅλως Κυρά καί Θεός εἶναι δυνατός, καί προσκυνεῖσθαι θέλει· Ἐν τοῖς δαίμοσιν οὐκ ἔστιν οὐδέν ἄρρεν οὐδέ θῆλυ. Καί βλέπετε ποίαν ἔχουν προαίρεσιν· ὀνόμασιν γυναικῶν καλεῖσθαι βούλονται πατήσαντες τοίνυν τά γραῶδη μυθάρια καί τά πάλαι τῶν γοήτων ἐμπαίγματα, ἐρχέσθωσαν ἐπὶ τοὺς ἀληθινούς καί ἄνωθεν ἰατρούς· οἷς ὁ πάντα ἰσχύων Θεός, τοῦ θεραπεύειν δύνασθαι τήν ἐξουσίαν ἐχαρίσατο λέγων· 'ἀσθενοῦντας θεραπεύετε· δωρεάν ἐλάβετε, δωρεάν δότε'»²¹³.

Πράγματι, κατά τόν Ἅγιο Σωφρόνιο, ἡ μετακομιδή τῶν λειψάνων τῶν Ἀγίων Κύρου καί Ἰωάννη στόν ναό τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τήν θαυματουργική ἐρήμωση τοῦ παγανιστικοῦ ναοῦ, ἀφοῦ «τό δαιμόνιον ἔτρεψαν εἰς τάρταρον ἐκ γῆς ἐκδιώξαντες, καί τρόπαιον ἐπὶ τῇ τούτου φυγῇ θριαμβεύσαντες, ἔρημον τήν οἰκίαν τοῦ οἰκήτορος ἔδειξαν». Τούς ἱερεῖς τοῦ εἰδώλου καί τίς ἀπλοϊκές γυναῖκες πού περιμέναν ἐκεῖ γιά θεραπεία, τοὺς ἐθεράπευσαν ἀπό τήν ψυχική τους πλάνη καί τοὺς ἔκαναν νά βαπτισθοῦν: «Ἄνθρωποι ἦσαν αὐτοῦ τά ὑπάρχοντα καί γυναῖα τῷ βωμῷ προσκαθήμενα, ἐλπίσι κεναῖς ἀπατώμενοι καί φαντασίᾳ δεινῇ χλευαζόμενοι...καί ζωὴν αὐτοῖς φιλανθρώπως χαρίζονται, τῇ πηγῇ τῆς ζωῆς αὐτοὺς προσενέγκαντες· καί γινώναι Θεόν δωρησάμενοι, ὃν ἀγνοοῦντες νενέκρωντο· καί φῶς ἀληθινῶς χαρισάμενοι, ὅπερ ἐσκοτοῦντο μή βλέποντες»²¹⁴.

Ἀλλά καί τό ἱερό τοῦ δαίμονα, μαζί μέ τό ξόανο καί τόν βωμό μετά ἀπό ὀλίγον ἐξαφανίστηκαν ἀπό θαῦμα τῶν Ἀγίων Κύρου καί Ἰωάννη, καθὼς τά σκέπασε ἡ ἄμμος καί ἡ θάλασσα, βυθίζοντάς το ἔτσι στή λήθη: «καί τό βδελυρόν ἐκεῖνο τοῦ δαίμονος τέμενος, ἐν ᾧ τὰς ψευδεῖς φαντασίας ὁ δραπέτης εἰργάζετο, ἐν ᾧ βωμός ἦν αἰεὶ τοῖς αἵμασι διαινόμενος· καί τό γυναικόμορφον ἴστατο ξόανον παραλία ψάμμῳ κατέχωσαν»²¹⁵. Ὁ ἀφανισμός τοῦ ἱεροῦ καί τοῦ εὐρύτερου χώρου του, ἄλλαξε καί τήν ἐπωνυμία τῆς περιοχῆς, ἀφοῦ σέ αὐτήν δέσποζε πλέον τό ἱερό τῶν Ἀγίων, τό ὁποῖο διακρινόταν ἀκόμη καί μεσοπέλαγα ἀπό τά πλοῖα πού ἔπλεαν πρὸς τήν Ἀλεξάνδρεια. Τόσο μεγάλη ὑπῆρξε ἡ φήμη τῶν Ἀγίων γιά τά θεραπευτικά τους θαύματα, ὥστε ἔσπευδαν ἀπό ὅλη τήν οἰκουμένη ἀσθενεῖς γιά νά θεραπευθοῦν, ἐνῶ καί ἡ ὀνομασία τῆς περιοχῆς ἄλλαξε καί ἐγίνε Ἀμπουκίρ, παράφραση τοῦ «Ἀββᾶ Κύρου».

²¹³ PG 77, 1105 A.

²¹⁴ PG 87/3, 3416 A-B.

²¹⁵ PG 87/3, 3416 B.

Τά θαύματα πού ἐπιτέλεσαν οἱ Ἅγιοι ἔκτοτε, ὅπως λέγει καί ὁ Σωφρόνιος, ὑπῆρξαν πραγματικά ἀναρίθμητα καί ἀπερίγραπτα ἀπό ὁποιαδήποτε γλώσσα. Ὁ Θεός τούς ἐχάρισε τῇ δύνامي ὥστε «λεπρούς καθαρίζουσιν, χωλούς ποιοῦσιν ἀρτίποδας, ἀσθενεῖς θεραπεύουσιν, τυφλοῖς τό βλέπειν χαρίζονται, δαιμόνιά τε ἐκβάλλουσιν, καί νεκρούς ἐγείρουσι, καί μάλιστα τούς ψυχῆς πεπονθότας τήν νέκρωσιν· καί δωρεάν πᾶσιν ἀνθρώποις παρέχουσιν, τάς δωρεάν αὐτοῖς δοθέντα χαρίσματα»²¹⁶.

Ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος παραδέχεται ὅτι ὁ ἀριθμός τῶν θαυμάτων πού θά παρουσιάσει, καί ἤδη ἀπό τήν Προθεωρία ἔχει καθορίσει γιά τούς συμβολικούς λόγους πού ἀνέφερε ἀνέρχονται στά ἐβδομήντα, δέν εἶναι παρὰ σταγόνες στό πέλαγος: «Ὀλίγα γάρ ὄντως εἰσὶ τά λέγεσθαι μέλλοντα τόν ἀριθμόν ἐβδομήκοντα, πρὸς πληθύν ἀμέτρητον παραβαλλόμενα, ὥσπερ καί ρανίδες ὀλίγαι καί εὖμετροι πρὸς πέλαγος ἀκατάληπτον συμβαλλόμεναι». Σκοπός τῆς παραθέσεώς τους καί τῆς ἀκριβοῦς περιγραφῆς τους καί τῆς ἀποφυγῆς ὑπερβολῶν εἶναι νά ἀποστομώσουν τούς εἰδωολάτρες ὁπαδούς: «...ἀπόδειξιν αὐτά τῶν ἐγκωμίων ποιούμενοι, καί τῆς αὐτῶν εὐφυνίας ἀσάλευτον σύστασιν. Διό καί μέρος αὐτά τῶν ἐπαίνων τιθέμεθα, ὁροφον ὥσπερ τῷ λόγῳ στεγανόν προθυμούμενοι, ὡς ἂν μή ταῖς τῶν ἀπίστων ἀθυροστομοῖς βολαῖς καταστάζοιτο, καί δι' αὐτῶν ἐμφράττοντες τῶν τοῖς εἰδώλοις προστετηκότων στόματα»²¹⁷.

Τά θαύματα τῶν Ἀγίων Κύρου καί Ἰωάννη ἀναβλύζουν ἄφθονα, ὅπως τό νερό ἀπό τήν πηγή, ἀλλά ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος μᾶς λέγει ὅτι θά περιορισθεῖ ἀποκλειστικῶς στά θαύματα πού ἐπιτελέσθηκαν στήν ἐποχή του καί τῶν ὁποίων εἴτε ὑπῆρξε ὁ ἴδιος αὐτόπτης μάρτυρας εἴτε τοῦ τά διηγήθηκαν ἄλλοι: « Ἀλλά τά ἐν τοῖς ἡμετέροις καιροῖς γενόμενα γράψωμεν, ὧν τινά μέν ἡμεῖς τεθεάμεθα, τινά δέ παρ' ἐτέρων θεασαμένων ἠκούσαμεν· οὐ μὴν ἀλλά καί οἱ πλείους τῶν πεπονθότων, μᾶλλον δέ θεραπευθέντων ἔτι τῷ βίῳ τούτῳ τῷ καθ' ἡμᾶς περιλείπονται, καί τοῦτον τόν ἥλιον βλέπουσιν, καί τοῖς παροῦσιν κέχρηνται πράγμασιν, καί μαρτυροῦσιν ἡμῖν τήν ἀλήθειαν, αὐτοῖ ταῦτα πρὸς δόξαν μέν Θεοῦ, τιμὴν δέ τῶν ἀγίων οἰκείοις διηγούμενοι στόμασιν»²¹⁸.

²¹⁶ PG 87/3, 3417 B.

²¹⁷ PG 87/3, 3417 D.

²¹⁸ PG 87/3, 3420 A.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε

Διήγησις θαυμάτων τῶν Ἀγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν σοφῶν Ἀναργύρων

Στό κεφάλαιο αὐτό θα παραθέσουμε τά ἑβδομήντα θαύματα τῶν Ἀγίων μαρτύρων ἀκολουθώντας πιστά τήν ἀρίθμηση, τούς πρότυπους τίτλους καί τή διαίρεση σέ τρεῖς ἐνότητες πού χρησιμοποιοῖ ἡ σειρά *Patrologia Graeca* τοῦ J. P. Migne, καθώς εἶναι ἄμεσα προσβάσιμη ἀπό ὅλους τούς ἐρευνητές.

1.Περί Ἀμμωνίου τοῦ Ὀκταβαρίου

Τό πρῶτο θαῦμα ἀφορᾷ στόν εὐκατάστατο καί διακεκριμένο κοινωνικά Ἀμμώνιο τόν Ὀκταβάριο²¹⁹, ὁ ὁποῖος ὅταν ἦταν νέος «πάθος ἔσχεν χαλεπόν εἰς τόν τράχηλον, ὅπερ οἱ ἱατροὶ χοιράδας ἀποκαλοῦσι»²²⁰. Παρά τό γεγονός ὅτι ὑπό τόν ὄρο «χοιράς» ἐννοεῖται ἡ ἐξόγκωσις καί σκλήρυνση τῶν ἀδένων τοῦ λαιμοῦ (χοιράς πέτρα, σκόπελος), ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος παραθέτει λανθασμένη ἐτοιμολογία τῆς λέξεως, συνδέοντάς την μέ τόν χοῖρο, λόγω σχήματος. Ὁ πατέρας τοῦ Ἀμμωνίου Ἰουλιανός κάλεσε τούς καλύτερους ἱατρούς τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς μάτην, καί βλέποντας τήν ἀδυναμία τους νά ἰατρεύσουν τόν υἱό του προσέφυγε στούς Ἁγίους Κῦρο καί Ἰωάννη, ἰκετεύοντάς πάνω ἀπό τά ἱερά λείψανά τους νά σώσουν τόν υἱό του: «ὦν τήν τιμίαν σορόν καταβρέχων τοῖς δάκρυσιν, ἀρωγούς γενέσθαι τοῦ παιδός ἐλιτάνευεν»²²¹. Οἱ Ἅγιοι ὁμως, ἐπειδή διέκριναν τήν ὑπεροψία καί τήν ἀλαζονεία τοῦ νεαροῦ ἐθεώρησαν ὅτι πρὶν ἀπό τή σωματική θεραπεία ἔπρεπε νά θεραπεύσουν τήν ἀσθένεια τῆς ψυχῆς του: «Ἐπεὶ γάρ τόν νεανίαν ἀνέωρων ὑπέροφρυν, καί τῷ τοῦ πλούτου φυσήματι πρὸς ἀλαζονείαν αἰρόμενον, οὐ πρότερον τοῦ σωματικοῦ τένοντος τάς οἰδήσεις κατέπαυσαν, εἰ μὴ τῆς ψυχῆς τήν φλεγμονήν ἐθεράπευσαν· πλειῶν γάρ τῆς τῶν ψυχῶν ἰάσεως καί ἀπαθείας φροντίζουσι»²²². Γί' αὐτό παρουσιάσθηκαν στόν νέο καί τοῦ ὑπέδειξαν νά καθαρίσει τόν χῶρο γύρω ἀπό τά ἱερά λείψανά τους, προκειμένου νά μάθει νά κοιτάζει πρὸς τά κάτω. Ἀκολουθῶς τοῦ ὑπέδειξαν τό φάρμακο τῆς θεραπείας, πού δέ ἦταν ἄλλο ἀπό ἓνα ἔμπλαστρο κηρωτῆς, ἀναμεμειγμένης μέ ἄρτο καί νά τήν τοποθετήσῃ ἐπὶ τῆς χοιράδος τοῦ τραχήλου. Ὀλίγες ἡμέρες ἀργότερα ἄνοιξε ἡ πληγὴ καί ἔπесαν ἐνώπιον τῶν λειψάνων ἐξήντα ἐπτὰ κομμάτια ἀπό τό ἐσωτερικό της, τά

²¹⁹ Ὀκταβάριος: εἰσπράκτωρ τοῦ φόρου τῆς ὀκτάβας, ἥτοι τῆς ὀγδόης.

²²⁰ PG 87/3, 3424 C.

²²¹ PG 87/3, 3425 A.

²²² PG 87/3, 3425C.

ὅποια οἱ διακονοῦντες στόν Ναό τά ἐπικρέμασαν μπροστά ἀπό τά ἱερά λείψανα ὡς ἀπόδειξη τῆς θαυματουργικῆς δυνάμεώς τους.

Μετά ἀπό καιρό ὅμως ὁ Ἀμμώνιος λησμόνησε τό θαῦμα τῶν Ἀγίων καί ἔπεσε στήν ὑπερηφάνεια, ὅποτε καί τοῦ παρουσιάσθηκε μία ἐντερική ἀσθένεια, τήν ὅποια οἱ ἱατροί ἀποκαλοῦν «*κολικευμό*». Διαπιστώνοντας ὅμως ἐκ νέου ὅτι κοί ἱατροί δέν μποροῦσαν νά τόν θεραπεύσουν κατέφυγε καί πάλι στούς Ἀγίους, ἀφοῦ «μόνον αὐτούς ἱατρούς μετά Θεόν πιστεύσας γενήσεται»²²³. Πράγματι, οἱ Ἅγιοι ἐθεράπευσαν τήν σωματική ἀσθένειά του μέ ἓνα καθαρισμό μεῖγμα ἐλαίου καί κηρωτῆς. Γιά τήν ψυχική ἀσθένεια ὅμως τῇ ἐπαρσης τοῦ παρουσιάστηκαν σέ ἐνύπνιο ὄραμα καί τόν διέταξαν νά βγάλει τήν πολυτελῆ ἐσθῆτα του καί στη θέση της νά φορέσει ἓναν εὐτελῆ «*σάκκον*», ἀπό αὐτούς πού φοροῦσαν οἱ πτωχοί καί ἔτσι ἐνδεδυμένος «*τοῖς ἀσθενοῦσιν ἀδελφοῖς τό πότιμον ὕδωρ ἐπὶ τῶν ὤμων ἄγειν προστάττουσι· οὐ κέραμον ἓναν βαστάζοντα, ἀλλά δύο ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὤμων θεσπίσαντες*»²²⁴.

2. Περί τοῦ Θεοδώρου τοῦ ἐσχηκότος ἐν τοῖς δύο ὀφθαλμοῖς λευκώματα

Ὁ πλούσιος ἀλεξανδρεὺς Θεόδωρος «*ἔσχεν τά τούς ὀφθαλμούς λευκώματα*». Διαπιστώνοντας ὅτι οἱ ἱατροί δέν μποροῦσαν νά τόν θεραπεύσουν, προσῆλθε μετά εἰλικρινοῦς πίστεως στό τέμενος τῶν Ἀγίων, ὥστε «*τῆς εἰς αὐτούς ὀλοψύχου πίστεως τόν καρπὸν ἀπεφέρετο*»²²⁵. Αὐτοί μετά ἀπό ὀλίγες ἡμέρες τόν πρόσταξαν «*εἰς τήν αὐτῶν πηγὴν ἐξιέναι, καί τοῖς ἐν αὐτῇ χρήσασθαι νάμασιν πρό τήν τῶν ὀμμάτων ἀνάβλεψιν*». Πράγματι, ὁ Θεόδωρος ἀκολουθώντας τίς προσταγές τῶν Ἀγίων ἐνίψε τούς ὀφθαλμούς του μέ τό ἁγίασμα καί ὅταν τούς σκούπισε μέ τό φακιόλιόν του ἀποκαταστάθηκε πλήρως ἡ ὄρασή του, θαῦμα πού ἐπέδειξε περιχαρῆς στούς εὐρισκομένους ἐντός τοῦ Ναοῦ, «*ὑπόδειγμα πίστεως ἑαυτὸν παρεχόμενος, καί τῆς ἐκ πίστεως ἐγγινομένης ἰάσεως κηρύττων τό μέγεθος*»²²⁶.

3. Περί Καλοῦ τόν ἴδιον πόδα κατεάξαντος

Ὁ Καλός «*τὴν πόδα συντριβεῖς ἐκινδύνευε, αὐτόν τοῦ ποδός εἰς μυρία κατεάξας τὸν κάλαμον*»²²⁷, κινδύνευε νά χάσει τό πόδι του

²²³ PG 87/3, 3428 C.

²²⁴ PG 87/3, 3428C- D.

²²⁵ PG 87/3, 3430 A.

²²⁶ PG 87/3, 3430B.

²²⁷ PG 87/3, 3430 C.

ἀπό τά συντριπτικά κατάγματα. Καί ὅταν διαπίστωσε ὅτι οἱ ἱατροί δέν μποροῦσαν νά τόν θεραπεύσουν καί τό πόδι του ἔτρεχε πύον ἀπό τίς ἀνοικτές πληγές του κατέφυγε στούς Ἀγίους Κῦρο καί Ἰωάννη. Τό πόδι του τελικῶς ἔδεσε, ἀφοῦ ἀλείφθηκε μέ το ἔλαιο τῆς κανδήλας, ὅπως τόν πρόσταξαν οἱ Ἅγιοι.

4. Περί Ἰσιδώρου τοῦ τό πνεύμονα ἀσθενήσαντος

Ὁ Ἰσίδωρος ἀπό τόν Μαΐουμᾶ τῆς Ἀλεξάνδρειας εἶχε ἀσθένεια τοῦ πνεύμονος: «τοῦτον γάρ σηπόμενον κατ' ὀλίγον ἀνέπτυνεν καί φλέγμα λυόμενον, καί τήν ἐνταῦθεν τελευτήν προσδέχετο...»²²⁸. Ὅταν οἱ ἱατροί τόν διαβεβαίωσαν ὅτι ἡ ἀσθένεια ἦταν ἀνίατος καί ὁ θάνατός του ἀναπόφευκτος προσῆλθε στούς Ἀγίους ἔχοντας ἀκράδαντη πίστη σέ αὐτούς. Τότε οἱ Ἅγιοι τοῦ παρουσιάσθηκαν ὄχι σέ ἐνύπνιο ὄραμα, ἀλλά στόν ξύπνιο του καί τοῦ ἔδωσαν νά φάγει ἕνα κομμάτι κίτρου: « Ἀλλ' ἔτι τοῦ καταποθέντος κίτρου τό τελευταῖον μασώμενος, ἐκινήθη πρὸς ἔμετον· καί τοῦτο παθῶν συναναφέρει τῷ βρώματι καί τόν πνεύμονα κατεσθίοντα σκώληκα· ὃν ἀποβαλλών, συναποβάλλει τούτῳ τό νόσημα, καί τήν ρώσιν εὐθέως εἰσδέχεται»²²⁹.

5. Περί Μηνᾶ τοῦ φιλοπόνου ἐσχηκότος τήν ἔμφραξιν

Ὁ Μηνᾶς ὁ Φιλόπονος ἔπασχε ἀπό χρόνιο πυρετό, οἱ δέ ἱατροί μέ τήν ἀγωγή πού τοῦ ἔδιδαν προξένησαν ἐντερική ἔμφραξη καί πρήξιμο τῆς κοιλιακῆς χώρας. Μετά ἀπό δύο ἐβδομάδες, προσέτρεξε στήν τελευταία ἐλπίδα του, τούς Ἀγίους, ἀφήνοντας τή ζωή του στα χέρια τους. Προσῆλθε μάλιστα στό ναό ὄχι πεζός, οὔτε καθισμένος σέ φορεῖο, ἀφοῦ λόγω πρηξίματος δέν μποροῦσε νά καθίσει, ἀλλά ἐπὶ κλίνης τήν ὁποία μετέφεραν δεκαέξι ἄνθρωποι ἐναλλάξ. Οἱ Ἅγιοι οἰκτεῖροντες τόν ἡμιθανῆ ἀσθενῆ, τοῦ παρουσιάσθηκαν τήν πρώτη νύχτα στόν ὕπνο του προστάζοντάς τον νά φάγει ἕνα σύκο (ἰσχάδα) γιά νά θεραπευθεῖ. Ὅταν ξύπνησε καί δέν βρῆκε δίπλα του τό σύκο πού τοῦ εἶχε δοθεῖ ἀπό τούς Ἀγίους ἀπογοητεύτηκε καί ἐξιστόρησε στή γυναίκα του τό ὄνειρο πού εἶχε δεῖ τήν προηγουμένη. Ὅταν ὅμως ἡ γυναίκα του παρατήρησε ὅτι στήν κλίνη του ὑπῆρχε ἕνα σύκο, ἐκεῖνος ἀναφώνησε ἐκπληκτος ὅτι ἦταν αὐτό πού τοῦ εἶχαν δώσει καί «φαγών τό σύκον ὅπερ αὐτῷ πρὸς σωτηρίαν οἱ μάρτυρες ἔδωσαν,

²²⁸ PG 87/3, 3432 A.

²²⁹ PG 87/3, 3432C.

τῆς σωτηρίας ἐτύγχανεν. Ἐτι γάρ τοῦτο διαμασσωμένου καί τρώγοντος, τὰ τῆς ἐμφράξεως πέρας ἐλάβανεν...καί τελείας τυχών τῆς ἰάσεως, κήρυξ εὐγνώμων τῆς τῶν Ἀγίων ἐγένετο χάριτος»²³⁰.

6. Περί τοῦ Γεδδαίου τοῦ ναυλομάχου τοῦ ἐσχηκότος τήν σύριγγα

Ὁ Γεδδαῖος ἔπασχε ἀπό «τό τῆς σύριγγος νόσημα, ὅπερ ἐπὶ τοῦ βουβῶνος», ἀπό τό ὅποιο συρίγγιο ἔβγαιναν σάν ἀπό κρουνοῦ ὅλα τὰ ὑγρά τοῦ σώματός του²³¹. Ἀφοῦ ἐπισκέφθηκε τούς καλύτερους ἰατρούς καί ξόδευσεν ὅλα τὰ χρήματά του χωρίς νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τό μεγάλο συρίγγιο προσῆλθε στό τέμενος τῶν Ἀγίων πού εἶχε ἀκούσει ὅτι ἦσαν ἰατροί ἄνευ πληρωμῆς. «Ἀξιωθεῖς δέ τῆς τῶν μαρτύρων ἀγαθῆς ἐπισκέψεως, ἤκουσεν δι' ὀράματος τό τῆς σύριγγος φάρμακον. Τοῦτο δέ ἦν ἐκ σισάμου καί μέλιτος σύνθημα, ἄρτω παξαμήτη μιχθέν διά τρίψεως, καί ἓν ἐξ ἀμφοῖν χρηματίσαν κατάπλασμα, ὃ καί χρίσασθαι προσετέτακτο, εἷς τε τῆς σύριγγος ἀπορίζωσιν, καί εἷς τήν τοῦ τραύματος ἀναπλήρωσιν»²³².

7. Περί Μηνᾶ τοῦ ἱμαντόποδος

Ὁ Μηνᾶς ὁ ἱμαντόποδας (ὁ ἔχων στά ἀσθενῆ πόδια ἱμάντες) ὑπῆρξε κάποτε ταχύτατος δρομέας, ὅπως ἡ ἔλαφος στήν πεδιάδα. Ἀπέκτησε ὅμως μία χρόνια ἀσθένεια πού τόν ἀνάγκασε νά δένει τὰ ἀκίνητα πλέον πόδια του μέ ἱμάντες. Μετά ἀπό τίς ἀποτυχημένες προσπάθειες τῶν ἰατρῶν «εἷς μνήμην ὁ Μηνᾶς τῆς τῶν Ἀγίων ἔρχεται χάριτος· καί πίστιν ἔχων τῆς σωτηρίας ἐφόδιον, ἐτέρων ποσὶ βασταζόμενος, τόν τούτων οἶκον κατέλαβεν»²³³. Οἱ Ἅγιοι τοῦ παρουσιάσθηκαν στόν ὕπνο καί τόν πρόσταξαν νά ἀλείψει τήν νύκτα τὰ πόδια του μέ ἔλαιο ἀπό τή σορό τῶν λειψάνων τους. Πράγματι, ὁ Μηνᾶς θεραπεύθηκε καί τήν ἐπομένη ἐπέστρεψε στήν Ἀλεξάνδρεια πεζός.

8. Περί Χριστοδώρου τοῦ οἰκονόμου ἐν πλῶ τινι τῆς λίμνης κινδυνεύσαντος, καί ἐκ τῆς τοῦ πλοῦ ἀηδίας ἐκβράσαντος

Ὁ Χριστόδωρος ὑπῆρξε οἰκονόμος τοῦ τεμένου τῶν Ἀγίων, τόν ὅποιο εἶχε ὀρίσει ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Εὐλόγιος,

²³⁰ PG 87/3, 3433 B-C.

²³¹ PG 87/3, 3434 D.

²³² PG 87/3, 3436 A-B.

²³³ PG 87/3, 3436 C.

ἀλλὰ καί οἱ διάδοχοί του στόν θρόνο Θεόδωρος ὁ Μακάριος καί ὁ Ἰωάννης ὁ Ἐλεήμων. Κάποτε ὁ Χριστόδωρος θέλησε νά διαπλεύσει τήν Μάρεια λίμνη γιά νά βγεῖ στήν Μαρεώτιδα καί νά ἐπισκεφθεῖ τά κτήματα τῶν Ἀγίων. Μία ἀπότομη ἐπιδείνωση τοῦ καιροῦ παρέσυρε τό πλεούμενό του, πού πάλευε πλέον στα θεόρατα κύματα τῆς λίμνης καί ὁ τρομαγμένος Χριστόδωρος ἔκλαιγε γοερά, γιατί φανταζόταν ὅτι θά γίνει τροφή γιά τά ψάρια τῆς λίμνης, ἀκόμη καί ἐάν ἀπέφευγε τούς κροκοδείλους της. Τότε προσευχήθηκε στούς Ἀγίους Κῦρο καί Ἰωάννη ἱκετεύοντας γιά τή σωτηρία του. Πράγματι, οἱ Ἅγιοι κατεύνασαν τά κύματα καί τούς σφοδρούς ἀνέμους πού ἔπνεαν στή λίμνη καί ὁ Χριστόδωρος σώθηκε χάρις στή βοήθειά τους.

Ἀπό τήν περιπέτειά του ὅμως καί τό πολύ ταρακούνημα στό πλοῖο ἀσθένησε ἀμέσως παρουσιάζοντας πυρετό καί βγάζοντας ἐξανθήματα στό σῶμα του. Τόν ἐπισκέφθηκαν μάταια οἱ καλύτεροι ἰατροί τῆς πόλης, οἱ ὅποιοι μάλιστα τόν προειδοποίησαν ὅτι τήν ἐπομένη θά πέθαινε. Τότε, ὁ Χριστόδωρος, ἐνθυμούμενος τή σωτηρία πού τοῦ εἶχαν προσφέρει οἱ Ἅγιοι προσευχήθηκε σέ αὐτούς καί στόν Ἅγιο Μάρτυρα Θεόδωρο τόν στρατοπεδάρχη. Ὁ τελευταῖος τοῦ παρουσιάσθηκε σέ ἐνύπνιο ὄραμα κρατώντας στό δεξί του χέρι ἕναν σταυρό. Τότε ἐρώτησε τόν ἀσθενή: «Ὡς Οἶδας, ὦ Χριστόδωρε, τίνος ἔνεκα παραγέγονα;» Καί ὅταν ἐκεῖνος δήλωσε ἀπόλυτη ἄγνοια, ὁ Ἅγιος Θεόδωρος τοῦ ἀπάντησε: «Τοῖς ἐνθάδε προσέδραμον, παρακαλέσε Κῦρον ὑπέρ σου τόν ἡγούμενον» Τότε τοῦ ἐμφανίσθηκε ὁ Ἅγιος Κῦρος μαζί μέ τόν Ἅγιο Ἰωάννη: «καί τῇ κλίνῃ κοινῇ τῇ σπουδῇ πλησιάσαντες, τόν ἐπ'αὐτῇ κατακείμενον ἐπεσκέπτοντο, ταῖς χερσίν ἐπαφῶντες τά τραύματα, καί οἶον νίτρω τόν τῶν ἐκβρασμάτων θυμόν κατευνάζοντες· καί τοῦτο προσηνῶς ἐκτελέσαντες, πάλιν οἱ τρεῖς ἀνεχώρησαν»²³⁴. Τήν ἐπομένη ὁ Χριστόδωρος διαπίστωσε ὅτι ὅλα τά ἐξανθήματά του ἔπεφταν σάν λέπια ἀπό τούς ὤμους του, ἀφοῦ εἶχαν ξεραθεῖ. Ἀφοῦ ἀπαλλάχθηκε ἀπό αὐτά τοῦ παρουσιάσθηκαν ἐκ νέου οἱ Ἅγιοι καί τόν διέταξαν νά λουσθεῖ μέ καλά βρασμένο πισσάριον ὥστε νά ἀπαλείψει ὅλα τά ἐξανθήματα ἀπό τό σῶμα του, ὅπως καί ἔγινε μετὰ ἀπό ὀλίγες ὥρες. Γιά νά καταλήξει ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος στό συμπέρασμα: «Τοσαύτη γάρ ἐστὶν τῶν ἀγίων ἡ δύναμις, ὥς μόνον φανεῖσα, ἅπαν ἐξαφανίσαι νόσου μνημόσυνον, καί μόνον θελήσασα πᾶν ἀρρωστίας ἐξαλείφει τεκμήριον».²³⁵

²³⁴ PG 87/3, 3441 B.

²³⁵ PG 87/3, 3441 D.

9. Περί Θεοδώρας τῆς γυναικός τοῦ οἰκονόμου κακῶς ὀφθαλμιασάσης

Ἡ σύζυγος τοῦ προαναφερθέντος οἰκονόμου Χριστοδώρου εἶχε πάθει ὀφθαλμία (νόσος τοῦ ὀφθαλμικοῦ χιτῶνος) καί ἀφοῦ ἔμενε στήν πόλη συμβουλευθήκε τούς καλύτερους ἰατρούς, ἀλλά ἡ ἀσθένεια ἦταν σχεδόν ἀνίατος γιά τούς Ἀσκληπιάδες ἰατρούς, ὅχι ὅμως καί γιά τούς θεραπευτές Ἀγίους. Ἡ ἀσθένεια τῆς ὀφθαλμίας παρουσιάσθηκε στήν Θεοδώρα τήν ἐποχή πού ὁ ἄνδρας της Χριστόδωρος ἔγινε οἰκονόμος τοῦ τεμένους τῶν Ἀγίων. Μόλις τό πληροφορήθηκε ἡ Θεοδώρα προσπάθησε νά μεταπείσει τόν ἄνδρα της προκειμένου νά μήν ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τήν πόλη καί σταματήσῃ τήν θεραπεία τῶν ὀφθαλμῶν της ἢ ἀναβάλῃ τήν ἐγχείρησι. Καί ὀλίγο ἔλειψε νά τόν μεταπείσει καί νά μήν ἀναλάβῃ τά νέα του καθήκοντα. Τότε ὅμως ἐμφανίσθηκαν οἱ Ἅγιοι στόν ὕπνο της καί τήν ἐρώτησαν γιατί δέν ἐπέτρεπε στόν ἄνδρα της νά ὑπηρετήσῃ στό τέμενος αὐτῶν. Ἡ ἐκπληκτη γυναίκα ζήτησε νά μάθῃ ποιοι ἦσαν καί ὅταν ἀπάντησαν στήν ἐρώτησή της καί τῆς ἀπεκάλυψαν τήν ταυτότητά τους, ἐκείνη ἀπολογούμενη ἐπικαλέστηκε τήν ἱατρική θεραπεία τῶν ὀφθαλμῶν της πού ἔκαναν οἱ ἰατροί τῆς πόλεως. Τότε οἱ Ἅγιοι μάρτυρες τῆς παρουσίασαν τήν εἰκόνα τοῦ τεμένους τους, μέ τό πλήθος τῶν ἀσθενῶν πού συνέρρεαν ἐκεῖ γιά νά θεραπευθοῦν. Γιά νά τή ρωτήσουν: «Εἶτα σύν τούτοις ἅπασι, φασί, καί τούς σοὺς θεραπεύειν ὀφθαλμούς οὐκ ἰσχύομεν;». Μέ τούς λόγους αὐτούς τήν ἔπεισαν, ἀργότερα δέ ὅταν ἔφυγε τελικῶς ἀπό τήν πόλη, θεραπεύθηκε καί μόνο μέ τῆ θέα τοῦ τεμένους τῶν Ἀγίων: «Ἐξελθοῦσα δέ καί θεασαμένη μόνον τό σεπτόν αὐτῶν τέμενος, τήν νόσον εὐθέως ἀπέβαλεν, ὀδύνης μηκέτι τοιαύτης ὀφθαλμῶν πείραν ἀθρήσασα, οὐ τό καί τό πρός θεραπείαν ποιήσασα, ἀλλά μόνῃ τῇ θεᾷ τοῦ τῶν μαρτύρων νεῷ δρεψαμένη τήν ἀμάραντον ἴασιν»²³⁶. Πολύ καιρό μετά ἀπό τήν θεραπεία της καί ἐνῶ πλέον ζοῦσε στό τέμενος τῶν Ἀγίων, ὅταν ἔκανε λουτρό ἔπεσε ἀνάσκελα καί κτύπησε τόν ἀγκῶνα της, σημεῖο ὅπου ἀνοιξε βαθύ καί μεγάλο τραῦμα, προκαλώντας αἱμορραγία. Ὅταν νύκτωσε εἶδε στόν ὕπνο της τούς Ἀγίους μάρτυρες, οἱ ὅποιοι, θεωρώντας ὅτι τό ἀτύχημά της τό εἶχαν προκαλέσει δαίμονες, τήν πρόσταξαν νά σπογγίσῃ τήν πληγή μέ οἶνο ἀπό τόν Μαρεῶτη καί νά βάλῃ ἐπάνω στό τραῦμα κομμάτια ἀπό λαβράκι: «σάρκας ἐπιθεῖναι τῷ τραύματι λάβρακος...καί λουτρῷ δέ προσφόρως κελεύουσι χρῆσασθαι, ἐκ

²³⁶ PG 87/3, 3445A.

δαιμόνων εἶναι τὴν βλάβην νοήσαντες, ἵνα καθ' ὃν τρόπον ἡ τούτων ἐπήρειαν γέγονεν, καὶ τούτῳ αὐτοὶ τὸ τῆς θεραπείας στήσωσι τρόπον. Γενομένου δὲ τοῦ τῶν ἀγίων προστάγματος, ἡ Θεοδώρα μὲν εὐθύς ἰατρεύετο· οἱ δὲ δαίμονες ὥς μάτην ἐπιβουλεύσαντες κατησχύνοντο, οἱ δὲ μάρτυρες ἐδοξάζοντο, καὶ Χριστὸς ὁ Θεὸς ὁ δι' αὐτῶν ἐνεργῶν τὰ παράδοξα»²³⁷.

10. *Περὶ Μαροῦς τῆς θυγατρὸς τοῦ οἰκονόμου παθούσης ἐκ τῶν ὀδόντων καὶ τῶν ὠτων τὴν κώφησιν*

Ἡ θυγατέρα τοῦ Χριστοδώρου καὶ τῆς Θεοδώρας, ὅταν ἦταν ἀκόμη σὲ βρεφικὴ ἡλικία, ὅταν ἄρχισαν νὰ βγαίνουν τὰ δοντάκια τῆς ὑπέφερε, ὅπως ὅλα τὰ παιδιά, ἀπὸ φρικτοὺς πόνους στό κεφάλι καὶ στά αὐτιά της. Ὅταν τελικῶς βγήκαν τὰ δόντια της, σταμάτησαν μὲν οἱ πόνοι, ἀλλά τὰ αὐτιά της εἶχαν γεμίσει μολυσμένο ὑγρό, τὸ ὁποῖο κάποια στιγμή ξεπήδησε μέ κρότο καὶ ἀπὸ τὰ δύο αὐτιά της μέ πλῆθος σκουληκιῶν. Ἐντρομή ἡ μητέρα της σκέφτηκε νὰ πάει στήν Ἀλεξάνδρεια γιὰ νὰ ἐξετάσουν τὴν κόρη της ἰατροί, ἀλλά τὸ ἴδιο βράδυ εἶδε στὸν ὕπνο της ἄδειο τὸ δωμάτιο τοῦ ἱατροῦ, μέ ἓναν μοναχό μέσα, πού δὲν ἦταν ἄλλος ἀπὸ τὸν Κύρο. Τότε αὐτὸς τὴν ἐρώτησε, γιὰ ποιὸν λόγο εὗρισκόταν ἐκεῖ. Ὅταν τοῦ ἀπάντησε ὅτι ἔψαχνε τὸ ἱατρεῖο καὶ δὲν εὗρισκε τίποτε στα ἐρμάριά του, τῆς ὑπέδειξε νὰ ψάξει καλὰ καὶ αὐτὸ πού θὰ βρεῖ νὰ τὸ βάλει στά αὐτιά της κόρης της γιὰ νὰ θεραπευθεῖ. Ψάχνοντας σὲ ὅλο τὸ σπίτι βρῆκε ἓνα ποτήρι μέλι, τὸ ὁποῖο καὶ ἔβαλε στά αὐτιά της μικρῆς, ὅποτε βγήκε ἓνα σακούλι μήκους τεσσάρων δακτύλων ἀπὸ σκώληκες, θεραπεύοντας ἔτσι τὴν κόρη της²³⁸.

11. *Περὶ Μαρίας τῆς θυγατρὸς τοῦ διακόνου καὶ μηδὲν βλαβείσης τὸ σύνολον ἀφ' ὕψους πεσοῦσης*

Ἐνα ἄλλο μικρὸ κορίτσι σώθηκε ἐπίσης χάρις σὲ θαῦμα τῶν Ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννη, ἡ Μαρία, κόρη τοῦ διακόνου τοῦ τεμένους τῶν Ἁγίων Ἰωάννη. Στὸ δωμάτιο τοῦ παιδιοῦ ὑπῆρχε ἓνα παράθυρο μπροστὰ ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐγενεθε συνήθως ἡ μητέρα του. Κάποια στιγμή, ὅταν αὐτὴν ἀπομακρύνθηκε γιὰ ὀλίγο ἀπὸ τὸ δωμάτιο, τὸ παιδί πλησίασε στό παράθυρο καὶ ἔπεσε ἀπὸ ὕψος στό προαύλιο τοῦ τεμένους. Ἡ γυναίκα, ὅταν ἀντιλήφθηκε ἀπὸ τὸν γδοῦπο τῆς πρόσκρουσης ὅτι τὸ κορίτσι εἶχε πέσει στό ἔδαφος οὐρλιαξε γοερά, νομίζοντας ὅτι τὸ παιδί εἶχε σκοτωθεῖ. Τὸ παιδί ὅμως καθόταν ἀβλαβὲς στό ἔδαφος καὶ ἔπαιζε μέ κάτι

²³⁷ PG 87/3, 3448B.

²³⁸ PG 87/3, 3449D.

γουρουνάκια πού βρίσκονταν στόν χώρο. Αμέσως όλοι οί παριστάμενοι πήραν τό παιδί καί τό έβαλαν μπροστά από τό μνήμα τών Αγίων, έξυμνώντας τους γιά τό θαῦμα πού εἶχαν έπιτελέσει. Φαίνεται όμως ότι τό θαῦμα αυτό τό εἶχαν αποκαλύψει οί Άγιοι τήν προηγουμένη νύκτα, όταν παρουσιάσθηκαν σέ κάποιον άλλον διάκονο Ιωάννη από τήν Κων/πολη πού εἶχε έλθει στό τέμενος γιά θεραπεία τών γονάτων. Αυτός εἶχε δεῖ στόν ὕπνο του τούς Άγίους Κύρο καί Ιωάννη, συνοδευόμενους από μία μεγάλη χορεία λευκοφορεμένων Αγίων. Οί Άγιοι τόν προσκάλεσαν νά πάει μαζί τους, λέγοντας: «Έλθέ σύν ἡμῖν, καί τῆς έσομένης εὐφροσύνης απόλαυσιν. Ιωάννης (ό διάκονος) δέ ποῦ πορεύεσθαι καί πρός ποίαν εὐωχίαν τούς άγίους ήρώτησεν. Οί δέ, Ιωάννης (ό πατέρας τοῦ παιδιοῦ), φησίν, ό διάκονος εἰς δεῖπνον ἡμῶς έκάλεσεν σήμερον, καί παρ' αὐτῷ πάντες ἡμεῖς έστιώμεθα». Ο Ιωάννης έκμυστηρεύθηκε στόν πατέρα τοῦ παιδιοῦ τό ὄνειρό του, άγνοώντας τό νόημά του, αποκαλώντας μακάριο τόν διάκονο Ιωάννη πού άξιώθηκε τέτοιας τιμῆς από τούς Άγίους. Ο Άγιος Σωφρόνιος παραλληλίζει τό ὄραμα αυτό μέ τήν σκηνή κατά τήν όποία ό Χριστός καθισμένος στήν πηγή τῆς Σαμάρειας, σέ ένα έρώτημα μαθητῶν του, απάντησε: «Εγώ βρώσιν έχω φαγεῖν ἤν ὑμεῖς οὐκ οἶδατε» (Ιω. 4, 32), έννοώντας μέ τόν ὄρο «βρώσιν» τή σωτηρία τών πιστευόντων στήν απολύτρωση. «Οὕτω νῦν Ιωάννης καί Κύρος οί μάρτυρες βρώσιν εἰκότως καί δεῖπνον έκάλεσαν τή σωτηρίαν τῆς παιδός, προμηνύοντες καί τό γεγονός έπ' αὐτῇ θαῦμα παράδοξον, ως τρέφον αὐτῶν πείναν άγαθήν καί φιλόανθρωπον, καί τέρπον αὐτῶν τήν άγνήν καί φιλόσοφον πρόθεσιν»²³⁹.

12. Περί Ιουλιανοῦ τοῦ κόμητος εκ περιεργείας παρειθέντος τά μέλη άπαντα

Ο Ιουλιανός ὑπῆρξε εὐπορος νέος, από γνωστή οικογένεια, καί ό βίος πού διῆγε χαρακτηριζόταν από άκολασία καί κάθε εἶδους άσέλγεια. Τά σαρκικά πάθη του εἶχαν κόψει τά χαλινάρια τῆς λογικῆς καί πρό τοῦ γάμου του συνῆψε πολλές σαρκικές σχέσεις. Όταν ένυμφεύθη νόμιμα, μία παράνομη σχέση του «τόν χωρισμόν μή βαστάσασα καί ζῆλον εκ τούτου λαβοῦσα παμμίαρον, φαρμακεία τόν νέον ἡμύνατο, θάνατον αὐτῷ διά τόν χωρισμόν συσκευάσασα»²⁴⁰. Ο Ιουλιανός μετά από ὀλίγον έκανε άσύγχρονες κινήσεις μέ όλα τά μέλη τοῦ σώματος

²³⁹ PG 87/3, 3453 D.

²⁴⁰ PG 87/3, 3456 D.

καθιστάμενος θλιβερό καί ἀπαίσιο θέμα γιά τόν περίγυρό του. Οἱ ἀπελπισμένοι γονεῖς του στράφηκαν πρὸς τοὺς Ἁγίους, οἱ ὅποιοι αἰσθανόμενοι οἶκτο γιά τόν νέο τόν ἐθεράπευσαν μερικῶς, ἀφοῦ ἡ τελεία θεραπεία παρεμποδιζόταν ἀπὸ τὰ πιστεύω του. Γιατί ὁ Ἰουλιανὸς ὑπῆρξε στήν νεότητά του μαθητὴς κάποιου Ἰουλιανοῦ, ἱερέως τοῦ Ἀπολιναρίου τοῦ Ἀλικαρνασέως²⁴¹. Γι' αὐτό καί οἱ Ἅγιοι μάρτυρες παρουσιάζονταν στὸν ὕπνο του προστάζοντάς τον νὰ ἀφήσει τίς κακοδοξίες του καί νὰ ἀκολουθήσει τὴν ὀρθόδοξη πίστη τῆς Ἐκκλησίας. Πολλές φορές τοῦ παρουσιάσθηκαν μέ τό Ἅγιο Δισκοπότηρο «πεπληρωμένον τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος», προσκαλώντας τον νὰ κοινωνήσῃ. Ἐπειδὴ ὁ Ἰουλιανὸς δέν εἶχε πεισθεῖ ἀκόμη, τὰ ἄκρα τοῦ σώματός του τὸν πονοῦσαν ἐκ νέου ἀφόρητα. Οἱ Ἅγιοι ἐμφανίσθηκαν ἐκ νέου στὸν ὕπνο του, λέγοντάς του ὅτι οἱ πόνοι του θὰ χειροτέρευαν ἐάν δέν ἐγκατέλειπε τὴν αἵρεση καί δέν ἀποκαθιστοῦσε τὴν κοινωνία του μέ τὴν Ἐκκλησία. Ὁ Ἰουλιανὸς τελικῶς ἐπείσθη καί θεραπεύθηκε: «τούτων Ἰουλιανὸς ἐνωμότως πρὸς τῶν ἁγίων πυθόμενος, καὶ πληγαῖς καὶ ὄρκοις παιδευθεὶς τὴν ἀλήθειαν, ἀμφοτέρων αὐτῶν ἀπηλλάτετο, ὑγίαν ψυχῆς καὶ ρῶσιν σώματος προσλαβὼν διὰ πίστεως»²⁴², ἀφοῦ κοινωνήσῃ κατὰ τίς ὑποδείξεις τῶν Ἁγίων. Ὅταν μάλιστα ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ μιᾶς πανηγύρεως προσῆλθαν στό τέμενος τῶν Ἁγίων περὶ τοὺς ἑκατὸ ἱερεῖς ἀπὸ τὴν αἵρεση τῶν Γαϊανιτῶν (ἀφθαρτοδοκίτες), ὅπως συνήθιζαν νὰ κάνουν μετὰ ἀπὸ τὴν ἀπόλυση προκειμένου νὰ προσκυνήσουν τὴν Θεοτόκο, ἀντίκρισαν ἐκπληκτοὶ τὸν πρῶτον ὁπαδὸν τοῦ Ἰουλιανὸ νὰ κοινωνεῖ καί νὰ προσεύχεται. Καί ὅταν ἀπόρησαν: «καὶ πάντα αὐτοῖς διερωτῶσιν ἀπήγγειλεν, ὅσα τε κατέχοντες αὐτόν οἱ μάρτυρες διαπράξαντο· καὶ ὡς ἐρυθριῶντα αὐτόν περὶ τὴν μετάληψιν ἐθριάμβευσαν· καὶ τούτῳ μὲν αὐτῷ τῷ τρόπῳ πρὸς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν συνάφειαν γέγονεν, θαύματος καὶ ἐκπλήξεως καὶ τῆς τῶν ἁγίων ἡμερότητος πεπληρωμένη καὶ χάριτος· ἡ δὲ ρῶσις τοῦ σώματος τῇ τῆς ψυχῆς μεταθέσει συνέτρεχεν»²⁴³.

13. Περὶ Ἡλιοῦ τοῦ λεπροῦ

Ὁ Ἡλίας ἦταν ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια λεπρός, τὰ δὲ βδελυρὰ καὶ ἀκάθαρτα σημάδια τῆς ἀσθένειας ἦσαν σέ ὅλο του τό σῶμα.

²⁴¹ Πρόκειται προφανῶς γιά τόν Ἀπολινάριο Λαοδικεῖας, τόν Μονοφυσίτη Ἐπίσκοπο πού καταδικάσθηκε ἀπὸ τὴν Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο.

²⁴² PG 87/3, 3460B.

²⁴³ PG 87/3, 3461 C- D.

Ἐπειδὴ ἡ κλασικὴ ἱατρικὴ τοῦ Ἱπποκράτη καὶ τοῦ Γαληνοῦ δέν μποροῦσαν νὰ τοῦ προσφέρουν καμμία θεραπεία καὶ ἔχοντας ἀκούσει τίς θαυματουργικὲς ἰάσεις πού γίνονταν στό τέμενος τῶν Ἀγίων Κύρου καὶ Ἰωάννη προσέφυγε ἐκεῖ. Μετά τήν παρέλευση κάποιων ἡμερῶν καὶ τήν ἄκαρπη ἐπίσκεψή του ἀποφάσισε νὰ ἀποχωρήσει ἀπό τό τέμενος. Οἱ Ἄγιοι ὅμως τόν λυπήθηκαν καὶ τοῦ παρουσιάσθηκαν στόν δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς του ὑπό μορφή δύο μοναχῶν. Τόν ἐρώτησαν ἀπό ποῦ ἐρχόταν καὶ ὅταν τοὺς ἀπάντησε ἀπό τό τέμενος τῶν Ἀγίων γιά νὰ θεραπευθεῖ ἀπό τήν ἀσθένειά του, ἐκεῖνοι ἀπόρησαν γιατί δέν εἶχε θεραπευθεῖ. Ὁ Ἡλίας δέν κακολόγησε τοὺς Ἄγιους, ἀλλά θεώρησε τόν ἑαυτό του ὑπεύθυνο ὡς ἀμαρτωλό καὶ ἀνάξιο θεραπείας. Τότε οἱ Ἄγιοι τόν συμβούλευσαν νὰ γυρίσει πίσω στό τέμενος, ὅπου θα ἔβρισκε στό ἐξωτερικό του τέσσαρες καμῆλες κοντά στήν πηγὴ. Τόν συμβούλευσαν νὰ πάρει τὰ κόπρανα τῆς τετάρτης καμῆλας, νὰ τὰ διαλύσει στό νερό τῆς πηγῆς καὶ μέ αὐτό τό μίγμα νὰ ἐπαλείψει ὅλο του τό σῶμα. Ὁ Ἡλίας ὅμως τό πρόσωπό του «οὐκ ἔχρισεν τό χρῖσμα, φησὶν, τό καθαῖρον αὐτόν μυσατόμενος· ὅθεν ἀκολουθῶς κατὰ τήν τῶν ἀγίων θεόφραστον κέλευσιν, ὅλον μὲν αὐτοῦ τό σῶμα καθαρὸν τῶν στιγμάτων εὐθέως ἐγένετο. Τό δὲ πρόσωπον ἔμεινεν διὰ βίου κατάστικτον τῆς μὲν αὐτοῦ παρακοῆς οὐ κρυπτόμενος ἔλεγχος, τῆς δὲ τῶν μαρτύρων δυνάμεως καὶ παραλογιζομένης κελεύσεως κήρυξ ἀσίγητος καὶ μάρτυς ἀληθῶς ἀξιόπιστος»²⁴⁴ .

14. Περί Θεοπέμπτου τοῦ δαιμονιῶντος

Ὁ Θεόπεμptos ἦταν δαιμονισμένος γιά πάνω ἀπὸ δεκαοχτὼ χρόνια καὶ θεωρεῖτο ἀξιοθρήνητος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ κύκλου του. Μὴν μπορώντας νὰ ὑποφέρει ἄλλο τὴν κατάστασή του ἐπῆρε ἀπόφαση νὰ προσέλθει στό τέμενος τῶν Ἀγίων περπατώντας ὅλη τὴν ἀπόσταση ἀπὸ τὴν πόλη, ἀφοῦ δέν εἶχε ὑποζύγιο. Ἐφθασε κατάκοπος τό βράδυ στό πρᾶυλο χωρὸ τοῦ τεμένους καὶ μὴν ἔχοντας ἄλλες δυνάμεις οὔτε κἂν γιά νὰ εἰσέλθει στό ναὸ ἐκοιμήθη ἔξω. Τὴν νύκτα παρουσιάσθηκαν στόν ὕπνο του οἱ δύο Ἄγιοι, οἱ ὁποῖοι τοῦ ἀπευθύνθηκαν μέ τὸν ὄνομά του ὡς ἀκολουθῶς: «Ἀδελφέ Θεόπεμπε, ἰδοὺ τό παρενοχλοῦν σοι καὶ θλίβον σε πνεῦμα πονηρόν ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ δι' ἡμᾶς σταυρόν ὑπομείναντος, ἀπηλάσομεν. Ἀλλὰ ἀναστάς, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ, πρὸς τό σὸν ἀναχώρει δωμάτιον»²⁴⁵. Κι αὐτὸς ἐξύπνησε πρὶν ἀνατεῖλει ὁ ἥλιος καὶ ἀπαλλαγμένος

²⁴⁴ PG 87/3, 3465 B.

²⁴⁵ PG 87/3, 3468 A-B.

ἀπό τό δαιμόνιο καί τήν κουρασή του εἰσῆλθε στόν ναό, ὅπου ἔψαλλε εὐχαριστίες στόν Θεό κηρύσσοντας παντοῦ τό ἐπιτελεσθέν θαῦμα.

15. Περί Ἰωάννου τοῦ λελωβημένου

Ὁ Ἰωάννης ἔπασχε ἀπό μία σοβαρότατη ἀσθένεια, τήν ἐλεφαντίαση πού λέγεται ὅτι εἶχε κτυπήσει καί τόν Ἰώβ, ὁ ὁποῖος τήν ἀντιμετώπισε μέ τήν ὑπομονή του. Ὁ Ἰωάννης μήν ὑποφέροντας ἄλλο τήν ἀσθένεια αὐτή πού εἶχε στούς ὤμους του, ἔσπευσε στούς Ἁγίους Κύρο καί Ἰωάννη, οἱ ὁποῖοι ἐκτιμώντας τήν πίστη καί τήν εὐσέβειά του τόν ἐθεράπευσαν. Ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος παραθέτει καί τό φάρμακο τῆς ἐλεφαντιάσεως πού ὑπέδειξαν στόν Ἰωάννη καί τόν ἐθεράπευσαν γιά νά μήν θεωρηθεῖ ὅτι τό ἔκαναν οἱ ἰατροί τοῦ Ἱπποκράτη καί τοῦ Γαληνοῦ. «Υἄλος ἦν τό βοήθημα, πρὸς ὃ παλαιόν αὐτῆς εἶδος τήν ψάμμον μετενέχθησαν μετὰ τήν λείωσιν· τοῦτο γάρ οἱ ἅγιοι δι' ἐνυπνίων τό βοήθημα παντί προσενέγκαι τῷ σώματι τῷ τήν ἱεράν ἔχοντι νόσον προσέταξαν»²⁴⁶.

16. Περί Ζαχαρία τοῦ τούς διδύμους πασχίσαντος

Ὁ Ζαχαρίας δέν μποροῦσε νά περπατήσει λόγω πρηξίματος τῶν γεννητικῶν του ὀργάνων, κάτι πού τόν ἔκανε νά ντρέπεται ἀφόρητα. Κατέφυγε στό τέμενος τῶν Ἀγίων γιά θεραπεία καί ἐκεῖνοι τοῦ παρουσιάσθηκαν τήν νύχτα καί ἀφοῦ τόν συμβούλευσαν νά μην ντρέπεται γιά σωματικές ἀσθένειες, «...τά λεχθέντα μόρια ἡρέμα πως ταῖς χερσί καταψήξεσιν φυγαδεύσαντες, οἴκοι χωρεῖν ἐπιτρέπουσιν· Ἰδοὺ φησίν, κακόν ἔχεις οὐδέν, ἀλλ' ἀναστάς εἰρηνοποιῶ τήν εἰς οἶκον ἐπάνοδον»²⁴⁷.

17. Περί Ἰωάννου τοῦ Χρυσῶνου τοῦ σεσημμένους τούς μηρούς ἔχοντος

Ὁ Ἰωάννης Χρυσῶνης ἦταν γνωστός γιά τόν βαθύ πλούτο του, ἀλλά καί τήν βαριά του ἀσθένεια στούς μηρούς, τῶν ὁποίων τό δέρμα σάπιζε, ἀνοίγοντας πληγές πού ἔφθαναν σέ βάθος τά ὀστά του. Ἀφοῦ ἔχασε πολύ χρόνο στούς ἰατρούς πού ἐφάρμοζαν τίς ἀρχές τοῦ Ἱπποκράτη, «τό Κύρου καί Ἰωάννου θεωρητόν ἱατρεῖον κατέλαβεν....ὄναρ ὀφθέντες ἰάσαντο, ἅλας σύν κυμίνῳ μιχθέν ἐν τῷ τρίβεσθαι πλάττειν τούς μηρούς ἐπιτρέπουσιν. Ὅπερ ὁ νοσῶν μετὰ τόν ὕπνον εὐθύς ἐργασάμενος, πόνων ἑαυτῶν χαλεπῶν καί συμφορῶν οὐ μικρῶν ἐλυτρώσατο·

²⁴⁶ PG 87/3, 3469C.

²⁴⁷ PG 87/3, 3173 A.

καί ὁ πρίν κατά βραχύν καταρρεῖν νομιζόμενος, καί οὕτω τῶν πάντων κοινόν ὑποδέχεσθαι θάνατον, εὐθέως τότε κυμίνου βολαῖς, καί ἁλῶν συνεσφίγγετο»²⁴⁸.

18. Περί Παύλου τοῦ τήν κεφαλὴν σκωλήκων γέμουσαν ἔχοντος

Ὁ πάμπτωχος Παῦλος ἔπασχε ἀπό φρικτὴ κεφαλαλγία μέ συμπτώματα κραυγές πόνου, ἀϋπνίες καί πρήξιμο. Οἱ ἰατροὶ δέν μποροῦσαν νά βροῦν τό αἷτιο τῆς σπάνιας ἀσθένειάς του, ἀλλά οἱ Ἅγιοι Κῦρος καί Ἰωάννης τό ἀποκάλυψαν ὡς ἀκολούθως: τόν ἐπισκέφτηκαν στόν ὕπνο καί τοῦ ἀποκάλυψαν τό τρόπο ἰάσεώς του: « Ὑπνῶσαι τόν Παῦλον παρ' ἐλπίδα ποιήσαντες...ἐφίστανται νύκτωρ καθεύδοντι τήν ρῶσιν δωρούμενοι, καί τῆς ρώσεως τόν τρόπον μηνύοντες. Ὑπέροθρον, φασίν, τῆς στρωμνῆς ἀνιστάμενος ἐπὶ πύλην τήν πρὸς θάλασσαν ἔξιθι, ἥτις τόν ἔξω τοῦ νεῶ περικλείει περίβολον· καί κατά τῆς σιαγῶνος τόν ὑπαντῶντα εὐτενέστερα ράπισον· καί τοῦτο ποιήσας, τοῦ προσόντος σοι πάθους τήν ρῶσιν εὗροις ταχύτατα. Ὅό δέ, φαντασίαν εἶναι τό φανέν ἡγησάμενος, οὐδέν τῶν πρὸς τῶν ἁγίων λεχθέντων αὐτῷ διεπράξατο· καί δὲς τοῦτο ποιεῖν κελευσθεῖς δι' ὁράματος, οὐ πεποίηκεν». Ὁ Παῦλος θεώρησε ὅτι δέν εἶχε καταλάβει τήν θεραπεία πού τοῦ ὑπέδειξαν. Γί' αὐτό καί οἱ Ἅγιοι ἐπανεῖλθαν δύο ἀκόμη φορές. Ἐτσι, τήν τρίτη φορά πείσθηκε καί ἀφοῦ σηκώθηκε ἀπό τό στρῶμα του ἐνωρίς τό πρωί, πῆγε στήν πύλη ὅπου συνάντησε ἕναν στρατιώτη ὀπλισμένο καί τόν χτύπησε μέ μεγάλη δύναμη στό σαγῶνι, ὅπως τοῦ εἶχαν ὑποδείξει οἱ Ἅγιοι στόν ὕπνο. Τότε ὁ στρατιώτης ἀνταπέδωσε τό χτύπημα μέ τόση σφοδρότητα, ὥστε ὁ Παῦλος ἔπεσε στό πάτωμα αἰμορραγώντας καί ἀπό τίς πληγές τοῦ κεφαλίου του ξεπήδησαν σκώληκες: «Παῦλος δέ τήν πληγὴν κατά τῆς κεφαλῆς τοσαύτην δεξάμενος, πίπτει χαμαί τραυματίας γενόμενος, καί βρύων αἷματί τε καί σκώληξι, καί πάντας ἀποβαλὼν τοὺς ἔνδον ὑπάρχοντας σκώληκας, πολλοὺς τε λίαν ὑπάρχοντας καί ἀφειδῶς αὐτόν κατεσθίοντας, ἀπηλλάττετο τοῦ νοσήματος, ἀπαλλαγὴν εὐρών ἀπροσδόκητον, πληγῇ χαρισθεῖσαν καί τραύματι »²⁴⁹.

19. Περί Στεφανίδος τῆς ἐχούσης τόν καρκίνον

Κάποια Στεφανία ὑπέφερε ἀπό τήν τρομερὴ ἀσθένεια τοῦ καρκίνου, πού ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος ἀποκαλεῖ «τυραννικόν καί

²⁴⁸ PG 87/3, 3476A.

²⁴⁹ PG 87/3, 3477 B-C.

ἀνήμερον νόσημα», γιά τό ὁποῖο ἡ ἱατρική δέν εἶχε κανένα ἀντίδοτο, διό καί αὐτή «πρός Θεόν εὐθύς καί πρὸς Κῦρος καί Ἰωάννην τούς Χριστοῦ καί Θεοῦ τῶν ὅλων θεράποντας ἠὺτομόλησεν... Ἐν μιᾷ γάρ ὥς πρὸς τοῦ μαρτυρικοῦ τῶν ἁγίων ἴστατο μνήματος καί θεραπείας τυγχάνειν ἐλιτάνευεν δακρύνουσα τε καί στενούσα, καί πίστει θερμῇ τάς ἱκετείας προσφέρουσα, καί τόν καρκίνον εὐθέως ἀπέβαλεν, καί πᾶσαν σύν αὐτῷ βλάβην, καί τήν ἐξ αὐτοῦ τικτομένην ἀσθένειαν ἐμπεσόντα καί σκαίροντα»²⁵⁰. Ὁ Σωφρόνιος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ ἐμπεσόντας ὄγκος τῆς Στεφανίας κρεμάσθηκε ἔμπροσθεν τοῦ μνήματος τῶν Ἀγίων γιά νά φαίνεται σέ ὅλους καί νά ἀντλοῦν ἐλπίδα οἱ ἀσθενεῖς.

20. Περὶ Μαρίας τῆς ἐχούσης τόν ὕδρωπα

Ἡ Μαρία ὑπέφερε ἀπὸ τὴν ἀνίατη γιά τοὺς ἱατροὺς ἀσθένεια τοῦ ὕδρου (ὕδρωπικία), τῆς ἔδιναν μάλιστα ὀλίγες ἡμέρες ζωῆς, ἀφοῦ εὕρισκόταν στά τελευταῖα στάδια τῆς ἀσθένειας. Προσηλθε στό τέμενος τῶν Ἀγίων καί «οἱ ἐλέω βρυόντες μάρτυρες καθ' ὕπνους ὀφθέντες, τὴν τε ζωὴν ἐχαρίζοντο, ἦν ἔχειν οὐκ ἤλπιζεν, καί νόσου τό φάρμακον ἔφραζον, καί τοῦτο ποιεῖν ἐν τάχει προσέταττον. Ἄρτος δέ ἦν παξαμήτης τό φάρμακον, οὐ μακρόθεν ἐρχόμενος, ἀλλ' ἐν Ἡρακλείᾳ γείτονι κώμῃ περιττόμενος, ὃν, εἰπούσης μετὰ τόν ὄνειρον, ἤγαγον οἱ ἐγγίζοντες καί τῷ τῆς πηγῆς βρέξαντες ὕδατι, πᾶσαν αὐτὴν ἐκ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν καταπάττουσιν, ὥς ἡ τῶν ἁγίων ἐθέσπισε κέλευσις»²⁵¹. Πράγματι, ὅταν τό μίγμα αὐτό ξεράθηκε ἀπορρόφησε ὅλην τὴν ὑγρασία τοῦ σώματος θεραπεύοντας τὴν ἀσθενῆ.

21. Περὶ Μαρτυρίας τῆς ἐκ περιεργείας τὰ σπλάγχνα πασχούσης

Ἡ Μαρτυρία ἔπασχε ἀπὸ μίᾶ ἀσθένεια πού δέν θεωρεῖτο ὅτι ἔχει φυσικά αἷτια, ἀλλὰ κατὰ τόν Ἅγιο Σωφρόνιο προξενεῖτο «ἐκ περιεργείας καί τινων μοχθηρίας, καί ἄθεον κεκτημένων προαίρεσιν καί φιλοτιμουμένων κακῶς πρὸς τό οὕτως ἀφειδῶς λυμαίνεσθαι τό ὁμόφυλον. Εἴτε οὖν δηλητηρίοις χρώμενοι, εἴτε βλαπτικαῖς δαιμόνων ὀρμαῖς τε καί μάστιξιν»²⁵². Ἡ Μαρτυρία οὐρλιαζε ἀπὸ τοὺς πόνους καί μετὰ ἀπὸ τὴν ἀνικανότητα τῶν ἱατρῶν νά τὴν θεραπεύσουν, οἱ οἰκεῖοι τῆς τὴν ὁδήγησαν στοῦ τέμενος τῶν Ἀγίων, οἱ ὁποῖοι «οἰκτείραντες οὕτως

²⁵⁰ PG 87/3, 3480 A-B.

²⁵¹ PG 87/3, 3481 A-B.

²⁵² PG 87/3, 3481D.

σπαραττομένην, ὥς ἔφημεν, καί φωναῖς διαπρυσίοις οἰμώζουσαν πρὸς ὕπνον κατήγαγον». Τότε εἶδε στὸν ὕπνο της δύο ἄνδρες μὲ ἀπαστράπτοντα ἱμάτια νὰ πλησιάζουν ἀπὸ πάνω της καὶ νὰ διαλέγονται μαζί τα ὡς ἀκολουθῶς: «Τίνος ἔνεκεν οὕτω βοᾷς, καὶ καθεύδεις οὐκ ἔἰς τοὺς ἐν νόσοις ἐνθάδε προσμένοντας; Ἡ δὲ τὰ σπλάγχνα πονεῖν ἀπεκρίνατο. Καὶ οἱ μάρτυρες αὐτὴν πάλιν ἀμειβόμενοι ῥήμασιν, εἶτα φασιν· καὶ μόνη ὕπνον ἐκ τούτων ἀπάντων ἔχεις ἀφόρητον; Καὶ τοῦτο φήσαντες, τὴν κεφαλὴν τοῦ γυναικοῦ κρατοῦσιν ἀμφότεροι· καὶ τό στόμα διανοίξαντες, ὁ τῶν δύο πρεσβύτερος (Κῦρος οὗτος ἦν ὁ θεσπέσιος), τούτῳ τρίς ἐνεφύσησεν· καὶ τοῦτο ποιήσαντες...ἀνεχώρησαν». Πράγματι ὅταν ξύπνησε ἡ γυναῖκα διὰ τῆς ἀφοδεύσεως ἀπέβαλλε σκώληκα «τόν τὰ σπλάγχνα κρυφίως κατατρώγοντα» καὶ θεραπεύθηκε²⁵³.

22. Περί Σαραπάμμωνος σκίρον εἰς τὸν πόδα ἔχοντος

Ὁ νεαρός Σαραπάμμων ἔπασχε ἀπὸ σκῖρο (σκλήρωμα), ἀσθένεια πού ἔπρηζε ὅλο τό πόδι του μέχρι καὶ τοὺς βουβῶνες, σέ τέτοιο βαθμό πού ὁμοίαζε μὲ ἀσκό. Ὁ πατέρας του Ἰουλιανός ἀπευθύνθηκε στοὺς καλύτερους ἰατροὺς τῆς πόλης, ἀλλὰ δὲν ἔβρισκαν ἀντίδοτο στὴν ἀσθένεια, ὅσο καὶ ἂν ἀνέτρεχαν στα συγγράμματα τοῦ Γαληνοῦ καὶ τοῦ Ἱπποκράτους. Γί' αὐτό στράφηκαν στοὺς Ἁγίους Κῦρο καὶ Ἰωάννη, ἀφοῦ «οἱ γάρ ἄνωθεν τάς ἰάσεις δωρούμενοι..εἴπερ ἐκ Θεοῦ μὲν οἱ μακάριοι μάρτυρες, ἐξ ἀνθρώπων δὲ καὶ ἐκ γῆς οἱ ἐπὶ γῆς ἰατροὶ θεραπεύουσιν... Πρὸς τούτων οὖν ἀπογνωσθέντα τὸν Σεραπάμμωνα λαβόντες οἱ ἅγιοι, ἐλαίῳ καὶ κηρωτῇ τοῖς τὸν πυρσὸν τὸν τὴν ἁγίαν αὐτῶν σορὸν φωτίζοντα τρέφουσιν, τὸν πόδα τὸν πάσχοντα λιπαίνειν κελεύουσιν· τοῦτο κατ' ὄναρ εἰρηκότες τοῖς φύσασιν»²⁵⁴. Τὴν ἐπομένη, ὅσο ἀλειφόταν τό πόδι του μὲ τό μίγμα ἐλαίου μὲ κερί ἀπὸ τὴν κηρωτὴ πού ἔθρεφε τὸν πυρσό στο μνημα τῶν Ἁγίων τόσο ξεπρηζόταν καὶ ἀποκαθίστατο στὴ φυσιολογική του μορφή. Ἔτσι, ἀφοῦ ὁ Σεραπάμμων θεραπεύθηκε ἔψαλε τὰ εὐχαριστήρια πρὸς τοὺς σωτῆρες του καὶ ἔφυγε ὑγιής.

23. Περί Γενναδίου τοῦ τὴν κεφαλὴν μυιῶν γέμουσαν ἔχοντος

Ὁ Γεννάδιος ἔπασχε ἀπὸ φοβερές κεφαλαλγίες, συνοδευόμενες ἀπὸ βόμβους καὶ παράξενους ἤχους. Παρὰ τίς ἱατρικὲς φροντίδες καὶ θεραπείες δὲν ἐμειώθηκαν τὰ

²⁵³ PG 87/3, 3484 B- C.

²⁵⁴ PG 87/3, 3486 C- D.

συμπτώματα καί οἱ πόνοι του, γι' αὐτό καί προσέτρεξε στή βοήθεια τῶν Ἀγίων. Αὐτοί τοῦ παρουσιάσθηκαν σέ ἐνύπνιο ὄραμα καί τόν συμβούλευσαν γιά νά θεραπεύσει τήν ἀσθένειά του, ὅταν ξυπνήσει τό ἐπόμενο πρωί νά βγεῖ ἀπό τό τέμενος καί νά ἀκολουθήσει ἕνα ἄνδρα πού τραβάει τρεῖς καμήλες. Νά πιάσει τήν τελευταία καί νά μην τήν ἀφήσει μέχρι νά ἀφοδεύσει. Ἀκολούθως νά ἀνακατεύσει τά περιττώματα μέ νερό καί ἀλείψει μέ αὐτό τό μίγμα τήν κεφαλή του. Ὁ Γεννάδιος τήν ἐπομένη ἀκολούθησε κατά γράμμα τή συμβουλή τῶν Ἀγίων καί ὄντως ἔπιασε τήν τρίτη καμήλα ἀπό τήν οὐρά καί δέν τήν ἄφηνε νά φύγει. Ὁ καμηλιέρης ἐξαγριωμένος πού τόν καθυστεροῦσε «τὴν πάσχουσιν αὐτοῦ κεφαλὴν ἐμαστίγωσεν, καὶ ταῖς ἐν αὐτῇ φρουρουμέναις μυῖαις ποθουμένην ἀνοίγει ἐξοδον»²⁵⁵. Ἡ καμήλα στό μεταξύ κόπρισε καί οἱ παρευρισκόμενοι διέλυσαν τήν κόπρη της μέ νερό καί τοῦ ἄλειψαν τήν κεφαλή ἐπουλῶνοντας τελικῶς τό τραῦμα τοῦ θεραπευθέντος Γενναδίου.

24. Περί Ἰουλιανῆς τῆς τυφλῆς καί Ἰουλιανῆς τῆς καταφορτικῆς

Ὁ Σωφρόνιος παραθέτει ἐκ παραλληλίας τήν θαυματουργική ἴαση δύο γυναικῶν μέ κοινό ὄνομα, τήν Ἰουλιανή τήν πλουσία, πού ἔπασχε ἀπό πνευμονική ἀσθένεια καί τήν Ἰουλιανή τήν πτωχή πού ἦταν τυφλή. Τήν πρώτη, ὅπως εἶναι φυσικό γιά τούς πλουσίους, τήν εἶχαν ἐπισκεφθεῖ πολλοί ἰατροί χωρὶς νά καταφέρουν νά τήν θεραπεύσουν, ἐνῶ ἡ πτωχή συνονόματη αὐτῆς δέν εἶχε χρήματα γιά ἰατρούς, γι' αὐτό καί οἱ δύο προσέτρεξαν στοὺς θεραπευτές Ἀγίους. Οἱ Ἅγιοι παρουσιάσθηκαν στόν ὕπνο τους, φροντίζοντας τήν πρώτη νά τήν θεραπεύσουν ὄχι μόνο ἀπό τήν πνευμονοπάθειά της, ἀλλά καί τήν ἀλαζονεία της, ἀφοῦ ἔμενε σέ κλίνη πλησίον τοῦ μνήματος τῶν Ἀγίων, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ πτωχή παρέμεινε ξαπλωμένη στόν προαύλιο χῶρο τοῦ τεμένους, σάν τόν πτωχό Λάζαρο. Τήν πλούσια Ἰουλιανή τήν συμβούλευσαν ὡς ἀκολούθως: «...ἀποβαλοῦ σου τόν κράβατον καί εἰς τοῦδαφος ἀνακλίθητι· καί τοῦτό σοι ψυχικοῦ πάθους καί σωματικοῦ γενήσεται φάρμακον»²⁵⁶. Τήν δέ πτωχή Ἰουλιανή συμβούλευσαν νά ψήσει κρέας κροκοδείλου καί ἀφοῦ τό ξεράνει καί τό τρίψει νά ἀλείψει μέ αὐτό τά μάτια της. Καί οἱ δύο γυναῖκες ἔτσι θεραπεύθηκαν.

²⁵⁵PG 87/3, 3489A.

²⁵⁶ PG 87/3, 3482 C.

25. Περί Ἑλπίδιας τῆς ἐχούσης αἰμόρροϊαν

Ἡ εὐσεβῆς Ἑλπίδια ἔπασχε ἀπὸ αἰμόρροια κινδυνεύοντας ἀπὸ τῆ συνεχῆ ἀπώλεια αἵματος πού τὴν ἔκανε νὰ φαίνεται κατακίτρινη σὰν νεκρὴ καὶ παρὰ τίς χρόνιες προσπάθειές της νὰ θεραπευθεῖ ἀπὸ ἰατροὺς τῆς πόλης ὅχι μόνο δὲν θεραπεύθηκε ἀλλὰ ἔχασε μάταια καὶ τὴν παρουσίαν της. Ἔτσι, κατέφυγε στὸ τέμενος τῶν Ἀγίων, οἱ ὅποιοι «τόν σκοπόν τοῦ γυναιίου νοήσαντες, καὶ τὴν πίστιν ἀποδεξάμενοι καὶ τὴν φανερωθεῖσαν εὐλάβειαν, πρὸς αὐτὴν παραγίνονται, καὶ τῆς ρώσεως τὸ δῶρον χαρίζονται, καὶ τοῦ πάθους τὴν τριπόθητον ἴασιν»²⁵⁷. Τῆς παρουσιάσθηκαν λοιπὸν στὸν ὕπνο καὶ τὴ συμβούλευσαν νὰ βάλει μυρσίνη σὲ κρασί καὶ μετὰ νὰ πιεῖ τὸ μίγμα. Ὄταν ξύπνησε καὶ τὸ ἔκανε ἀμέσως θεραπεύθηκε ἡ χρόνια ἀσθενεία της.

26. Περί τῆς Θεοδώρας τῆς καταπιούσης τὸν βάτραχον

Ἡ Θεοδώρα κάποια ἡμέρα πίνοντας νερὸ ἄθελά της κατάπιε ἓνα μικρὸ βάτραχο, ὁ ὁποῖος ἐπιβίωσε στὴν κοιλία της σὰν αὐτὴ νὰ ἦταν εἶδος λίμνης. Καὶ ὅσο τὸ βατράχι ἦταν μικρὸ δὲν τὴν ἐνοχλοῦσε, ἀλλὰ ὅταν μεγάλωσε αὐξήσε τοὺς κοιλόπονους τῆς κοπέλας πού ἔγιναν πλέον ἀσταμάτητοι, κάνοντάς τιν συχνὰ πέφτει στὸ ἔδαφος ἀπὸ τὴν ὀδύνη. Οἱ ἰατροὶ δὲν μπόρεσαν νὰ ἐντοπίσουν τὰ παθολογικὰ αἷτια τῆς ἀσθενείας της. «Καὶ αὐτῆς μολούσης εἰς τὸν ναὸν αὐτῶν τὸν πανσέβαστον, ἡ νόσος μὲν εὐθέως ἠλέγχετο, φανερά δέ τοῖς πᾶσιν ἐγίνετο καὶ τῶν ἱατρῶν ἡ ἀμάθεια· καθ' ὕπνους γάρ αὐτῇ παραστάντες οἱ μάρτυρες, ὕδωρ πιεῖν πρό βρωμάτων ἐκέλευον, τῇ πόσει τοῦ νάματος τὴν φυγὴν ἐπαγγειλάμενοι τοῦ νοσήματος. Ἡ δὲ κατ' ἐκεῖνον, φησὶν, τὸν πανσόδυνον ὄνειρον, τὸ νάμα πέπωκεν ὡς τεθέσπιστο πρό τροφῆς παντοίας καὶ βρώματος· καὶ τοῦτο ποιοῦσα κινεῖται πρὸς ἔμετον, καὶ τὸν πικρὸν ἐκεῖνον ἀνήγαγεν βάτραχον, ὃν ἀγνοοῦσα κατέπιεν»²⁵⁸.

27. Περί Θεοδώρου τοῦ κελευσθέντος ἐκ τῶν ἁγίων ἀσπίδα φαγεῖν

Ὁ Θεόδωρος ἔχοντας πιεῖ κάποιο δηλητήριον πού τοῦ ἔβαλε κάποιος μισάνθρωπος στὸ ποτό του, φλεγόταν στὰ σπλάγχνα καὶ οἱ ἰατροὶ δὲν μπόρεσαν νὰ βροῦν κάποιο ἀντίδοτον στὴ δηλητηρίασή του. Γι' αὐτὸ προσήλθε στὸ τέμενος τῶν Ἀγίων, οἱ ὅποιοι «μὴ βραδύναντες τὴν ἐπίσκεψιν (ἑώρων γάρ τὴν νόσον ἀφόρητον), κοιμωμένῳ Θεοδώρῳ παρίστανται, καὶ φανέντες

²⁵⁷ PG 87/3, 3496A.

²⁵⁸ PG 87/3, 3497A.

ἀσπίδα (ἐρπετό) φαγεῖν ἐπιτρέπουσιν, καί ταύτης τῷ βρώματι φυγεῖν τόν ἀμείλικτον κίνδυνον»²⁵⁹. Ὁ Θεόδωρος σταυροκοπήθηκε γιά τό ὄνειρο πού εἶδε καί δέν ἔδωσε βάση, Τήν ἐπομένη νύκτα ἐμφανίσθηκαν ἐκ νέου οἱ Ἅγιοι λέγοντας τά ἴδια λόγια. Ὁ Θεόδωρος καί πάλι θεώρησε ὅτι πιθανόν πρόκειται γιά συμβουλή ἄγριου δαίμονα πού ἤθελε νά τόν καταστρέψει καί πάλι δέν ὑπάκουσε. Οἱ Ἅγιοι τοῦ παρουσιάσθηκαν καί πάλι προκειμένου νά τόν πείσουν καί τοῦ εἶπαν ὅτι ἀφοῦ δέν ἤθελε νά πράξει ὅσα τοῦ εἶχαν πει τά προηγούμενα βράδια, τόν συμβούλευσαν τό ἐπόμενο πρωί νά πάει στήν πηγή που βρισκόταν ἔξω ἀπό τόν ναό καί νά φάει τό πρωτο φαγώσιμο πού θα βρεῖ ἐκεῖ καί αὐτό θά ἀρκοῦσε γιά τήν θεραπεία του. Ἔτσι κι ἔγινε καί ὁ Θεόδωρος βρῆκε ἕνα σύκιο (ἀγγούριον) πού ἄρχισε νά τρώει βιαστικά, ὅταν ὁμως διαπίστωσε ὅτι εἶχε ἐπάνω του καί μία ἀσπίδα, τότε τό πέταξε ἔντρομος νομίζοντας μάλιστα ὅτι θά πεθάνει. Ἀπό φόβο καί ἀηδία ἔκανε ἐμετό καί ξέρασε τό κομμάτι τῆς ἀσπίδας πού εἶχε φάει ἄθελά του, ἀλλά καί τό θανατηφόριο δηλητήριο. Κατακλείοντας ὁ Σωφρόνιος λέγει γιά τούς Ἁγίους: «Οὐ γάρ νόμοις ἱατρῶν ὑποκείμενοι, τούτοις τούς προσιόντας αὐτοῖς θεραπεύουσιν, ἀλλ' οὐρανίῳ κρατοῦντες θεσπίσματι, παραδόξους καί θείας τάς ἰάσεις χαρίζονται. Οὕτω μέν οὖν ὁ Θεόδωρος λυτρωθείς τοῦ νοσήματος καί τελείαν τήν ρώσιν δρεψάμενος, εὐχαριστῶν ἀπελήλυθεν»²⁶⁰.

28. *Περί Νεμεσίωνος ἀπό ἐπάρχων καί Φωτεινοῦ ἀπό ὁμμάτων.*

Ὁ Νεμεσίων ὑπῆρξε ἐπιφανῆς πλούσιος, μέ εὐρεία ἑλληνική παιδεία, ὁ ὁποῖος διῆγε πολυτελεῆ βίον. Λόγω τῆς κοινωνικῆς του θέσης διακρινόταν γιά τήν ἔπαρση καί τήν ἀλαζονεία του, στρεφόμενος ἐναντίον τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ. Γιατί πίστευε ὅτι δέν εἶναι ἡ θεία πρόνοια πού κυβερνᾷ τήν κτίση, ἀλλά ἡ κίνηση τῶν ἀστρῶν, καταργώντας ἔτσι τό αὐτεξούσιο τῆς ἀνθρώπινης φύσης καί πιστεύοντας ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἶναι δοῦλοι «ἀψύχων ὁμοῦ καί λόγων χηρευόντων ἀστρῶν»²⁶¹. Ἀλλά ὅσοι διδάσκουν τέτοια τερατουργήματα θά δικασθοῦν ἀπό τόν Θεό, τόν Ποιητή καί Δημιουργό τοῦ παντός. Ὁ Νεμεσίων προγεύθηκε τήν κόλαση, ἀφοῦ ἔχασε τό φῶς του καί δέν μποροῦσε πλέον νά βλέπει τόν οὐρανό καί τά ἄστρα γιά νά ἐκφράζει τίς θεωρίες του. Μολονότι ἀπευθύνθηκε σέ πλῆθος ἱατρῶν, ὅπως τό

²⁵⁹ PG 87/3, 3500 A.

²⁶⁰ PG 87/3, 3500 D.

²⁶¹ PG 87/3, 3501A.

ἐπέτρεπε ἡ κοινωνική του ἐπιφάνεια, διαπιστώνοντας ὅτι δέν βελτιωνόταν ἡ κατάστασή του κατέφυγε στους Ἁγίους Κῦρο καὶ Ἰωάννη. Σέ περίπτωση ὅμως πού θεραπευόταν σκόπευε νά ἀποδώσει τήν ἰασή του στήν Εἰμαρμένη καί ὄχι στους Ἁγίους, λόγος γιά τόν ὁποῖο αὐτοί δέν ἐκπλήρωσαν τό αἶτημά του. «Οἱ δέ μάρτυρες...πληῖξαι θέλοντες τόν ἀνόητον καί δεῖξαι τῆς ἀπιστίας καί τῆς πίστεως τό διάφορον, τοιοῦτο τι διαπράττονται».²⁶² Κάποιος πτωχός ὀνόματι Φωτεινός, πωλητής φρούτων ἔξω ἀπό τόν Ναό τῶν Τριῶν Παίδων εἶχε χάσει τό φῶς του καί εἶχε προσπέσει στους Ἁγίους γιά τήν ἰασή του. Εἶδε στόν ὕπνο του τούς Ἁγίους νά τόν προστάζουν νά πάει στόν Νεμεσίωνα καί «μόνον σου τάς χειρας ἐπιθύσει τοῖς ὄμμασιν, καί τήν ρῶσιν εὐθέως κομίσει, καί τό φῶς θεάσει τοῦ πάλαι λαμπρότερον»²⁶³. Ἐν τούτοις, ὁ Φωτεινός δίστασε λόγω τοῦ ὑψηλοῦ ἀξιώματος τοῦ Νεμεσίωνα καί χρειάστηκε νά τόν προστάξουν ἀκόμη δύο φορές γιά νά τό κάνει, καίτοι θεωροῦσε τόν ἑαυτό του ἀνάξιο θεραπείας. Τελικῶς, ὁ Νεμεσίων ἦλθε καί στάθηκε ἐνώπιον τοῦ μνήματος τῶν Ἀγίων, ἔπιασε τήν λάρνακα τῶν Ἀγίων καί ἕνα ἱατρικό τους ἐργαλεῖο καί ἀκολουθῶς ἔβαλε τά χέρια του ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν του Φωτεινοῦ, ὁ ὁποῖος εὐρῆκε ἀμέσως τό φῶς του. Ἀντιθέτως, ὁ Νεμεσίων παρὰ τά κλάματα του δέν ἰατρεύτηκε.

29. *Περί Ἀθανασίας ἀπιστοῦσης εἰς τούς ἁγίους Κῦρον καί Ἰωάννην τούς μάρτυρας*

Ἡ Ἀθανασία, σύζυγος τοῦ Μαρκελλίνου, ὑπῆρξε ἀπό τίς πιο ἐπιφανεῖς προσωπικότητες τῆς Ἀλεξανδρείας λόγω τοῦ πλούτου καί τοῦ ἐπιφανοῦς γένους της. Ἐκαυχᾶτο γιά τά κοσμικά της χαρίσματα, ἀλλά ἀπό ἔπαρση διακωμωδοῦσε τούς Ἁγίους λέγοντας ὅτι οὔτε μάρτυρες ὑπῆρξαν οὔτε ἄθλησαν γιά τόν Χριστό. Ἡ κριτική αὐτή κατά τόν Σωφρόνιο ὀφειλόμενη «εἴτε δέ πλάνη τινί κρατουμένη καί φάσμασιν Ἑλληνικοῖς ὑποκλίνουσα, οὔτω τούς ἁγίους διέσυρεν, εἴτε δέ φρενός καί καρδίας ἀπλότητι, διά τό μή φέρεσθαι γραφήν τήν ὑπέρ Χριστοῦ καί τήν μαρτυρίαν ἡμῖν ἀπαγέλλουσιν, μόνην δέ τοῦτο βοᾷν τοῦ Κυρίλλου τοῦ Θείου θεόπνευστον σάλπιγγα λέγειν οὐ δύναμαι· πλήν ἐκάτερον ἀσεβές καί ἀπαιδευτον. Εἰ μὲν γάρ κατά τρόπον τόν πρότερον ἐδυσφήμει τούς μάρτυρας, πρόδηλον ὡς δυσσεβείας τοῦτο καί πλάνης ἐπίμεστον· εἰ δέ κατά τό δεύτερον, ὃν ὑποπτεύομεν, τιμωρίας

²⁶² PG 87/3, 3505 A.

²⁶³ PG 87/3, 3505B.

ἄξια καί μέμψεως»²⁶⁴. Λόγω τῆς ἀρνητικῆς στάσεως τῆς Ἀθανασίας οἱ Ἅγιοι ἔπρεπε νά τήν δοκιμάσουν καί νά τήν τιμωρήσει αὐστηρά. Ὅταν λοιπόν κάποια ἄλλη φορά σέ μία συγκέντρωση συνέχισε νά τοὺς διακωμωδεῖ, ἕνας ψύλλος πήδησε ἀπό τό πάτωμα καί τῆς δάγκωσε τόν ἀστράγαλο καί ὅταν ἔσκυψε ἡ γυναίκα γιά νά τόν πιάσει ἔμεινε σέ αὐτήν τήν στάση μή μπορώντας νά σηκωθεῖ. Προκειμένου νά θεραπευθεῖ, καλοῦσε ἰατροὺς, οἱ ὅποιοι ὅμως ἔφευγαν ἄπρακτοι. Οἱ Ἅγιοι ἀπό φιλανθρωπία τῆς ἐμφανίσθηκαν στόν ὕπνο της καί τήν προσκάλεσαν στόν ναό τους γιά νά θεραπευθεῖ. Ὅταν τοὺς ρώτησε ποιοί ἦσαν αὐτοί, τότε τῆς ἀπάντησαν: «*Ἡμεῖς, ὦ γύναι, τυγχάνομεν Κυρος καί Ἰωάννης οἱ μάρτυρες, οἱ αἰεὶ παρά σου κωμωδούμενοι· ἀλλ' εἰ μετὰ πίστεως εἰς οἶκον ἔλθοις ἡμέτερον, ἡμέτερον θάπτων πειραθήσει δωρήματος, ὥσπερ ἐπειράθης καί μάστιγος*»²⁶⁵. Πράγματι, μόλις ἡ Ἀθανασία προσῆλθε στόν ναό καί πάτησε τὰ σκαλιά τῆς εἰσόδου, ἀπαλλάχθηκε ἄμεσα ἀπό τήν ἀσθένειά της. Ἔτσι, ἡ Ἀθανασία, μετὰ ἀπό τήν θεραπεία της «*οὐ μόνον μάρτυρας τούτους ἐκήρυττεν, ἀλλὰ καί τὰ πρῶτα φέρειν ἐν μάρτυσιν ἔλεγεν. Ἐντεῦθεν πολλοῖς αὐτοὺς δάκρυσιν ἐμειλίξατο, καί πολλαῖς καί πλουσίαις προσφοραῖς ἐθεράπευε, τῆς προτέρας ὕβρεως ἕνεκα, καί τῆς ὑστέρας πρὸς αὐτοὺς ἀγαπήσεως*»²⁶⁶.

30. Περί Γεσίου τοῦ ἱατροσοφιστοῦ

Ὁ Γέσιος ἦταν φιλόσοφος καί σοφιστής, ἐνῶ διακρινόταν καί γιά τήν ἱατρική τέχνη του, καθὼς ἦταν καί διδάσκαλος αὐτῆς. Διακωμωδοῦσε τοὺς Ἀγίους ὑποστηρίζοντας ὅτι ὅταν αὐτοὶ θεραπεύουν τοὺς ἀσθενεῖς δέν εἶναι χάρις στή θεία δύναμη πού τό κάνουν, ἀλλὰ χάρις στά φάρμακα πού τοὺς δίδουν, βασιζόμενοι στα συγγράμματα τοῦ Ἱπποκράτους, τοῦ Γαληνοῦ ἢ καί τοῦ Δημοκρίτου. Κάποτε ὁ Γέσιος ἀρρώστησε καί οἱ ὠμοπλάτες, οἱ ὦμοι του καί ὁ λαιμός του παρέλυσαν. Μολονότι προσπάθησε ὁ ἴδιος παίρνοντας διάφορα φάρμακα νά ἱατρευτεῖ, ὅλες οἱ θεραπείες του ἀποδείχθηκαν ἀναποτελεσματικές. Δοκίμασε καί ἄλλους γνωστὺς ἰατροὺς τῆς πόλεως, ἀλλὰ χωρὶς κανένα ἀποτέλεσμα. Ὅταν κάποιοι τοῦ εἶπαν νά δοκιμάσει νά πάει στοὺς Μάρτυρες Κυρο καί Ἰωάννη πρόβαλε τίς γνωστὲς ἐνστάσεις, ἀλλὰ μπροστά στήν σοφή ἐμμονή κάποιων ἀποφάσισε τελικῶς νά πάει στοὺς Ἀγίους.

²⁶⁴ PG 87/3, 3509A.

²⁶⁵ PG 87/3, 3512 D.

²⁶⁶ PG 87/3, 3513 B.

Οἱ Ἅγιοι θέλοντας νά τιμωρήσουν τήν ἔπαρσή του περί σοφίας, τοῦ παρουσιάσθηκαν στόν ὕπνο, συμβουλεύοντάς τον νά φορέσει ἕνα σαμάρι δεμένο στούς ὤμους του, στόν λαιμό καί στήν πλάτη, τά σημεία πού πονοῦσε, καί νά γυρνάει τόν ναό φωνάζοντας «Μωρός εἰμί καί ἀνούστατος (ἀνόητος)». Θεωρώντας ὅτι τό ὄνειρο δέν ἦταν παρὰ φαντασία του συνέχισε νά ἐκζητᾷ τίς συμβουλές τῶν Ἀγίων. Τό ἴδιο βράδυ τοῦ παρουσιάσθηκαν ἐκ νέου λέγοντάς του νά κάνει ἀκριβῶς τά ἴδια, προσθέτοντας ὅμως καί ἕνα μεγάλο κουδούνι στό σαμάρι. Ἀμφιβάλλοντας γιά τήν ἀποτελεσματικότητα μιᾶς τέτοιας κίνησης, συνέχισε νά ἱκετεύει τους Ἅγιους. Τότε τοῦ παρουσιάσθηκαν γιά τρίτη φορά οἱ Ἅγιοι καί τοῦ πρόσταξαν νά κάνει τά ἴδια, προσθέτοντας ὅμως ὅτι ἔπρεπε νά φορέσει χαλινάρι ὅπως τά ἄλογα καί νά τόν σέρνει κάποιος ὑπηρέτης, φωνάζοντας «Μωρός εἰμί». Πράγματι, ἔτσι ἔγινε καί θεραπεύθηκε ἀπό τήν ἀσθένειά του: «Πληρώσας οὖν τῶν ἁγίων τήν κέλευσιν, σύν τῷ σάγματι καί τῷ χαλινῷ καί τῷ κώδωνι, καί τήν ἐπινώτειον νόσον ἀπέθετο, καί τήν ρῶσιν ἀνείληφεν, τήν φίλην αὐτῶν τοῖς προστάγμασιν καί σύνδρομον τοῖς θεσπίσμασιν»²⁶⁷.

Ὁ Σωφρόνιος ἀναφέρει ὅτι τό ἴδιο βράδυ τοῦ παρουσιάσθηκαν καί πάλι οἱ Ἅγιοι γιά νά τόν ἐλέγξουν γιά τήν πρότερη συμπεριφορά του. Τοῦ εἶπαν ὅτι ἐφόσον, ὅπως ἔλεγες, τά φάρμακα πού δίδουμε στούς ἀσθενεῖς εἶναι ἐφευρέσεις τῶν ἱατρῶν, πές μας πού ἔγραψε ὁ Ἱπποκράτης, ὁ Γαληνός ἢ ὁ Δημόκριτος τά φάρμακα τῆς ἀσθένειάς σου. Ἐάν τά βρεῖς κάπου, τότε οἱ λόγοι συ ἀληθεύουν, ἐάν ὄχι, πράγμα βέβαιο «γίγνωσκε σαυτόν καί περί τῶν ἄλλων ψευδόμενον. Οἱ μὲν οὖν ἅγιοι οὕτω τόν Γέσιον στηλιτεύσαντες καί συκοφάντην ἐμφανῶς διαλέγξαντες, ἔλυσαν τό ἐνύπνιον»²⁶⁸.

31. Περί τοῦ Θεοδώρου τοῦ μετὰ τό κοινωνῆσαι ρινοκτυπήσαντος καί παράχρημα τυφλωθέντος

Ὁ νεαρός Θεόδωρος, ἐνῶ εἶχε προσέλθει στό τέμενος τῶν Ἀγίων γιά νά κοινωνήσῃ, τή στιγμή τῆς μεταλήψεως τῶν Τιμίων Δώρων, γιά κάποιον ἀδιευκρίνιστο λόγο, ἐξεμάνη («μανία μεγίστη φλεγόμενος»), καί γιά ἄγνωστο λόγο, ἄρχισε νά βλασφημεῖ τόν Θεό, σάν νά λοιδωρεῖ κάποιον συνάνθρωπό του, κάνοντας μάλιστα ἀναρρόφηση ἀέρα ἀπό τήν μύτη του καί βγάζοντας βροντερό ἦχο τέτοιο πού τόν ἄκουσαν ὅλοι. Πολλοί

²⁶⁷ PG 87/3, 3520A.

²⁶⁸ PG 87/3, 3520B.

Χριστιανοί ἔκαναν αὐτόν τόν ἥχο νομίζοντας ὅτι ἔτσι βλασφημοῦν. Ὁ Πορφύριος ὁμως λέγει ὅτι πρόκειται γιά εὐρημα τῆς ἑλληνικῆς δυσσέβειας, ἀφοῦ «τάς ἐναγεῖς θυσίας τοῖς εἰδώλοις προσφέροντας ρινοκτυπεῖν ἐντονώτατα, ὀλκῇ βιαία καί δυνάμει τοῦ πνεύματος τόν τοιόνδε κτύπον προφέροντας...καί τήν ἄμιλλαν ζηλοῦν ἱκανώτατα, τίς ρινοκτυπία νικήσει τόν ἕτερον, ἵν' ὁ βέλτιστος πρῶτος ἀκούοιτο, καί δαίμοσι ὑπάρχοι γλυκύτατος»²⁶⁹. Ἀμέσως ὁ Θεόδωρος τυφλώθηκε σκορπίζοντας φόβο στούς παρισταμένους. Τό ἴδιο βράδυ τοῦ παρουσιάσθηκαν οἱ Ἅγιοι Κῦρος καί Ἰωάννης γιά νά τόν ἐλέγξουν καί ρωτώντας τον: «Τίς σέ, φασίν, ἐργάτην, ᾧ ἄθλιε, τοσαύτης μυσαρᾶς εἰργάσατο πράξεως; ἥς ἔδει παρά πάντα μέν ἅπαντας τόν βίον ἀπέχεσθαι, ὡς Ἑλληνικῆς καί φίλης τοῖς δαίμοσιν· καί εἰ ἐν ἀγνοίᾳ ποιοῦνται ταύτην οἱ πλείονες, μάλιστα δέ ταύτης τήν ποίησιν ἔδει μυσάττεσθαι ὅτε Χριστοῦ τῶν μυστηρίων ἐφάπτονται»²⁷⁰. Καί ἀκολούθως τόν προειδοποίησαν ὅτι ἐάν τήν τρίτη ἡμέρα πού περνάει ὁ οἰκονόμος καί θυμιατίζει τόν ναό, δεῖ τά κάρβουνα καί τόν καπνό τοῦ θυμιάματος, τότε θα ξαναναποκτήσει τήν ὄρασή του, ἀλλιῶς θά μείνει τυφλός ἐφ' ὄρου ζωῆς. Ὄταν ξύπνησε τήν ἐπομένη ὁ Θεόδωρος ἔντρομος ἀπό τό ὄραμα τῆς νύκτας ἄρχισε νά κλαίει καί νά κάνει ἱκεσίες καί προσευχές ἐπικαλούμενος τή βοήθεια καί προστασία τῶν Ἀγίων, ἔχοντας συμπαραστάτες τούς πιστούς πού εὐρίσκονταν στό τέμενος. Ὄταν τελικῶς τήν τρίτη ἡμέρα εἶδε τά κάρβουνα καί τούς καπνούς πού ἔβγαιναν ἀπό τό θυμιατήρι τοῦ οἰκονόμου τοῦ τεμένους Χριστόδωρου ἔνιωσε χαρά καί φόβο, ὅπως καί οἱ ἄλλοι πιστοί μέ τό θαῦμα πού ἐπιτελέστηκε.

32. Περὶ Ἀγαπίου τοῦ Ἑλλήνου

Ὁ Ἀγάπιος ἦταν γνωστός ἀργυραμοιβός εἰδωολάτρης, ὁ ὁποῖος ἀσκοῦσε τό ἐπάγγελμά του στήν Κων/ πόλη, ἐπειδὴ ὁμως εἶχε συλληφθεῖ νά θυσιάζει στά εἰδωλα παραπέμφθηκε σέ δίκη, τήν ὁποία ὁμως ἀπέφυγε χάρις στίς δωροδοκίες του. Κατέφυγε στήν Ἀλεξάνδρεια γιά νά μήν συλληφθεῖ, μέ τήν ἐλπίδα νά μήν ἀποκαλυφθεῖ τό ἔγκλημά του καί δικασθεῖ ἐκ νέου. Ἀσθένησε ὁμως, καθὼς ἔπαθε πάρεση, ἥτοι παράλυση μέρους τοῦ προσώπου του. Καί μολονότι συμβουλευτήκε γνωστούς ἰατρούς τῆς πόλεως, ὅλοι διέγνωσαν ὅτι δέν πρόκειται νά ζήσει γιά πολύ μέ τέτοια ἀνίατη ἀσθένεια. Καί ἐνῶ ἡ κατάστασή του χειροτέρευε, κάποιοι τόν συμβούλευσαν νά προσφύγει στούς

²⁶⁹ PG 87/3, 3521 B.

²⁷⁰ PG 87/3, 3521 D-3524A.

Ἀγίους Κύρο καί Ἰωάννη «ὥς δυναμένους αὐτόν τοῦ πάθους λυτρώσασθαι, εἰ μετὰ πίστεως αὐτούς καί δακρύων ἀφίκοιτο»²⁷¹. Μολονότι ἀρχικῶς ἐδειλίασε, μήπως ἀντιληφθοῦν οἱ πιστοί ὅτι εἶναι εἰδωολάτρης, ἀπελπισμένος ἀποφάσισε νά ὑποκριθεῖ τόν χριστιανό. Ὅταν εἰσῆλθε στόν ναό ἀντίκρισε κάποιον μέ τήν μορφή τοῦ Χριστοδῶρου, τοῦ οἰκονόμου τοῦ τεμένους νά θυμιάζει, ὅταν ὁμῶς ἐκεῖνος ἔφθασε ἔμπροσθεν τοῦ Ἀγαπίου, τόν ἐρώτησε δεικτικά: «Τί πρός ἡμᾶς, ὁ πάσης εὐσεβείας ἀλλότριε, καί πάσης βδελυρίας ἀνάπλεε παραγέγονας; χλευάζειν καί ἡμᾶς εἰσελήλυθας; Μά τόν οὐρανοῦ καί γῆς Ποιητήν καί οἰκήτορα καί τήν ἐνθάδε καί πανταχοῦ τῆς αὐτοῦ θεότητος δύναμιν, οὐ μή φύγοις ἡμᾶς ὥς ὑπέλαβες, ἀλλ' ἐπὶ νῶτον σε δημοσίως μαστίζομεν, ἵνα γνοίης σαφέστερον τίσιν ἐμπαῖξαι τετόλμηκας. Καί ταῦτα προσαπειλήσαντες ἀπῆλθον οἱ ἅγιοι»²⁷². Ὀλίγον ἀργότερα ὅταν ὁ οἰκονόμος Χριστόδωρος, ὁ πραγματικός καί ὄχι αὐτός τοῦ ὁράματος, πέρασε ἀπό μπροστά του θυμιατίζοντας τοῦ ἔπιασε τά πόδια παρακαλώντας τον νά μην τόν χτυπήσει. Ὁ Χριστόδωρος ἀπόρησε μέ τά λεγόμενά του καί τοῦ ὀρκίστηκε ὅτι δέν ἐπρόκειτο βεβαίως νά τόν κτυπήσει. Ὅταν ὁμῶς τόν ἔβαλαν νά κοινωνήσῃ μαζί μέ ἄλλους ἀσθενεῖς στο μνήμα τῶν Ἀγίων, ὁ Ἀγάπιος ἀρνήθηκε, ἀλλά μπροστά στίς ἀντιδράσεις τῶν παρευρισκομένων καί γιά νά μην γίνῃ σέ ὅλους πλέον ἀντιληπτός τελικῶς κοινωνήσῃ. Μετά ὁμῶς ἀπό τήν μετάληψη «δαίμων ἄγριος εἰς αὐτόν εἰσεπήδησεν, ὥσπερ καί εἰς τόν προδότην Ἰούδαν ὁ Σατανᾶς μετὰ τό λαβεῖν αὐτόν τό ψωμίον ὅπερ ὁ Σωτήρ ἐπέδωκεν ἐμβάψας εἰσήλατο· καί χαμαί κείμενος ἐσπαράττετο, καί τοὺς ὀφθαλμούς διεστρέφετο, καί τά μέλη χαλεπῶς ἐλυγίζετο, καί τοὺς ἀφρούς ἐκ τοῦ στόματος ἔπεμπε κῦμα θαλάττιον ἐλεεινῶς ἐκμιμούμενος»²⁷³. Καί ἀφοῦ σπάραζε ἐπὶ τρεῖς ἡμέρες ἀπό τόν δαίμονα καί πλησίαζε στόν θάνατο, οἱ ὑπηρέτες του τέον πῆραν γιά νά τόν ὀδηγήσουν πίσω στήν Ἀλεξάνδρεια στό σπίτι του, ἀλλά ὀλίγο μετά τήν ἀναχώρησή του ἀπό τό τέμενος ἀπέθανε στήν μέση τῆς ἐρήμου.

33. *Περί Κοσμιανῆς ἀπιούσης εἰς τοὺς Ἀγίους τοῦ εὐξασθαι καί πεσοῦσης ἐκ τοῦ ἀλόγου καί συντριβείσης τό σῶμα*

Ἡ Κοσμιανή καθ' ὅλα ὑγιῆς θέλησε νά πάει γιά προσκύνημα στό τέμενος τῶν Ἀγίων καί νά πάρῃ τήν εὐλογία ἀπό τά ἱερά λείψανά τους, ἔφιππη ἐπὶ τοῦ ὄναριού της. Ἀλλ' ὁ φθονερός

²⁷¹ PG 87/3, 3528A.

²⁷² PG 87/3, 3528 C.

²⁷³ PG 87/3, 3529 A.

διάβολος θέλοντας νά μήν φθάσει ποτέ στό ναό τῶν Ἀγίων τή
ἔριξε κάτω ἀπό τό ὑποζύγιό της, καί, καθώς ἡ γυναίκα ἔπεσε μέ
τήν πλάτη, συνετρίβη ὅλο τό σῶμα της καί λιποθύμησε, ἐνῶ
παρ' ὀλίγον νά πεθάνει ἐπὶ τόπου. Τότε ἔσπευσαν ἄλλοι
ταξιδιωτές νά τήν ἐπιβιβάσουν σέ ἄλλο ὑποζύγιο μέ συνοδούς,
ἀφοῦ δέν μποροῦσε νά σταθεῖ μόνη της μέ τά κόκκαλα
σπασμένα, γιά νά ἐπιστρέψει στην πόλη καί νά τήν φροντίσουν
οἱ ἱατροί πρὶν κρυώσουν οἱ πληγές της. Αὐτή ὅμως θεωρώντας
ὅτι τό ἀτύχημα ἦταν ἔργο τοῦ πονηροῦ γιά μήν προσκυνήσει,
ἐπέμεινε νά πάει στόν ναό τῶν Ἀγίων καί ἀφοῦ προσκύνησε τή
σορό τῶν ἁγίων ζήτησε νά ἐπιστρέψει στήν Ἀλεξάνδρεια,
λέγοντας πρῶτα αὐτά τά λόγια πρὸς τοὺς Ἀγίους: «Πολλοὶ μὲν,
ὦ Χριστοῦ μιμηταὶ καί θεράποντες μάρτυρες, νοσοῦντες πρὸς
ὑμᾶς ἀφικνούμενοι, μετὰ ρώσεως καί χαρᾶς ὑποστρέφουσιν· ἐγώ
δὲ μετὰ ρώσεως ἐξελθοῦσα τῆς πόλεως, πρὸς ὑμᾶς ἐλθοῦσα,
ταύτης ποιήσασθαι φύλακας, μετὰ πόσου κινδύνου καί νοσήματος
ἐπανέρχομαι! Καί νῦν εἰ μὲν ἀσθενοῦσα τῆς ἐστίας ἐλήλυθα,
παρέμενον ἂν μέχρις οὗ τελείαν ἐκομισάμην τήν ἴασιν· ἐπεὶ δὲ
πρὸς ὑμᾶς οὐ πάθους ἔνεκα καί παραμονῆς παραγέγονα, ἀλλ'
εὐχῆς καί προσκυνήσεως, ἣν ὁ μισόκαλος κωλύσαι τεθέληκεν,
ἀλλ' οὐκ ἴσχυσεν, τήν ὑμῶν εὐρῶν συζυγίαν ἀντίπαλον, ταύτην
ὥς ἡβουλόμην τελέεσασα, πάλιν οἴκαδε πορεύομαι, οὐκ ἄλλους
ἱατροὺς τοῦ ἐμοῦ ποιησαμένη νοσήματος, ἀλλ' ὑμᾶς ἐλθεῖν ἐκεῖσε
προτρέπουσα, καί τήν ὑμῶν ἀρωγὴν ἀναμένουσα, ἵν' ὥσπερ
ἐρρωμένην με τῆς ἐστίας εἰλήφατε, οὕτως ἐκεῖσε γιγνομένην
ἰάσησθε»²⁷⁴. Μὲ αὐτά τά λόγια ἐγκατέλειψε τὸν ναό καί
ἐπέστρεψε στήν Ἀλεξάνδρεια πεπεισμένη γιά τή βοήθεια πού
θα τῆς ἔστελναν οἱ ἅγιοι. Πράγματι, τήν ἴδια νύκτα τῆς
παραουσιάσθηκαν οἱ Ἅγιοι ὑπὸ μορφὴ ἱατρῶν καί ὅταν τήν
ρώτησαν τι εἶχε, ἐκείνη ἀπάντησε ὅτι συνετρίβη ἀπὸ πένσιμο καί
ἐνῶ τοὺς ἄλλους ἀσθενεῖς οἱ Ἅγιοι τοὺς θεράπευαν, ἐκείνη πού
ἦταν ὑγιῆς τῆς ἔσπασαν τά κόκκαλά. Τότε ὁ προσβύτερος τῶν
Ἀγίων προσκάλεσε τὸν νεώτερο μαθητὴ τοῦ νά τήν ἀπαλλάξει
ἀπὸ τίς πληγές, καί ὄντως ὁ τελευταῖος μέ ἓνα χτύπημα στό
σαγόνι της τήν θεράπευσε. Πράγματι, ἡ Κοσμιανὴ ὅταν
ξύπνησε δέν εἶδε κανέναν ἱατρό καί κανένα σημάδι στό σαγόνι
της, ἀλλὰ οὔτε καί τά τραύματα ἀπὸ τό πένσιμό της. Ἡ γυναίκα,
ἀντιλαμβανόμενη ὅτι τήν ἐθεράπευσαν οἱ Ἅγιοι σηκώθηκε ἀπὸ
τήν κλίνη της καί τοὺς ἐξυμνοῦσε προσευχόμενη.

²⁷⁴ PG 87/3, 3533 B-C.

34. *Περί Δωροθέας, ἥς τό παιδίον Καλλίνικος εἰς τοὺς ἁγίους ἀπιόν, ὠόν κατέπιεν ὄψεως*

Ἡ Δωροθέα ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρεία ἐπῆγε στό τέμενος τῶν Ἀγίων μέ τοὺς δύο υἱοὺς της ὅχι γιά νά ζητήσῃ θεραπεία, ὄντας ὑγίης, ἀλλά γιά νά πάρῃ τὴν εὐλογία τους. Ἐπειδὴ διένυσαν τὴν μεγάλη ἀπόσασσιν πεζοί, κάποια στιγμή θέλησαν νά ἀναπαυθοῦν γιά ὀλίγον στή σκιά ἑνὸς δένδρου. Ἐκεῖ ὅμως, τό μεγαλύτερο παιδί της βρῆκε ἕνα αὐγὸ φιδιοῦ, πού ἐνόμισε ὅτι ἦταν πουλιῶν καί τό κατάπιε. Ὅταν ἐφθασαν στό τέμενος τῶν Ἀγίων γιά νά προσκυνήσουν τὰ ἱερά λείψανα τό αὐγὸ ἔσπασε στά σπλάγχνα τοῦ παιδιοῦ, πού ἀπὸ τοὺς πόνους πού προξενούσε ἡ κίνηση τοῦ φιδιοῦ στα ἔντερά του ἄρχισε νά κυλιέται στό προαύλιο τοῦ ναοῦ. Ὅσο πέραγε ἡ ὥρα οἱ πόνοι χειροτέρευαν σέ τέτοιο βαθμὸ πού πολλοὶ ἀπὸ τοὺς προσκυνητὲς μαζεύτηκαν γύρω του, ἐνῶ ἡ Δωροθέα φοβήθηκε ὅτι τό παιδί θά πεθάνει. Καί πλησίαζοντας τὰ λείψανα τῶν Ἀγίων ἔκανε μέ κλάμματα τὴν κάτωθι δέση: «*Βαβαί γάρ Ἄγιοι! Πῶς μοῦ τὴν θυσίαν ἐδέξασθε; Βαβαί! Ποίων μέ δωρεῶν ἡξιώσατε; Βαβαί! Ποίας μέ δεξιώσεως μετεδώκατε; Ἀλλὰ γυναικες τέκνα μὴ ἔχουσιν πρὸς ὑμᾶς καταφεύγουσαι τίκτουσιν· ἐγὼ δέ δύο δορυφρούμενη τάνθαδε κατέλαβον, καί μεθ' ἑνός, εἰ μὴ σπεύσοιτε, τῶν ἐνθὲνδε ἀπέρχομαι. Ἄλλοι θανάτου πνέοντες ἔρχονται, καί τούτου καταγελῶντες ἀπέρχονται· ἐμοῦ δέ τῆς ἀθλίας τό νήπιον παῖζον ἦκεν πρὸς ὑμᾶς καί ὀρχούμενον, καί πάντως τεθνήξεται, ἐάν ὑμεῖς οὐ λυτρώσησθε*»²⁷⁵. Στὴ συνέχεια ἔκανε δέση στοὺς Ἁγίους νά μὴν τιμωρήσουν τὰ παιδιὰ της γιά ἁμαρτίες πού ἔκανε ἡ ἴδια. Τό ἴδιο βράδυ τῆς παρουσιάσθηκαν στό ὕπνο καί τῆς ἀποκάλυψαν ὅτι γιά νά θεραπευθεῖ τό παιδί ἔπρεπε τὴν ἐπομένη νά βγάλῃ τὸν υἱὸ της ἐξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, στό προαύλιο, στήν μέση τοῦ ὑποστέγου. Καί ἐνῶ εἶχε μαζευτεῖ πλῆθος προσκυνητῶν γιά νά δοῦν τὴν ἐπέμβαση τῶν ἁγίων, πλησίασε ἕνα θηλυκὸς ὄφιν τό παιδί καλώντας τὸν γόνον πού βρισκόταν ἐντὸς τῆς κοιλίας τοῦ παιδιοῦ νά βγεῖ ἔξω, ὅπερ καί ἐγένε. Μετά τὴν ἔξοδο τοῦ νεογέννητου φιδιοῦ ἀπὸ τὸν υἱὸ της Καλλίνικο ἔψαλε ὕμνους πρὸς τοὺς Ἁγίους πού θεράπευσαν τό παιδί της.

35. *Περί Θεοφίλου τοῦ ἀπὸ μαγείας συνδεθέντος τὰς χειρὰς καί τοὺς πόδας*

Ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος τό ἀναφέρει ὡς τό τελευταῖο θαῦμα πού ἀφορᾷ σέ κατοίκους τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὁ Θεόφιλος ἔπασχε ἀπὸ

²⁷⁵ PG 87/3, 3597 C.

ἀφόρητους πόνους στά χέρια καί στά πόδια, γιατί κάποιοι πού τόν ἐπιβουλεύονταν τοῦ εἶχαν κάνει μάγια, οἱ δέ ἱατροί στούς ὁποίους προσέτρεξε δέν μπόρεσαν νά βροῦν τά αἷτια τῆς ἀσθένειας οὔτε τά κατάλληλα φάρμακα γιά τήν νάντιμετώπισή της. Ἔτσι, μεταφέρθηκε στό τέμενος τῶν Ἀγίων γιά νά τοὺς ἰκετεύσει καί νά τόν θεραπεύσουν. Τό βράδυ παρουσιάσθηκαν στόν ὕπνο του οἱ Ἅγιοι: «Ἐπιστάντες αὐτῷ καθ' ὕπνους οἱ ἅγιοι, τάδε ποιεῖν διετάξεντο· Ἐξιθι, φασί, πρωῒας πρό θάλασσαν τοὺς φιλοπόνους σε βαστάσαι καί λαβεῖν προτρεψάμενος, καί τινι τῶν ἀλιέων περιτυχῶν εἰς θάλασσαν ἀμφίβληστρον βάλλοντι, μισθόν αὐτῷ τότε τι σύνταξαι, ἵν' ὑπέρ σου τό δίκτυον ἐφαπλώσῃ τοῖς ὕδασι· καί ὁ δ' ἄν ζωγρήσειεν, τοῦτό σοι πρός θεραπείαν γενήσεται· τοῦτο γάρ σέ γυμνωθέν τῶν δεινῶν ἀπαλλάξει»²⁷⁶. Πράγματι, τήν ἐπομένη ὁ Θεόφιλος μεταφέρθηκε στήν ἀκτή καί τόν ἔβαλαν νά ξαπλώσει ἐπὶ τῆς ἄμμου. Ὄταν ζήτησε ἀπό τόν πρῶτο ἀλιέα πού βρῆκε ἐκεῖ νά ρίξει γιά χάρη του τό δίχτυ καί νά τοῦ δώσει αὐτό πού θα ἀλιεύσει, ὁ ἀλιεύς ἀπόρησε καί τόν ρώτησε ἐάν ἐννοοῦσε μόνο τόν ἰχθύ πού πιθανῶς θα ἀλίευε ἢ ὅτιδήποτε εἶχε τό δίχτυ του. Ὁ Θεόφιλος τοῦ ἀπάντησε ὅποιοδήποτε περιεχόμενο θα εἶχε τό δίκτυ. Πράγματι, ὅταν τό ἀνέσυρε, ἦλθε στήν ἐπιφάνεια ἓνα κουτί, κλειδωμένο μάλιστα μέ μολύβδινες σφραγίδες. Ὄταν τίς ἔσπασαν βρῆκαν μέσα του «Ἐόανον ἦν ἀνδρεῖκελον, ἐκ χαλκοῦ λαχόν τήν ὑπόστασιν, εἰκονίζον μορφῇ τόν Φιλόθεον, καί ἦλους ποσί καί χερσί καθηλωθέντας, ἔφερε τέτταρας, ἦλου ἑνός καθ' ἑκάστου μέλους ὑπάρχοντος. Ὅπερ οἱ παρόντες θεώμενοι, πολυτρόπως ἐξίσταντο, τι δ' ἦν τό φαινόμενον οὐκ ἐγίνωσκον· ὅθεν καὶ τῶν μαχομένων ὁ πόλεμος πέπανται, φανερωθέντος αὐτοῖς τοῦ εὐρήματος»²⁷⁷. Πράγματι, ὅταν ἄρχισαν νά βγάζουν τά καρφιά ἀπό κάθε μέλος τοῦ ξοάνου, ὁ ἀσθενής Θεόφιλος ἀναπαύτηκε ἀπό τοὺς πόνους, σάν τά καρφιά νά ἦσαν μέχρι τότε καρφωμένα στα μέλη του καί νά ἀπελυθερώθηκε ἀπό αὐτά. Ἔτσι θεραπεύθηκε ὁ Θεόφιλος, ἀφοῦ «πάσης ἐλυτρώθη διαβολικῆς περιεργίας καί μάστιγος».

Ἀρχή τῶν εἰς Αἰγυπτίους καί Λιβύας γραφέντων Θαυμάτων

36. Περὶ Θεοδώρου τοῦ ὑποδιακόνου ποδάγραν ἔχοντος

Ὁ Θεόδωρος εἶχε καταγωγή ἀπὸ τήν Θεννήσο τῆς Αἰγύπτου καί ὡς λαϊκός ἦταν ἀποσχισμένος ἀπὸ τήν Ἐκκλησία. Ἐπασχε ἀπὸ τήν ἀνίατη ἀσθένεια τῆς ποδάγρας ἀπὸ ὅταν ἦταν παιδί ἀκόμη, οἱ ἄρθρώσεις του ἦσαν πρησμένες, ἐνῶ τά πόδια καί τά

²⁷⁶ PG 87/3, 3544 B-C.

²⁷⁷ PG 87/3, 3545 B.

χέρια του ἦσαν ἐντελῶς παραμορφωμένα. Ἐπειδὴ οἱ ἱατροὶ δὲν μπορούσαν νὰ τὸν θεραπεύσουν κατέφυγε στό τέμενος τῶν Ἀγίων καί τούς ἰκέτευε νὰ τύχει θεραπείας. Πολλές φορές τοῦ παρουσιάσθηκαν στόν ὕπνο του οἱ Ἅγιοι προτρέποντάς τον νὰ ἐπιστρέψει στήν Ὁρθοδοξία καί νὰ ἐγκαταλείψει τήν αἵρεση τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς²⁷⁸ καί ὅτι ἐφόσον μεταπεισθεῖ ὄχι μόνο θα ἰαθεῖ, ἀλλά θα τοῦ ἐχαρίζαν καί τήν ἰερωσύνη. Ἐν τούτοις παρέμενε ἀμετάπειστος αἰρετικός. Ἐνα βράδυ τοῦ ἐμφανίσθηκαν σέ ὄραμα, τόν ἀνέβασαν στό δῶμα τοῦ ναοῦ καί δείχνοντάς του τήν ἡρεμὴ θάλασσα τόν ρώτησαν ἐάν μπορούσε νὰ μετρήσει τὰ κύματα. Ὅταν ἐκεῖνος ἄρχισε νὰ τὰ μετράει σηκώθηκαν ἀμέτρητα κύματα, ἐγκατέλειψε τήν προσπάθειά του καί πέφτοντας στά πόδια τους ἐζήτησε συγχώρεση. Τότε οἱ ἅγιοι τοῦ ἀπάντησαν ὅτι ὅπως κανεῖς δέ μπορεῖ νὰ μετρήσει τὰ κύματα χωρίς τή θέληση τοῦ Θεοῦ, ἔτσι καί μέ τήν ἀσθενεία του. Μόνο ἐφόσον γινόταν ὀρθόδοξος θα μπορούσαν νὰ ἰκετεύσουν οἱ ἴδιοι τόν Χριστό νὰ τόν θεραπεύσει. Ὅσο ὅμως παρέμενε αἰρετικός κάτι τέτοιο ἦταν ἀδύνατον. Ὁ Θεόδωρος ὅμως παρέμενε ἀμετάπειστος. Τό ἄλλο βράδυ τοῦ παρουσιάσθηκαν καθισμένοι σέ θρόνους, περιστοιχισμένοι ἐκατέρωθεν ἀπό στρατιές καί τάγματα. Κάποιοι ἀπό τήν φρουρά τους τόν ἔδεσαν πισθάγκωνα καί τόν παρουσίασαν γονυπετῇ ἐνώπιον τῶν Ἀγίων, οἱ ὁποῖοι τόν ἀπειλοῦσαν μέ βασανιστήρια ἐάν δὲν συνετιζόταν. Οἱ φρουροὶ τότε παρακάλεσαν τούς Ἁγίους νὰ τόν συγχωρέσουν καί ἀφοῦ μεταπεισθεῖ, νὰ τοῦ δώσουν ἄφεση ἁμαρτιῶν. Ὅταν ἡ φρουρά, κατόπιν ἐντολῆς τῶν Ἀγίων τόν συνόδευσεν ἐκτός ναοῦ, τόν ἐρώτησαν γιά ποιόν λόγο τόν ἀπειλοῦσαν μέ τιμωρία. Κι ἐκεῖνος ἀπάντησε: «*Τό μὴ θέλεις με προσελθεῖν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ καί τοῖς ἐν αὐτῇ τελουμένοις Χριστοῦ μυστηρίοις*»²⁷⁹. Τότε ἐκεῖνοι τοῦ ἀπάντησαν ἐπιτακτικά, ἐάν θὰ προσέλθει τελικῶς στήν Ἐκκλησία ἢ θὰ τόν παραδώσουν στίς ἀπειλές. Ὁ Θεόδωρος ξύπνησε ἀπό τόν τρομερό ὄνειρο, ἀναλογιζόμενος ὅλα ὅσα εἶχε δεῖ, ἀλλά δὲν εἶχε ἀκόμη μεταπεισθεῖ. Ὅταν μετὰ ἀπό ὀλίγο κοιμήθηκε εἶδε καί πάλι τούς Ἁγίους μέ τήν μορφή τοῦ διακόνου Ἰουλιανοῦ νὰ τόν

²⁷⁸ Μονοφυσίτης Ἐπίσκοπος πού δραστηριοποιήθηκε ἐπὶ βασιλείας Ζήνωνος καί Ἀναστασίου στα τέλη τοῦ Ε' καί ἀρχές τοῦ ΣΤ' αἰ., ὁ ὁποῖος διαφοροποιήθηκε ἀπὸ τὸν μετριοπαθεῖ μονοφυσίτη Σεβήρο Ἀντιοχείας, ἐκφράζοντας ἀκραῖες θέσεις, ἐνῶ ἔθεσε τίς βάσεις τῆς αἰρέσεως τοῦ ἀφθαρτοδοκητισμοῦ στήν Αἴγυπτο ὅπου κατέφυγε τό 518 ΠΑΝΑΠΩΤΟΥ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ, *Ἐκκλησιαστικὴ Γραμματολογία*, τόμος Α', Θεσσαλονίκη 2005, ἐκδ. Κυρομάνος, σελ. 300.

²⁷⁹ PG 87/3, 3552 D.

προτρέπουν νά μεταλάβει τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων, ἀλλά καί πάλι τούς ἀρνήθηκε ὑποστηρίζοντας ὅτι ἀνῆκε σέ ἄλλη Ἐκκλησία, ἀλλά ἐζήτησε τουλάχιστον νά ἀλειφθεῖ μέ τό ἔλαιο πού ἔκαιγε στή θήκη τῶν λειψάνων τῶν Ἀγίων. Τότε οἱ Ἄγιοι ἀποκάλυψαν τήν πραγματική τους μορφή καί στάθηκαν μπροστά στό κιγκλίδωμα τοῦ μνήματός τους, ἐμποδίζοντάς τον νά πλησιάσει τήν λάρνακα τῶν λειψάνων τους καί κλειδώνοντας τελικῶς τό κιγκλίδωμα, ἐφόσον δέν προσέρχετο στήν Ὁρθοδοξία. Ἐμφανίστηκαν ἐκ νέου μπροστά του προτρέποντάς τον νά ἐγκαταλείψει τήν αἵρεση καί ὅταν αὐτός ἀρνήθηκε ἐκ νέου τόν ἔδιωξαν δίδοντας ἕναν φρικτό ὄρκο: «Μά τόν τοῦ Θεοῦ Πατρός Υἱόν, τῶν πάντων Δεσπότην καί Θεόν, τόν καί τῆς μαρτυρικῆς στρατιᾶς βασιλεύοντα, καί τήν χάριν τῶν ἱαμάτων δωρούμενον, εἰ μή πεισθείης ἡμῖν, καί μόνη τῇ καθολικῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ καί τοῖς ἱερουργουμένοις ἐν αὐτῇ μυστηρίοις προσέλθης μετὰ καθαρᾶς καί ἀγνῆς συνειδήσεως, οὕτως ἐντεῦθεν ἀπελεύσει νοσῶν, ὥσπερ καί τὰνθάδε κατέλαβες, μηδέν πρός ἡμῶν ὀφελούμενος»²⁸⁰. Τήν ἐπομένη τό πρῶτό ἕνας δαιμονισμένος πού ἀνέμενε θεραπεία τόν παρακίνησε νά φωτίσει τήν ψυχή του, ἀλλιῶς δέν θά θεραπευθεῖ ἢ ποδάγρα ἀπό τήν ὁποία ἔπασχε. Προβληματισμένος πλέον ὁ Θεόδωρος εἶδε καί πάλι τούς Ἁγίους νά τόν καλοῦν νά τούς ἀκολουθήσει καί μπήκαν σέ ἕναν μεγαλοπρεπῆ καί θεόρατο σέ ὕψος ναό, στήν μέση τοῦ ὁποίου εὗρισκόταν μία εἰκόνα πού εἶχε στό μέσο τόν Ἰησοῦ, ἀριστερά τήν Παναγία καί δεξιά τόν Τίμιο Πρόδρομο. Πολλοί Ἄγιοι καί Πατέρες, μαζί μέ τούς Ἁγίους Μάρτυρες προσκυνοῦσαν τήν εἰκόνα, παρακαλώντας τόν Χριστό γιά τήν θεραπεία του. Περίλυποι ὅμως τοῦ ἀνακοίνωσαν ὅτι ὁ Κύριος δέν ἔδιδε τή συγκατάθεσή του, ἀλλά προσπάθησαν πάλι ὀλίγον ἀργότερα καί ὁ Χριστός σπλαγχνισθεῖς τόν ἀσθενῆ εἰσάκουσε τήν ἰκεσία τους: «Καί χαμόθεν ἀναστάντες οἱ μάρτυρες, πρῶτον μὲν εὐχαρίστουν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ὡς τῆς δεήσεως αὐτῶν ἐπακούσαντι· ἔπειτα δέ χαίροντες καί γαννύμενοι, Ἰδοὺ φασὶν πρός ἐμέ, ὁ Θεός τήν χάριν ἐδωρήσατο. Εἴσελθε γοῦν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, καί ἐν τῷ μεγάλῳ τετραπύλῳ νῆστις καθεύδησον, καί μικρόν τοῦ τῆς κανδήλας ἐλαίου τῆς ἄνω πρό τῆς τοῦ Σωτῆρος εἰκόνης ἀπτομένης λαβὼν εἰς ληκύθιον, πάλιν ἄγευστος τὰ ἐνθάδε κατάλαβε, καί τούτῳ τούς πόδας ἀλειψάμενος, τῆς ὑγείας ἔξεις τό δῶρημα»²⁸¹.

²⁸⁰ PG 87/3, 3556 D.

²⁸¹ PG 87/3, 3560 C.

Πράγματι, ὁ Θεόδωρος ἐπῆγε στήν Ἀλεξάνδρεια καί κοιμήθηκε μπροστά ἀπό τό τετράπυλο καί εἶδε στόν ὕπνο του ἕνα πελώριο φίδι νά βγαίνει ἀπό τήν πύλη καί μετά νά προσπαθεῖ νά γυρίσει πρὸς τά πάνω του, ἀλλά ξαφνικά παρουσιάσθηκαν μπροστά του οἱ Ἅγιοι πού συνέτριψαν τό κεφάλι του μέ τήν ράβδο τους. Τότε ξύπνησε, γύρισε στό τέμενος τῶν Ἀγίων καί ἀλείφοντας τά πόδια του μέ τό ἁγιασμένο ἔλαιο θεραπεύθηκε καί ἀντί γιά εὐχαριστία ἔκτοτε ὑπηρέτησε τό τέμενος τῶν μαρτύρων ὡς ὑποδιάκονος.

37. *Περί Ἰωάννου τοῦ ὑποδιακόνου λευκώματα ἐν ἀμφοτέροις ἐσχηκότος τοῖς ὄμμασιν*

Ὁ Ἰωάννης καταγόταν ἀπό τήν Κυνόπολη²⁸² καί ἔπασχε ἀπό λεύκωμα καί στά δύο μάτια του, γεγονός πού τόν ἐμπόδιζε νά βλέπει καθαρά, ἐνῶ κάποια στιγμή ἔφθασε σέ σημεῖο νά μήν βλέπει καθόλου. Ἐνα βράδυ εἶδε στόν ὕπνο του τόν ἴδιο νά στέκεται ἐνώπιον τοῦ μνήματος τῶν Ἀγίων καί νά τοὺς ἱκετεύει νά τόν θεραπεύσουν. Οἱ Ἅγιοι, μέ τήν μορφή πρεσβυτέρων, ἀφοῦ σηκώθηκαν ἀπό τό μνήμα πῆραν τόν Ἰωάννη καί τόν συνόδευσαν στό θυσιαστήριο, ὅπου τόν μετέλαβαν, ἐνῶ ἀκολουθῶς τοῦ ἔδωσαν νά πιεῖ ἕνα ποτήρι γάλα, ὅπως αὐτό πού πότιζε ὁ ἀπόστολος Παῦλος τοὺς νηπίους ἐν Χριστῷ (Α' Κορ. 3, 1-2). Ἀκολουθῶς τόν ἀπέλυσαν, λέγοντάς του: «Ἰδοὺ τῆς ἀληθινῆς ζωῆς τήν ὁδόν, ᾧ νεανία, κατέμαθες. Τό λοιπόν οὖν ἐνθάδε τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ μετελάβανε· Θεοδοσίον γάρ καί Σεβήρου ὁ Ἰωάννης ὑπῆρχεν ὁμόδοξος, καί τούτου τοῦ δόγματος ὑποδιακόνου τάξιν κεκλήρωτο»²⁸³. Ὅταν ξύπνησε ὁ Ἰωάννης προσῆλθε καί μετέλαβε τῶν θείων μυστηρίων, ἀποδοκιμάζοντας τήν αἵρεση καί ἀκολουθώντας τήν ὀρθόδοξη πίστη. Καί ἀμέσως ἀπέκτησε τήν ὄρασή του.

Ὁ διάβολος ὅμως τόν ἐφθόνησε καί θέλησε νά χάσει τό πνευματικό ἀλλά καί τό σωματικό του φῶς. Ὀλίγες ἡμέρες ἀργότερα ἦλθαν κάποιοι συγγενεῖς καί τόν ἐνημέρωσαν γιά τόν θάνατο τοῦ πατέρα του, τόν παρότρυναν νά ἐπιστρέψει στήν Κυνόπολη καί νά γίνει διάκονος τῆς αἱρέσεως στή θέση τοῦ πατέρα του. Ὁ Ἰωάννης πείσθηκε καί ἔφυγε μαζί τους. Ὀλίγον ὅμως πρὶν εἰσελθουν στήν πόλη ἐμφανίσθηκαν μπροστά τοῦ οἱ Ἅγιοι, οἱ ὅποιοι μέ ἕνα ἰσχυρό ράπισμα στό πρόσωπο τόν ἔκαναν νά χάσει ἐκ νέου τήν ὄρασή του. Ἐντρομος ἀντί νά πάει στήν

²⁸² Πόλη εὐρισκόμενη σέ νησί τοῦ Νείλου, ὅπου λατρευόταν ὁ κυνόμορφος θεός Ἄνουβις.

²⁸³ 3 PG 87/3, 561 D.

Κυνόπολη, ἐπέστρεψε στό τέμενος τῶν Ἀγίων. Ἐκεῖ, μετά ἀπό τρεῖς ἡμέρες εἶδε στόν ὕπνο του κάποιον διάκονο νά στέκεται στόν ἄμβωνα καί νά ἀναγινώσκει τήν περικοπή ἀπό τό κατά Ματθαῖον εὐαγγέλιο (Μτθ. 11, 4-5), ὅπου ὁ Ἰησοῦς ἀπαντᾷ στόν Ἰωάννη τόν Βαπτιστή: «Τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν λεπροὶ καθαρίζονται χωλοὶ περιπατοῦσιν καί κωφοὶ ἀκούουσιν». Τότε ξύπνησε καί συνειδητοποίησε ὅτι ἔβλεπε καί πάλι. Ἐν τούτοις, δέν θεραπεύθηκε τελείως, ἀφοῦ στά μάτια του ἔμειναν τὰ σημάδια τῆς πρότερης ἀσθενείας του.

38. *Περί Στεφάνου ὡσαύτως ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐσχηκότος λευκώματα*

Ὁ Στέφανος καταγόταν ἀπό τό Νικίον, ἀνῆκε στήν αἵρεση τοῦ Σεβήρου καί νοσοῦσε ἀπό λευκώματα στούς ὀφθαλμούς. Ἀφοῦ οἱ ἰατροί δέν μπορούσαν νά τόν βοηθήσουν, ἔσπευσε στό τέμενος τῶν Ἀγίων. Πέρασαν περίπου τέσσαρες μῆνες ἀπό τότε πού εἶχε πάει ἐκεῖ καί οἱ Ἅγιοι δέν τοῦ εἶχαν ἐμφανισθεῖ στόν ὕπνο, προετοιμάζοντάς τον νά ἀλλάξει τίς στρεβλές πεποιθήσεις του. Τοῦ ἐμφανίσθηκαν μέ σχῆμα μοναχῶν, καλώντας τον νά πάει κοντά του. Ὄταν πλησίασε τοῦ ἔδωσαν ἄρτο μέ τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ ἐπάνω. Ὄταν τό πῆρε ἀνά χεῖρας τοῦ ἔπεσε ἀπό τὰ χέρια καί ὁ Ἅγιος Κῦρος τό ἔπιασε καί τοῦ τό ἔδωσε πάλι, ἀλλά καί πάλι του ἔπεσε καί τοῦ τό ἔδωσε στά χέρια. Ὄταν συνέβη αὐτό καί τρίτη φορά, ὁ Κῦρος τοῦ εἶπε: «Ὦντως, ἀδελφέ, πάνυ πολὺ προσεπάθησα τῷ νεῷ σου προσπελάσαντος, τοῦ ἀκοῦσαι σου τό, Ἀμὴν, ἀμὴν Κύριε, λέγοντος»²⁸⁴ καί ὁ Στέφανος κατάλαβε ὅτι τό εἶπε γιά τό μυστήριον τῆς μεταλήψεως καί τοῦ ἀπάντησε ὅτι «καθ' ἑκάστην Κυριακὴν ταύτης μεταλαμβάνειν τῆς ἀθανάτου τροφῆς». Τότε ὁ Ἅγιος τοῦ ἀπάντησε ὅτι ἐάν δέ τό πράξει δέν θά μπορέσουν νά τόν βοηθήσουν. Ἔτσι, ὁ Στέφανος τό ἐπόμενο πρωὶ κοινώνησε καί βρῆκε τήν ὄρασίν του. Κι ἐνῶ βρισκόταν ἀκόμη στόν ναό, ὁ βοηθός του τόν ἐρώτησε ἐάν θά συνεχίσουν νά βρίσκονται σέ κοινωνία μέ τήν Ἐκκλησίαν ἀκόμη καί ὅταν ἐπιστρέψουν στήν πόλιν τους καί ὁ Στέφανος ἀπάντησε: «Ἐνταῦθα μέν ὄντες τά δοκοῦντα δρῶμεν τοῖς μάρτυσιν, ἀπιόντες δέ τῶν ἐντεῦθεν, τῶν οἰκείων πάλιν δογμάτων ὡς τό πρὶν ἀνθεξώμεθα, καί πίστεως ἧς ἡμῖν οἱ πατέρες ἡμῶν ἐνεχείρισαν». Τήν ἴδια νύχτα τοῦ παρουσιάσθηκαν ἐκ νέου οἱ Ἅγιοι προστάζοντάς τον νά πάει στό λουτρό, ἀλλά μόλις ἔκανε αἰσθάνθηκε κακοδιάθετος καί ἀπό ἐκείνη τήν ἡμέραν ταλαιπωρεῖτο ἀπό ἀϋπνίες καί πόνους. Ἔτσι «οἱ μάρτυρες

²⁸⁴ PG 87/3, 3568 A.

Στεφάνῳ ὡς ἀγνώμονι φαίνονται, καί τῆς ἀχαριστίας αὐτόν τάς δίκας εἰσπράττοντα»²⁸⁵. Οἱ Ἅγιοι ὁμῶς θέλοντας νά τόν βοηθήσουν τοῦ παρουσιάσθηκαν ἐκ νέου σέ ὄραμα μέ τήν μορφή τοῦ ἄρχοντα πού διοικοῦσε τήν πόλη τοῦ Νικίου καί τόν μέμφονταν γιά τήν παράβαση τῆς συμφωνίας, τήν ὁποία ὥφειλε νά τηρήσει. Τότε ὁ Στέφανος ὀρκίστηκε ὅτι δέν θα πράξει ποτέ κάτι τέτοιο καί ζήτησε εἰλικρινή συγχώρεση. Οἱ μάρτυρες διαπιστώνοντας τήν εἰλικρίνειά του παρουσιάσθηκαν ἐκ νέου στό θυσιαστήριο προσφέροντάς του τά τίμια δῶρα καί τότε τοῦ παρουσίασαν τήν Ἐκκλησία ὡς οὐράνια νύμφη ἀπερίγραπτου κάλλους νά προσέρχεται στό θυσιαστήριο καί νά λεγεί σέ αὐτούς γιά τόν Στέφανο: «Βούλομαι περιττεύειν αὐτόν τοῖς θείοις δωρήμασιν, καί τοῦτο πλεῖον τῶν δεδομένων κομίσασθαι· ἐγὼ γάρ αὐτόν ἐδεξάμην νῦν φωτιζόμενον, καί υἱός ἐμός ἀπό τοῦ παρόντος κεκλήσεται»²⁸⁶. Καί ἀφοῦ εἶπε αὐτά κρέμασε ἓνα χρυσό σταυρό μέ πολύτιμους λίθους ἀπό τόν λαιμό τοῦ νέου ὡς φύλακα τοῦ φωτισμοῦ του, τό δέ ληστή Αἰγύπτιο που προσπάθησε ἔξω ἀπό τόν ναό νά τοῦ τόν ἀφαιρέσει τόν ἔκανε νά πέσει σέ ἀπύθμενο λάκκο. Ἔτσι ἀποκατασταθηκε πλήρως ἡ ὄραση τοῦ Στεφάνου, χρησιμοποιώντας μάλιστα χυμό ἀπό πικρίδες.

39. Περί Πέτρου τοῦ παρέτου

Ὁ Πέτρος κατοικοῦσε πλησίον στό τέμενος τῶν Ἁγίων καί εἶχε πάθει παράλυση ἀπό μία σοβαρή ἀσθένεια. Ὅταν προσῆλθε στόν ναό τῶν θαυματουργῶν Ἁγίων τοῦ παρουσιάσθηκαν στόν ὕπνο οἱ Ἅγιοι καί τόν ἐρώτησαν ἂν ἐπιθυμεῖ νά ἔχει τήν υγεία του καί νά ἀπαλλαχτεῖ ἀπό τήν ἀσθένειά του. Ὅταν διαπίστωσαν ὅτι φλεγόταν ἀπό πόθο γιά ἴαση τοῦ παρουσιάσθηκαν ἐκ νέου προτείνοντάς του νά ἀπορρίψει τή διδασκαλία τοῦ καταδικασθέντος ἀπό τήν Δ' Οἰκουμενική Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος Μονοφυσίτη Διοσκόρου, ἀλλά ἐκεῖνος τούς ἀπάντησε ἀρνητικά. Τότε οἱ πόνοι ἔγιναν ἀφόρητοι καί τούς ἰκέτευσε ἐκ νέου νά τόν θεραπεύσουν, ἀλλά ὅταν τοῦ ζητοῦσαν νά ἀπαρνηθεῖ τήν αἵρεση ἐκεῖνος παρέμενε ἀμετακίνητος. Λόγω πόνων ὁμῶς ὑποσχέθηκε ὅτι θά ἔπραττε ὅ,τι τοῦ ποῦν, ἀρκεῖ νά θεραπευθεῖ. Τότε τοῦ ἐμφανίσθηκαν ἐκ νέου καί τοῦ ζήτησαν νά δεχθεῖ τήν πίστη τους καί νά κοινωνήσῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων, καί ὅταν διαπίστωσαν ὅτι συνέχισε νά ἔχει ἀμφιβολίες τόν ἐρώτησαν: «Οὐκ ἀρκεῖ

²⁸⁵ PG 87/3, 3568C.

²⁸⁶ PG 87/3, 3569C.

πιστεύειν, ὡς ἡμεῖς, ὦ Πέτρε, πιστεύομεν, καί ἡμῖν ἐν τῷ περὶ πίστεως λόγῳ συντάττεσθαι». Καί τοὺς ἀπάντησε: «Τί γάρ καὶ ὑμεῖς, ὦ τοῦ Χριστοῦ μεγάλοι θεράποντες, ὡς ἡ ἐν Χαλκηδόνι πιστεύετε σύνοδος; Οἱ δὲ κατὰ ταύτην φρονεῖν τὴν τῶν ἱερῶν ὁσίαν πληθύν ὡμολόγησαν· καὶ οὕτω πιστεύειν ὡς ἡ ἐν Χαλκηδόνι πεπίστευκε σύνοδος· καὶ ταύτην ἔλεγον πίστιν ὀρθὴν καὶ θεόπνευστον κήρυγμα, ἣν ἡ λεχθεῖσα σύνοδος ὥρισε»²⁸⁷. Τὴν ἐπομένη ὁ Πέτρος κέρδισε τὴν ὑγεία του ὡς ἀντίδωρο, ἀποδεικνύοντας ὅτι ἡ ὀρθὴ πίστις καὶ ἡ ὑγεία πᾶνε μαζί.

Παρομοίως, καὶ ὁ Μηνᾶς, γραμματέας τοῦ οἰκονόμου τοῦ Τεμένους Χριστοδώρου, ἦταν τῆς ἰδίας αἰρέσεως τοῦ Μονοθελητισμοῦ. Καθὼς κοιμόταν εἶδε τοὺς Ἁγίους νὰ προσέρχονται στό ἱερό βῆμα, ἀλλά, ὅταν ἀντιλήφθηκαν ὅτι δέν τοὺς ἀκολουθοῦσε ὁ Μηνᾶς, γύρισαν πρὸς τό μέρος του καὶ τὸν μαστίγωσαν δυνατά, λέγοντάς του: «Τίνος γάρ ἔνεκεν ἀπιόντας ἡμᾶς ἐπὶ κοινωνίας βλέπων μετάληψιν οὐ συνέδραμες Εἰ τοίνυν εἰς οἶκον βούλει παραμένειν ἡμέτερον, τοῖς ἡμῶν ἀκολουθεῖ θεσπίσμασιν· καὶ ὅθεν ἡμεῖς Δεσποτικῆς τροφῆς ἀπολαύομεν, ἐκεῖσε καὶ αὐτός μεταλάμβανε, ταῖς τῶν δακτύλων ἐκτάσεσιν τὴν ἱεράν δεικνύοντες τράπεζαν»²⁸⁸. Ὅταν ξύπνησε μετέλαβε τῶν τιμίων δώρων καὶ τοῦ πέρασαν οἱ πόνοι ἀπὸ τό μαστίγωμα, ὅχι ὅμως καὶ τὰ σημάδια του.

40. *Περὶ Ἰωάννου τοῦ Μνηματίτου τῶν ἁγίων τοὺς νεφροὺς πάσχοντος*

Ὁ Ἰωάννης ὁ Λίβυος εἶχε παλαιότερα ὀδηγηθεῖ ἀλυσιδεμένος στό τέμενος τῶν Ἁγίων λόγῳ δαιμονοληψίας καὶ τῆς φοβερῆς ἀγριότητος πού αὐτὴ τοῦ προκάλεσε. Ὅταν τὸν ἐθεράπευσαν οἱ Ἅγιοι ἀποφάσισε ἀπὸ εὐγνωμοσύνη νὰ διακόνησιν στόν ναό τους τό ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς του. Μετά ἀπὸ καιρὸ ὅμως ἔπαθε κολικὸ τῶν νεφρῶν καὶ ἀπὸ τοὺς φοβεροὺς πόνους ἔτρεχε μέσα στόν ναό ἢ κυλιόταν στὰ δάπεδα σὺρλιάζοντας καὶ οἱ παρευρισκόμενοι ἀπὸ οἶκτο τὸν ἀνέχονταν. Κάποια ἡμέρα τὸν πλησίασε ἓνας ἰατρός καὶ τοῦ ζήτησε τρία χρυσὰ νομίσματα γιὰ νὰ τοῦ δώσει τό ἀντίδοτο στὴν ἀσθένειά του, τό ὅποιο καὶ ἀγόρασε προκειμένου νὰ τό χρησιμοποιήσει τὴν ἐπόμενη ἡμέρα. Τό ἴδιο βράδυ τοῦ παρουσιάσθηκαν οἱ Ἅγιοι κατηγορώντας τὸν γιὰ τὴν ἀφέλεια καὶ τὴν ἀχαριστία του καὶ ὑπενθυμίζοντάς του ὅτι τὸν εἶχαν θεραπεύσει ὅχι μόνο ἀπὸ τό δαιμόνιο, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τό ἀνίατο νόσημα τῆς ποδάγρας. Στό

²⁸⁷ PG 87/3, 3573 C.

²⁸⁸ PG 87/3, 3576B.

τέλος τοῦ εἶπαν εἰρωνικά: «Τί, φασίν; ἡμῖν εἰ παρέσχες τὰ τρία νομίσματα, οὐκ εἶχομεν παρασχεῖν σοι τήν ἴασιν; Τούς αὐτούς λόγους ἀπαραλλάκτως φθεγξάμενοι, οἷς πρός αὐτόν ὁ καλός ἐκεῖνος ἱατρίσκος ἐχρήσατο. Πλήν ἄπελθε, λέγουσι, καί ὅσα τῷ ἱατρῷ προσεκόμισας τῷ δεδωκότι σοι τό ἀντίδοτον, καί τῷ ἡμετέρῳ γαζοφυλακίῳ προσένεγκε, καί ἡμεῖς σοι μᾶλλον τήν θεραπείαν ὀρέγομεν»²⁸⁹. Τό πρωί, κατέβαλε τα τρία νομίσματα καί θεραπεύθηκε ἀμέσως.

41. *Περί τοῦ παιδίου Μηνᾶ τοῦ ἔξω τήν γλῶτταν κρεμαμένην τοῦ στόματος ἔχοντος*

Ἡ Μαρία ἀπό τή Βαβυλώνα τῆς Αἰγύπτου, τό σημερινό Κάιρο, προσῆλθε στό τέμενος τῶν Ἀγίων μέ τό ὀκτάχρονο παιδί της, ὀνόματι Μηνᾶ. Τό παιδί ἔπασχε ἀπό μία σπάνια δυσπλασία, ἀφοῦ ἡ γλῶσσα του κρεμόταν μία σπιθαμή ἔξω ἀπό τό στόμα του, καλύπτοντας ἀκόμη καί τό σαγόνι του, εἶχε δέ χρῶμα βαθυκόκκινο ἀρχικά καί ἀργότερο μελανό, ἐνῶ σάλια ἔτρεχαν ἀπό αὐτήν, καθιστώντας τό θέαμα ἀποτρόπαιο γιά ὅσους τό ἀντίκριζαν. Ἡ ἀσθένεια αὐτή χειροτέρευε ὅταν κάποιος δαίμονας, τήν ὥρα πού κοιμόταν τό παιδί, τήν χτύπησε προσθέτοντας καί ἄλλες πληγές πάνω της, καθιστώντας ἔτσι ἀδύνατη τή βρώση. Ἡ μητέρα του πλέον τοῦ ἔδιδε μόνο ὑγρή τροφή, τήν ὁποία ἔβαζε μέ εἰδικό ἐργαλεῖο στό στόμα του γιά νά μὴν πεθάνει ἀπό ἀσιτία. Οἱ ἱατροί μὴν ἔχοντας συναντήσῃ πρωτύτερα τέτοια ἀσθένεια δίσταζαν νά ἀναλάβουν τό παιδί, κι ἔτσι ἡ Μαρία τό ὁδήγησε στό τέμενος τῶν Ἀγίων. Δέν ἐμφανίσθηκαν στόν ὕπνο τοῦ παιδιοῦ, ἀλλά ἄφησαν νά περάσει κάποιο χρονικό διάστημα, προκειμένου νά γίνουν πολλοί οἱ μάρτυρες τῆς θαυματουργικῆς ἴασης πού ἔγινε ἓνα μεσημέρι. Ὅπως τὰ παιδιά ἔπαιζαν κοντά στό μνήμα τῶν Ἀγίων ὁ Μηνᾶς ἔπεσε καί προσέκρουσε μέ τό πρόσωπο ἐπάνω σέ μία μαρμαρίνη προεξοχή καί μέ τρόπο θαυματουργικό ἡ γλῶσσα του μαζεύτηκε μέσα στόν οὐρανίσκο καί φάνηκε τό στόμα τοῦ παιδιοῦ γιά πρώτη φορά. «Τούτου γάρ γεγονότος τοῦ θαύματος, βοή διαπρύσιος πρό τῶν ἀθυρόντων παιδίων ἐγένετο, καί τοὺς ἐν τῷ ναῷ πάντας ἐπὶ τήν θέαν συνήθροιζεν, οἱ πρός τό πραχθέν ἐκπλαγέντες τεράστιον, καί τοὺς ἁγίους ἀνύμνησαν»²⁹⁰.

²⁸⁹ PG 87/3, 3579 A.

²⁹⁰ PG 87/3, 3485 A.

42. Περί Εὐγενίου τοῦ γεωμέτρου ὑδρωπιάσαντος

Ὁ Αἰγύπτιος γεωμέτρης Εὐγένιος, ὁ ὁποῖος μετροῦσε τήν ἔκταση τῶν χωραφῶν, λόγῳ τῆς πόσης μεγάλων ποσοτήτων νεροῦ, προφανῶς λόγῳ τῆς ἐργασίας του ὑπὸ συνθήκες καύσωνος, ἔπαθε ὑδρωπικία. Ἡ δέ κοιλία του ἦταν σέ τέτοιο βαθμό πρησμένη πού ὁμοίαζε μέ κῆτος. Ἐσπευσε στό τέμενος τῶν Ἀγίων καί τήν ἴδια νύκτα εἶδε τούς Ἀγίους νά τοῦ λένε ὅτι θά θεραπευθεῖ ἀπό τήν νόσο, ἀφοῦ πρῶτα πάει στό ἀποχωρητήριον καί ἀποβάλλει ὅλη τήν ὕλη πού εἶχε συσσωρευτεῖ στό σῶμα του. Καί ἐνῶ ἔλεγαν αὐτά ψηλάφισαν μέ τά χέρια τήν κοιλία του. Καί ἐνῶ βρισκόταν μεταξύ ὕπνου καί ξύπνιου ἄκουσε τίς φωνές τριῶν γυναικῶν πού μεγαλοφώνως ρωτοῦσαν τούς Ἀγίους γιά ποιόν λόγο αὐτές πού εὐρίσκονταν στόν ναό τόσες ἡμέρες δέν εἶχαν θεραπευθεῖ, ἐνῶ ὁ Εὐγένιος ἀπό τήν πρώτη ἡμέρα θεραπεύθηκε. Καί οἱ Ἅγιοι τούς ἀπάντησαν τά κάτωθι: «Οὐν ἡμεῖς, ὦ γύναια, τῆς ὑγείας τυγχάνομεν κύριοι, ἀλλά Χριστός ὁ προβολεύς τε καί πρύτανις. Ἀφικνοῦνται τινες μακροτέρας παιδείας δεόμενοι, καί πάλιν ἔτεροι θεραπευθῆναι θάπτον ὀφείλοντες· ἡμεῖς γάρ ὑπέρ πάντων ὁμοίως τάς ἰκετείας προσφέρομεν· καί ὃν ἄν πρό τοῦ Δεσπότου Θεοῦ καί Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ κελευσθείημεν, τοῦτον θεραπεύσαντες εὐθύς ἀπολύομεν...οὐ χωρίς ἐπινεύσεως, οὔτε κρατεῖν οὔτε ἀπολύειν τούς πρός ἡμᾶς ἐρχομένους δυνάμεθα»²⁹¹. Ὁ Εὐγένιος ἀκολουθώντας τίς προτροπές τῶν Ἀγίων πῆγε στά ἀποχωρητήρια καί ἐνῶ εἰσῆλθε ὡς ὁ πιό παχύς τῶν προσκυνητῶν ἐξῆλθε ὡς ὁ πλέον ἀδύνατος ὅλων καί ἐπέστρεψε στήν πατρίδα του ὑγιής καί ἐξυμνώντας τούς Ἀγίους.

43. Περί Ταυρίνου λουρόποδος

Ὁ Ταυρίνος ἦταν σιδηρουργός ἀπό τόν εὐρισκόμενο πλησίον τοῦ τεμένους συνοικισμό τοῦ Ἡρακλείου. Ἐχοντας λόγῳ ἐπαγγέλματος ἀτροφῆσει τά πόδια του χρησιμοποιοῦσε ἱμάντες γιά νά τά βαστᾷ, διό καί ἡ ὀνομασία λουρόποδας. Τά πόδια του εἶχαν γίνει σχεδόν ἀτροφικά καί ὅταν οἱ ἰατροί ἀπεφάνθησαν ὅτι δέν ἐπρόκειτο νά κινήσει ξανά τά πόδια του, προσέτρεξε στό τέμενος τῶν Ἀγίων. «Φανέντες γάρ αὐτῷ καθ' ὕπνους καί στρωμνάς, ὡς εἰώθασιν, παστόν ὄρτυγα λαβεῖν ἐπιτάττουσι, καί τοῦτον τρίψαι καί χρίσαι τούς πόδας θεσπίσαντες, πάλιν ὡς ὄναρ ἀπέπτυσαν»²⁹². Πράγματι, ὅταν ξύπνησε ἄλειψε τά πόδια του μέ

²⁹¹ PG 87/3, 3587 C.

²⁹² PG 87/3, 3588 D.

παστό ὀρτύκι καί ἀπέκτησε δύναμη σέ αὐτά καί μπορούσε πλέον ἀκόμη καί νά τρέξει νά πιάσει ὀρτύκια ὁ ἴδιος!

44. Περί Ἀννης τῆς μονάστριας τρία καταπιούσης σαμαμίθια

Στό κοντινό κτῆμα τοῦ Ἡρακλείου κατοικοῦσε μία μονάστρια μαζί μέ ἄλλες, ἡ δωδεκάχρονη Ἀννα. Καί μολονότι λόγω τοῦ νεαροῦ τῆς ἡλικίας της δέν τήν ἄφηναν ποτέ μόνη της, μία ἡμέρα ἔμεινε μόνη της καί ὁ διάβολος τῆς ἔστησε θανατηφόρα παγίδα. Ἡ Ἀννα ἐπαιζε μόνη της μέ κάποια καλάμια πού ἔβαζε στό στόμα της καί φυσοῦσε καί μετά τά ἄφηνε κάτω. Σέ ἓνα ἀπό αὐτά εἶχαν κάνει φωλιά τρία σαμιαμίδια καί μόλις τό ἔβαλε στό στόμα της, τά κατάπιε καί βρέθηκαν στήν κοιλία της. Καί ἐπειδή προσπαθοῦσαν νά βγοῦνε ἀπό ἐκεῖ μέ ἔντονες κινήσεις, ἔκαναν τήν Ἀννα νά σπαράζει ἀπό ἀσταμάτητους καί ἀφόρητους πόνους. Οἱ ἄλλες μονάστριες τήν ὀδήγησαν στούς Ἀγίους, οἱ ὁποῖοι παρουσιάσθηκαν σέ ἓναν ἄλλο ἀσθενῆ καί τόν πρόσταξαν: «Εἰπέ τῇ βοώσῃ μοναστρία... ἵνα πρωῒας ὀρθρίσασα, εἰς ἓν τῶν καπηλείων ἐξέλθοι πρὶν ἢ βρώματος ἢ πόματος γεύσῃται· καί κάννια τρία (εἶδος τοῦτο καθέστηκε κύλικος οὕτω παρ' Ἀλεξανδρεῦσι λεγόμενον) πιεῖν νῆστις ἀνάσχοιτο, καί τάχος τήν ἴασιν διὰ τῆς τῶν καννίων δέξεται πόσεως²⁹³. Πράγματι, ὁ ἀσθενής τῆς εἶπε τό ὄνειρο πού εἶδε τήν προηγούμενη νυκτα καί ἡ μονάστρια πῆγε ἀμέσως στό καπηλειό, ἦπие τρία καννιά οἶνου καί τῆς ἦλθε ἐμετός, καί βγάζοντας ὅλο τόν οἶνο ἔβγαλε καί τά σαμιαμίδια. Ἔτσι ἀπαλλάχθηκε ἀπό τήν ταλαιπωρία καί τήν τριπλῇ κόλαση.

45. Περί τοῦ Κοβιώτου τοῦ κωφοῦ καμηλαρίου

Ὁ Λίβυος Κοβιώτης, ἀπό τόν Μαρεώτη, ἐγινε ξαφνικά κωφός, μολονότι δέν ἦταν ἐκ γενετῆς, ἀσθένεια πού ἔπαθε ἐνῶ δούλευε μέ τίς καμηλές. Καί εἶχε κουφαθεῖ σέ τέτοιο βαθμό πού δέν ἄκουγε πλέον τίποτε, ὅσο δυνατά καί νά τοῦ φώναζαν. Ὅρισμένοι θεώρησαν ὅτι ἐπρόκειτο γιά κάποια διαμονική ἐνέργεια. Καί ἀφοῦ οἱ ἱατροί δέν ἔβρισκαν θεραπεία, ἀπελπίστηκε καί συνέχισε νά δουλεύει μέ τίς καμηλές. Οἱ σύντεχνοί του μέ τά πειράγματα καί τίς ἀδικίες πού ἔκαναν τόν ἐξανάγκασαν κάποια στιγμή νά τά ἐγκαταλείψει ὅλα καί νά προσφύγει στό τέμενος τῶν Ἀγίων, λέγοντας στούς δικούς του: «Ζῇ γάρ Χριστός ὁ Θεός ἡμῶν, ὥς εἰ μή πρὸς Κῦρον καί Ἰωάννην τοὺς ἁγίους οὐκ ἄπειμι, καί τούτους ἐκβιβαστάς τῆς ἐμῆς

²⁹³ PG 87/3, 3592 B- C.

ἐπηρείας ποιήσομαι»²⁹⁴, ἥτοι ὁ Χριστός ὁ Θεός μας ζεῖ, ἐάν πάω στούς μάρτυρες καί δέν τούς ζητήσω νά μέ ἀπαλλάξουν ἀπό τήν ἐπήρεια αὐτή. Τότε συνέβη τό ἐξῆς παράδοξο. Μόλις ἐξῆλθε ἀπό τήν πόλη Ἡλιακή, ἄρχισε νά ἀκούει τίς φωνές τῶν ἀνθρώπων καί ὅσο προχωροῦσε κατευθυνόμενος πρὸς τό τέμενος τόσο καλύτερα ἄκουγε, μέχρι πού ὅταν ἔφθασε πλέον ἐκεῖ εἶχε ἀποκασταθεῖ πλήρως ἡ ἀκοή του. Αὐοῦ εὐχαρίστησε καί ἐξύμνησε τούς Ἁγίους ἐπέστρεψε ὑγιῆς στήν ἐργασία του.

46. Περὶ Τριβούνου τοῦ τυφλοῦ

Ὁ Τριβούνος καταγόταν ἀπό τήν πόλη τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ (Μαρεώτις) καί ἔπαθε σοβαρή ὀφθαλμική ἀσθένεια πού τελικῶς τόν ὀδήγησε στήν ὀλική τύφλωση. Δέν μποροῦσε πλέον νά διακρίνει πότε ἦταν ἡμέρα καί πότε νύκτα. Τά μάτια του εἶχαν κλείσει ἐντελῶς καί τά βλέφαρά του εἶχαν κολλήσει μεταξύ τους. Εὐρισκόμενος στήν ἄθλια αὐτή κατάσταση προσέτρεξε στούς Ἁγίους Κῦρο καί Ἰωάννη πιστεύοντας ὅτι θα βρεῖ τό φῶς του. Πράγματι, ἐνῶ κοιμόταν στό τέμενος ἄκουσε τή φωνή τῶν Ἁγίων νά τοῦ λένε: «Ὑπαγε νίψαι εἰς τόν Σιλῶαμ, καί ἀναβλέψεις»²⁹⁵. Ὁ Τριβούνος τήν ἐπόμενη ἡμέρα ἔφυγε καί ταξίδευσε στα Ἱεροσόλυμα, πῆγε στήν κολυμβήθρα τοῦ Σιλῶαμ, νίφτηκε μέ τό νερό της καί ἀμέσως ἄνοιξαν τά μάτια του καί εἶδε φῶς. Αἰσθάνθηκε τόσο μεγάλη εὐγνωμοσύνη πρὸς τούς Ἁγίους πού τό ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς του ἔμεινε στό τεῖχος διακονώντας τούς εὐεργέτες του, καθιστάμενος ἔτσι πρότυπο γιά ὅλους τούς πιστούς.

Ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος παραθέτει καί ἕνα παραπλήσιο θαῦμα στό σημεῖο αὐτό. Ἕνας μοναχός Ταβεννησιώτης, πού εἶχε διδάσκαλο τόν μέγα Παχώμιο εἶχε χάσει τό φῶς του καί προσῆλθε στόν ναό τῶν Ἁγίων, οἱ ὅποιοι τοῦ ἔδωσαν τήν ἴδια συμβουλή, ἥτοι νά πάει νά νιφτεῖ στήν κολυμβήθρα τοῦ Σιλῶαμ. Ὅταν ὁ μοναχός τούς ἀποκρίθηκε ὅτι ἐκεῖνος ὁ τυφλός πού ὑπάκουσε στόν Χριστό ἔμενε στά Ἱεροσόλυμα καί παρότι πτωχός μπόρεσε νά πάει ἐκεῖ γιατί βρισκόταν δίπλα του, ἐνῶ ἐκεῖνος δέν εἶχε τά οἰκονομικά μέσα γιά τέτοιο μακρινό ταξίδι, οἱ Ἅγιοι τοῦ ἀπάντησαν: «»Ἀπελθε, φασίν, εἰς τήν Φρόντωνος καλουμένην ἀπόστασιν (ἀποθήκην δέ λέγουσιν τήν ἀπόστασιν ἐν ἄλλαις χώραις καί τόποις καί πόλεσιν), κἀκεῖσε Θωμᾶν τόν τοῦ Κυμινᾶ τοῦ Αἰγυπτίου πιστικόν ἐπιζήτησον, καί τοῦτον εὐρών, Ἀββάκυρος, ἐρεῖς, καί Ἰωάννης οἱ μάρτυρες σέ με πεπόμφασι, καί

²⁹⁴ PG 87/3, 3593 C

²⁹⁵ PG 87/3, 3596 C.

χρυσόν ἕνα μοι δοῦναι θεσπίζουσιν, ἵν' εὖρω δαπάνας ποιήσασθαι, ἐπειδήπερ εἰς τὴν ἀγίαν μέ πόλιν ἀπέστειλαν»²⁹⁶. Πράγματι, ὁ μοναχός, ὅταν ξύπνησε ἀκολουθήσε τίς ἐντολές τῶν Ἀγίων καί ἀφοῦ ἔλαβε τό χρυσό νόμισμα, ἐπῆγε στήν κολυμβήθρα τοῦ Σιλῳάμ καί θεραπεύτηκε. Ἔτσι, ἐπέστρεψε ὑγίης στό τέμενος τῶν ἀγίων γιά νά τούς εὐχαριστήσῃ.

47. Περί Πατρικίου ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐσχηκός λευκώματα

Ὁ ἐκ Πηλουσίου Πατρίκιος, ὑπηρέτης τοῦ ποιμενάρχῃ τῆς πόλης, ὑπέφερε ἀπό τὴν ἀσθένεια τοῦ λευκώματος στοὺς ὀφθαλμούς. Καί ἐνῶ οἱ ἱατροὶ τοῦ ἔδιδαν φαρμακευτικὴ ἀγωγή, ὑποστηρίζοντας ὅτι βλέπει ἀρκετά ἀπὸ ὅσα βλέπουν οἱ ἄνθρωποι, ἐν τούτοις ἀπὸ τό λεύκωμα τελικῶς τυφλώθηκε ἐντελῶς. Ἐλπίζοντας ὅτι οἱ Ἅγιοι μποροῦσαν νά τὸν θεραπεύσουν ἀπὸ τὴν φοβερὴ αὐτὴ ἀσθένεια προσέτρεξε στό τέμενος τους. Πράγματι τοῦ παρουσιάσθηκαν στό ὄνειρο καί τοῦ ἀποκάλυψαν τὸν τρόπο θεραπείας τῆς ἀσθένειας αὐτῆς: «Εἰς τό λουτρόν γάρ τοῦτον ἵεναι κελεύουσιν, καί λαβνείω τὰς ὄψεις ἐγκρίεσθαι, καί διὰ τοῦτου τό βλέπειν κομίζεσθαι»²⁹⁷. Παρὰ τό γεγονός ὅτι τό λαβνεῖο εἶναι καυστικό ὑλικό, ἀφοῦ περιέχει καί ἀσβέστη, ὁ Πατρίκιος, ἐμπιστευόμενος ἀπόλυτα τοὺς Ἁγίους ἄλειψε τό πρόσωπό του μέ αὐτό καί ἔμεινε γιά ὀλίγον ἀκίνητος καί μέ κλειστά τὰ μάτια, ὅπως γίνεται μέ τό κολλύριο πού δίδουν οἱ ἱατροί. Ὅταν ἄνοιξε τὰ μάτια του εἶδε τὰ λευκώματα σαν δάκρυα νά πέφτουν ἀπὸ τὰ μάτια του καί ἀπέκτησε τό φῶς του. Χρειάσθηκε μάλιστα τὴ βοήθεια τοῦ συνοδοῦ του γιά νά βγεῖ ἀπὸ τό λουρό, ἀφοῦ εἶχε εἰσέλθει σέ αὐτό ἐντελῶς τυφλός.

48. Περί Ἀντωνίου τοῦ Θηβαίου τὰ σπλάγχνα πάσχοντος

Ὁ Ἀντώνιος ὁ Θηβαῖος ἔπασχε ἀπὸ μία τρομέρῃ καί ἄγνωστῃ στοὺς ἱατροὺς ἀσθένεια, ἀφοῦ φώναζε ὅτι τὰ σπλάγχνα του κατατρώγονται σαν νά τὰ τρῶνε σκουλήκια. Κανείς ἀπὸ τους ἱατροὺς στοὺς ὁποίους κατέφυγε δέν μπόρεσε νά βρεῖ τὴ φύση τῆς ἀσθένειας οὔτε ἀντίδοτο σέ αὐτήν. Καί ἐπειδὴ ἡ κατάστασή του χειροτέρευε ἀποφάσισε νά καταφύγῃ στό τέμενος τῶν Ἀγίων ἐλπίζοντας νά τὸν θεραπεύσουν. Ὁ Ἀντώνιος πέρασε δύο χρόνια προσευχῆς στό τέμενος, ἱκετεύοντας γιά θεραπεία, χωρὶς νά χάσῃ τὴν πίστη του λόγω παρέλευσης μεγάλου χρονικοῦ διαστήματος. Τελικῶς,

²⁹⁶ PG 87/3, 3597 A- B.

²⁹⁷ PG 87/3, 3600 B.

θεραπεύθηκε ολοκληρωτικά χωρίς νά τοῦ παρουσιασθοῦν οἱ Ἅγιοι καί χωρίς νά τοῦ ὑποδείξουν κάποια θεραπεία, ὅπως κάνουν μέ τούς ἄλλους ἀσθενεῖς. Ἀντιθέτως, οἱ Ἅγιοι τοῦ παρουσιάσθηκαν μετά τήν ἰασή του λέγοντας: «Ἴδού σε τῶν παθῶν ἐρυσάμεθα, καί πάθοις οὐκέτι ὁ μέχρι τοῦ παρόντος ὑπέμεινες. Ἀναστάς οὖν τήν ἐνεγκαμένην κατάλαβε, μηκέτι τοῦτο δειλιῶν τό ἀρρώστημα· ἐκεῖ δέ γιγνόμενος, εἰς ἡμέτερον ὄνομα φύτευσον ἄμπελον, καί ταύτην ἡμεῖς σύν σοί γεωργήσομεν, καί φυλακῇν ὁμοῦ τήν ἀρμόττουσαν ἡμῖν προσοισόμεθα, καί κοινῶς αὐτῆς καί τόν βότρυν δρεψόμεθα, καί πρός ληνόν ἐρχόμενοι συμπατήσομεν. Σύ δέ τόν οἶνον μεθ' ἡμῶν μεριζόμενος τήν μέν σῆν ἀπόμοιραν λάμβανε, καί ὥς ἄν ἐθέλοις ἀνάλυσκε· τό μέρος δέ τό ἡμέτερον κατ' ἔτος ἐνθάδε κατάβαλε εἰς οἶκον τοῦτον τόν ἡμέτερον, καί τοῦτο τοῖς ἐν αὐτῷ νοσοῦσιν ἀδελφοῖς καταμέριζε»²⁹⁸. Πράγματι, ὅταν ἐπέστρεψε στή Θηβαΐδα ἐφύτευσε ἀμπέλι καί μέ τίς εὐλογίες τῶν Ἀγίων μέσα σέ ἕνα ἔτος ἔσκαψε, φύτευσε, τρύγησε καί πάτησε τήν ἐσοδεία, δωρίζοντας τό μερίδιο τῶν Ἀγίων στό τέμενος καί στούς ἀσθενεῖς ἀδελφούς, κάνοντας αὐτό ἐτησίως μέχρι τήν τελευτή του.

49. *Περί Πιαμῶθ καί Γεωργίου τῶν νοσφισαμένων τά τοῖς ἁγίοις καρποφορηθέντα*

Στόν Αἰγύπτιο Πιαμῶθ καί τόν Γεώργιο ἀπό τή Μετήλεω, κωμόπολη πλησίον τῆς Σαΐδος, δύο γυναῖκες πού τούς προέκυψε κάποιο ἐμπόδιο καί δέν μπορούσαν νά πᾶνε αὐτοπροσώπως στό τέμενος τῶν Ἀγίων καί νά τούς δώσουν τίς προσφορές τους, ἐμπιστεύθηκαν δύο ἀργυρά νομίσματα (τριμμήσια) στόν πρῶτο καί ἕνα γουρούνι στό δεύτερο γιά νά τά πᾶνε ἀφιέρωμα στούς Ἅγιους, δίδοντάς τους μάλιστα καί τό σχετικό ἀντίτιμο γιά τήν μεσολάβησή τους. Αὐτοί ὅμως ἀντί νά παραδώσουν τίς προσφορές τῶν πιστῶν γυναικῶν ξόδεψαν γιά προσωπικούς λόγους τόσο τό ἀντιμίσθιο, ὅσο καί τίς προσφορές. Οἱ Ἅγιοι τούς τιμώρησαν καί ὅταν ἐπέστρεψαν στά σπίτια τους χτύπησαν τόν Πιαμῶθ μέ μερική παράλυση στά ἄκρα του καί στόν Γεώργιο ἔστειλαν ἕνα δαιμόνιο νά μπεῖ μέσα του καί νά τόν καταστρέφει. Ἀντιλαμβανόμενοι ὅτι αὐτά πού ἔπαθαν ἦταν τιμωρία τῶν Ἀγίων ζήτησαν ἀπό τίς γυναῖκες νά μήν τούς καταραστοῦν καί προσῆλθαν στό τέμενος τῶν Ἀγίων γιά νά ζητήσουν συγχώρεση καί νά θεραπευθοῦν. Οἱ Ἅγιοι ἐπισκέφθηκαν μετά ἀπό ἕξι μῆνες τόν Πιαμῶθ, ὅταν κοιμόταν καί τόν ρώτησαν ἐάν θέλει νά θεραπευθεῖ. Ὅταν ἐκεῖνος

²⁹⁸ PG 87/3, 3601 C- D.

ἀπάντησε καταφατικά τοῦ εἶπαν: «Εἰ βούλη ταύτην ἐκδύναι τήν μάστιγαν, τά δύο τριμμήσια κόμιζε, ἅπερ λαβών οὐκ ἐκόμισας, καί κομίζου θάττον τήν ἴασιν»²⁹⁹. Ὁ Πιαμῶθ ὅταν ξύπνησε καί μὴν ἔχοντας πλέον ἄλλα χρήματα, ζήτησε ἀπό τοὺς φίλους του νά δώσουν τά δύο νομίσματα καί τά προσέφερε στό τέμενος τῶν Ἀγίων καί ἔτσι ἀπαλλάχθηκε ἀπό τήν παραλυσία του, ἐνῶ γιά τόν Γεώργιο, οἱ Ἅγιοι ἔκριναν ὅτι δέν ἔπρεπε νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τό δαιμόνιο, ἀλλά νά ὑπηρετεῖ στό ναό ὥστε νά παιδεύεται, νά θυμᾶται τό σφάλμα του καί νά μεταμεληθεῖ.

50. Περί Νωννοῦ τοῦ τόν πόδα ἡμίξηρον ἔχοντος

Ὁ Νῶννος ἀπό τό Νίκιο ἦταν γνωστός σέ ὅλους γιά τόν πλοῦτο του, ὑπέφερε ὅμως ἀπό μία σοβαρή ἀσθένεια, ἀφοῦ τό δεξί του πόδι ἦταν «ἡμίξηρον, ξύλου μηδέν διαφέροντα, ἀλλά πάσης ποδῶν ἐνεργείας χηρεύοντα, καί σῶμα τό λοιπόν μηδέν εὐεργετῆσαι δυνάμενον, ἀλλά καί βλάψαι τά μέγιστα»³⁰⁰. Τό πόδι κρεμόταν σαν ξερό κλαδί δένδρου. Κανείς ἀπό τοὺς γνωστούς ἰατροὺς δέν μπόρεσε νά τό θεραπεύσει ἢ νά σταματήσῃ τήν συνεχῆ ἐπιδείνωση τῆς καταστάσεώς του. Ὁ Νῶννος ἀπελπισμένος ἀπέθεσε ὅλες τίς ἐλπίδες του στοὺς Ἅγίους, οἱ ὁποῖοι τοῦ παρουσιάσθηκαν τήν νύκτα καί τόν προέτρεψαν νά ἀλείψῃ τό πόδι του μέ ἔλαιο ἀπό τήν κανδήλα ἢ ἀπό τήν κηρωτή. Ἔτσι, ἀποκαταστάθηκε ἡ ὑγεία του καί εὐχαριστώντας τοὺς Ἅγίους ἐπέστρεψε στήν πατρίδα του.

Ἀρχή εἰς ξένους γραφέντων θαυμάτων

51. Περί Γεωργίου τοῦ Πρεσβυτέρου τοῦ παθόντος ἐπίχυσιν

Ὁ Γεώργιος ἀπό τήν Κιλικία καί τήν μητρόπολη τῆς Ταρσοῦ ἦταν γνωστός σέ ὅσους εἶχαν περάσει γιά προσκύνημα ἀπό τό τέμενος τῶν Ἀγίων τά τελευταῖα ἐξήντα ἑπτὰ χρόνια, γιατί τόσα χρόνια διακονοῦσε ἐκεῖ. Παιδί ἀκόμη ἀκολούθησε τό προσκυνηματικό ταξίδι τῶν γονέων του στόν Ἅγιο Μηνᾶ τόν Μαρεώτη διά μέσου τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὁ πατέρας του ὅμως ἀσθένησε καί πέθανε καί τό παιδί ὄχι μόνο ἔμεινε ὀρφανό, ἀλλά ἔπαθε καί ἐπίχυση στά μάτια του. Καί ἀφοῦ οἱ ἰατροὶ ἀπέτυχαν νά θεραπεύσουν τόν Γεώργιο, προσέφυγε στοὺς Ἅγίους πού θεράπευσαν τήν ἀσθενειά του, μέ τό ἑξῆς βοήθημα: «Τυρόν αὐτῷ τρίψαι τόν ἐκ Βιθυνίας ἐρχόμενον, καί κηρωτῇ συμμίξαι καί μόνον ἐπιθεῖναι τοῖς ὄμμασιν οἱ τῆς ρώσεως τέκτονες ἐπιτρέπουσι μάρτυρες· καί πεπραχότος αὐτοῦ τῶν

²⁹⁹ PG 87/3, 3608 A.

³⁰⁰ PG 87/3, 3609 A.

ἀγίων τὴν κέλευσιν, ἅπαν τὸ ὑγρόν κατεφέρετο· καθααί δέ κόραι καὶ διαυγεῖς, τῆς παχείας ἐκείνης ὕλης ἀπαλλαγεῖσαι διέμενον, καὶ φῶς ἀνεμποδίστως ἐδέχοντο»³⁰¹. Δέν ἦταν ὁμως μόνο αὐτὴ ἡ θεραπεία ποῦ τοῦ ἐχάρισαν οἱ ἅγιοι, ἀφοῦ παρέλαβαν τὸ παιδί τυφλό, ὀρφανό, ἄστεγο καὶ ξένο. Καὶ δέν τὸ θεράπευσαν μόνο τὴν τύφλωσή του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ὀρφάνια του, ἀφοῦ ἐγιναν οἱ πατέρες του καὶ τὸν ἀνέθρεψαν στό τέμενος, ἐνῶ ὅταν ἔφτασε στήν κατάλληλη ἡλικία ἐγινε ἱερέας τοῦ ναοῦ καὶ ἀργότερα οἰκονόμος καὶ ὑπεύθυνος τοῦ προσκυνηματος. Τὸν ἔσωσαν μάλιστα δύο φορές ἀπὸ τὸν θάνατο. Τὴν πρώτη, ὅταν ἀσθένησε ἀπὸ τὴν ἐπιδημία τοῦ λοιμοῦ, καὶ ἐνῶ οἱ ἄγγελοι εἶχαν παραλάβει ἤδη τὴν ψυχὴ του καὶ τὸν ὀδηγοῦσαν στοὺς οὐρανούς, ἔσπευσαν οἱ Ἅγιοι καὶ τοὺς παρακαλοῦσαν νὰ ἀφήσουν τὸν πρεσβύτερο. Οἱ ἄγγελοι τοὺς ἀπάντησαν ὅτι αὐτὲς ἦσαν οἱ θεϊκὲς ἐντολὲς καὶ τότε οἱ Ἅγιοι μάρτυρες παρακάλεσαν τὸν Θεό νὰ τοῦ χαρισθεῖ ἡ ζωὴ: «καὶ τοῦτο ποιούντων, ἀπ' οὐρανοῦ φωνὴ κατεφέρετο, διδόναι προστάττουσα τοῖς μάρτυσι τὸν πρεσβύτερον, καὶ χρόνους εἴκοσι ἐν σαρκὶ διορίζουσα»³⁰². Ἀλλὰ καὶ ὅταν παρῆλθαν τὰ εἴκοσι χρόνια καὶ ἐπῆραν οἱ ἄγγελοι ἐκ νέου τὴν ψυχὴ του, «πάλιν συναντήσας τοῖς μάρτυσιν, πάλιν ὡς τὸ πρότερον ἀπελύετο, χρόνον ζωῆς εὐτυχήσας ἀόριστον. Ὅς δεύτερον τεθνεώς, καὶ φυγὼν ἐκ θανάτου τὸ δεύτερον, τῆς τῶν Ἀγίων πρὸς Θεὸν παρρησίας ἔστηκεν ἔλεγχος, καὶ εἰκὼν τῆς αὐτῶν ἰσχύος καὶ χάριτος»³⁰³.

52. Περί Ζωσίμου τοῦ ἀρχιετροῦ ἔχοντος πάρεσιν

Κάποτε προσῆλθε στό τέμενος τῶν Ἀγίων ὁ ἀρχίατρος Βυζάντιος Ζώσιμος, ὁ ὁποῖος εἶχε πάθει παράλυση σέ ὅλο του τὸ σῶμα, ἦταν δέ ἀνίκανος ὅχι μόνο νὰ κινηθεῖ, ἀφοῦ γι' αὐτό χρειαζόταν νὰ τὸν μεταφέρουν κάποιοι βαστάζοντας τὸ κρεβάτι του, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ νὰ φάει. Καὶ μολονότι ὁ ἴδιος ἱατρός, κατέφυγε τελικῶς στοὺς πραγματικούς ἱατρούς, ἰκετεύοντάς τους νὰ τὸν θεραπεύσουν. Μετά ἀπὸ τρεῖς ἡμέρες τοῦ ἐμφανίσθηκαν οἱ Ἅγιοι καὶ τὸν πρόσταξαν νὰ πάει στό λουτρό καὶ νὰ πλυθεῖ μέ καυτό νερό. Τὸν μετέφεραν ἐπάνω στό κρεβάτι του ἐντὸς τοῦ λουτροῦ καὶ τὸν ἄφησαν μόνο του. Τότε τοῦ παρουσιάσθηκε ὁ Κύριος ὑπὸ μορφὴ μοναχοῦ καὶ τὸν πρόσταξε νὰ σηκωθεῖ καὶ νὰ μπεῖ στά θερμά λουτρά καί, ἀφοῦ δέν μποροῦσε νὰ περπατήσει, πῆγε σερονόμενος στό πάτωμα

³⁰¹ PG 87/3, 3614 D- 3616 A.

³⁰² PG 87/3, 3616 D.

³⁰³ PG 87/3, 3617 A.

σάν φίδι. Καί ἀφοῦ μέ μεγάλη δυσκολία ἔπεσε στό λουτρό, ὅταν βγῆκε ἀπό αὐτό εἶχε ἀπαλλαχτεῖ ἀπό τήν παραλυσία του: «Τότε τήν ἐν προβατικῇ κολυμβήθρᾳ ἢ τοῦ θερμοῦ ὕδατος ἔμβασις ἐμιμήσατο, οὐκ ἄγγελον δεξαμένη λουσόμενον, καί τῇ καταβάσει τό νᾶμα τaráσσοντα, ἀλλά Κῦρον ἰδοῦσα τόν μάρτυρα, καί τούτου δεξαμένη φιλάνθρωπον θέσπισμα. Ὅθεν παράλυτον λαβοῦσα τόν Ζώσιμον, ἐρρωμένον ἀπεδίδου τῷ στείλαντι· καί μην κινούμενον δεξαμένη τόν ἄρρωστον, ὑγιαῖναι τούτον ἀπέλυε καί ἐνκίνητον»³⁰⁴. Ἀμέσως μαθεύτηκε τό θαῦμα πού ἐπιτελέσθηκε στό λουτρό καί ὅλοι πήγαιναν πλέον σέ αὐτό γιά νά θεραπευθοῦν δοξολογώντας τούς Ἀγίους.

53. Περὶ τοῦ παιδός τοῦ Ἐλευθεροπολίτου

Ὁ Προκόπιος κατοικοῦσε στήν Ἐλευθερούπολη τῆς Ἰουδαίας καί ἓνας ἀπό τούς ὑπηρέτες του, ὁ Θεόδωρος, ἀπέκτησε μία δυσίατη ἀσθένεια, τήν ἀποκαλούμενη «ὑπερσάρκωσιν τῆς ρινός». Καί ἀφοῦ δέν βρέθηκε ἰατρός νά τήν θεραπεύσει ἐπισκέφθηκαν τό τέμενος τῶν Ἀγίων. Πράγματι, ὁ ὑπηρέτης θεραπεύθηκε χρησιμοποιώντας τό ἀντίδοτο πού πρόσταξαν οἱ Ἅγιοι, ἥτοι πιπέρι τηγανισμένο καί τοποθετημένο στό ἐσωτερικό τῆς μύτης. Κι ἐνῶ ὁ Πρόκόπιος παρέτεινε τή διαμονή στό τέμενος, ὁ ὑπηρέτης του Θεόδωρος σκέφτηκε νά ἐπωφεληθεῖ, κάνοντας κάποια θαλάσσια μπάνια. Μία ἡμέρα ὅμως τόν δάγκωσε ἓνα σκυλόψαρο στήν φτέρνα καί τόν παρέσυρε στά βαθιά, θέλοντας νά τόν βυθίσει. Τότε ὁ ὑπηρέτης ἀπελπισμένος μπροστά στό ἐνδεχόμενο τοῦ χαμοῦ του ἐπικαλέστηκε τούς Ἀγίους, οἱ ὁποῖοι μέ θαυματουργικό τρόπο τόν ἔβγαλαν ἀπό τον βυθό τῆς θάλασσας καί τόν ἐναπόθεσαν στήν ἀμμουδιά. Τό δάγκωμα ὅμως τοῦ σκυλόψαρου ἦταν τόσο βαθύ πού ἡ πατοῦσα τοῦ ποδιοῦ του ἀπό το ὕψος τοῦ ἀστραγάλου κρεμόταν καί ἐκινεῖτο, ὅπως ἓνα φύλλο πάλλεται ἀπό τόν ἄνεμο. Τόν μετέφεραν ἀμέσως στο τέμενος καί τοποθετώντας μία κηρωτή ἀπό τόν τάφο τῶν Ἀγίων καί τό στερέωσαν: «ὅπερ ὡς ἀπό δένδρου φύλλον κρεμάμενον καί τῇδε κἀκεῖσε φερόμενον, τῷ τῆς κηρωτῆς φαρμάκῳ προσήνωσαν, βραχυτάτη ροπῇ πόδα καί ψυχὴν χαρισάμενοι, καί φυγὴν τοῦ θηρός ἀπροσδόκητον»³⁰⁵.

54. Περὶ Ἰσιδώρου ἐπιληπτιῶντος

Μία ἀπό τίς πιο φημισμένες οἰκογένειες τῆς μητροπόλεως τῆς Συρίας καί βασίλισσας τῆς Ἀνατολῆς Δαμασκοῦ ἦταν αὐτή

³⁰⁴ PG 87/3, 3620 A.

³⁰⁵ PG 87/3, 3621 B.

τοῦ Διονυσίου, ὁ ὁποῖος εἶχε ἓνα μοναχογιό γιὰ διάδοχό του, τόν Ἰσίδωρο. Ὁ νέος χρησιμοποιοῦσε συχνά τὰ λουτρά καί κάποια ἡμέρα εἰσῆλθε ἐντός του δαίμονας, κάνοντας τόν νεό νά πέσει στό πάτωμα καί νά σπαράζει. Οἱ παιδοτρίβες ἀναστατωμένοι ἀπό τό γεγονός τόν ἔβγαλαν στόν καθαρό ἀέρα, νομίζοντας ὅτι οἱ σπασμοί ὀφείλοντο στήν κακή ἐξαέρωση τῶν λουτρῶν. Ἀλλά ὁ νέος συνέχισε μέ τὰ ἴδια συμπτώματα. Οἱ ἱατροί πού ἐξέτασαν τόν Ἰσίδωρο διέγνωσαν ὅτι «ἀπό πλήθους μελαγχολικῶν χυμῶν τάς συνεχεῖς ἐπιληψίας ἐκείνας καί μακράς καρηβρείας συμβαίνειν», ἀλλά δέν μπόρεσαν νά τόν θεραπεύσουν. Ὁ πατέρας του Διονύσιος ἀποφάσισε νά τόν στείλει μέ τήν μητέρα του Ἰουλία στό τέμενος τῶν Ἀγίων. Οἱ Ἅγιοι παρουσιάσθηκαν στήν μητέρα του τό βράδυ καί τῆς ὑπέδειξαν ὡς θεραπεία, θέλοντας νά θεραπεύσουν συγχρόνως καί τήν ψυχή της, νά ἀλείψει ὁλόκληρο τό σῶμα τοῦ παιδιοῦ μέ λίπος γουρουνιοῦ, ἀφοῦ ὑπῆρχε ἡ φήμη ὅτι αὐτή ἦταν ὁπαδός τῆς θρησκείας τοῦ Ἄδωνη, στήν ὁποία ἀπαγορευόταν ἡ χρήση χοιρινοῦ κρέατος. Δέν ἦταν βέβαιο ὅτι αὐτή ἦταν ἡ αἰτία πού ἡ Ἰουλιανή δέν ἔτρωγε χοιρινό κρέας, μόνο ὁ Θεός ἢ οἱ Ἅγιοι πού τήν συμβούλευσαν γι' αὐτό μποροῦσαν νά γνωρίζουν.

Τό δαιμόνιο πού βρισκόταν στό παιδί δέν ἄντεξε τήν ἐπάλειψη αὐτή μέχρι τέλους καί ἔφυγε: «Τό δέ τοῦτο παρενοχλοῦν καί θλίβον δαιμόνιον τήν τελείαν τοῦ χρίσματος μή περιμεῖναν προσένεξιν, ὡς ὑπό θείας δυνάμεως μαστιζόμενον εἴφευγε. Κῦρος γάρ αὐτόν καί Ἰωάννης ἀοράτως ἐμάστιζον, οἱ θεία δυνάμει περιστρωβεῖν ἠθισμένοι τούς δαίμονας»³⁰⁶. Ἐκτοτε ὁ Ἰσίδωρος ἔγινε ἀπρόσιτος στούς δαίμονες, ἐνῶ καί ἡ μητέρα του ἐπωφελήθηκε ἀπό τό θαῦμα, ἐάν ὄντως ὑπῆρξε εἰδωλολάτρη.

55. Περὶ Θεοδώρου τοῦ Κυπρίου τοῦ ἀπό μαγείας γεγονότος λорδόποδος

Ὁ Θεόδωρος ἦταν φημισμένος ἱατρός ἀπό τήν Λάπηθο τῆς Κύπρου. Ἀσθένησε βαρέως καί ἔπαθε ἀκίνησία ἀπό μαγεία, καί ἀγνοώντας τό λόγο τῆς ἀσθένειας ἐπιχείρησε νά ἐφαρμόσει στόν ἑαυτό του θεραπείες πού προορίζονται γιὰ τήν ἀσθένεια αὐτή. Ἀφοῦ δέν ἐπέτυχε ὅμως τίποτε, κατέφυγε στούς Ἅγίους Κῦρο καί Ἰωάννη προκειμένου νά ἐπιτύχει τήν θεραπεία του. Καί ἀπό τό πρῶτο βράδυ «ἐλθόντες γάρ αὐτῷ καθ' ὕπνον οἱ μάρτυρες φαίνονται, καί φανέντες τό πάθος εὐθύς φυγαδεύουσιν. Ὡς πνεύμονα λαβεῖν κελεύουσι, καί φρύξαι πυρός τοῦτον ἐν

³⁰⁶ PG 87/3, 3624 D.

ἄνθραξιν, καί φρυγέντα σύν οἴνῳ λεάναι καί κρίσαι»³⁰⁷. Πέρα ὅμως ἀπο τό φάρμακο πού τοῦ ὑπέδειξαν καί ἐπειδή γνώριζαν ποιός ἦταν αὐτός πού τοῦ εἶχε ἀσκήσει μαγεία τοῦ ἔδωσαν καί μία ἄλλη ἐντολή: «Ἀπόστειλον τινα τῶν σοι διακονουμένων εἰς Λάπιθον, καί πρό τοῦ κοιτῶνος τοῦ σοῦ παρά τό πρόθυρον σκάψαι διάταξον· ἐκεῖσε γάρ εὐρήσει τό τοῦ δεδρακότος κακούργημα, ὑπό τό πρόθυρον ἀφανῶς καλυπτόμενον»³⁰⁸. Πράγματι, ὁ Θεόδωρος ἔστειλε ἀνθρώπους καί ἀκολουθώντας τίς ἐπιταγές τῶν Ἀγίων βρῆκαν τήν αἰτία τῆς ἀσθενείας του καί τό ὑλικό πού τήν προκάλεσε, ἐνῶ καί ὁ δράστης πέθανε μέ τήν ἐνέργεια τῶν Ἀγίων, ἦταν ἓνας Ἐβραῖος πού ἔκανε μάγια.

56. *Περί Γεωργίου τοῦ Κυπρίου τοῦ τούς πόδας ἐξ ἐνεργείας δαιμόνος ἀσθενήσαντος*

Ὁ Γεώργιος ἦταν πτωχός γεωργός πού κατοικοῦσε πλησίον τῆς Νεμεσσοῦ (Λεμεσός). Ἐνῶ περπατοῦσε στούς ἀγρούς εἶδε ἓναν λαγό καί ἄρχισε νά τόν κυνηγάει, ἀφοῦ ἦταν περιζήτητο αὐτό τό θήραμα, ἀλλά δέν τά κατάφερε, ἀφοῦ στήν πραγματικότητα δέν ἦταν ζῶο, ἀλλά «πνεῦμα πονηρόν καί μισάνθρωπον»³⁰⁹. Ὅταν σταμάτησε νά τό κυνηγάει παραδόξως ἔμεινε ἀκίνητος, καθῶς τά πόδια του εἶχαν πιαστεῖ. Οἱ γονεῖς του τόν ἔφεραν στό τέμενος τῶν Ἀγίων καί μετά ἀπό ἀρκετό χρόνο αὐτοί τοῦ παρουσιάσθηκαν ἐνῶ κοιμόταν στό ἀποχωρητήριο, διατάζοντάς τον νά σηκωθεῖ καί νά κοιμηθεῖ στό δικό του στρώμα. Ξύπνησε ταραγμένος, ἀλλά βλέποντας ὅτι δέν ὑπῆρχε κανείς γύρω του ἀποκοιμήθηκε. Συνέβη τό ἴδιο καί δεύτερη φορά καί πάλι δέν ἔδωσε βάση στό ὄραμα. Τότε τοῦ ἐμφανίσθηκαν ἐκ νέου καί μαζί μέ τήν ἐντολή νά σηκωθεῖ τοῦ ἄφησαν γιά εὐλογία ἓνα κομμάτι ἄρτου. Ὅταν ξύπνησε ἐκ νέου δέν εἶδε τούς Ἀγίους, ἀλλά στό κρεβάτι του εἶδε ἓνα κομμάτι ἄρτου, τό ὁποῖο ἔφαγε καί θεραπεύθηκε ἄμεσα. Μέχρι τίς ἡμέρες πού ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος ἐπισκέφθηκε τό τέμενος ὁ Γεώργιος βρισκόταν ἐκεῖ παρακινώντας τούς πιστούς νά δοξολογοῦν τούς Ἀγίους.

57. *Περί Κυριακοῦ τοῦ Ροδίου δαιμονιῶντος*

Ὁ Κυριάκος ἀπό τήν Ρόδο καταλήφθηκε ἀπό ἓνα ἀκάθαρτο δαιμόνιο «τῶν πλειόνων πολύ χαλεπώτερον, ἄγριόν τε καί μισάνθρωπον», τό ὁποῖο τοῦ δημιούργησε σοβαρά συμπτώματα

³⁰⁷ PG 87/3, 3625 B-C.

³⁰⁸ PG 87/3, 3625 C.

³⁰⁹ PG 87/3, 3628 A.

καί θά τοῦ εἶχε ἀφαιρέσει τή ζωή ἐάν δέν τόν προστάτευε ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Πράγματι, τό δαιμόνιο μέσα του δέν ἡρεμοῦσε οὔτε ὅταν ἔδεναν τόν Κυριάκο μέ σιδερένιες ἀλυσίδες ἢ καί ἄλλα ὄργανα γιά νά περιορίσουν τίς κινήσεις του, ἀφοῦ δέν φοβόταν καί δέν περιοριζόταν μέ κανένα ἀπό τά συμβατικά μέτρα. Τόν ὁδήγησαν στό τέμενος τῶν Ἀγίων, οἱ ὅποιοι καί τόν ἀπάλλαξαν ἀπό τήν παρουσία τοῦ δαιμονίου μέ ἕνα ἀπλό φάρμακο. Κρέας μύσχου ψημένο στά κάρβουνα καί μαλακωμένο σέ κρασί, καί χρήση τοῦ σώματος ὅλου μέ αὐτό τό μίγμα. «Καί τοῦτο Κυριακοῦ τό τάχος ποιήσαντος, φροῦδον εὐθύς γέγονε τό δαιμόνιον, οὐ τό φάρμακον δειλιάσας ὁ δαίμων ὁ κάκιστος, ἀλλά Κύρον φρίξας καί Ἰωάννου τό θέσπισμα· οὐδ' ἀναστρέψας ἔτι πρός οἴκησιν, ἀλλ' ἀπίει πεφευγώς εἰς ἀοίκητον, καί ταυτί βοῶν ἑαυτοῦ τό ἀδύναμον καί τῶν διωξάντων τήν δύναμιν»³¹⁰.

58. *Περί Πέτρου τοῦ Ἀμμαδᾶ χοιριάδας ἐσχηκότος περί τόν τράχηλον*

Ὁ Πέτρος ὁ Χάραξ ἦταν ἐπιφανῆς λόγῳ καταγωγῆς καί πλούτου στήν πόλη Χαραγμωβά, ἡ φήμη του δέ ξεπερνοῦσε τά σύνορα τῆς πατρίδας του. Ἐπασχε ἀπό χοιράδες πού εἶχαν βγεῖ στόν τράχηλό του, νόσημα ἀπρόβλεπτο καί μή ἀντιμετωπίσιμο ἀπό τοὺς ἰατρούς. Ἐφθασε πολύ κοντά στόν θάνατο καί γι' αὐτό ἀποφάσισε νά ἐπισκεφθεῖ μέ βαθεία πίστη τοὺς Ἀγίους, οἱ ὅποιοι μὴν ἀντέχοντας νά τόν βλέπει νά βασανίζεται ἀπό τοὺς πόνους, τήν τέταρτη νύκτα «ἐπιφανέντες νυκτί, τῆς ἀρρωστίας ἐδίδουν τό φάρμακον. Ἄρτος δέ ἦν, τήν ἐκ πυρός ἔτοι φέρων θερμότητα, ὃν διαπρίσαι προσέταττον, καί θερμόν προσενέγκαι ταῖς χοιράσιν ἐπίθεμα, καί τοῦτο βαστάσαι ὡς ὥρων πέντε διάστημα τῷ τραχήλῳ προσφιλῶς ἐπικείμενον· καί τότε λουτρῷ προσπελάσαντα, καί ἔσω κατὰ τόν θερμόν ἀέρα γενόμενον, ἀποσπᾶν τοῦ τραχήλου τό φάρμακον, καί τοῦτο πάλιν χρῆσθαι λουσάμενον, μέχρι τελείας τοῦ πάθους ἰάσεως»³¹¹. Πράγματι, ὅταν ὁ Πέτρος ξύπνησε ἐκτέλεσε τήν ἐντολή τῶν Ἀγίων, καί ἔβαλε ἐπὶ τοῦ τραχήλου του τό ἐπίθεμα τοῦ καυτοῦ ἄρτου καί ἔπесαν οἱ χοιράδες καί συνεχίζοντας ἐπὶ τρεῖς ἡμέρες τήν θεραπεία ἐκλείσαν καί τά τραύματά του.

³¹⁰ PG 87/3, 3629 B.

³¹¹ PG 87/3, 3632 A-B.

59. *Περί Στεφάνου τοῦ Ἀφροδισιέως, τοῦ ἐκ κεφαλῆς ἐξενεγκάντος τὴν σκολοπένδραν*

Ὁ Στέφανος καταγόταν ἀπὸ τὴν Ἀφροδιασιάδα τῆς Μ. Ἀσίας. Ὅταν δάνεισε χρυσὸ σὲ κάποιους συγγενεῖς του δείχνοντας ἐμπιστοσύνη δὲν τοὺς ἐζήτησε κάποια ἀπόδειξη ἢ ἐγγύηση γιὰ τὸ ποσό πού δάνεισε. Ἀπὸ φθόνου καὶ ἐλπίζοντας ὅτι τὸ χρέος θὰ παραγραφεῖ μὲ τὸν θάνατό του, τοῦ πρόσφεραν δηλητήριο, ἀλλὰ δὲν ἐπιτεύχθηκε ὁ σκοπὸς τοὺς πού ἦταν ὁ θάνατος τοῦ Στεφάνου, καθὼς τὸν προστάτευσε ὁ Θεός. Ἄρχισε ὅμως νὰ ἔχει ἀκατάσχετη αἰμορραγία ἀπὸ τὴν κοιλία καὶ τὸ στόμα του, καὶ φοβούμενος τὸν βέβαιον θάνατό του κατέπλευσε γιὰ τὴν Ἀλεξάνδρεια προκειμένου νὰ ἐπισκεφτεῖ τὸ τέμενος τῶν Ἁγίων. Οἱ Ἅγιοι τοῦ παρουσιάσθηκαν στὸν ὕπνον καὶ «πράσα φαγεῖν ἐπιτάττουσιν μὴ προσαχθέντα πυρί τε καὶ νάμασιν· ἅπερ φαγὼν ὡς ἐκεκέλευστο, τῆς μὲν τῶν αἱμάτων ἀπηλλάττετο ρεύσεως, καὶ τῆς τελείας οὕτως ἐπέτυχε ρώσεως»³¹². Πράγματι, ἀφοῦ ἔφαγε τὰ πράσα, ὅπως τὸν πρόσταξαν οἱ Ἅγιοι, προσευχόταν ἐνώπιον τοῦ μνήματός τους, ἔχοντας γονατίσει στὴ γῆ μὲ τὸ κεφάλι σκυμμένο. Κι ἐνῶ σηκωνόταν καὶ γονάτιζε καὶ ἔσκυβε τὸ κεφάλι του, κάποια στιγμή εἶδε νὰ πέφτει ἀπὸ τὸ κεφάλι του μία σκολόπενδρα (σαρανταποδαροῦσα) στό πάτωμα. Ψηλάφισε κατάπληκτος τὸ κεφάλι του γιὰ νὰ δεῖ ἀπὸ ποῦ εἶχε βγεῖ, χωρὶς νὰ βρεῖ κάποιο τραῦμα ἢ ἄνοιγμα στό κεφάλι ἀπὸ ὅπου θὰ μπορούσε νὰ βγεῖ. Τὸ μόνο πού ψηλάφισε ἦταν ὑγρότητα στό σημεῖο ἐκεῖνο. Μὲ αὐτὸν τὸν παράδοξον τρόπο θεραπεύτηκε ἀπὸ τὴν αἰμορραγία του.

60. *Περί Θεοδώρου τοῦ Βυζαντίου ἐσχηκότος τὸ πύρωμα*

Ὁ Θεόδωρος ἀπὸ τὸ Βυζάντιον ἀσθένησε μὲ σύμπτωμα τῆς φλόγωσης τοῦ ποδιοῦ του, αἰσθανόμενος νὰ κατακαίγεται τὸ πόδι του πού εἶχε μετατραπῇ πλέον σὲ ὁμοίωμα ποδιοῦ, ἀφοῦ δὲν μπορούσε νὰ το χρησιμοποιήσει. Πολλοὶ ἰατροὶ προσπάθησαν νὰ κατασβήσουν τὴν φλόγωση αὐτή, ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματα τῶν φαρμάκων πού τοῦ ἔδιδαν ἦταν τὰ ἀκριβῶς ἀντίθετα, ἀφοῦ ὅ,τι καὶ νὰ ἔβαζαν ἐπάνω ἦταν σαν ὑλικὸ πού προσθέτει κανεῖς στὴ φωτιά, ἀναζωπυρρῶνοντάς την κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο: «πᾶν ὅπερ ἰατροὶ πρὸς τὴν αὐτοῦ παῦλαν προσέφερον, ἠϋξε μᾶλλον τὸ νόσημα, καὶ συνηϋξε δὲ καὶ τὴν φλόγωσιν, καὶ μικροῦ πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα τὸ πάθος κατέφλεξεν,

³¹² PG 87/3, 3642 B.

πυρός δίκην βοσκόμενον»³¹³. Ὁ Θεόδωρος θά χανόταν ἐάν δέν παρέμβαιναν οἱ Ἅγιοι, οἱ ὅποιοι θέλησαν νά τόν σώσουν. Παρουσιάσθηκαν στόν Ἰωάννη τόν διάκονο πού καταγόταν ἀπό τό Βυζάντιο, τόν ὁποῖο ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος ἀνέφερε στό θαῦμα τοῦ κοριτσιοῦ πού ἔπεσε ἀπό τό παράθυρο, παροτρύνοντάς τον νά γράψει στόν Θεόδωρο νά σπεύσει στό τέμενος τῶν Ἀγίων γιά νά θεραπευθεῖ. Πράγματι, ὁ Θεόδωρος, ἔδειξε πίστη στούς Ἁγίους καί μετά ἀπό πολυήμερο ταξίδι ἔφτασε στό τέμενος τῶν Ἀγίων. Παρουσιάσθηκαν στόν ὕπνο του καί τοῦ ὑπέδειξαν ὡς τρόπο ἴασης τῆς φλόγωσης τοῦ ποδιοῦ καί ἦταν ἡ ἐπάλειψη μέ πηλό πού χρησιμοποιοῦν οἱ Αἰγύπτιοι γιά νά κλείνουν ἀεροστεγῶς τὰ στόμια τῶν κανατιῶν. Κι ἔτσι θεραπεύθηκε ἡ φλόγωση τοῦ ποδιοῦ του.

61. *Περί Φιλήμονος τοῦ Μακροκωμήτου τοῦ ἥπαρ πάσχοντος καί σύριγγα ἔχοντος*

Ὁ διάκονος Φιλήμονας, καταγόταν ἀπό τήν πόλη Μακρά Κώμη τῆς Φοινίκης καί ὑπέφερε ἀπό δύο σοβαρά νοσήματα, ἀπό πρήξιμο τοῦ ἥπατος, τό ὁποῖο φούσκωνε τόσο πού ἔφθανε λίγο πρὶν ἀπό τήν διακοπή λειτουργίας του, γεγονός πού θά τόν ὀδηγοῦσε στόν θάνατο, καί ἀπό ἓνα συρίγγιο πού εἶχε στόν τράχηλό του καί εἶχε δημιουργήσει ἀνοικτή πληγή ἀπό τήν ὁποία ἀνάβλυζε πῦον καί πτύελα. Καί ἐνῶ οἱ πόνοι στό ἥπαρ ἐντείνονταν ἀνά διαστήματα, ἀπό τήν οὐλή τοῦ συριγγίου ἔρεε ἀσταμάτητα τό πῦον. Οἱ ἱατροί ἀποδείχθηκαν ἀνήμποροι γιά τήν θεραπεία τῶν ἀσθενειῶν, γι' αὐτό καί προσέφυγε στούς Ἁγίους, οἱ ὅποιοι τοῦ παρουσιάσθηκαν στόν ὕπνο καί τόν θεράπευσαν ὡς ἀκολουθῶς: «ἐκάθευδεν ἐπὶ τῆς στρωμνῆς ὁ διάκονος, καί οἱ μάρτυρες αὐτῷ κοιμωμένῳ παρίσταντο. Καί ὁ μὲν αὐτοῦ τό ἥπαρ ἐσκόπευεν, ὁ δέ κατενόει τοῦ τραχήλου τήν σύριγγα· καί ὁ μὲν τὰς ὀδύνας τοῦ ἥπατος ἔπαυσεν, ὁ δέ τὰς τῆς συρίγγος τὰς πηγὰς ἀνεξήρανε· καί ἐπειδή ταῦτα ποιοῦντες ἐπαύσαντο, τάδε ποιεῖν ἀπιόντες ἐκέλευσαν, καί ἀμφοτέρων τελείαν τήν ρῶσιν κομίσασθαι· ὁ τῆς σύριγγος στήσας τὰ ρεύματα, τρίψαι κιτρόφυλλα καί προσενέγκαι τῷ πάθει προσέταξεν· ὁ τό ἥπαρ κα δέ ταῖς ἀφαῖς ἰασάμενος, ἐλαίας ἐνέγκαι χλωράς· καί τὰς μὲν ἐσθίειν ἐθέσπισε, τὰς δέ λειῶσαι καί τόν τόπον καταπλάσαι τοῦ ἥπατος»³¹⁴. Πράγματι, ἀφοῦ ξύπνησε ὁ Φιλήμων καί ἔκανε ὅσα τόν πρόσταξαν οἱ Ἅγιοι στόν ὕπνο του θεραπεύθηκε καί ἐπέστρεψε στήν πατρίδα του.

³¹³ PG 87/3, 3636 B.

³¹⁴ PG 87/3, 3667 C.

62. Περί Ροδόπης ἐσχηκυίας ἐκβράσματα

Ἡ Ροδόπη καταγόταν ἀπό τήν Ἀντιόχεια, ζοῦσε ὁμως ἐδῶ καί χρόνια στήν Ἀλεξάνδρεια μέ τόν ἄνδρα της Ἰωάννη, διδάσκαλο τῆς ρητορικῆς. Ἀσθένησε βγάζοντας σέ ὅλο της τό σῶμα μαῦρα ἐξανθήματα πού ὀνομάζονται ἄνθρακες. Ἐπειδή ὁμως ὅταν πήγε στούς ἰατρούς, αὐτοί διέγνωσαν ὅτι ἡ ἀσθένεια βρισκόταν σέ ὑφεση, προσέτρεξε στό τέμενος τῶν Ἀγίων γιά νά θεραπευθεῖ ὀριστικά. Τήν νύκτα εἶδε στόν ὕπνο της τοὺς Ἀγίους νά ἐξετάζουν φάλαγγες ἀρρώστων, προστάζοντας σέ καθέναν νά ἀκολουθήσει τήν τάδε ἢ τή δεῖνα θεραπεία. Ὅταν ὁμως ἔφθασαν σέ αὐτήν τήν προσπέρασαν σάν νά μήν ἔχρηζε θεραπείας, γι' αὐτό καί πρὶν ἀπομακρυνθοῦν τοὺς ἐρώτησε γιά ποιόν λόγο τήν ἀγνόησαν μολονότι εἶχε ἔλθει γιά νά τήν θεραπεύσουν. Ἀπόρησε μάλιστα μήπως εἶχε κάνει κάποιο ἀμάρτημα καί γι' αὐτό τήν εἶχαν ἀγνοήσει καί προσφέρθηκε νά μετανοήσει γι' αὐτό. Τότε οἱ Ἅγιοι μάρτυρες ἀπάντησαν στήν Ροδόπη ὅτι δέν ὀφειλόταν σέ παράβλεψή τους τό γεγονός ὅτι τήν προσπέρασαν «ἀλλ' ὅτι σοῦ τήν ἀνάλυσιν ἐγγίζουσιν βλέπομεν, καί τοῦ προσκαίρου βίου τό πλήρωμα, καί τῆς παρούσης ζωῆς τήν ἀπόθεσιν, καί τῆς ἐν Χριστῷ κοιμήσεως τήν ἀπαραίτητον ἄφιξιν· ὧν οὐχ ἡμεῖς δοτῆρες ἢ διώκται τυγχάνομεν, ἀλλὰ Χριστός ὁ τῶν ὅλων Θεός καί Δεσπότης καί πρύτανις, ὁ ζωῆς καί θανάτου κατέχων τοὺς οἴακας. Τί οὖν ἡμεῖς πρὸς ταῦτά σοι δράσομεν; ἢ ποίας ἀθανασίας ὀρέξομεν φάρμακον; Εἰς τι δέ καί ἡ ρῶσις δοθήσεται;...Σύ γάρ μετὰ βραχυτάτου καιροῦ τά τῶν βροτῶν καταλείψασα...Ἐγερθεῖσα γοῦν ἄπιθι, καί τήν ἐστίαν κατάλαβε πρὶν ἢ σε ψυχῆς ἐκ τοῦ σώματος καταλάβοι διάζευξις»³¹⁵. Τήν ἐπομένη ἡ Ροδόπη ἀναχώρησε γιά τό σπίτι της καί ὀλίγες ἡμέρες μετὰ ἀναχώρησε γιά τόν Θεό, ὅπως ἀκριβῶς τῆς προεῖπαν οἱ Ἅγιοι.

63. Περί Ἐλπίδιου τοῦ ἐκ περιεργείας δονουμένου τό πρόσωπον

Ὁ Ἐλπίδιος χτυπήθηκε ἀπό κάποιον δαίμονα στό κεφάλι καί ἀπό τότε κουνοῦσε μαζί ὅλο τό κεφάλι καί τόν λαιμό, μέ τέτοιον τρόπο πού εἶχε γίνει ἀποτρόπαιο θέαμα. Ἦταν δέ τόσο ἀξιολύπητη ἡ κατάστασή του, πού κανείς ἰατρός δέν ἀναλάμβανε τήν θεραπεία του. Τότε οἱ συγγενεῖς του, πού εἶχαν ἀκούσει γιά τά θαύματα που ἐπιτελοῦσαν οἱ Ἅγιοι μάρτυρες τόν ἔφεραν στό τέμενος τους. Οἱ Ἅγιοι τοῦ παρουσιάσθηκαν στόν ὕπνο καί τόν πρόσταξαν τά ἀκόλουθα: «Υἰὸν ἐνέγκαι τῶν Ἀδύτων ἐκέλευσαν· ἔστιν δέ λίμνη τά Ἄδυτα, Ἀλεξανδρείας

³¹⁵ PG 87/3, 3641 B- C.

σταδίους πεντακοσίους ἀπέχουσα, πρὸς δύσιν καὶ λίμνη τὴν γείτονα. Ταύτης τοῦ νάματος ἐνεχθῆναι προστάττουσι, καὶ πρὸς πόσιν δοθῆναι τῷ πάσχοντι, καὶ τοῦ προσώπου καὶ τῆς κεφαλῆς ἀπόπλυσιν. Γενομένου δέ τοῦ τῶν Ἀγίων θεσπίσματος, ἤρχετο τὸ νάμα, ἔπιεν ὁ Ἐλπίδιος, καὶ τὴν κεφαλὴν ἔπλυνε καὶ τὰ πρόσωπα· καὶ τὸ πάθος εὐθύς ἀφανές καὶ φροῦδον ἐγένετο»³¹⁶.

64. Περί τοῦ μογιλάλου

Κάποιος Φοίνικας ἀπὸ τὴν Τύρο, ὄντας ἐκ γενετῆς μουγγός, δέν εἶχε ἀρθρώσει στὴ ζωὴ του καμμία λέξη ἀπὸ τὴν παιδική του ἡλικία, ἐνῶ καὶ ὅταν μεγάλωσε ἡ γλώσσα του παρέμενε ἀκίνητη. Καὶ θὰ πέραγε ὅλη τὴ ζωὴ του ἔτσι, ἐάν κάποιος φιλόχριστος δέν τὸν ἔπειθαν νὰ ἐπισκεφεῖ τὸ τέμενος τῶν Ἀγίων Κύρου καὶ Ἰωάννη. Ὅταν κοιμήθηκε στὸ ναὸ τους εἶδε στὸν ὕπνο του τοὺς Ἀγίους, οἱ ὁποῖοι μέ νοήματα, ἀφοῦ δέν ἄκουγε, τὸν πρόσταξαν νὰ πιεῖ νερό. Πράγματι, μόλις ξύπνησε, ἔκανε νόημα στοὺς συνοδοὺς του νὰ τοῦ φέρουν νερό: «καὶ δοθέντος αὐτῷ θάττον τοῦ ὕδατος, δεξάμενος ἔπιεν. Καὶ πιών εὐθέως ἐλάλησεν· καὶ λαλούντων ἀνθρώπων ἐπήκουσεν· καὶ τῶν ἀγίων ἀπήγγελλε θέσπισμα, τὸν ὄνειρον λόγοις διηγούμενος καὶ τῶν ὀφθέντων γεραίρων τὴν δύναμιν»³¹⁷.

65. Περί Θεοδώρου τοῦ τυφλοῦ καὶ δαιμόνιον ἔχοντος

Ὁ Θεόδωρος ἀπὸ τὴν Κιλικία ἔπασχε ἀπὸ δύο ἀσθένειες, δαιμονοληψία, ἀφοῦ τὸν εἶχε καταλάβει δαιμόνιο πού κατέστρεφε τὰ πάντα στὸ διάβα του καὶ ἀπὸ τύφλωση, ὅχι ἐκ γενετῆς ἀλλὰ ἐπίκτητη καὶ ἀπὸ ἐνέργεια τοῦ δαιμονίου τούτου. Ὁ Θεόδωρος, πιστεύοντας στὸν Θεὸ καὶ στοὺς Ἀγίους ἔσπευσε στὸ τέμενός τους προκειμένου νὰ ἀπελευθερωθεῖ ἀπὸ τὴ δαιμονικὴ ἐνέργεια. Πράγματι, οἱ Ἅγιοι τὸν ἐπισκέφθηκαν στὸν ὕπνο του, θέτοντας τοὺς ἀκόλουθους ὅρους γιὰ τὴν θεραπεία του: «Εἰ βούλει τυχεῖν τῆς ἰάσεως καὶ φυγεῖν τῆς ἀσθενείας τὸν κίνδυνον, σύνθου ἡμῖν ὡς σωζόμενος οἰκεῖς Ἰορδάνου τοῦ θείου ποταμοῦ τὴν οὐράνιαν ἔρημον, ἔνθα Χριστὸς ὁ Σωτὴρ ἀπάντων βεβάπτισται, καὶ ταύτης οἰκῆτωρ γινόμενος, σχῆμα μοναστοῦ καὶ τρόπους ἐνδείκνυσαι, τὸν Βαπτιστὴν Ἰωάννην μιμούμενος, τὸν ταύτης οἰκιστὴν καὶ πολίτην γενόμενον· καὶ τὴν ρῶσιν δι' ἡμῶν Θεός σοι χαρίζεται καὶ λυτροῦται τῆς τῶν παρόντων κινδύνων κολάσεως»³¹⁸. Ἀμέσως μόλις συμφώνησε ὁ ἀσθενής, ἐξεῖλθε ἀπὸ

³¹⁶ PG 87/3, 3644 C- D.

³¹⁷ PG 87/3, 3645 C- D.

³¹⁸ PG 87/3, 3649 A.

μέσα του τό δαιμόνιο καί μέ ἐπάλειψη κεραιοῦ ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν του εἶδε καί πάλι τό φῶς του. Εὐχαρίστησε ὁλόψυχα τοὺς μάρτυρες καί ἀναχώρησε γιά τήν ἔρημο τοῦ Ἰορδάνη προκειμένου νά μονάσει.

66. *Περί Μηνᾶ τοῦ Λυκίου εἰς νόσον ὕδερρον περιελθόντος*

Ὁ Μηνᾶς ἀπό τὰ Πάταρα τῆς Λυκίας ὑπέφερε ἀπό τήν φοβερή ἀσθένεια τῆς ὕδρωπυκίας καί δοκιμαζόταν καθημερινά ἀπό δυνατούς πόνους τῶν σπλάγχνων, ἐνῶ εἶχε τόσο πολύ πρηστεῖ σέ ὁλόκληρο τό σῶμα του πού δυσκολευόταν ἀκόμη καί νά ἀναπνεύσει. Κι ἐνῶ στήν ἀρχή τῆς ἀσθένειας εἶχε συμβουλευτεῖ πολλοὺς ἰατροὺς, βλέποντας ὅτι δέν εἶχαν κανένα ἀποτέλεσμα οἱ θεραπείες τους καί ὅτι ἡ κατάσταση παρουσίαζε συνεχὴ ἐπιδείνωση, ἀποφάσισε νά προστρέξει στοὺς Ἁγίους ὥστε εἴτε νά τόν θεραπεύσουν εἴτε νά τόν ἐλεήσουν καί νά πεθάνει. Πράγματι, ὅταν πῆγε στό τέμενος: «φανέντες γάρ κοιμωμένῳ τῷ πάσχοντι, καί ἰδόντες ἀκριβῶς αὐτοῦ τὰ ἐγκάρδια, καί ὡς ποτέ μέν ραθυμῶν ἐπεκαλεῖτο τόν θάνατον, καί γῆν ἤθελεν ὑποδύεσθαι, ποτέ δέ αὖ περί τῆς υἰγείας ἐπρέσβευε, καί ζῆν εἰ ρωσθείη προσηύχετο, ἀμφότερα τρόπον τινά ποιεῖν ἐπιτάττουσι· καί τῇ ρῶσιν ὀρέγοντες, καί τῇ γῇ δίδοντες ἐνθάπτεσθαι. Εἰ θέλης γάρ, φησὶν, ἀπαλλαγῆς τυχεῖν τοῦ νοσήματος, τοῦ τεμένους αἰρόμενος ἔξιθι, καί σεαυτὸν ἐνθαπτε ψάμμῳ τῇ γείτονι»³¹⁹. Πράγματι, ὅταν ὁ Μηνᾶς ξύπνησε τήν ἐπομένη ἐξῆλθε τοῦ τεμένους καί θάφτηκε κάτω ἀπὸ τὴν ἄμμο, ἀλλὰ ὅταν σηκώθηκε καί βγῆκε ἀπὸ αὐτὴν εἶχε θεραπευθεῖ ἀπὸ τὴν ὕδρωπυκία καί δοξολογώντας τοὺς Ἁγίους ἐπέστρεψε στὴ Λυκία.

67. *Περί Γεωργίου τοῦ πνευματιῶντος καί ἑαυτὸν σφάζαντος*

Ὁ Γεώργιος ἀπὸ τὴν Κύπρο εἶχε καταληφθεῖ ἀπὸ ἓνα μοχθηρὸ δαιμόνιο πού ἀπὸ μόνο του ἔκανε ὅσα κακὰ ἔκαναν ὅλα τὰ ἄλλα μαζί. Ἦταν μάλιστα τόσο ἐπιθετικὸ πρὸς τόν Γεώργιο πού συχνά τόν ἔριχνε στό ἔδαφος καί τοῦ ἐπετίθετο λυσσαλέα. Προκειμένου νά σωθεῖ ἀπὸ αὐτό, ἀποφάσισε νά προσέλθει στό τέμενος τῶν Ἁγίων καί προσευχόταν μαζί μέ τοὺς ἄλλους ἀσθενεῖς. Ὁ δαίμονας ὅμως πού βρισκόταν μέσα του, προκειμένου νά γλυτώσει ἀπὸ τοὺς Ἁγίους μηχανεύτηκε ἓνα σχέδιο γιά νά χάσει τὰ λογικά του ὁ Γεώργιος. Ἔβαλε ἓναν Νυκτικόρακα νά φωλιάσει στὴ στέγη ἐπάνω ἀπὸ τό στρῶμα ὅπου κοιμόταν ὁ Γεώργιος καί νά ἀφοδεύει ἐπάνω του. Οἱ

³¹⁹ PG 87/3, 3652 B.

θυρωροί ἀμέσως ἄλλαξαν θέση στὸν Γεώργιο, ἀλλὰ καί πάλι συνέβη τό ἴδιο, ὅσες θέσεις καί ἂν τοῦ ἄλλαξαν. Τότε κατάλαβαν ὅτι ἐπρόκειτο γιά δαιμονική ἐνέργεια καί σταμάτησαν. Ὁ Γεώργιος ὀργισμένος ἀπό τίς πολλές ἀλλαγές θέσεως εὐρῆκε ἓνα μαχαίρι τυχαῖα δίπλα του καί ἄρχισε μέ λύσσα νά μαχαιρώνει τόν λαιμό του. Αἰμόφυρτος κυλιόταν στό πάτωμα, ὅταν ἦλθαν οἱ φύλακες τοῦ ναοῦ γιά νά τόν σώσουν. Ἀπό φόβο μήν ἐκπνεύσει ὁ δαιμονισμένος Γεώργιος ἔσπευσαν στά γειτονικά χωριά γιά νά βροῦν ἱατρό, ὅπως καί ἔγινε, μόνο πού ὅταν εἶδε τό τραῦμα τοῦ Γεωργίου ἀποχώρησε θεωρώντας βεβαιο τόν θάνατό του. Τότε, κατὰ τή διαρκεια τῆς νύχτας παρουσιάσθηκαν οἱ Ἅγιοι μάρτυρες καί ζήτησαν ἀπό τόν οἰκονόμο Χριστόδωρο νά ἀλείψουν μέ κρασί καί λάδι τίς πληγές του, ἐνῶ ἔπιασαν κάποιον θυρωρό, ὀνόματι Καλαέτη, αὐτόν πού φώναξε τόν ἱατρό καί τόν μαστίγωσαν μέ φραγγέλιο λέγοντάς του: «Οὐκ οἶδας ὅτι τοῦ κόσμου παντός ἱατρεῖον ἡμῶν ὁ οἶκος καθέστηκεν; οὐκ οἶδας ὅτι Χριστός ἡμᾶς ἱατρούς τοῖς πιστοῖς ἐχαρίσατο; Οὐκ οἶδας ὅτι σε πυλῶν θανάτου ἡμεῖς ἀφηρπάσαμεν; Τίνος οὖν ἔνεκεν ἱατρόν ἡμῖν ἕτερον ἱατρείας ἡμετέρας δεόμενον εἰς ἡμέτερον οἶκον ἐκόμισας; Καί καλῶς αὐτόν βασανίσαντες εἶασαν, μηκέτι τι τοιοῦτο ποιεῖν ἀπειλήσαντες»³²⁰. Καί τό μαστίγωμα τῶν Ἀγίων ὀφειλόταν στό γεγονός ὅτι τόν εἶχαν θεραπεύσει παλαιότερα ἀπο πνευμονοπάθεια δίνοντάς του ἀλόη, ἐνῶ συγχρόνως εἶχε δεῖ χιλιάδες ἀσθενῶν νά θεραπεύονται. Πῶς ἦταν δυνατόν νά καλέσει ἄλλον ἱατρό; Ὁ Γεώργιος ἀπαλλάχτηκε ἀπό τόν δαίμονα καί τά τραύματά του θεραπεύθηκαν.

68. *Περί Ἰωαννίας τῆς ἐκ περιεργείας στροφουμένης*

Ἡ Ἰωαννία καταγόταν ἀπό τήν Ἱεράπολη τῆς Συρίας, ἀπό πλούσια οἰκογένεια εὐγενῶν καί εἶχε ἐξωτερικό κάλλος. Τήν νυμφεύθηκε γιά τήν ὁμορφιά της ὁ Θεόδωρος, πρῶην Ὑπατος τῆς Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης. Ὅταν ὁμως τή συνάντησαν οἱ κουνιάδες της τήν ἐφθόνησαν γιά τήν ὁμορφιά της καί τῆς ἔβαλαν δηλητήριο στό κάλυκά της. Ἡ Ἰωαννία τό ἤπιε καί μολονότι δέν ἀπέθανε, μέ τήν χάρη τοῦ Θεοῦ, τό δηλητήριο τῆς δημιουργήσε ἀφόρητους πόνους στά σωθικά της, σαν νά τήν κατέτρωγαν φίδια δηλητηριώδη. Καίτοι τήν ἐπισκέφθηκαν πολλοί ἱατροί γιά νά τήν θεραπεύσουν, ἡ κατάστασή της χειροτέρευε καί δέν μποροῦσε νά φάει ἢ νά πιεῖ, μόνο καθόταν διπλωμένη πιάνοντας τήν κοιλία της καί σφαδάζοντας ἀπό

³²⁰ PG 87/3, 3656 B

πόνους. Καί θά εἶχε πεθάνει ἐάν δέν τή συμβούλευαν νά προστρέξει στους Ἁγίους Κυῖρο καί Ἰωάννη, διό καί ἐπῆγε στό τέμενός τους προσευχόμενη καί ἱκετεύοντας γιά τήν θεραπεία της. Οἱ Ἅγιοι τήν ἐλέησαν καί τῆς ἀποκάλυψαν τόν τρόπο θεραπείας της: «Φακός ἦν αὕτη τό ὅσπρεον ἐψώμενον καί τραγόμενον, καί πάλιν ἐν λουτρῷ τῇ πασχούσῃ γαστρί προσπλασσόμενον»³²¹. Αὕτη ἐκτέλεσε ἀμέσως τίς ὑποδείξεις τους καί ἀφοῦ ἔφαγε τήν φακή καί ἕνα μέρος της τό ἅπλωσε ἐπάνω στήν κοιλία της ἔκανε ἐμετό ὅλο τό δηλητήριο καί οἱ πόνοι βαθμιαῖα ἐλαττώθηκαν. Τῆς παρουσιάσθηκαν ἐκ νέου καί τῆς ἐδώρισαν πλήρη ὑγεία, δίνοντάς της μία πίττα καί ἕνα ὕμνο γραμμένο σέ πιττάκιο γιά νά τόν ἀπαγγέλει ἀδιάκοπα. Κι ἔτσι θεραπεύθηκε καί ἐπέστρεψε στήν Καισάρεια.

69. Περὶ Ἰωάννου τοῦ τυφλοῦ

Ὁ Ἰωάννης καταγόταν ἀπό τή Ρώμη καί ἔπασχε ἀπό μία ἀσθένεια τῶν ὀφθαλμῶν. Μολονότι ἐξόδεψε ὅλη τήν περιουσία του στους καλύτερους καί πιό φημισμένους ἰατροὺς δέν εἶδε καμμία ἀπολύτως βελτίωση. Γιατί μολονότι ὅλοι οἱ ἀμειβόμενοι ἰατροὶ τόν ἐνθάρρυναν λέγοντας ὅτι θά δεῖ τό φῶς του, ὅταν ἄδειασε ἀπό οἰκονομίες, πολλοί ἀρχισαν νά τοῦ λένε ὅτι ἡ κατάσταση ἦταν μή ἀναστρέψιμη καί ὅτι δέν ἐπρόκειτο νά ἀντικρίσει ξανά τό φῶς τοῦ ἡλίου. Οἱ φῆμες γιά τά θαύματα πού ἐπιτελοῦσαν οἱ Ἅγιοι εἶχαν ἤδη φθάσει καί στή Ρώμη, κι ἔτσι ἀποφάσισε νά ἀποπλεύσει γιά τήν Ἀλεξάνδρεια. Ἐθεσε ὅμως ἕναν ἀπαράβατο ὄρο, νά μήν εἰσέλθει στό τέμενός τους, ἐάν προηγουμένως δέ δεῖ τό φῶς του καί δέν θεραπευτοῦν οἱ ὀφθαλμοί του. Ἐτσι, κοιμόταν στα προπύλαια τοῦ ναοῦ ὅλον τόν χειμῶνα καί ὅλο τό καλοκαίρι, μέσα στή βροχή καί στόν καύσωνα. Πέρασε ὀκτώ ἔτη στόν ὑπαίθριο χώρο κρατώντας τήν ὑπόσχесή του. Ἡ σταθερότητα καί ἡ πίστη του κρίθηκε ἀπό τοὺς Ἁγίους μάρτυρες ὡς σημεῖο ὅτι ἦταν ἄξιος θεραπείας. Τοῦ παρουσιάσθηκαν ἐνῶ κοιμόταν ἔξω ἀπό τήν πύλη καί τόν ἐθεράπευσαν ἀγγίζοντας μόνο τά μάτια του, χωρίς τή χρήση φαρμάκου. Ὄταν σηκώθηκε ἀπό τό στρώμα του γύρω στα μεσάνυχτα ἐπῆρε κοκκινόχωμα καί ἔγραψε δίπλα στήν πύλη τοῦ τεμένους: «Εγὼ Ἰωάννης πόλεως τῆς Ρώμης ὀρμώμενος, τυφλὸς ὀκτὼ χρόνους γενόμενος, ἐνθάδε διὰ τῆς τῶν Ἀγίων Κύρου καί Ἰωάννου δυνάμεως προσκατερήσας ἀνέβλεψα»³²². Ἀκολουθῶς μπῆκε πρὶν ἀνατεῖλει ὁ ἥλιος στόν ναό

³²¹ PG 87/3, 3657 D.

³²² PG 87/3, 3664 A.

εὐχαριστώντας ἀπό καρδίας τούς μάρτυρες καί ἀναχώρησε γιά τή Ρώμη.

70. *Περί Σωφρονίου Μοναχοῦ τοῦ συγγράψαντος παθόντος τούς ὀφθαλμούς ἐπιχύσεως*

Ὁ Σωφρόνιος, ἀφηγούμενος ἀπό ταπεινότητα τελευταῖος τήν ἰδική του περίπτωση, συγκρίνει τήν χαρά καί τήν εὐγνωμοσύνη του πρὸς τούς εὐεργέτες Ἀγίους καί τήν ἀπόφασή του νά συγγράψει αὐτήν μέ τόν δαιμονισμένο τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ θεραπεύτηκε ἀπό τόν Χριστό καί μολονότι ὁ Κύριος τοῦ ἔδωσε ἐντολή νά ἀναγγεῖλει μόνο στούς οἰκείους του τήν θεραπεία, ἐκεῖνος ἀπό τήν χαρά του ἔγινε διαπρύσιος κήρυκας τοῦ θαύματος σέ ὅλη τήν Δεκάπολη· ἀλλά καί μέ τόν λεπρό πού καίτοι διατάχθηκε ἀπό τόν Χριστό νά σιωπήσει, ἐκεῖνος παράκουσε τήν ἐντολή. Μιμούμενος λοιπόν αὐτές τίς δύο περιπτώσεις παραθέτει καί τήν δική του περίπτωση στό τέλος τῶν θαυμάτων.

Ἀναφέρει, ὅπως ἔκανε σέ ὅλες τίς προηγηθεῖσες περιπτώσεις, τόν τόπο καταγωγῆς του, ἤτοι τή Δαμασκὸ καί τήν ὀρεινὴ Φοινίκη. Ὅταν πῆγε στήν Ἀλεξάνδρεια ἀρρώστησε καί στά δύο μάτια του καί πονοῦσε γιά πολλούς μῆνες, γι' αὐτό καί συμβουλευθήκε τούς καλύτερους ἰατροὺς τῆς πόλης, οἱ ὁποῖοι ἀρχικά ὑπέθεσαν ὅτι ἡ αἰτία τῆς ξηροφθαλμίας του ἦταν ἡ ἀλλαγὴ τοῦ κλίματος καί τοῦ συνέστησαν μία γενικὴ διαίτα. Ὅταν ὁμως μετὰ ἀπὸ ἑβδομάδες δέν βελτιώθηκε ἡ κατάσταση ἄλλοι ἀπεφάνθησαν ὅτι ἐπρόκειτο γιά ἐπίχυση, ἄλλοι γιά καταρράκτη καί ἄλλοι γιά πλατυκορία, θεωρώντας πλέον ὅτι ἐπρόκειτο γιά ἀνίατη ἀσθένεια.

Ἀπογοητευμένος προσέφυγε μέ βαθειὰ πίστη στούς Ἀγίους Κῦρο καί Ἰωάννη. Οἱ Ἅγιοι τοῦ ἐμφανίσθηκαν τήν τρίτη νύκτα. Ὁ ἕνας, προφανῶς ὁ Κῦρος, μέ σχῆμα μοναχοῦ καί μέ πρόσωπο πού ἔμοιαζε μέ τόν πνευματικὸ πατέρα τοῦ Σωφρονίου καί ὁ ἄλλος, ὁ Ἰωάννης μέ ἀστραφτερή χλαμύδα, ἔμοιαζε δέ μέ τόν Πέτρο τόν Ἀλεξανδρινό, τόν ἐπαρχο τῶν πραιτορίων. Ἐρώτησε τόν Κῦρο, γιά κάποιον μαθητὴ του ὀνόματι Ὅμηρο, προφανῶς ἐπειδὴ ἦταν πασίγνωστό ὅτι ὁ ραψωδὸς ἦταν τυφλός. Ὁ Κῦρος πού ἔμοιαζε μέ τόν πνευματικὸ του πατέρα ἀπάντησε ἀρνητικὰ ὅτι δέν εἶχε τέτοιον μαθητὴ καί ὁ Ἰωάννης τότε τοῦ ἐπεσήμανε ὅτι γι' αὐτό τόν εἶχαν ἐπισκεφεῖ, ἐάν ὁμως δέν λέγεται Ὅμηρος ἀς δοξάσουν τόν Θεό πού δέν τόν ἔκανε «τῆς ὁμηρικῆς τυφλώσεως κοινωνό». Καί ἔτσι ἀποχώρησαν.

Ὀλίγες ἡμέρες μετὰ τοῦ παρουσιάσθηκαν ἐκ νέου μέ μορφὴ μοναχῶν καί τόν πρόσταξαν «τῆς οἰκείας αὐτῶν κηρωτῆς ἐλαίῳ

λυθείσης τῷ τῆς ἐπιτυμβίου κανδήλας αὐτῶν περιπτενόντι τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐνιέναι κελεύουσιν»³²³. Καί ὁ Σωφρόνιος ὑπακούοντας ἄλειψε τά μάτια του μέ αὐτά πού τοῦ ὑπέδειξαν καί βελτιώθηκε κάπως τό πρόβλημά του. Οἱ Ἄγιοι ὁμως τόν ἐπισκέφθηκαν ἐκ νέου στόν ὕπνο του γιά νά τόν θεραπεύσουν τελείως. Τοῦ φάνηκε ὅτι ὁ δάσκαλός του Ἰωάννης ἔκανε τραπέζι σέ μία κυκλική τράπεζα στήν κορυφή τῆς ὁποίας καθόταν ὁ Θεόδωρος ὁ Στρατηλάτης καί ἐκατέρωθεν αὐτοῦ οἱ δύο Ἄγιοι καί γύρω τους ὅλοι οἱ ἀσθενεῖς ἀδελφοί τοῦ τεμένους. Ὁ Σωφρόνιος διακονοῦσε τούς παρισταμένους καί ὁ Ἰωάννης ὁ διδασκαλός του ἐτοίμαζε τά φαγητά στό διπλανό κελλί. Ὅταν τελείωσε τό δεῖπνο ὁ ἅγιος Θεόδωρος εἶπε στό Σωφρόνιο νά φωνάξει τόν διδάσκαλό του, γιατί ὁ Κῦρος ἔπρεπε νά τοῦ δώσει κάτι. Ὅταν ἦλθε ὁ Ἰωάννης καί τόν ἐρώτησε ὁ Θεόδωρος τί τοῦ χρωστοῦσε ὁ Κῦρος, ἐκεῖνος ἀπάντησε στήν ἀρχή τίποτε καί μετά, ἀφοῦ ἐπέμενε ὁ Θεόδωρος, εἶπε: «Τοῦτο δέ λιτανεύω καί δέομαι, καί ἐξ ὅλης ψυχῆς αἰτοῦμαι τόν μάρτυρα, εἰς τήν κέλλαν ἡμῶν τήν ταπεινήν παραγενέσθαι, κακεῖσε συχνῶς ἡμᾶς ἐπισκέπτεσθαι· καί εὐλογεῖν μέν ὑγιαίνοντας, ἰᾶσθαι δέ συνεχομένους νοσήμασιν· ὧν ἀκούσας Κῦρος ὁ ἅγιος οὕτως εὐθύς ἀπεκρίνατο· ὄντως ἔρχομαι, ὄντως ἔρχομαι, ὄντως ἔρχομαι»³²⁴. Ὁ Σωφρόνιος ἀναθαρρῶντας ἀπό τήν ἀπάντηση τοῦ Κύρου, παρακάλεσε τόν μάρτυρα Θεόδωρο γονυπετῆς νά μεσιτεύσει γιά χάρη του στόν Κῦρο, πράγμα πού ἔκανε. Ὁ Κῦρος τότε δέχθηκε νά βοηθήσει τόν ἱκέτη Σωφρόνιο, τόν σήκωσε ἀπό κάτω, τοῦ ἔκανε τρίς τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ καί τόν ἐσφράγισε μέ τόν δείκτη κοντά στό μάτι, λέγοντας τήν εὐχή «Εὐλογητός Κύριος», σημεῖο τῆς ἐπερχόμενης θεραπείας.

Μετά ἀπό ὀλίγες ἡμέρες ὁ Σωφρόνιος εἶδε τόν ἑαυτό του νά μπαίνει σέ κάποιο παρεκκλήσι τῆς μονῆς μονῆς καί στήν πόρτα του συνάντησε τόν ἀπόστολο Θωμᾶ, τόν ὁποῖο ἄρχισε νά παρακαλεῖ νά τόν θεραπεύσει, ὅπως εἶχε κάνει καί μέ τόν παράλυτο ἀδελφό του, μήν ξέροντας ἂν ὄντως ἦταν ὁ ἀπόστολος Θωμᾶς ἢ ὁ Κῦρος πού εἶχε πάρει τήν μορφή του. Ὁ ἀπόστολος ἄγγιξε μέ τόν δείκτη τοῦ χεριοῦ του τό ἀριστερό μάτι τοῦ Σωφρονίου καί τό σφράγισε τρεῖς φορές μέ τό σημεῖο του σταυροῦ. Ὅταν ὁ Σωφρόνιος τοῦ ζήτησε νά κάνει τό ἴδιο καί μέ τό δεξιό μάτι, τοῦ ἀπάντησε ὅτι ἐκεῖνο δέν εἶχε τίποτε καί χάθηκε ἀπό τό ὄραμα. Ὅταν ξύπνησε λυπήθηκε πού ὁ ἀπόστολος εἶχε ἀποχωρήσει. Ὦντας λυπημένος ἀποκοιμήθηκε

³²³ PG 87/3, 3369 A

³²⁴ PG 87/3, 3669 D.

καί πάλι καί εἶδε τόν Ἅγιο Ἰωάννη, τόν φίλο τοῦ Κύρου, μέ τήν μορφή τοῦ Ἐπάρχου, νά τόν παρηγορεῖ λέγοντας : «Οὐ πάθοι σου τι κακόν ἔτι τά ὄμματα, οὔτε ὁ σφραγισθεῖς ὀφθαλμός, οὔτε ὁ μείνας ἀσφράγιστος, τοῦ ἁγίου τόν ὀφθαλμόν ὃν δέδοικας μή νοσεῖν φήσαντος· καί ταῦτα μεθ' ὅρκων ὁ μάρτυς φθελγζάμενος, πρὸς μείζονα πληροφορία τοῦ πάσχοντος, τρίτον τῷ στόματι μή σφραγισθέντα ὀφθαλμόν, φησίν, κατεφίλησεν· καί τοῦτο δράσας, καί τελείαν τήν ρῶσιν καί τήν χάριν χαρισάμενος αἰσίως, ἔλυσε τό ἐνύπνιον»³²⁵. Ἔτσι, ὁ Σωφρόνιος θεραπεύθηκε ἀπό τή θαμπάδα τῶν ματιῶν του καί ἀφιερώθηκε στή συγγραφή τῶν θαυμάτων, κάνοντας μνεία καί τῆς θεραπείας του. Καί ἔθεσε τήν περίπτωσή του τελευταία, ἀφοῦ «ἐαυτόν ἔταξεν ἔσχατον, ὡς πάντων ἐλάττονα, καί μαρτυρικῆς θεραπείας ἀνάξιον, ἧς αἰτεῖται διὰ βίου τήν μέθεξιν, ἐπ' ἀμφοῖν βαίνειν ψυχῆς τε καί σώματος, καί πάσης λυτροῦσθαι δυσχερεστέρας συμβάσεως»³²⁶.

³²⁵ PG 87/3, 3673 B

³²⁶ PG 87/3, 3673C.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οί Έγκωμιαστικοί λόγοι ἀποτελοῦν ἓνα ἰδιαίτερο φιλολογικὸ εἶδος τῆς Ρητορικῆς τέχνης καί γενικώτερα τῆς Σοφιστικῆς πού ἤκμασε ἐπὶ αἰῶνες στὸν εἰδωλολατρικὸ κόσμο. Μολονότι πολλοὶ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς τῶν πρώτων αἰώνων ἄσκησαν δριμεία κριτικὴ κυρίως γιὰ τὴ θεματολογία τους, βαθμιαία υἱοθέτησαν τὴν τεχνικὴ κυρίως τῶν Ἐπικήδειων-Ἐγκωμιαστικῶν λόγων, προβάλλοντας ὅμως τὰ νέα χριστιανικὰ πρότυπα τῶν μαρτύρων, τῶν ἀσκητῶν, τῶν ὁσίων καί τῶν Ἀγίων.

Στὸ πλαίσιο αὐτό, ἐνωρίτατα στὴν Χριστιανικὴ Γραμματεία οἱ Ἐγκωμιαστικοί λόγοι ἔγιναν μέσο προβολῆς τοῦ ἐν Χριστῷ ἐνάρετου βίου καί προβολῆς τῆς χριστιανικῆς ἀποκαλυπτικῆς ἀλήθειας. Ἔτσι, οἱ ἀναφορὲς σέ ἔννοιες ὅπως πατρίδα, γένος, ἥρωισμός καί παιδεία πού χρησιμοποιοῦσαν οἱ ἐθνικοὶ ρήτορες ἀντικατεστάθησαν ἀπὸ νέες ἀξίες, ἥτοι τὸν ἐνάρετο ἐν Χριστῷ βίον, τὴν ἀπάρνηση τῶν κοσμικῶν ἀξιῶν καί τὴν μέχρι μαρτυρικοῦ θανάτου ἀφοσίωση στὸν Χριστό καί στὴν ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου.

Κατὰ τὴν μακρὰ περίοδο τῶν διωγμῶν, οἱ ἐγκωμιαστικοὶ λόγοι προσέβαλλαν τὸ πρότυπο τῶν μαρτύρων, οἱ ὅποιοι θεωρήθηκαν γνήσιοι μιμητές τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ ταυτόχρονα ἀναπτύχθηκε ἡ θεολογία τοῦ μαρτυρίου. Πολλὰ *Μαρτυρολόγια* συντάχθηκαν μεταγενέστερα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν διωγμῶν καί ἀναφέρονται σέ Μάρτυρες, οἱ βίοι τῶν ὁποίων δὲν ἦταν εὐρέως γνωστοί στό ποίμνιο, ἀφοῦ δὲν εἶχαν ξεπεράσει τὰ ὅρια τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, ὅπου ἐμαρτύρησαν. Ἔτσι, μέ τούς Ἐγκωμιαστικούς λόγους πολλοὶ τοπικοὶ μάρτυρες ἔγιναν κτῆμα τῆς ἀνά τὴν Οἰκουμένη Ἐκκλησίας. Στὰ Ἐγκώμια τῶν μαρτύρων ἀκολουθεῖται συνήθως ἓνα στερεότυπο σχῆμα ἀφήγησης, ἥτοι ὁ πρότερος βίος τοῦ μάρτυρος, οἱ εἰδωλαλάτρες ἐκπρόσωποι τῆς ἐξουσίας, τὰ βασανιστήρια, τὸ μαρτύριο, καθὼς καί οἱ θαυματουργικὲς παρεμβάσεις τοῦ Θεοῦ.

Σύν τῳ χρόνῳ καί μετὰ τὴν ἀναγνώριση τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς ἐπίσημης θρησκείας τῆς αὐτοκρατορίας, προβλήθηκαν ὡς πρότυπα χριστιανικοῦ βίου οἱ μεγάλες ἀσκητικὲς μορφές, ὅπως ὁ Μ. Ἀντώνιος, ὁ Παχώμιος καί πλῆθος ἄλλων ἀσκητῶν τῆς Αἰγύπτου, τῆς Συρίας καί τῆς Παλαιστίνης κατὰ κύριο λόγο. Ὁ ἀσκητικὸς βίος καί ἡ ἀναχώρηση γρήγορα ἔγιναν τὰ νέα πρότυπα τῶν χριστιανῶν συγγραφέων καί στό πλαίσιο αὐτό ἄρχισαν νὰ συντάσσονται οἱ πρώτες συλλογὲς βίων Ἀγίων ἀσκητῶν, μέ χαρακτηριστικότερες περιπτώσεις τὴν *Λαυσαϊκὴ*

ἱστορία τοῦ Παλλαδίου Ἐλενουπόλεως (ἀρχές Ε' αἰ..) μέ ἱστορίες μοναχῶν τῆς Αἰγύπτου καί τῆς Παλαιστίνης, τήν Φιλόθεο Ἱστορία τοῦ Θεοδωρήτου Κύρου τήν ἴδια ἐποχή, τοὺς βίους Ἀγίων τοῦ Κυρίλλου Σκυθοπολίτη, τό Λειμωνάριον τοῦ Ἰωάννη Μόσχου, τοῦ πνευματικοῦ πατρός τοῦ Σωφρονίου Ἱεροσολύμων κ.ἄ.

Ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων ἀκολούθησε τήν προγενέστερη παράδοση καί μέ ἀφορμή τήν θαυματουργική ἰαση του ἀπό τοὺς Ἁγίους Κῦρο καί Ἰωάννη, εἰς ἔνδειξη εὐγνωμοσύνης συνέταξε τόν Βίο τῶν Ἀγίων Μαρτύρων, βασιζόμενος στοὺς δύο Λόγους τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας πού εἶχε ἐκφωνήσει δύο αἰῶνες πρὶν κατά τήν μετάθεση τῶν ἱερῶν λειψάνων τους, καί τήν Διήγησιν τῶν θαυμάτων τους, μία ἐπιλογή ἐβδομήντα ἐξ αὐτῶν, κατακλειόμενη ἀπό τήν προσωπική του ἰαση.

Ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος κατέγραψε καί παρουσίασε τά θαύματα τῶν Ἀγίων Κύρου καί Ἰωάννου ἐπὶ τόπου, ἐπὶ τῇ βάσει ἀφηγήσεων τῶν εὐεργετηθέντων ἢ καί τῶν προφορικῶν παραδόσεων γιά θαύματα παρελθόντων χρόνων. Τήν περίτεχνη γλωσσικά ἀφήγησή του, ἀφοῦ ὁ ἴδιος εἶχε σπουδάσει ρητορική, ἐξ οὗ καί τό προσωνύμιό του «Σοφιστής», ἀκολουθεῖ ἓνα στερεότυπο σχῆμα περιγραφῆς, μέ ἀναφορές στὸν τόπο καταγωγῆς τοῦ ἀσθενούντος, στήν ἀδυναμία ἰάσεως τῆς ἀσθενείας του ἀπὸ τῆ συμβατική ἱατρική τῆς ἐποχῆς πού ἀκολουθοῦσε τίς ἀρχές τοῦ Ἱπποκράτους καί τοῦ Γαληνοῦ, στήν ὁποία ἀσκεῖ ἐντονώτατη κριτική, στήν προσφυγή στοὺς πραγματικούς ἰατροὺς, τοὺς δύο Ἁγίους, οἱ ὁποῖοι ἐθεράπευαν διὰ τῆς θείας χάριτος καί ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, στήν ἀπαραίτητη προϋπόθεση ὁ ἀσθενής νά προσέρχεται στοὺς Ἁγίους μέ βαθειά πίστη καί ταπείνωση, στίς παιδαγωγικές μεθόδους τῶν Ἀγίων προκειμένου νά θεραπευθεῖ ὁ ἀσθενής πρῶτα ψυχικά ἀποβάλλοντας τήν ἔπαρση, τὴ δυσπιστία καί τίς τυχόν αἰρετικές τοῦ ἀποκλίσεις κ.ἄ. Ἡ θεραπεία, κατά τόν Ἅγιο Σωφρόνιο, εἶναι πρῶτα ψυχική καί μετὰ σωματική.

Οἱ θεραπευτικές συμβουλές τῶν Ἀγίων ἐδίδοντο διὰ τῆς τεχνικῆς τῆς Ἐγκοιμήσεως, γνωστῆς καί εὐρύτατα διαδεδομένης στα Ἀσκληπιεῖα καί τά ἱερά τῆς Ἰσιδος καί τοῦ Σάραπη, ἥτοι ὑπὸ τήν μορφή ἐνυπνίου ὁράματος, πρότειναν δέ συνήθως συνδυασμό ὑλικῶν (κηρωτή, ἔλαιον, κίτρο κ.ἄ.), τά ὁποῖα οἱ πιστοὶ ἔτρωγαν, ἔπιναν ἢ ἀλείφονταν μέ αὐτά συνήθως τήν ἐπομένη. Πολλές φορές, λόγῳ σοβαρότητας τῆς ἀσθενείας ἢ ἠθικῶν παρασπονδιῶν τῶν ἀσθενῶν οἱ Ἅγιοι παρουσιάζονταν ἐκ νέου

γιά νά δώσουν κάποια ἐπιπρόσθετη θεραπεία ἢ νά ἐπιβάλουν μία ἠθική δοκιμασία στούς πιστούς.

Ὁ Σωφρόνιος, ἔχοντας ἀναλάβει τόν ἱερό ἀγώνα κατά τῆς αἱρέσεως τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ καί τῶν παρακλαδιῶν αὐτοῦ (Μονοενεργητισμός, Μονοθελητισμός, Ἀφθαρτοδοκητισμός κ.ἄ.) καί γνωρίζοντας ἀρκούντως τή εὐρεία διάδοσή τους στήν Αἴγυπτο, παρουσιάζει ἀρκετές περιπτώσεις αἱρετικῶν πού προσέρχονταν στό τέμενος τῶν Ἀγίων γιά θεραπεία, ἡ ὁποία προσφερόταν μόνον ἐφόσον αὐτοί ἀποκήρυσσαν τήν αἵρεση καί ἔρχονταν σέ κοινωνία μέ τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Κατά αὐτόν τόν τρόπο ὑπογράμμισε ὅτι ἡ θεραπεία προϋποθέτει τήν ὀρθοδοξία τῆς πίστεως, ἀφοῦ μόνο ἐντός τῆς Ἐκκλησίας ἐνεργεῖ ἡ θεραπευτική θεία χάρις. Συγχρόνως, ἡ συνεχής ὑπογράμμιση τοῦ πλήθους τῶν ἐπιτελούμενων θαυμάτων στό τέμενος τῶν Ἀγίων Κύρου καί Ἰωάννου ἀποσκοποῦσε στήν ἀπαξίωση τῶν ἀντιστοίχων εἰδωλολατρικῶν ἱερῶν τῆς Ἰσιδος καί τοῦ Σάραπη στήν Αἴγυπτο καί ἰδιαίτερα τοῦ δημοφιλοῦς γειτονικοῦ ναοῦ τοῦ Σάραπη καί τοῦ οἴκου τῆς Μενουθῆ, στά ὁποῖα ἐνεργοῦσαν οἱ δαίμονες. Ὁ ἀφανισμός τοῦ ἐν λόγῳ ἱεροῦ καί τοῦ εὐρύτερου χώρου του χάρις στα θαύματα τῶν Ἀγίων καί τήν θεία πρόνοια, ἄλλαξε καί τήν ἐπωνυμία τῆς περιοχῆς, ἀφοῦ σέ αὐτήν δέσποζε πλέον τό ἱερό τῶν Ἀγίων, ἀφοῦ μετονομάστηκε πλέον ἀπό Μενουθῆ σέ Ἀμπουκίρ, παράφραση τοῦ «Ἀββᾶ Κύρου». Ἡ δράση συνεπῶς τῶν Ἀγίων Μαρτύρων κατέστησε τήν Ἀλεξάνδρεια, ἄλλοτε κέντρο πνευματικῶν ζυμώσεων καί ἔντονης θρησκευτικότητας, καί τίς γύρω περιοχές σέ προπύργιο τοῦ Χριστιανισμοῦ, παρά τή δράση τῶν αἱρέσεων καί τῆς ἀπαρχαιωμένης φαραωνικῆς θρησκείας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α) ΠΗΓΕΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑ, *Εἰς Γόρδιον τόν μάρτυρα*, PG 31, 489- 507.

— *Εἰς τόν ἅγιον μάρτυρα Μάμαντα*, PG 31, 589- 599.

— *Εἰς τήν μάρτυρα Ἰουλίτταν*, PG 31, 237- 260.

— *Εἰς Βαρλαάμ μάρτυρα*, PG 31, 484- 488.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ, *Λόγος ΚΑ'*, *Ἐγκώμιον εἰς τόν Μέγαν Ἀθανάσιον*, PG 35, 1081-1130.

—, *Ἐπιτάφιος εἰς τόν πατέρα, παρόντος Βασιλείου*, PG 35, 985-1042.

—, *Εἰς Καισάριον τόν ἑαυτοῦ ἀδελφόν ἐπιτάφιος, περιόντων ἔτι τῶν γονέων*, PG 35, 756- 787.

—, *Εἰς τήν ἑαυτοῦ ἀδελφή Γοργονίαν Ἐπιτάφιος*, PG 35, 789-817.

—, *Εἰς τόν Μέγαν Βασίλειον Ἐπιτάφιος*, PG 36, 493- 605.

—, *Εἰς τοὺς ἁγίους Τεσσαράκοντα μάρτυρες*, PG 31, 508-524.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, *Ἐγκώμιον εἰς τόν ἅγιον Στέφανον τόν πρωτομάρτυρα*, PG 46, 701- 734.

—, *Ἐγκώμιον εἰς τόν μέγαν μάρτυρα Θεόδωρον*, PG 46 736-748.

—, *Ἐγκώμιον εἰς τόν ὄσιον πατέρα ἡμῶν Ἐφραίμ τόν Σύρον καί βίος αὐτοῦ* PG 46, 820- 850.

—, *Ἐγκώμιον εἰς τοὺς Ἁγίους Τεσσαράκοντα, Λόγος Β'*. PG 46, 773-787.

—, *Εἰς τόν βίον τοῦ ἁγ. Γρηγορίου Νεοκαισαρείας τοῦ θαυματουργοῦ*, PG 46, 893- 958.

—, *Εἰς τόν βίον τῆς ὁσίας Μακρίνης ἀδελφῆς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου*, PG 46, 960-1000.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ, *Ἐπιστολή τῷ Γαῖῳ Θεραπευτῇ*, PG 3, 1072.

ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ ΚΥΡΟΥ, *Φιλόθεος Ἱστορία*, PG 82, 1283-1522.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, *Λόγος πρῶτος ἀπολογητικός πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς ἁγίας εἰκόνας*, PG 94, 1232-1282.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΟΣΧΟΥ, *Τοῦ Μακαρίου Ἰωάννου τοῦ Εὐκρατᾶ, βίβλος, ἡ λεγομένη "Λειμών", διὰ τὸ πολυανθὴ βίων διήγησιν τῆς οὐρανοπόρου ροδωνίας φέρειν*, PG 87, 2847-3116 (=Le Pré Spirituel, M.-J. Rouët de Journel, S. J. trad., Sources chrétiennes 12, Paris, Éd. Cerf, Paris 1946).

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Εἰς τόν μάρτυρα Λουκιανόν*, PG 50, 519-525.

—, *Ἐγκώμιον εἰς τόν ἐν ἁγίοις Πατέρα ἡμῶν Εὐστάθιον ἀρχιεπίσκοπον Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης*, PG 50, 597-601.

—, *Ὁμιλία εἰς Μάρτυρας*, PG 52, 661-663.

—, *Εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον*, 6, PG 57, 13-794.

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Προσφώνησις Β' εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Κῦρον καὶ Ἰωάννην τοὺς κειμένους ἐνταῦθα, δι' ὧν σημαίνει ὁ Πατήρ καὶ τότε τιμὸν αὐτῶν πάθος, καὶ τὴν ἐνταῦθα κατάθεσιν τῶν ἁγίων αὐτῶν λειψάνων. Ἐρρήθη δέ ἡ παροῦσα ἐξήγησις πρώτη ἐν τῇ Μετανοίᾳ, ἥτοι ἐν τῇ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, PG 77, 1100- 1105.

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΣΚΥΘΟΠΟΛΙΤΟΥ, Φιλοκαλία τῶν νηπτικῶν καὶ ἀσκητικῶν, Θεσσαλονίκη 1987, ἐκδ. Βυζάντιο.

CYRILLE DE SCYTHOPOLIS (trad. A. J. Festugière), *Les moines d'Orient*, vol. III/1 : *Les moines de Palestine*, Paris 1962-1963, Éditions du Cerf.

MANSI J.D., *Sanctorum Conciliorum Nova et Amplissima Collectio*, Florence, 1959-1798. Ανατύπωση καὶ συνέχεια: Paris-Leipzig, 1901-1927.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ, Ἐγχειρίδια θεολογικά καὶ πολεμικά πρὸς Μαρίνον τὸν ὀσιώτατον πρεσβύτερον, PG 91, 9-285.

—, Διάλογος μετὰ Πύρρου περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων, PG 91, 288-353.

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ ΣΜΥΡΝΗΣ, Τῆς Σμυρναίων Ἐκκλησίας περὶ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, PG 5, 1029- 1046.

ΣΟΦΡΩΝΙΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, Τὸ Ἐγκώμιον εἰς τοὺς Ἀγίους Κῦρον καὶ Ἰωάννην, PG 87/3, 3387-3422.

—, Προθεωρία, PG 87/3, 3380-3386.

—, Διήγησις θαυμάτων τῶν Ἀγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν σοφῶν Ἀναργύρων, PG 87/3, 3424-3676.

THEODORÈTE DE CYR, *Histoires des moines de Syrie*, *Sources Chrétiennes* 234, 434.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ, Εἰς μαρτύριον προτρεπτικός λόγος, PG 11, 564-640.

Β) ΜΕΛΕΤΕΣ

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΦΑΝΑΡΙΟΥ, *Συναξαριστής Μαρτίου*, ἐκδ. Ἀποστολική Διακονία, Ἀθήνα 2005.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΗ Θ., *Οι εγκωμιαστικοί λόγοι του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου για τους μάρτυρες της Αντιοχείας και της Κωνσταντινούπολης*, διπλ. εργ., Θεσσαλονίκη 2018.

BAYNES M. H., «The 'Pratum spirituale'», *Orientalia Christiana Periodica* 13 (1947), σελ. 404- 414.

BINNS J., *Ascetics and Ambassadors of Christ. The monasteries of Palestinian Monasticism*, DOS 32, Washington 1995.

—, *Ascetics and Ambassadors of Christ- The monasteries of Palestine*, 314- 631, ed. Oxford University Press, Oxford 1996.

BOOTH PHIL, 'Saints and Soteriology in Sophronius Sophista's Miracles of Cyrus and John', *Studies in Church History* 45 (2009), 52-63, Trinity College, University of Cambridge.

BOUVY E., *Poètes et mélodes, Etudes sur les origines du rythme tonique dans l'Hymnography de l'Eglise Grecque*, Nîmes 1886.

BRAKKE D., 'Athanasius of Alexandria, Life of S. Antony of Egypt', in *Medieval Hagiography: An anthology*, ed. T. Head (New York-London 2001), σελ. 1-30.

BUABEN J., "Omar's image as the Conqueror of Jerusalem", *Jerusalem Studies in Arabic and Islam* 8 (1980), σελ. 149-168.

CAMERON AV., "Byzantine" Africa – The literary Evidence", στο J. H. Humphrey, εκδ. *Excavation at Carthage* (1978).

CHADWICK H., «John Moschus and his Friend Sophronius the Sophist», *Journal of Theological Studies* XXV, Pt 1, April 1974, σελ. 41.

DARGON G., RICHE P. & VAUCHEZ A., *Histoire du Christianisme, des origines à nos jours, évêques, moines et empereurs (610-1054)*, vol. 4, Paris 1993, ed. Desclée.

DORFMAN-LAZAREV I., «Beyond empire I: Eastern Christianities from the Persian to the Turkish conquest, 604-1071», dans *The Cambridge history of Christianity, early medieval christianities, c. 600 - c. 1100*, vol. 3, Éd. Cambridge University press, Edinburgh 2008.

DELEHAYE H., *Les origines du culte des martyrs*, Bruxelles 1933².

DUFFY JOHN, «Observations on Sophronius' Miracles of Cyrus and John», *Journal of Theological Studies* 35, Pt. I (april 1984), σελ. 71-90.

GASCOU JEAN, 'Les origines du culte des Saints Cyr et Jean', *Analecta Bollandiana* 125 (2007), σελ. 241-281.

HALKIN F., *S. Pachomi Vitae Graece, Subsidia Hagiographica* 19, Bruxelles 1932.

HINTERBERGER MARTIN, 'The Byzantine Hagiographer and his Text', *The Ashgate Research Companion to Byzantine Hagiography*, II: Genre and Contexts, ed. Stefanos Euthymiadis, σ.211-246.

HOVORUN CYRIL, *Will, Action and Freedom: Christological Controversies in the Seventh Century*, Brill, Leiden 2008.

HUNGER H., *Βυζαντινή Λογοτεχνία. Η λόγια κοσμική γραμματεία των Βυζαντινών*, τομ. Α'. Φιλοσοφία, Ρητορική, Επιστολογραφία, Γεωγραφία, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1991, σσ. 156-157.

ΚΑΛΟΦΩΝΟΥ Γ. Θ., «Ἀσθένεια καὶ σωματικότητα στό πρῶμο Βυζάντιο. Τά θαύματα τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου», *Ἀρχαιολογία καὶ Τέχνες* 103 (2007), σελ. 42-49.

ΚΟΤΣΩΝΗ ΙΕΡ., *Τό ένθουσιαστικόν στοιχεῖον εἰς τήν Ἐκκλησίαν τῶν μαρτύρων*, Ἀθήναι 1952.

ΚΟΧΙΑΔΑΚΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ, «Ἡ ἐπήρεια τοῦ Χριστιανισμοῦ στήν ἄσκηση τῆς Ἱατρικῆς», *Cardiologynews*, <https://cardiologynews.gr/i-epireia-tou-christianismou-stin-askisi-tis-iatrikis/> 4 Ὀκτ. 2023.

KRUEGER DEREK, "Writing as Devotion, Hagiographical Composition and the Cult of the Saint in Theodore of Cyrrhus and Cyril of Scythopolis", *Church History* 66 (1997), σ. 713.

JUGIE M., « Monothélisme », dans *DTC* 10, part. 2, Éd. Librairie Letouzey et Âne, Paris 1929 σ. 2307-2308.

LARCHET JEAN CLAUDE, *Ἡ θεραπευτική τῶν πνευματικῶν νοσημάτων*, τόμ. Β'. ἐκδ. Ἀποστολική Διακονία, Ἀθήνα 2009²

LESKY A., *Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας*, ἐκδ. οἶκος Ἀδελφῶν Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1988⁵.

ΜΑΚΡΗ Γ., *Ἰσλάμ, Πεποιθήσεις, πρακτικές καί τάσεις*, Ἀθήνα 2004⁴.

ΜΑΛΙΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, *Οἱ Ἐπιτάφιοι Λόγοι Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ ἐν σχέσει πρός τήν ἐθνικήν ρητορείαν*, Ἀθήναι 1929.

MEYENDORFF JOHN, *Imperial Unity and Christian Divisions: The Church, 450-680 AD*, St. Vladimir's Seminary Press, 1989.

ΜΙΧΑΗΛ Μ., *Γραμματολογικές και Θεολογικές Παρατηρήσεις στους Εγκωμιαστικούς Λόγους των Καππαδοκῶν Πατέρων*, διπλ. εργ., Θεσσαλονίκη 2007.

MORISSON C., Dir. *Le monde Byzantin, Tome I, l'empire Romain d'Orient, 330-641*, Éd. Presses Universitaires de France, Paris 2004.

ΜΠΙΟΝΗ ΚΩΝ., «Ἡ ἐκκλησιαστική ποίησις καί ὁ ποιητής τῶν Παθῶν Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων (634-11 Μαρτίου 638)», *Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ»*, Ἀθήναι 1968.

—, «Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων ὡς Θεολόγος, Ἐγκωμιαστής καί Ρήτωρ (634-11 Μαρτίου 638)», ἐν Ἀθήναις 1958, *Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ Τιμητικοῦ Τόμου κ. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου*.

NASRALLAH J., *Saint Jean de Damas: Son époque, sa vie, son oeuvre*, Harissa 1950.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Ἱστορία Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων*, Ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου Ἀλεξανδρείας, 1910.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤ., *Πατρολογία Α'*, Ἀθήνα 1999, ἐκδ. Γρηγόρη.

ΠΑΛΑΜΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ, *Ἱεροσολυμιάς, ἥτοι ἐπίτομος ἱστορία τῆς Ἀγίας Πόλεως Ἱερουσαλήμ ἀπό τῆς θεμελιώσεως αὐτῆς ἕως τῶν νεωτέρων χρόνων*, Ἱερουσαλήμ 1862.

PAPADOPOULOS- KERAMEUS A., *Varia Graeca Sacra. Διήγησεις τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ θαυματουργοῦ Ἀρτεμίου*, Leipzig 1975.

PERNOT L., *La Rhétorique de l'Éloge dans le monde Gréco-Romain*, Tome II. *Les Valeurs*, Collection des Études Augustiniennes, Série Antiquité- 138, Institut d' Études Augustiniennes, Paris 1993, σ. 775-776.

RAPP C., 'Palladius, Lausus and the Historia Lausiaca', in *Novum Millenium. Essays in Honor of Paul Speck*, ed. S. Takacs, C. Sode (Aldershot, 2001), σελ. 279-289.

ΣΑΡΑΝΤΟΥΛΑΚΟΥ ΑΡΙΑΔΝΗ, *Ἡ θεραπευτική τῶν Ἀγίων σέ Ἀγιολογικέες Διηγήσεις μέχρι τοῦ 8^ο αἰώνα*, Ἀθήνα 2010, ἐκδ. Γρηγόρη.

—, «Πρακτικές ἀσκήσεως θεραπευτικοῦ ἔργου σέ Ἀγιολογικέες διηγήσεις μέχρι τόν 8^ο αἰώνα», *Ἐπιστημονική Ἐπετηρίς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν*, ΜΓ' (2011), σελ. 473-493.

SCHWARTZ E., *Kyrillos von Skythopolis*, Leipzig 1939.

SHÖNBORN VON CH., *Sophrone de Jérusalem, Vie monastique et confession dogmatique*, Éd. Beauchesne, Paris 1972.

STROUMSA GEDALIAHU G., "Religious Contacts in Byzantine Palestine", *Numen* 36, (1989), σσ. 16-42.

ΣΚΟΥΤΕΡΟΠΟΥΛΟΥ ΝΙΚ., *Ἡ ἀρχαία Σοφιστική: τά σωζόμενα ἀποσπάσματα*, Ἀθήνα 2006³

TAYLOR J. H., 'St. Cyprian and the Reconciliation of Apostates', *TS* 3 (1942), σ. 27-42.

ΤΣΑΜΗ ΔΗΜ., *Ἀγιολογία*, Θεσσαλονίκη 1985, ἐκδ. Πουρνάρα.

ΤΡΕΜΠΕΛΑ Π., *Δογματική*, III,

ΤΣΑΜΗΣ Δ., *Ἐκκλησιαστική Γραμματολογία*, Θεσσαλονίκη 1992⁴, ἐκδ. Πουρνάρας.

Διήγησις θαυμάτων τῶν ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν σοφῶν Ἀναργύρων, PG 87, 3424-3676.

ΦΕΙΔΑ ΒΛ. Ι., *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία Α'*, Ἀθήνα 1994².

ΦΙΛΙΑ Γ. Ν., «Τό μυστήριον τοῦ ἁγίου Εὐχελαίου καὶ τὰ θεραπευτήρια τοῦ Ἀσκληπιοῦ», *Πρακτικά ΣΤ' Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου στελεχῶν Ἱ. Μητροπόλεων- Χριστιανική Λατρεία καὶ Εἰδωλολατρία*, (Σειρά Ποιμαντική Βιβλιοθήκη 11), σελ. 229- 270.

—, «Ἡ μετάβαση ἀπό τήν ἀπλή ἄλειψη τῶν ἀσθενῶν μέ ἔλαιο στήν εὐλογία τοῦ ἐλαίου πρὶν ἀπό τήν ἄλειψη», *Συμβολή στήν μελέτη τοῦ Μυστηρίου τοῦ Εὐχελαίου. Οἰκοδομή καὶ Μαρτυρία. Ἐκφρασις ἀγάπης καὶ τιμῆς εἰς τόν Σεβασμιώτατον*

Μητροπολίτην Σερβίων καί Κοζάνης Κύριον Διονύσιον, τ. Β', Κοζάνη 1992, σελ. 433-449, ἐδῶ 446-447.

—, «Ὁ τελῶν καί ὁ τόπος τελέσεως τοῦ Εὐχελαίου κατά τούς πρώτους αἰῶνες», Ἐπιστημονική Ἐπετηρίς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ΛΣΤ' (2001/ ἐξεδόθη τό 2003), σσ.707-732.

ΦΟΥΡΤΟΥΝΑ ΓΙΑΝΝΗ, *Τό ἱατρεῖο τοῦ κόσμου καί τό θεραπευτήριον τῆς Οἰκουμένης- Ἀββάκυρος, Ὁ ἱσάγγελος βίος καί τά παράδοξα θαύματα τῶν Ἀγίων Ἀμπα(κ)ίρ (Κύρου) καί Ἀμπαγιουχάνα (Ἰωάννου)*, Ἀθήνα 2011, ἐκδ. Ἑπτάλοφος, σελ. 20-21.

ΦΩΚΥΛΙΔΗ Ι., «Ἰωάννης ὁ Μόσχος καί Σωφρόνιος ὁ σοφιστής ὁ καί πατριάρχης Ἱεροσολύμων», *Νέα Σιών* 13, Ἱεροσόλυμα 1913

ΧΡΗΣΤΟΥ ΠΑΝ., *Ἑλληνική Πατρολογία*, Θεσ/κη 1978, ἐκδ. Πατριαρχικόν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν.

—, *Ἐκκλησιαστική Γραμματολογία Α'*, Θεσσαλονίκη 2003², ἐκδ. Κυρομάνος.

VICAN G., «*Art, medicine and magic in Early Byzantium*», *Dumbarton Oaks Papers* 48 (1984), σσ.65- 86.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1-2
---------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

Οί Έγκωμιαστικοί λόγοι στήν Ἐκκλησιαστική καί Πατερική Γραμματεία

α'. Τό εἶδος τῶν Ἐγκωμιαστικῶν Λόγων στήν θύραθεν Γραμματεία	3
β'. Οἱ Ἐγκωμιαστικοί Λόγοι στήν Ἐκκλησιαστική- Πατερική Γραμματεία τούς ἑπτά πρώτους αἰῶνες.....	4
i. Τό πρότυπο τοῦ Μάρτυρος.....	5
ii. Οἱ βίοι Ἀγίων.....	8
iii. Τό μαρτύριο τῆς συνειδήσεως	16

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

Ὁ βίος τοῦ Σωφρονίου Ἱεροσολύμων καί οἱ θεολογικές ἔριδες τῆς ἐποχῆς του

α'. Καταγωγή καί σπουδές	19
β'. Ἡ σύνδεση μέ τόν Ἰωάννη Μόσχο.....	21
γ'. Οἱ θεολογικές ἔριδες.....	23
δ'. Ἡ θεραπεία τοῦ Σωφρονίου καί τό ἔργο Λειμωνάριον	25
ε'. Ἡ κοίμηση τοῦ Ἰωάννου Μόσχου καί οἱ θεολογικοί ἀγῶνες τοῦ Σωφρονίου κατά τῆς ἐνωτικῆς πολιτικῆς τῆς Αὐτοκρατορίας.....	28
Στ'. Πατριάρχης Ἱεροσολύμων	35

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ

Οἱ ρίζες τῆς τιμῆς πρὸς τούς Ἀγίους Κύρου καί Ἰωάννη

α'. Τοπογραφία τῆς περιοχῆς καί θρησκευτικός βίος.....	41
β'. Οἱ προχριστιανικές πρακτικές θεραπείας ἀσθενειῶν.....	42
γ'. Χριστιανικές θεραπευτικές πρακτικές	44

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ

Οἱ βίοι τῶν Ἀγίων Κύρου καί Ἰωάννου

I. Τό γενικό πλαίσιο τοῦ ἔργου.....	50
II. Ἡ Προθεωρία.....	52
III. Τό Ἐγκώμιον.....	56

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε

Διήγησις θαυμάτων τῶν Ἀγίων Κύρου καί Ἰωάννου τῶν σοφῶν Ἀναργύρων

Ἀρχή τῶν εἰς Αἰγυπτίους καί Λιβύας γραφέντων Θαυμάτων.....	88
Ἀρχή εἰς ξένους γραφέντων θαυμάτων.....	101
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	117
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	120